

HET SCHATBOEK
der
verklaringen
over de
HEIDELBERGSE CATECHISMUS

Uit de Latijnse lessen van

DR. ZACHARIAS URSINUS
opgemaakt door

DR. DAVID PAREUS.

Vertaald door
DR. FESTUS HOMMIUS.

En vervolgens overzien door
JOHANNES SPILJARDUS en JOAN VAN DEN HONERT.

Onderschrift bij portret:

Ursini wijfheydt groot end' oock fijn treflijck wefen
Kont ghy hier beyde fien: het eene kont ghy lefen,
Als ghy dit Boeck doorgront: het ander oock aenfchouwen
in dit Beeldt: Coopt, fiet, leeft: 'ten fal u n oyt berouwen.

Nu in hedendaags Nederlands herschreven door

J. VAN DER HAAR
V.D.M. te Houten (U.)

DEEL II (Zondag 25 t.m. 52)

ZONDG 25 T/M 33 (digitale versie)

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2007

INHOUD

ZONDAG 25: DE SACRAMENTEN. Vraag 65

Over de sacramenten in het algemeen. Vraag 66

1. Wat sacramenten zijn
2. Tot welk doel de sacramenten zijn ingesteld
3. Waarin de sacramenten verschillen van de offers
4. Wat de sacramenten met het Woord gemeen(schappelijk) hebben, en waarin ze daarvan verschillen Vraag 67
5. Waarin de sacramenten van het Oude en Nieuwe Testament overeenstemmen en verschillen
6. Welke de tekenen én de betekende zaken in de sacramenten zijn, en waarin ze verschillen
7. Hoedanig de sacramentele vervanging dor tekenen en der betekende zaken is
8. Do sacramentele uitdrukkingen in de Heilige Schrift, en zoals ze in de kerk in gebruik zijn
9. Wat het wettig gebruik is van de sacramenten
10. Wat de goddelozen in de sacramenten ontvangen

II. Hoeveel sacramenten zijn er in het Nieuwe Testament? Vraag 68

ZONDAG 26 : DE HEILIGE DOOP. Vraag 69

1. Wat de Doop is, en waarom hij zo heet; Vraag 70
2. Waarom de Doop is ingesteld, en waarom ze niet herhaald wordt
3. De instelling van de Doop, en wat de woorden der instelling betekenen. Vraag 71

4. **ZONDAG 27:** Welke uitdrukkingen de Heilige Schrift i.v.m. de Doop gebruikt Vraag 72

Vraag 73

5. Over het wettig gebruik van de Doop
6. Of de Doop voor de besnijdenis in de plaats kwam, en over de Johannes-doop; Over de Johannes-doop
7. Wie men behoort te dopen, en over de kinderdoop. Vraag 74

Bezwaren van de Wederdopers tegen de Kinderdoop

Aanhangsel over de besnijdenis

1. Wat de besnijdenis geweest is
2. Tot welke doeleinden de besnijdenis ingesteld werd
3. Waarom de besnijdenis afgeschaft werd
4. Wat voor de besnijdenis in de plaats kwam nl. de doop.
5. Waarin de besnijdenis en de Doop overeenkomen én verschillen
6. Waarom Christus besneden werd

ZONDAG 28 : HET HEILIG AVONDMAAL DES HEEREN. Vraag 75

1. Wat het Avondmaal des Heeren is, en over de verschillende namen voor dat sacrament
2. Tot welke doeleinden het Avondmaal des Heeren is ingesteld
3. Waarin het Avondmaal verschilt van de Doop
4. Over de betekenis van de instellingswoorden van het Avondmaal des Heeren

Vraag 76

Vraag 77

Verklaring van Paulus' woorden in 1 Kor. 10 : 6

ZONDAG 29: Vraag 79

Over het woordengeschild bij het Avondmaal .

EERSTE GROEP. De bewijzen, ontleend aan de gelijkmatigheid der Geloofsartikelen

TWEEDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de aard of natuur der zaak die behandeld wordt, of: aan de algemene leer der sacramenten

DERDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de tekst en de omstandigheden der instelling van het Avondmaal des Heeren

VIERDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de gelijkkluidende teksten der Schrift, die een gelijke of zelfde teer inhouden als woorden, die buiten geschil zijn

VIJFDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan uitspraken van kerkvaders of oude kerkleraars.

Over de Roomse transsubstantiatie of wezensverandering van het brood in het lichaam van Christus

Bewijzen tegen de transsubstantiatie, of wezensverandering van het brood en de wijn in het lichaam en bloed. van Christus. De gewone uitvlucht en tegenwerping der Roomsers.

Het voornaamste bezwaar van de Roomsers, ten gunste van de transsubstantiatie, is ontleend aan de woorden van Christus.

Over de consubstantiatie de verberging van Christus' lichaam onder het wezen van het brood

ZONDAG 30: Het valse en ware Heilig Avondmaal

Vraag 80

Register van dwalingen en Godslasteringen van de Mis

Wie aan het Avondmaal behoren te gaan en toegelaten te worden

Vraag 81

Vraag 82

Over het Pascha

1. Wat het Pascha geweest is
2. Met welke bedoelingen het Pascha ingesteld en gebruikt werd
3. De geestelijke betekenis van het Paaslam ziet op Christus
4. Wat in de plaats van het Pascha gekomen is

ZONDAG 31 : Over de sleutelmacht; Vraag 83

1. Wat de sleutelmacht is

2. In hoeveel delen bestaat deze macht?

Vraag 84

Vraag 85

3. Waarom de kerkelijke discipline of tucht der kerk nodig zijn,

Uit het Oude Testament

Uit het Nieuwe Testament

4. Tot welke doeleinden de kerkelijke discipline of tucht gebruikt wordt
5. Waarin de sleutelmacht van de wereldlijke macht óf van het recht der burgerlijke regering verschilt
6. Welke orde hij de uitvoering van de sleutelmacht gehouden, en welke misbruiken vooral vermeden dienen te worden
Algemene bezwaren tegen de kerkelijke discipline of tucht, tegen de ban.
Verdeeldheid onder de Lutheranen, die de consubstantiatie verdedigen.
Weerlegging van sommige bezwaren, ten gunste van de consubstantiatie en het mondeling eten
Uitdrukkingen die in de Schrift en in de Kerk voorkomen inzake het Avondmaal
Vraag 79
5. Het wettig of rechte gebruik van het Avondmaal
6. Wat de goddelozen aan het Avondmaal ontvangen; of over het eten der goddelozen
7. Tegenstellingen tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis, en waarom de Mis behoort afgeschaft te worden

Andere bezwaren, op een publiek dispuut te Heidelberg voorgesteld, en door Dr. Ursinus weerlegd

Bezwaren tegen de woorden

Bezwaren tegen de voorbeelden van de ban der Apostelen in 1 Kor. 5 : 5, 2 Kor. 2 : 5v., 2 Thess. 3 : 6 en 14v., en 1 Tim. 1 : 20

Slot van het tweede deel van de Catechismus, over 's mensen verlossing

DEEL III : OVER DE DANKBAARHEID

ZONDAG 33: Vraag 88

Over 's mensen bekering tot God

1. Of de bekering tot God nodig is
2. Wat de bekering van de mens inhoudt
3. In hoeveel stukken de bekering bestaat

Vraag 89

Vraag 90

4. Welke de oorzaken der bekering zijn
5. Wat de bekering werkt of voortbrengt
6. Of de bekering in dit leven ook volkomen is
7. Waarin de bekering der godzaligen en het berouw der goddelozen verschillen

Over de goede werken. Vraag 91

1. Wat goede werken zij
2. Hoe het mogelijk is, dat men goede werken doen kan en hoe wij zo kunnen doen.
3. Of de werken der wedergeborenen rein of volkomen goed zijn
4. Hoe de werken der wedergeborenen, hoewel ze niet volkomen zijn Gode toch behagen
5. Waarom men goede werken doen moet, of waarom de goede werken nodig zijn

I. Of de goede werken ook iets bij God verdienen

DE SACRAMENTEN.

ZONDAG 25.

Vraag 65: Aangezien dan alleen het geloof ons Christus en al Zijn weldaden deelachtig maakt, vanwaar komt zulk een geloof?

Antwoord: Van de Heilige Geest ^{a)}, Die het geloof in onze harten werkt door de verkondiging van het heilig Evangelie b), en het versterkt door het gebruik der sacramenten c).

- a) Joh. 14 : 26, Ef. 2 : 8 en 6 : 23; Joh. 3 : 5; 1 Kor. 12 : 3 en de verzen 8v. en Fil. 1 : 29.
- b) Matth. 16 : 15v; Hand. 10 : 44, id. 16 : 14; Rom. 10 : 14 en 17; 1 Petrus 1 : 23.
- c) Gen. 17 : 11, Rom. 4 : 11, Ex. 13 : 16, Deut. 30 : 6, Lev. 6 : 9 en 25, Hebr. 9 : 8v., en 24; Ez. 20 : 12, 1 Sam. 17 : 36, Jes. 6 : 6v., en 54 : 9; Matth. 3 : 11 en 28 : 19; Hand. 2 : 38 en 22 : 16; 1 Kor. 11 : 26, Tit. 3 : 5 en 1 Petrus 3 : 21.

Verklaring van Vraag 65.

Nu volgt de leer van de sacramenten, eerst in het algemeen, en daarna in het bijzonder. Inzake de sacramenten in het algemeen worden in de Catechismus vier vragen gesteld, waarvan de eerste verklaart het vervolg en de orde van de Catechismus; de tweede beschrijft wat sacramenten zijn; de derde wijst aan de overeenkomst en de bedoeling van het Woord en de sacramenten; en de vierde stelt het getal van de sacramenten onder het Nieuwe Testament aan de orde.

Dat de (volg)orde van de leer des geloofs en der sacramenten goed is, is duidelijk en klaar. Want de Heilige Geest werkt het geloof, waarover wij tot nu toe spraken, gewoonlijk in ons door (middel van) de dienst der kerk, welke in twee delen bestaat, namelijk in de prediking van het Goddelijke Woord en in de bediening van de sacramenten.

Bastingius; Lansbergen. Dat het geloof een genadige en onverdiende gave van God de Heilige Geest is, Die onze zinnen en verstanden verlicht en onze harten opent en neigt tot het ware geloof, blijkt uit de aangehaalde Schriftplaatsen. Het wordt niet aan alle mensen, maar alleen aan de uitverkorenen gegeven, 2 Thess. 3 : 2 en Tit. 1 : 1. Daarom is deze gave hoog te waarden, en men dient er God voor te danken, dat Hij ons niet alleen Zijn Zoon Jezus Christus uit genade geschonken, en Hem voor ons in de dood overgegeven heeft, maar ons ook - daar wij van nature in de zinnen en het verstand verduisterd en in de wil verdorven en van Hem afgekeerd zijn, en daarom onbekwaam zijn om deze weldaden van Christus te omhelzen - daarenboven deze heerlijke gave des geloofs door Zijn Heilige Geest schenkt. Daarvoor brengen de Apostelen aan God de Heere dank, Hand. 11 : 17v., Rom. 1 : 8, 1 Kor. 1 : 4v., Ef. 1 : 3 en 13; Fil. 1 : 3 en 6; Kol. 1 : 3v., 1 Thess. 1 : 2v., 2 Thess. 1 : 3 enz. Ook bidden zij met de gelovigen om vermeerdering en versterking van deze gave, Mark. 9 : 24, Luk. 17 : 5; zoals ook Christus voor hen en voor alle gelovigen doet, Luk. 22 : 32, Joh. 17 : 20. (Vgl. N.G.B., art 22, D.L. I : 5, en III.IV : 14).

De middelen welke de Heilige Geest gebruikt om het geloof te planten en te versterken,

zijn tweeërlei:

1. De prediking van Gods Woord, waardoor ons geleerd wordt inzake Gods genadewil tegenover ons, en wat wij van Hem mogen vertrouwen en geloven. En wij zouden van dat alles totaal niets weten, als het Hemzelf niet behaagd had dienaangaande in Zijn Woord ons te onderrichten. Zonder dat Woord is er geen geloof. Want het geloof heeft steeds een betrekking op Gods Woord, dat het steunsel ervan is.

Dit Woord dient gepredikt en verkondigd te worden, opdat het vruchten voortbrengt, Rom. 10 : 17: „Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.” Dat het nu de wil van God is, dat het geloof in onze harten ontstoken wordt door de prediking des Evangelies, blijkt niet alleen uit de geciteerde Schriftplaatsen, maar ook uit de gedurige orde, die God steeds in dezen geboden heeft te onderhouden. Want om die reden is het, dat Hij onder het Oude Testament wilde hebben dat men bij het Heilige der heiligen bijeen zou komen, opdat de overeenstemming in het geloof gevoed (en onderhouden) zou worden door de leer, welke door de mond van de priester gepredikt werd. En wat het Nieuwe Testament betreft, (leze men) Ef. 4 : 11: „En Dezelve heeft gegeven sommigen tot Apostelen en sommigen tot Profeten en sommigen tot Evangelisten en sommigen tot Herders en Leraars", vers 12v.; tot de volmaking der heiligen, tot het werk der bediening, tot opbouwning des lichaams van Christus, totdat wij allen zullen komen tot de enigheid des geloofs en der kennis des Zoons van God, tot een volkomen man, tot de mate van de grootte der volheid van Christus"; vgl. ook Hand. 9 : 17 en 10 : 6 en 13.

Dit leren ons ook de bijzondere voorbeelden, zoals van de apostel Paulus en van de hoofdman Cornelius. Want toen Paulus vroeg wat hij doen moest, heeft Christus hem niet onmiddellijk van de hemel uit willen onderwijzen, maar door middel van Ananias. En ook heeft Hij Cornelius, die ander de Joden verkeerde (en dus met hen omging), waar de Wet en de Profeten gelezen en verklaard werden, en die dus al enige kennis der zaligheid verkregen had, niet verder door de Engel die Hij tot hem zond, laten onderrichten, maar Hij heeft hem bevolen om Petrus te ontbieden, die hem zeggen zou wát hij doen moest; zoals men dat ook kan opmerken bij de Moorman, de kamerling van Candacé, en bij Lydia, Hand. 8 : 31 en 6 : 14. Daarom is het nodig, dat allen die het geloof trachten te verkrijgen, dit „ordinaire" middel gebruiken. En die mensen dwalen ten eerste, die - met verachting van dit middel - het geloof onmiddellijk uit de hemel verwachten, of die met Schwenckfeldt en soortgelijke dwaalgeesten beweren, dat het geloof niet door middel van de prediking geschonken wordt, maar dat het uit Gods Wezen in ons invloeit. Want deze mensen scheiden het gepredikte Woord van de Geest des Heeren, welke God samengevoegd heeft. Want zo spreekt God Zelf door de profeet, Jes. 59 : 21: „Mij aangaande, dit is Mijn verbond met hen, zegt de HEERE: Mijn Geest Die op u is, en Mijn woorden die Ik in uw mond gelegd heb, die zullen van uw mond niet wijken, noch van den mond uws zaads, noch van den mond van het zaad uws zaads, zegt de HEERE, van nu aan tot in eeuwigheid toe.” (Vgl. N.G.B., art. 24, en D.L. III.IV, art. 6; id. I : 3.)

Weliswaar zou God ook wel zonder het middel van het gepredikte Woord het geloof aan Zijn uitverkorenen kunnen meedelen, maar dat wil Hij niet doen. Want Hij besloot om dit middel te gebruiken. Daarom dienen wij er niet zozeer op te letten, wat God naar Zijn almacht zou kunnen doen, als wel op wat Hij belijft te doen. God zou immers ook wel het koren en de wijn kunnen laten groeien zonder ploegen, zaaien en het land te bebouwen, maar Hij wil zulks niet doen. Want de mens moet in het zweet zijns aanschijns zijn brood eten, Gen. 3 : 19. Daarom moeten wij steeds gehoorzaam en dankbaar van de middelen gebruik maken, welke God voorgeschreven heeft tot

uitvoering van Zijn Goddelijke voorzienigheid, zowel in geestelijke als in aardset) zaken (Vgl. D.L., III.1V, art. 17).

2. De bediening en het gebruik der sacramenten. Want zoals de Heilige Geest, door (middel van) de prediking van het Evangelie, het geloof in ons aanvangt, ontsteekt en bevordert, zo vermeedert, voedt, onderhoudt en bevestigt Hij dat door het gebruik van de heilige sacramenten. Daarom heeft God eertijds bij de belofte, die Hij Abraham geschonken had, het teken der besnijdenis gevoegd, om door dat waarteken in het geloof versterkt te worden. Daartoe diende ook het gebruik van het Paaslam, en evenzo de sacramenten van het Nieuwe Testament, vgl. Gen. 17 : 10, Ex. 12 : 23, Matth. 26 : 26 en 1 Kor. 11 : 23. En daarin straalt Gods buitengewone goedheid door, dat Hij nl. Zijn beloften, door de prediking des Woords, ons niet alleen met de oren laat horen, maar ze ons ook in de uiterlijke tekenen met de ogen laat aanschouwen, en ze als 't ware laat tasten en gevoelen, opdat wij geenszins zouden twijfelen. (Vgl. N.G.B., art. 33, D.L. V : 14). Dit zijn dan de twee middelen, die God gebruikt om het goede in ons te werken: Door de prediking ontsteekt de Heilige Geest het geloof, en door middel van de sacramenten onderhoudt, bevestigt en verzegelt Hij dat. De prediking des Woords is als een open brief, en de sacramenten als zegelen, aan die brief gehangen. De brief is het Evangelie, waarvan de korte inhoud in de Geloofsartikelen vervat, en zojuist verklaard is. Daarom volgt nu geschikt, dat wij gaan handelen over de sacramenten als de zegelen van het geloof, welke aan het Evangelie gehangen zijn.

Tegenwerping. Maar omdat er gezegd wordt, dat de Heilige Geest, het Woord en ook de sacramenten het geloof in ons werken en onderhouden wordt er gevraagd, of deze drie onderling in hun werkingen niet verschillen, d.w.z. of deze drie oorzaken het geloof op éénzelfde manier voortbrengen.

Antwoord. Zij zijn zeer verschillend. Want :

1e., de Heilige Geest werkt en bevestigt in ons het geloof, als de voornaamste werkende Oorzaak; en het Woord en de sacramenten doen dit als instrumenten, waardoor de Heilige Geest werkt.

2e. De Heilige Geest kan het geloof ook zónder het Woord en de sacramenten werken; maar het Woord en de sacramenten vermogen niets zonder de Heilige Geest.

3e. Waar de Heilige Geest is, daar is Hij krachtig werkende; maar het Woord en de sacramenten doen alléén niets.

Over de sacramenten in het algemeen.

Vraag 66: Wat zijn sacramenten?

Antwoord: Sacramenten zijn heilige, zichtbare waartekenen en zegelen, van God ingesteld, opdat Hij ons door het gebruik daarvan de belofte des Evangelies des te beter te verstaan geve en verzegele; namelijk, dat Hij de gelovigen niet alleen in het algemeen, maar ook een ieder in het bijzonder vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.

Voor de bewijsplaatsen uit de Heilige Schrift dienen de teksten, bij Vraag 65, onder c) genoemd.

Verklaring van Vraag 66.

Om op een ordelijke manier over de sacramenten te handelen, is het nodig, dat men eerst over de sacramenten in het algemeen, en daarna over de Doop en het Avondmaal des Heeren in het bijzonder gaat spreken.

De voornaamste vraagstukken, die inzake de sacramenten in het algemeen verklaard zullen worden, zijn de volgende:

1. Wat sacramenten zijn.
2. Welke de meest bijzondere doeleinden zijn, waartoe de sacramenten zijn ingesteld.
3. Waarin de sacramenten van de offeranden verschillen.
4. Wat de sacramenten met het Woord gemeen(schappelijk) hebben, en waarin zij verschillen.
5. Waarin de sacramenten van het Oude en Nieuwe Testament overeenkomen, en waarin zij verschillen.
6. Wat de tekenen en de betekende zaken in de sacramenten zijn, en waarin die onderling verschillen.
7. Hoedanig de vereniging van de betekende zaken en van de tekenen is, die meestal een sacramentele vereniging genoemd wordt.
8. Over de sacramentele spreekwijze in de Heilige Schrift.
9. Wat het rechte gebruik der sacramenten is.
10. Wat de goddelozen in de sacramenten ontvangen.
11. Hoeveel sacramenten er in het Nieuwe Testament zijn.

1. Wat sacramenten zijn.

Eerst dient men de betekenis van het woord „sacrament", en daarna de zaak zelf in ogenschouw te nemen.

Het woord *sacrament* is een Latijns woord. Het betekent:

- 1e. een zeker geldstuk, dat bij de Romeinen door de twee weddende partijen op een

heilige plaats of bij één van hun priesters in bewaring gelegd werd, op voorwaarde dat hij die het proces of de weddenschap zou winnen, zijn geld weer helemaal terug zou krijgen, maar dat de verliezer het zijne in de schatkist zou laten. Vandaar hadden zij ook een bepaalde spreekwijze, n.l. niet een sacrament. d.w.z. onder consignatie van enig geld wedden of pleiten, enz. Vergelijk Varro Lib. 4, de Ling. Lat., en Festus. Intussen geeft deze betekenis hier geen pas.

2e. Bij uitstek duidt het woord aan de gewone eed in de oorlog of de krijgseed; het heet zo, naar een woord, dat „heiligen" betekent, omdat zij die deze eed aflegden, tot krijgsdienst bij de veldheer a.h.w. geheiligd en verplicht werden. Vandaar dat sommigen beweren, dat de uiterlijke ceremoniën, die God ingesteld heeft, sacramenten genoemd worden, omdat - zoals de krijgslieden door deze krijgseed zich met bepaalde bijzondere ceremoniën aan de veldheer verplichtten - zo ook de Gemeente door deze heilige ceremoniën, als door een openbare eed, voor God, voor de Engelen en mensen zich aan haar Leidsman Christus verbond. En dit is voorzeker geen slechte overeenkomst, zoals Tertullianus zegt: „Wij zijn geroepen om te strijden onder (aanvoering van) de levende God, van dat moment af, dat wij de woorden van de krijgseed (sacrament) op ons hebben genomen. Ik (voor mij) houd het ervoor, dat dit woord afkomstig is van de oude Latijnse vertaling van het Nieuwe Testament, waarin - wanneer in de Griekse tekst het woord „mysterion" (geschreven) staat - dat in het Latijn met „sacramentum" overgezet wordt, ten gevolge waarvan later ongetwijfeld het woord „sacrament" in de kerk in gebruik gekomen is.

Het Griekse woord „mysterion" komt van het werkwoord *muein*, dat betekent: onderwijzen in heilige zaken; waarvan ons Nederlandse woord „wijden" schijnt te stammen. En „*myéo*" komt van „*Myo*", dat „sluiten" betekent en eigenlijk van de mond en lippen geldt. Eusthatius verklaart, dat zij die in heilige zaken bij de Grieken onderwezen en gewijd werden („*mysten*" genoemd), de mond moesten sluiten, en dat zij de heiligdommen, waarin zij gewijd waren, niet mochten bekend maken. Nu betekent „*mysterion*" een verborgen zaak, en wordt daarmee aangeduid: óf een verborgen zaak zelf, óf een teken van een verborgen zaak, daar ze een verborgen betekenis heeft, die niemand kan verstaan, dan wie daarin onderwezen en ingewijd is.

En dit wordt bij de Latijnse theologen „*sacramentum*" genoemd, d.w.z. een heilig teken, dat een verborgen betekenis heeft, die niemand verstaat dan wie in de voornaamste hoofdstukken van het christelijke geloof onderwezen is; en God heeft gewild, dat er zulke tekenen steeds in de Kerk zullen zijn, waardoor Hij Zijn wil aan de mensen bekendmaakt, en waardoor, omgekeerd, de mensen hun geloof en gehoorzaamheid aan God bewijzen.

Toch wordt het woord in de geschriften der kerkelijke schrijvers op verschillende wijze opgevat. Nu eens in eigenlijke zin voor de uiterlijke ceremonie, waaronder ook verstaan wordt hetgeen waaruit het sacrament bestaat; dan weer voor de stof van de uiterlijke tekenen; dan weer voor hetgeen door de uiterlijke tekenen aangeduid wordt, en tenslotte ook wel voor de tekenen en de betekende zaak samen.

En hiermee achten wij genoeg gesproken over het woord sacrament. Laten wij nu overgaan tot zijn omschrijving. Deze is als volgt: Sacramenten zijn ceremoniën, door God ingesteld, om verbondsteken te zijn, d.w.z. tekenen van Gods wil jegens ons, en tekenen van de verplichting der Gemeente tot boetvaardigheid en geloof; en om kenteken te zijn, die de Gemeente onderscheidt van alle andere heidenen en sekten. In de Catechismus worden ze aldus beschreven in Antwoord 66: *Het zijn „heilige, zichtbare tekenen en zegelen, van God ingesteld, om ons door het gebruik daarvan, de beloften des Evangelies des te beter te verstaan te geven en te verzegelen, n.l. dat Hij*

niet alleen de gelovigen in het algemeen, maar aan een ieder van hen in het bijzonder, vanwege het enige slachtoffer van Christus, aan het kruis volbracht, vergeving der zonden en het eeuwige leven uit genade schenkt.” Deze omschrijving bevat twee onderdelen: 1e. leert ze, wat de sacramenten zijn, en waardoor ze eigenlijk van andere zaken onderscheiden zijn. Wat ze zijn, wordt ons geleerd, wanneer er gezegd wordt: Het zijn heilige en zichtbare tekenen en zegelen. Een teken is datgene waardoor bepaalde andere zaken in gedachten gebracht worden, boven de gedaante die men uiterlijk met de zintuigen waarneemt, zoals Augustinus, Lib. 2. de Doctr., cap. 1 dit beschrijft. Of het is iets, waardoor het verstand iets anders verstaan kan, dan de uiterlijke zintuigen begrijpen. Onder de tekenen worden ook alle zegelen begrepen. Want alle zegelen zijn tekenen, maar alle tekenen geen zegelen.

De tekenen zijn tweërlei: sommige betekenen slechts alleen, maar andere bevestigen en verzegelen ook de dingen die ze betekenen. Beide wordt dit hier in de omschrijving samengevoegd, en het komt de sacramenten ook beide toe. De sacramenten geven niet slechts te kennen wat er beloofd wordt, maar bevestigen en verzegelen ook de beloofde zaak. Daarom heten ze dan ook terecht tekenen en zegelen. Want het zijn niet alleen betekende en vermanende tekenen en tegenbeelden, maar ook verbondsteken, die ons de betekende zaak in waar gebruik meteen geven en verzegelen. Want zij schenken de gelovigen de zaken, die in het Evangelie beloofd worden, en verzegelen hun die. In Gen. 17 : 11 zegt God van de besnijdenis: „Dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u” En Paulus zegt in Rem. 4 : 11: “En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs.” Dus doen de sacramenten hetzelfde als de (onder)panden doen: Zij geven te kennen dat er iets beloofd is, en zij bevestigen dat. Daarom wordt er in de omschrijving bijgevoegd: „en zegelen.”

Deze tekenen en zegelen worden *heilig* genoemd, enerzijds omdat ze ons door God gegeven worden, en anderzijds omdat ze tot een heilig gebruik moeten dienen. Ook worden ze *zichtbaar* genoemd, omdat ze lichamelijk zijn, d.w.z. werkingen van de leden des lichaams, en dingen die men met de uiterlijke zintuigen waarneemt. Want het is nodig, dat ze zodanig zullen zijn, indien ze het beide zullen doen, n.l. ons leren én bevestigen, als ze ons onzichtbare dingen voor ogen zullen afbeelden, en hulpmiddelen van ons geloof zullen zijn. Want indien ze niet door de uiterlijke zintuigen, zoals het gezicht, het gevoel enz. waargenomen worden, dan zouden ze onze innerlijke zintuigen of verstand niet kunnen treffen, ja dan zou hetgeen dat onze ongehoorzaamheid onzeker is (hetgeen God door de sacramenten wilde te hulp komen) niet bevestigd worden door hetgeen nog onzekerder of even onzeker zou zijn. Zij die onzichtbare tekenen in de sacramenten stellen, spreken kennelijk tegenstrijdige woorden. Daarom hebben de kerkvaders zeer juist gezegd, dat een sacrament een zichtbaar teken is van de onzichtbare genade. Waardoor nu de sacramenten van andere zichtbare tekenen en zegelen onderscheiden worden, leren de volgende woorden van de omschrijving: 1e. Dat ze door God ingesteld zijn; 2e. dat ze daartoe ingesteld zijn, om de beloften des Evangelies des te beter te verstaan te geven en te verzegelen. Het eerste verschil is algemeen, want er zijn nog tal van andere tekenen door God ingesteld, deels algemene, zoals de regenboog, Gen. 9 : 12 en 17, deels bijzondere, zoals het vlies van Gideon, dat eerst nat was van de dauw en daarna droog, Richt. 6 : 36 en 40; en de aanraking van Jesaja's tong met een gloeiende kool, Jes. 6 : 6v. Het tweede onderscheid behoort eigenlijk bij de sacramenten in het bijzonder, ontleend als het is aan het voornaamste doel, waartoe de sacramenten ingesteld zijn; en hierdoor worden de sacramenten van alle andere tekenen onderscheiden.

Van deze tekenen wordt nu gezegd, dat ze door God ingesteld zijn. Want alleen God heeft de macht om sacramenten in te stellen. Want een sacrament instellen wil zeggen: de Gemeente een bepaalde ceremonie gebieden, en daaraan de belofte der genade verbinden. En dit komt beide alleen God toe. Want zoals God alleen in genade kan aannemen en de zonden vergeven, zo kan Hij ook alleen dat beloven. En zoals God alleen Zichzelf een openbare godsdienst heeft ingesteld, zo kan Hij alleen daardoor, d.w.z. door de verkondiging des Woords en het gebruik der sacramenten, ons de belofte der genade bevestigen, dat wij namelijk alle weldaden zullen ontvangen, die ons tot de zaligheid nodig zijn en die door de ceremoniën der sacramenten betekend en bevestigd worden.

De belofte des Evangelies wordt genoemd de belofte der genade, omdat God ons die vooral in het Evangelie belooft. En in de omschrijving wordt er dit tevens bijgesteld, opdat wij het eigenlijke onderscheid der sacramenten des te beter zullen verstaan. Want God gaf de mensen ook wel beloften van andere dingen, en bevestigde die met uiterlijke tekenen. Daarom worden intussen in de sacramenten niet allerlei beloften verklaard en verzegeld, maar uitsluitend de belofte der genade. En hierdoor zijn de sacramenten onderscheiden van andere tekenen, waarvan de Apostel spreekt in Rom. 4: 11: „En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid”, enz. En het zijn geen tekenen van een genade, die slechts één persoon betreft, zoals het aanroeren van Jesaja's tong, maar die aan de gehele Gemeente toekomt.

„Opdat Hij ons die des te beter te verstaan geve.”

De verklaring der belofte geschiedt door de overeenkomst van de tekenen mét de betekende zaak. Want zoals een gelijkenis datgene verklaart, waarvan het een beeld is: zo verklaren de sacramenten datgene waarvan het sacramenten zijn. En wanneer de gelijkenis verstaan wordt, dan wordt ook duidelijk datgene waarvan het een gelijkenis is, ja nog duidelijker dan zonder gelijkenis. En zoals een zuivere gelijkenis niet verstaan wordt, tenzij de overeenkomst van het beeld verstaan wordt, zo ook de sacramenten niet, indien niet de overeenkomst der tekenen én der zaken, daardoor aangeduid, begrepen wordt. In deze zin noemt de „Verantwoording der Augsburgse Confessie” de sacramenten tal van malen „schilderijen” of „conterfeitsels.”

„En verzegele.”

De sacramenten beelden niet alleen af, maar verzegden ook de belofte. Want 1e, of God nu door (middel van) woorden of door tekenen tot ons spreekt, Hij is altijd even waarachtig. Daarom geeft Hij ons verzekering van Zijn wil, door Zijn Woord en sacramenten. 2e. De sacramenten zijn zegelen en panden, bij de belofte gedaan, om te getuigen dat zij, die met een waarachtig geloof ze gebruiken, stellig de beloofde goederen deelachtig worden (Vgl. N.G.B., art. 33).

2. Tot welk doel de sacramenten zijn ingesteld.

Het eerste en voornaamste doel is in de omschrijving zelf vervat. Want de sacramenten zijn eigenlijk ingesteld om tekenen te zijn, die de belofte des Evangelies verklaren en verzegelen, of om tekenen te zijn van het verbond en de wil van God jegens ons, waardoor Hij betuigt, dat Hij - als men deze tekenen wettig gebruikt - meteen ook de beloofde zaken geeft, en zo ons geloof daardoor bevestigt; of, opdat God ons door (middel van) de sacramenten op krachtiger wijze van Zijn wil onderricht, vermaant en opwekt - als door een bloot woord -, om de goederen die door Christus verworven werden, te omhelzen, en opdat Hij deze weldaden van Christus door die zelfde zegelen

zou verzegelen. Want de Heilige Geest beweegt onze harten niet minder, maar juist veel krachtiger tot het geloof, door deze tekenen en panden van Gods gunst jegens ons, dan door het Woord.

Het tweede: Om ons te vermanen, dat wij verplicht zijn tot het geloof en een goede consciëntie, en opdat wij daardoor weer onze dankbaarheid jegens God betonen. Want aangezien het tekenen zijn van het verbond tussen God en ons, en het verbond een onderlinge verplichting Gods is jegens de gelovigen, om hen in genade aan te nemen, en anderzijds van de gelovigen tegenover God, om Hem gehoorzaamheid en dankbaarheid te bewijzen, is het duidelijk, dat de sacramenten vooral tekenen en getuigenissen zijn van Gods wil jegens ons, maar tevens ook van onze dankbaarheid jegens Hem.

Het derde: Om de Kerk van alle andere heidenen en sekten te onderscheiden. Want God wil, dat Zijn Kerk in de wereld gezien, en aan deze tekenen gekend wordt, zoals de soldaten aan de veldtekenen. Hij gebood eertijds de Joden, dat ze besneden moesten worden; en degenen die van de Kerk vervreemd waren, wilde Hij niet toegelaten hebben tot het eten van het Paaslam. Thans gebiedt Hij, dat de christenen gedoopt zullen worden en het Avondmaal gebruiken; en Hij wil, dat Zijn Kerk van de synagoge des satans onderscheiden is, deels om Zijn eigen eer, deels om onze troost en zaligheid, opdat wij zouden weten hetgeen Gode behaagt en niet behaagt. Want zoals Hij niet wil, dat men Hem met de afgoden vermengt, zo wil Hij ook niet, dat Zijn volk zich met het rijk van de duivel vermengt.

Het vierde: Opdat de leer hierdoor verbreed en onderhouden zou worden. Want God wil, dat de sacramenten bediend zullen worden in publieke samenkomsten, en dat niet zonder het Woord en zijn uitleg, Ex. 13 : 14: „Wanneer het geschieden zal, dat uw zoon u morgen zal vragen, zeggende: Wat is dat? zo zult gij tot hem zeggen: De HEERE heeft ons door een sterke hand uit Egypte, uit liet diensthuis, uitgevoerd.” Zo wil ook de Heere Christus, dat naast de leer van het heilige Evangelie het sacrament des Doops en al Zijn ordinantiën in Zijn Kerk onderhouden worden, tot de voleinding der wereld, Matth. 28 : 19v.; en dat in het Heilige Avondmaal Zijn dood verkondigd worde, totdat Hij komt, 1 Kor. 11 : 26.

Het vijfde: Opdat ze een band vormen van onderlinge liefde tussen de leden der Gemeente. Want zij die met elkaar in een verbond met God staan, behoren ook onderling samenverbonden te zijn; en zij die aan één Tafel gespijzigd worden, betuigen daarmee, dat zij huisgenoten en huisknechten van de ene God zijn. 1 Kor. 12 : 13: „Wij allen zijn door enen Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot enen Geest gedrenkt”; 1 Kor. 10 : 17: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen eens broods deelachtig zijn.” Evenzo zijn ze banden van de publieke samenkomsten der Gemeente, 1 Kor. 11 : 33: „Zo dan, mijn broeders, als gij samen komt om te eten, verwacht elkander”; en Ef. 4 : 3-5: „U benaarstigende te behouden de enigheid des Geestes door den band des vredes. Eén lichaam is het en één Geest, gelijkerwijs gij ook geroepen zijt tot één hoop uwer roeping; één Heere, één geloof, één doop”, enz. Wij zullen dus de gemeenschap tussen Christus en de heiligen niet kunnen tot stand brengen, noch, wanneer ze tot stand gebracht is, die gemeenschap behouden, noch Christus' dood met vrucht verkondigen, zolang wij onderling twistgierig onenigheden zullen hebben over de instelling en het gebruik van de sacramenten. Want de sacramenten zijn (onder)panden van de gemeenschap en vereniging, allereerst van de gelovigen met Christus, daarna ook van de gelovigen onderling.

3. Waarin de sacramenten verschillen van de offers.

Men dient te letten op het verschil tussen de sacramenten en de offers, opdat wij zouden weten wat wij doen, wanneer wij de sacramenten gebruiken, en dat wij van de sacramenten geen offers, d.w.z. onze werken, maken; door te beweren, dat deze (sacramenten n.l.), ook wanneer ze slechts uitwendig gebruikt zijn, om het gedane werk, zoals zij het noemen, Gode behagen en de vergeving der zonden verdienen, zoals dat in het pausdom gebeurt. Dat laatste blijkt uit Canon 8 van het Concilie van Trente, zitting 7, welke een ieder in de ban doet, die zegt, dat door de sacramenten der Nieuwe wet de genade niet gegeven wordt „ex opere operato” (overeenkomstig hun Latijn), d.w.z. krachtens het volbrachte werk.

Welnu, het verschil tussen de sacramenten en de offers is tweërlei.

1. In hun aard en natuur. Want de sacramenten zijn alleen ceremoniën, die getuigen van de wil van God. Maar de offers kunnen ceremoniën en tevens deugdelijke werken van de Wet der zeden zijn, zoals onze dankoffers, de offeranden des lofs, die der dankbaarheid, de kalveren der lippen, de aalmoezen, enz. Want dat zijn alle werken van de Wet der zeden, die God bevolen heeft zonder enige ceremonie (erbij).

2. In hun voornaamste doel. De sacramenten spreken ervan, dat God ons iets belooft, aanbiedt en geeft, n.l. Christus met al Zijne weldaden. De offers geven te kennen, dat wij aan God onze gehoorzaamheid voordragen en bewijzen naar Zijn Woord; of - en dat is hetzelfde! -: Een sacrament is een werk van God tegenover ons, waarin Hij ons iets geeft, n.l. de tekenen en de betekende raken. Een offer is ons werk, waarin wij aan God de gehoorzaamheid of de dienst bewijzen, die door Hem bevolen is. Dus verschillen ze van elkaar, zoals het geven en het ontvangen. De sacramenten geeft God ons, en de offers ontvangt Hij dan weer van ons, enz.

1) Toch kan op die manier een ceremonie in verschillend opzicht én een sacrament én een offer zijn. Een sacrament, in zoverre het van Godswege, door de hand van de dienaar, gegeven wordt; en een offer, in zoverre het door de Godzaligen gebruikt wordt, om God daarmee hun gehoorzaamheid te beloven en Hem daarmee hun dankbaarheid te bewijzen. Daarom zijn een sacrament en een offer menigmaal één (en dezelfde) zaak, maar ze hebben steeds een verschillend opzicht. En al onze offers zijn dankoffers, maar geen zooffers. Want het enige Zoenoffer is de voldoening van Christus, die voor ons aan het kruis volbracht is.

Hieruit volgt nu gemakkelijk het antwoord op de volgende *tegenwerping*. Het Pascha en de andere ceremoniën waren eertijds offers en sacramenten tegelijk; daarom zijn de sacramenten en de offers niet verschillend.

Antwoord: Dat volgt daar nog niet uit. Slechts alleen dit, dat n.l. één zaak zowel een sacrament als een offer zijn kan, evenwel in verschillend opzicht hetgeen wij al eerder bewezen hebben. Dus zijn de Doop en het Avondmaal sacramenten én offeranden. Sacramenten zijn ze voornamelijk, omdat ze tekenen zijn van Gods wil, welke (tekenen) Hij ons Zelf door (middel van) Zijn dienaars geeft, evenals Hij in het Woord met ons spreekt. Maar offeranden zijn ze in eigenlijke zin niet zozeer, behalve dan uit dit oogpunt, dat wij ze uit Gods hand ontvangen, en door dit ontvangen onze gehoorzaamheid aan Hem verklaren.

4. Wat de sacramenten met het Woord gemeen(schappelijk) hebben, en waarin ze daarvan verschillen.

Waarin Woord en sacramenten overéénkomen, wordt geleerd in:

Vraag 67. *Zijn dan beide, het Woord en de sacramenten, daarheen gericht of daartoe verordend, dat ze ons geloof op de offerande van Jezus Christus aan het kruis, als op*

de enige grond onzer zaligheid wijzen?

Antwoord: Ja zij toch. Want de Heilige Geest leert ons in het Evangelie, en verzekert ons door de sacramenten, dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus bestaat, die voor ons aan het kruis geschied is ^a).

a) Joh. 6 : 51, Rom. 6 : 3, 1 Kor. 2 : 2; id. 11 : 25v., Gal. 3 : 27, Kol. 2 : 12.

Verklaring van Vraag 67.

De sacramenten hebben met het Woord gemeen:

1. Dat ze beide door God ingesteld zijn, en ons van God gegeven worden.
2. Dat ze beide door uiterlijke zintuigen waargenomen worden, zij het ook door verschillende. Want het Woord wordt met de oren, of het gehoor ontvangen; en de sacramenten met de ogen en andere zintuigen waargenomen.
3. Dat God ze beide door middel van de dienaars der Kerk uitdeelt. Want Hij spreekt met ons in de prediking van het Woord door Zijn dienaars; in de sacramenten geeft Hij ons door hen de tekenen; maar de betekende zaken geeft en biedt de Zoon Zelf aan, door de Heilige Geest, zoals er geschreven staat in Matth. 3 : 11: „Ik doop u wel met water tot bekering; maar Die na mij komt, is sterker dan ik, Wiens schoenen ik niet waardig ben Hem na te dragen: Die zal u met den Heiligen Geest en met vuur dopen.” (vgl. N.G.B., art. 34).
4. Dat ze beide instrumenten zijn van de Heilige Geest, door welke Hij het geloof in ons werkt en bevestigt.
5. Dat ze ons beide dezelfde zaken en weldaden voordragen, en tekenen zijn van eenzelfde genade, van dezelfde goederen en van dezelfde Christus. Want door beide betuigt God ons Zijn wil, en verbeeldt of verzegelt Hij ons niets anders dan hetgeen Hij in Zijn Woord beloofd heeft, n.l. dat onze volkomen zaligheid in de enige offerande van Christus bestaat, die voor ons aan het kruis geschied is (vgl. N.G.B., art. 33).

(Bastingius). Daarom maken zij die wat anders in de sacramenten zoeken dan in het Woord beloofd is, er louter afgoden van, zoals in het pausdom geschiedt. Want daar wordt aan de sacramenten toegeschreven hetgeen aan Christus eigen is én blijven zal tot in eeuwigheid, en hetgeen alleen ván en dóór Hem te verkrijgen is. Het pausdom maakt de mensen „wijs”, alsof het gedane werk bij het gebruik der sacramenten iets verdienstelijks zou zijn, en alsof de sacramenten kracht bezaten om daardoor zalig te worden.

De sacramenten zijn van het Woord onderscheiden:

1. In wezen of natuur. De woorden betekenen overeenkomstig de instelling van de mensen, wie het alsoz beliefd heeft de dingen te noemen. De sacramenten betekenen overeenkomstig de gelijkenis en overeenkomst, die zij bezitten met de betekende zaken; hetgeen anders geschiedt bij de woorden, die niet door enige gelijkenis, maar enkel door de wil der mensen de dingen aanduiden.
2. De Heilige Schrift wordt gehoord en gelezen; de tekenen van de sacramenten worden gezien, geproefd en gevoeld.
3. Het Woord der belofte en der geboden wordt in het algemeen aan alle mensen voorgesteld; aan de onwedergeborenen, opdat zij óf wedergeboren zullen worden en zouden beginnen te geloven, of opdat hun alle onschuld wordt ontnomen; en aan de wedergeborenen, opdat dezen in het geloof zouden toenemen en bevestigd worden.

Maar de sacramenten moeten alleen aan de wedergeborenen, en aan hen die belijdenis des geloofs en der boetvaardigheid afleggen, n.l. aan de leden der Gemeente, voorgesteld worden, opdat hun geloof daardoor bevestigd en onderhouden wordt.

4. Het Woord wordt in het algemeen aan alle mensen gepredikt, maar de sacramenten worden aan een ieder in het bijzonder gegeven.

5. Door het Woord begint, ontsteekt, vermeerdert en bevestigt de Heilige Geest het geloof in ons, en daarom moet het Woord aan de sacramenten vooraf gaan. Maar door de sacramenten bevestigt, vermeerdert en volmaakt Hij het begonnen geloof. En daarom moeten de sacramenten op het Woord volgen. De reden van dit verschil is, dat - wanneer de sacramenten niet verstaan (= begrepen) worden, - zij het geloof noch opwekken noch bevestigen. Want zomin er naar een onbekende zaak enige begeerte uitgaat, evenmin is er ook geen geloof. Daarom dient de verklaring van de tekenen uit het Woord er noodzakelijk bij te komen en eraan vooraf te gaan.

6. Het Woord wordt alleen aan de volwassenen gepredikt, maar bepaalde sacramenten moeten aan de kleine kinderen bediend worden, zoals de besnijdenis en de Doop.

7. Het Woord is voor de volwassenen nodig en genoegzaam tot de zaligheid, Rom. 10: 17: „Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods.” Maar de sacramenten zijn nu niet zo volstrekt nodig, en ook zijn ze niet genoegzaam ter zaligheid zonder het Woord, of van zichzelf. Want de zegels bezitten zonder de brief geen enkele kracht. En daarom is de uitspraak van Augustinus en Bernardus zeer waar: „Niet het missen, maar de verachting van de sacramenten verdoemt.”

(Bastingius). En dit dient goed ter harte genomen te worden, opdat wij de vergeving der zonden, de gerechtigheid en het eeuwige leven - welke alleen Christus voor ons door Zijn offerande en gehoorzaamheid teweeggebracht heeft - niet aan de vergankelijke elementen of de uiterlijke tekenen toekennen, zoals dat in het pausdom gebeurt. Want wij moeten de sacramenten enerzijds niet boven de maat en bedoeling van de Insteller verheffen, tot schade van Gods eer, noch ook anderzijds ze verachten of afkeuren; omdat de mensen op Gods hoogste ongenade, ja op hun verdoemenis, schuldig zijn om Gods bevel en instelling gehoorzaam na te komen.

8. Het Woord kan zonder de sacramenten zijn, zoals het ook bij een publieke of bijzondere verklaring van kracht kan zijn; zulks is gebleken in Cornelius, Hand. 10. Maar de sacramenten kunnen niet zonder het Woord voorkomen of enige kracht bezitten.

9. Het Woord is hetgeen, dat door tekenen bevestigd wordt; en de sacramenten zijn de tekenen, waardoor het Woord bevestigd wordt.

10. De Heilige Schrift verklaart Gods wil door woorden, en de sacramenten door uitwendige handelingen.

11. Zowel de overeenkomst, als het verschil van het Woord en de sacramenten is door Augustinus in een enkel woord uitgedrukt, als hij zegt: „Een sacrament is het zichtbare Woord.” Want wanneer hij de sacramenten „Woord” noemt, dan geeft hij daarmee de overeenstemming van de sacramenten met het Woord te kennen, omdat ze allebei hetzelfde leren; en als hij daaraan toevoegt „zichtbaar”, dan wijst hij in de uiterlijke ceremonie het verschil aan tussen de sacramenten en het Woord. Dus is dit, kort uitgedrukt, het onderscheid, n.l. dat de sacramenten door uiterlijke handelingen, en het Woord door de woorden ons Gods wil verklaren. Mor het Woord wordt het geloof begonnen en bevestigd, en door de sacramenten wordt het begonnen geloof alleen maar bevestigd. Het Woord kan ook zonder de sacramenten zijn, maar de sacramenten niet zonder het Woord. Zonder kennis van het Woord worden de volwassenen niet zalig, maar zij kunnen zonder de sacramenten, mits deze niet veracht worden, wel wedergeboren en zalig worden. Het Woord behoort allen toe, de

sacramenten alleen de gelovigen.

5. Waarin de sacramenten van het Oude en Nieuwe Testament overeenstemmen en verschillen.

De sacramenten van het Oude en Nieuwe Testament komen overeen:

1. In de Auteur of Insteller, want dezelfde God heeft ze beide ingesteld.
2. In de betekende zaken. Want dezelfde betekende zaken worden in onze én in de oude sacramenten gevonden en voorgedragen, en dezelfde gemeenschap aan Christus en Diens weldaden wordt daarin verzegeld, Hebr. 13 : 8: „Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid"; 1 Kor. 10 : 1-4: „En ik wil niet, broeders, dat gij onwetende zijt, dat onze vaders allen onder de wolk waren en allen door de zee doorgedaan zijn; en allen in Mozes gedoopt zijn in de wolk en in de zee; en allen dezelfde geestelijke spijs gegeten hebben; en allen denzelfden geestelijken drank gedronken hebben; want zij dronken uit de geestelijke steenrots, die volgde; en de steenrots was Christus"; Kol. 2 : 11v.: „In Welken gij ook besneden zijt met een besnijdenis, die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in den Doop", d.w.z. gij hebt in de Doop dezelfde weldaden ontvangen, als de Ouden in de besnijdenis ontvingen; 1 Kor. 5 : 7: „Ook ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus." Augustinus, Tom. 9, in Johann. Tract. 26, zegt: „Zij zijn in de tekenen verschillend, maar in de betekende zaak zijn ze gelijk. Zij hebben allen dezelfde geestelijke spijs gegeten, namelijk het Manna, en wij wat anders, maar toch dezelfde geestelijke spijs als zij."

Hieruit blijkt dus - en vooral uit de verwisseling der namen, waardoor aan de sacramenten van het Oude Testament de namen der sacramenten van het Nieuwe Testament worden gegeven, en omgekeerd aan de sacramenten van het Nieuwe Testament de namen der sacramenten van het Oude Testament -, dat in de sacramenten van beide Testamenten dezelfde betekende zaak (aanwezig) is geweest. Want deze verwisseling geschiedt niet om de gelijkheid van de tekenen of ceremoniën, maar om die van de zaken. En daaruit blijkt duidelijk, dat de voorvaders dezelfde gemeenschap met Christus gehad hebben als wij nu bezitten, en dat deze hun niet minder als ons, door het Woord en de sacramenten te kennen gegeven, geschonken en verzegeld is geweest. Daarom is het dus een vreselijke blindheid en afgoderij, om een andere gemeenschap met Christus te willen zoeken in de sacramenten, dan die er in het Woord is, en in de sacramenten van het Nieuwe Testament een andere gemeenschap te zoeken, dan die er in de sacramenten van het Oude Testament is.

De sacramenten van het Oude en Nieuwe Testament verschillen:

1. In de uiterlijke tekenen en ceremoniën. Want de sacramenten van het Oude Testament hebben er andere gehad, als die van het Nieuwe Testament. Want er vond een verandering plaats door de komst van Christus, opdat daardoor te kennen gegeven zou worden, dat het Oude Testament ophoudt, en het Nieuwe daarvoor in de plaats gekomen is.
2. In het aantal. Vroeger waren er meer en moeilijker sacramenten, en thans zijn er minder en gemakkelijker.
3. In de manier om Christus' offerande te betekenen. Want de oude sacramenten duiden aan, dat deze offerande nog moest geschieden, maar de nieuwe sacramenten duiden aan, dat ze nu geschied en volbracht is.

4. in de tijd. De oude sacramenten zouden slechts duren tot de eerste komst van de Messias, maar die van ons zullen blijven tot Zijn tweede toekomst, d.w.z. tot aan het einde der wereld, Matth. 28 : 19v., 1 Kar. 11 : 26.

5. In de verplichting. De oude sacramenten verplichtten slechts de Joden of nakomelingen van Abraham. Want zij die uit de heidenen bekeerd werden, behoeften ze niet te onderhouden; vgl. de godvruchtige mannen uit Hand. 2 : 5. Maar onze sacramenten verplichten de ganse Gemeente: Doopt alle volken, enz. Drinkt allen daaruit, enz., Matth. 28 : 19 en id. 26 : 27.

6. In duidelijkheid. De oude waren duister, want zij beeldden de toekomstige dingen af; de onze zijn duidelijker, want zij betekenen dingen, die al geschied en in Christus volbracht zijn.

6. Welke de tekenen én de betekende zaken in de sacramenten zijn, en waarin ze verschillen.

In alle sacramenten zijn twee dingen: *het teken én de betekende zaak*. Het teken is het element, en al de uiterlijke plechtigheden in verband daarmee.

De betekende zaak is Christus met al Zijn goederen en weldaden, die de gelovigen in het Evangelie beloofd en in de sacramenten verzegeld worden; of: 't is een gemeenschap en genieten van Christus en Diens weldaden. De gewone indeling die Augustinus van het sacrament geeft, komt op hetzelfde neer, maar is toch eenvoudiger, n.l. hij onderscheidt tussen het element en het Woord: „Het Woord- zegt hij - komt bij het element, en het wordt een sacrament.”

Vandaar dat naar de algemene uitspraken der Godgeleerden twee wezenlijke delen voor ieder sacrament vereist zijn, n.l. het element en het Woord. Het element is het uiterlijke teken, samen met de gehele plechtigheid; het Woord is de belofte der genade. De betekende zaak van elk sacrament is Christus met al Zijn weldaden, en de zaligmakende gemeenschap daaraan. Deze indeling wordt ook goedgekeurd en nagevolgd in de Verantwoording van de Augsburgse Confessie, als deze zegt: In een sacrament zijn twee dingen, n.l. het uiterlijke teken én het Woord van de belofte der genade, welke is de belofte des Nieuwen Testaments.

De tekenen zijn van de betekende zaken in vele opzichten onderscheiden:

1. In hun wezen of in hetgeen ze zijn. Want de tekenen zijn lichamelijk, zichtbaar en aards. Maar de betekende zaken zijn geestelijk, onzichtbaar en hemels.

Bezwaar: Maar het lichaam en bloed van Christus zijn ook enigermate aards, en toch zijn dat de betekende zaken van de sacramenten. Daarom zijn de betekende zaken ook lichamelijk.

Antwoord: De betekende zaken worden hier geestelijk genoemd, niet zozeer ten opzichte van hun wezen, als wel ten opzichte van de manier waarop ze ontvangen worden, n.l. door de Heilige Geest en het geloof alleen, zonder enig lichamelijk instrument of zintuig, op een geestelijke wijze. Want „geestelijk" betekent in de Schrift soms een onlichamelijke natuur of Geest, soms ook wel een werking of gave van de Heilige Geest, en soms, tenslotte, ook wel datgene waarmee de Heilige Geest of de geestelijke bewegingen bezig zijn, en dat door de Geest, d.w.z. door de werkingen van de Heilige Geest ontvangen of gegeven wordt aan degenen, in wie de Heilige Geest woont; zoals er staat in 1 Kor. 10 : 3: „En hebben allen dezelfde geestelijke spijs gegeten.” En in die betekenis worden het lichaam en bloed van Christus geestelijke dingen genoemd in de sacramenten.

2. In de wijze van ontvangen. De tekenen worden zichtbaar, met de hand, mond, leden en zintuigen van het lichaam ontvangen, zelfs wel door de ongelovigen. Maar de

betekende zaak wordt door de Heilige Geest en het geloof alleen, en daarom ook alleen maar door de gelovigen ontvangen.

3. In liet doel of in het gebruik. De betekende zaken worden gegeven om het eeuwige leven te verkrijgen. Want zij zijn enerzijds het eeuwige leven zelf, en anderzijds dat leven werkende. De tekenen worden ontvangen om het geloof te verzegelen, en ze bevestigen de dingen, die ontvangen zijn of nog ontvangen zullen worden.

4. De betekende zaken zijn volstrekt nodig voor allen die zalig zullen worden. Maar de tekenen zijn niet volstrekt noch ook uitsluitend nodig, maar alleen voor hen, die wegens hun leeftijd en om andere redenen, ze wettig kunnen gebruiken; aangezien niet het missen, maar de verachting der sacramenten verdoemt.

5. De tekenen zijn verschillend in de verschillende sacramenten, maar de betekende zaken zijn in alle sacramenten steeds dezelfde.

7. Hoedanig de sacramentele vereniging der tekenen: en der betekende zaken is.

Een vereniging is in het algemeen zulk een samenvoeging van twee of meer dingen, waardoor ze als 't ware één worden; zoals de personele vereniging is een samenvoeging van de twee naturen in Christus tot één Persoon. Zo zijn er in de sacramenten twee dingen, de tekenen en de betekende zaken, wier samenvoeging heet een sacramentele vereniging.

Hier wordt nu gevraagd, hoedanig deze is. De Rooms en fantaseren, dat er in het Avondmaal een verandering van de tekenen in de betekende zaak plaatsheeft. Maar een verandering is geen vereniging. En de sacramentele vereniging dient zodanig te zijn, dat ze niet alleen aan één, maar aan alle sacramenten kan toegekend worden. Want anders zou het geen sacramentele, maar een Avondmaals- of Doops-vereniging zijn.

Anderen beweren, dat deze vereniging een plaatselijke en lichamelijke samenvoeging is van het teken met de betekende zaak, als in een massa of klomp, zodat ze beide tezamen op één plaats zijn; zoals zij willen staande houden met betrekking tot het Avondmaal, dat er een dadelijke tegenwoordigheid en vereniging van Christus' lichaam en bloed in het brood en de wijn is, zodat er twee lichamen, n.l. Christus én brood en wijn, in de dadelijkheid op één plaats bijeen zijn, en met de mond ontvangen worden. Maar dat er in het Avondmaal niet zulk een vereniging van tekenen en betekende zaak plaatsheeft, zullen wij later nog te bestemder plaats aantonen.

Thans kan volstaan dat wij weten, dat zulk een plaatselijke, samenvoeging of verberging van het ene in het andere, niet een sacramentele vereniging genoemd kan worden. Want ook volgens hun eigen belijdenis, kan dit niet aan alle sacramenten toegekend worden. Maar de sacramentele vereniging moet van dien aard zijn, dat ze aan alle sacramenten kan worden toegeschreven, zowel aan die van het Oude als van het Nieuwe Testament.

Daarom zeggen wij dus, dat de sacramentele vereniging niet een lichamelijke of plaatselijke samenvoeging is van het teken met de betekende zaak op één plaats, en evenmin een verberging of insluiting van het een in het ander, d.w.z. dat het teken en de betekende zaak niet op een natuurlijke wijze, maar geestelijk en sacramenteel samengevoegd of verenigd zijn, wat het feit betreft dat de geestelijke goederen door de lichamelijke tekenen betekend, verzegeld, gegeven en samen met dezelve ontvangen worden, omdat God dit zo wil en verordend heeft.

En deze vereniging bestaat voornamelijk hierin:

1e. In de gelijkenis of overeenkomst van de tekenen met de betekende zaak, waarover

Augustinus in „Epist. ad Bond.“, n. 23, schrijft: „Indien de sacramenten niet overeenkwamen met de dingen, waarvan zij sacramenten zijn, dan zouden ze totaal geen sacramenten wezen.”

2e. In de gave en ontvangst van de tekenen en de betekende zaken langs een wettig gebruik, welke niet zonder geloof kan zijn (zoals hierna verklaard zal worden). Want daardoor komt het, dat de gelovigen alleen de tekenen mét de betekende zaak ontvangen; de tekenen n.l. uit de hand van de dienaar, maar de betekende zaak uit Christus' hand. En wanneer zij op die wijze die samen ontvangen, dan wordt dat terecht een *sacramentele vereniging* genoemd.

Zulks laat zich aantonen uit de naam „sacrament.” Want in alle sacramenten zijn twee dingen: het uiterlijke, zichtbare teken, of de ceremonie, zoals God die instelde; en dit heet het teken, of het sacrament; en het innerlijke en geestelijke, dat God in ons werkt; of: de gemeenschap aan Christus en Zijn weldaden; en dit heet de betekende zaak, of hetgeen, dat door de sacramenten betekend is; want het wordt door de uitwendige ceremonie betekend en verzegeld. Tussen deze twee dingen nu is een onderlinge overeenstemming, zodat het één er niet zonder het ander zijn kan; en die overeenstemming is de verordining van het teken - of van de ceremonie - tot de betekende zaak, of de aanduiding van de geestelijke zaken door de lichamelijke, en de verzegeling van de betekende zaak zelf.

1) Daarom is er geen teken, of het is een teken van een bepaalde zaak, die betekend wordt; en er is •geen sacrament, of het is een sacrament van een bepaalde zaak. Daaruit is het wel duidelijk, dat de sacramentele vereniging niet anders is dan de onderlinge ordening van het teken tot de betekende zaak; en daaruit vloeit een zeer ware regel: „Zolang de onderlinge ordening duurt, hangen ook de tekenen en de betekende zaken aan elkaar.” Maar als ze ophoudt, dan worden ze gescheiden. Dat wil zeggen: zolang de Goddelijke verordining tussen de tekenen en de betekende zaken blijft, worden de betekende zaken mét de tekenen tezamen gegeven en verzegeld. Maar wanneer de Goddelijke verordining ophoudt, dan kan noch de schenking noch de verzegeling door de tekenen plaatshebben.

Daar komt nog het volgende bewijs bij, n.l. dat, zoals de vereniging van Christus met de sacramenten van het Oude Verbond is, zo is ze thans ook met onze sacramenten. Want anders zouden die sacramenten óf geen sacramenten geweest zijn, óf de vereniging zou geen sacramentele vereniging geweest zijn, d.w.z. zulk een vereniging, die aan alle sacramenten toegekend kan worden. Maar deze vereniging heeft onder het Oude Verbond geen lichamelijke of plaatselijke vereniging kunnen zijn, maar ze moest noodzakelijk geestelijk zijn. Daarom is heden ten dage de sacramentele vereniging nog evenzo.

8. De sacramentele uitdrukkingen in de Heilige Schrift, en zoals ze in de Kerk in gebruik zijn.

Dit punt volgt uit het vorige. Want de sacramentele vereniging is de oorzaak van de sacramentele uitdrukkingen. Want daardoor is het, dat de naam van „teken” aan de betekende zaak toegeschreven, en omgekeerd ook de betekende zaak met de naam „teken” benoemd wordt. En de uitdrukkingen die inzake de sacramenten in de Heilige Schrift en in de Kerk in gebruik zijn, zijn tweërlei. Sommige zijn letterlijke, andere oneigenlijke of figuurlijke uitdrukkingen, onder welke evenwel alleen de oneigenlijke „sacramentele” genoemd worden. Want een sacramentele uitdrukking is, eigenlijk gezegd, een oneigenlijke of figuurlijke manier van spreken, waardoor de naam van het teken aan de betekende zaak toegekend wordt, en omgekeerd de naam van de betekende zaak aan het teken.

De letterlijke spreekwijzen zijn ook weer tweeërlei:

1. Wanneer de sacramenten genoemd worden tekenen, zegelen, gedenktekenen, tegenbeelden, panden, kentekenen des Verbonds, tekenen der genade, der belofte, of met de naam van de betekende zaak zelf (genoemd worden, enz., zoals in Rom. 4 : 11: „En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs“; Gen. 17 : 11: „En gij, zult het vlees uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u“; Ez. 20 : 12: „Daartoe ook gaf Ik hun Mijn Sabbatten, om een teken te zijn tussen Mij en tussen hen, opdat ze zouden weten, dat Ik de HEERE ben, Die ze heilige.” Zo is het brood een teken, figuur en gedenkteken van het lichaam van Christus.
2. Wanneer bij de tekenen met nadruk de beloften gegeven worden, omdat zij die op wettige wijze de tekenen gebruiken, ook de zaken ontvangen, die daardoor betekend worden; zoals er gezegd wordt in Mark. 16 : 16: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.”

De oneigenlijke of figuurlijke spreekwijzen zijn ook tweeërlei.

1. Wanneer aan de tekenen toegekend worden de namen van de betekende zaken, of omgekeerd. Bij voorbeeld: het Lam is het Pascha, of de Doorgang; het brood is het lichaam, de wijn is het bloed van Christus; de duif is de Heilige Geest, het Pascha is het Lam, ons Pascha is Christus, enz.
2. Wanneer de eigenschappen van de betekende zaken aan de tekenen toegekend worden, of omgekeerd: de eigenschappen van de tekenen aan de betekende zaken; zoals in 1 Kor. 10 : 16: „Het brood dat wij brekers dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?"; Hand. 22 : 16: „Sta op en laat u dopen en uwe zonden afwassen"; 1 Petrus 3 : 21: „Waarvan het tegenbeeld, de Doop, ons nu ook behoudt"; Tit. 3 : 5: „Hij heeft ons zalig gemaakt, door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes"; Ps. 51 : 9: „Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn.” Evenzo, wanneer van ons gezegd wordt, dat wij door Christus' bloed worden afgewassen, met de Heilige Geest gedoopt worden, met het lichaam en bloed van Christus gevoed worden, enz.

De betekenis van al deze teksten is één en dezelfde, n.l. dat bij de ceremonie de belofte gevoegd is, en dat de zaken door de tekenen worden afgebeeld en verzegeld.

De oorzaken waarom de namen van de tekenen en van de betekende zaken onderling zo verwisseld worden in de sacramentele teksten, zijn tweeërlei:

- 1e. de overeenkomst of gelijkheid van de tekenen met de betekende zaken; 2e. de bevestiging des geloofs, dat het teken én de betekende zaak, bij wettig gebruik, samen gegeven en ontvangen worden. In dit verband past Augustinus' uitspraak: „Indien de sacramenten geen overeenkomst hadden met de dingen, waarvan ze sacrament zijn, dan zouden het totaal geen sacramenten zijn.” En aan deze overeenkomst danken ze meestal ook de namen van de betekende zaken zelf. Zoals daarom, op een bepaalde manier, het sacrament van het lichaam van Christus het lichaam van Christus, en het sacrament van het bloed van Christus het bloed van Christus is, zo is het sacrament des geloofs het geloof"; en elders: „De dingen die (iets) betekenen, plegen aangeduid te worden door de naam van de zaken, die ze betekenen. Daarom staat er: Christus was de Steenrots, want hij heeft niet gezegd: De steenrots betekent Christus, maar precies alsof Hijzelf de Steenrots was, en zulks was Hij immers niet naar Zijn wezen, maar bij gelijkenis.”

9. Wat het wettig gebruik is van de sacramenten.

Echter zal over het ontvangen der goddelozen nu eerst gehandeld worden.

Het wettig gebruik der sacramenten is (er), wanneer de ceremoniën, die door God voorgeschreven zijn, door de gelovigen of bekeerden gebruikt worden als tekenen der genade en als panden van Gods wil jegens hen. Dit wettig gebruik omvat de volgende drie dingen:

1. Dat de ceremoniën welke God Zelf ingesteld heeft, uitgevoerd worden zonder vervalsing. Christus' zuivere instelling dient onderhouden te worden. Wat de antichrist erbij gedaan heeft, moet men verwijderen; en wat hij ervan afgenomen heeft, moet men er weer aan toevoegen.
2. Dat alleen zij, voor wie God ze heeft ingesteld, n.l. de gelovigen en bekeerden, Christus' huisgenoten, die door geloofsbelijdenis en betoon van boetvaardigheid burgers der Gemeente zijn, deze ceremoniën (onder) houden, Hand. 8 : 37: „Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd“; Matth. 3 : 6: „En (zij) werden van hem gedoopt in de Jordaan, belijdende hunne zonden.”
3. Dat ze tot die doeleinden gebruikt worden, waartoe ze door God ingesteld zijn; en daarover hebben we al eerder gesproken.

Is het nu, dat één van deze voorwaarden niet nagekomen wordt, d.w.z. als de ceremoniën of hun bedoeling zonder Goddelijke autoriteit veranderd, of als het teken zonder geloof gebruikt wordt, dan is het duidelijk, dat het teken en de betekende zaak niet meer naar Gods ordonnantie samengaan. Over de persoon wordt gezegd in Rom. 2 : 25: „Want de besnijdenis is wel nut, indien gij de wet doet; maar indien gij een overtreders der wet zijt, zo is uw besnijdenis voorhuid geworden.”

Van de vervalsing der ceremoniën (lezen we) in 1 Kor. 11 : 20: „Als gij dan bijeen tezamen komt, dat is niet des Heeren Avondmaal eten“:

Over het doel (staat er) in Hos. 5 : 6: „Met hun schapen en met hun runderen zullen zij dan gaan om den HEERE te zoeken, maar niet vinden.” Want de offers waren niet met die bedoeling ingesteld, dat daardoor de rechtvaardigmaking en zaligheid verdiend zouden worden. Daarom moet men de ceremoniën, die door God ingesteld zijn, tot geen ander doel gebruiken. Want wanneer dat het geval is, is men Gods gebod niet langer gehoorzaam, en wordt de Goddelijke ordinantie niet onderhouden.

Maar als de tekenen veranderd zijn of tot een ander gebruik verkeerd, of wanneer het verdrag niet nagekomen wordt, dan wordt de inwilliging van de gelovige verloren, zonder welke het teken of pand niet verzegelt. Derhalve zijn de sacramenten geen sacramenten buiten het gebruik waartoe ze ingesteld werden, maar slechts ijdele „gaapspelen“; en daarom razen allen die beweren, dat de gelovigen met de tekenen ook de betekende zaak ontvangen.

10. Wat de goddelozen in de sacramenten ontvangen.

Men dient er bij de sacramenten vooral op te letten: wat, aan wie en hoe God in de sacramenten geeft en meedeelt. Hoewel God ook aan de goddelozen in de sacramenten Zijn weldaden aanbiedt, ontvangen zij - daar zij geen geloof bezitten - alleen de blote tekenen zonder de betekende zaken; en zulks tot verzwaring van hun oordeel en verdoemenis.

1. Christus wordt met Zijn weldaden niet ontvangen dan door het geloof, waardoor Hij in onze harten woont, Ef. 3 : 17. En Hij wordt ontvangen, gelijk Hij in ons woont. Want Hij wordt tot dat einde ontvangen, opdat Hij in ons wone. Maar de goddelozen

hebben geen geloof.

2. Buiten het wettig gebruik zijn de sacramenten geen sacramenten, zoals zojuist bewezen werd. En daar de goddelozen de sacramenten onwaardig gebruiken, houden zij het wettig gebruik niet. Daarom zegt Paulus in 1 Kor. 11 : 27: „Zo dan wie onwaardig dit brood eet of den drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren.”

3. Aan wie God in Zijn Woord niets belooft, aan hen verzegelen ook de sacramenten niets. Zomin een zegel, aan een brief gehangen, iets verzegelt, behalve aan degenen aan wie de brief de belofte doet, evenmin verzegelt God Zijn weldaden met zegelen, behalve aan wie Hij in Zijn Woord de belofte doet. Welnu, God belooft aan de goddelozen niets in Zijn Woord, zolang zij in hun ongeloof blijven. Want bij alle beloften is de conditie van geloof en boetvaardigheid gevoegd. Daarom verzegelen noch geven de sacramenten ook maar iets aan de goddelozen.

4. Het zijn tegenstrijdige dingen, die met elkaar niet kunnen bestaan: n.l. goddeloos te zijn, én de betekende zaak van het sacrament ontvangen (vgl. N.G.B., art. 35).

11. Hoeveel sacramenten zijn er in het Nieuwe Testament?

Vraag 68: Hoeveel sacramenten heeft Christus in het Nieuwe Verbond of Testament ingezet?

Antwoord: Twee, namelijk de Heilige Doop a) en het Heilig Avondmaal b).

- a) Matth. 28 : 19, Mark. 16 : 16, zie verder onder Vraag 71.
- b) 1 Kor. 11 : 23-26, vgl. ook onder Vraag 77.
- a) èn b) 1 Kor. 10 : 1-4, en 12v. Hand. 2 : 41v.

Verklaring van Vraag 68.

Onder het Nieuwe Testament zijn er slechts twee sacramenten, die steeds en overal in de Kerk in gebruik zijn, zoals ook Ambrosius en Augustinus verklaren, n.l. de Doop, die gekomen is in de plaats van de besnijdenis en andere reinigingen, en het Avondmaal, dat in de plaats van het Paaslam en andere offers is ingesteld. Alleen deze twee tekenen en zegelen van het Nieuwe Verbond zijn door Christus ingesteld en bevolen, waaraan Hij de belofte der genade verbonden heeft. Dit bewijs staat zeer vast, n.l.: Er zijn slechts twee ceremoniën in het Nieuwe Testament, die alleen sacramenten genoemd kunnen worden, omdat daaraan alleen de definitie van een sacrament toekomt; dus zijn er dan ook maar twee sacramenten.

Hierop slaan ook duidelijk de hierboven geciteerde bewijzen uit de Heilige Schrift: 1 Kor. 10 : 1-4 en 12v., Hand. 2 : 41v. Want in 1 Korinthe 10 handelt de Apostel met opzet over de sacramenten van het Nieuwe Testament, en verklaart dat de Vaders onder het Oude Testament - voor zover de grond en wezen aangaat - zij het ook op een andere manier, hetzelfde met ons gemeen hadden. Als hij in 1 Kor. 12 : 13 spreekt over de gemeenschap, welke de gelovigen met Christus en onder elkander hebben, zegt hij, dat dezelfde gemeenschap ook door de Doop en de drinkbeker des Avondmaals wordt betekend en verzegeld. Tenslotte hebben wij in Hand. 2 : 41v. het (voor)beeld van de Apostolische kerk, die niet meer dan deze twee sacramenten gehad heeft, n.l. de Doop, als het sacrament van de inlijving in de Gemeente, en het Avondmaal of de breking des broods, als het sacrament van de geestelijke onderhouding in die Gemeente. Let er ook op, hoe de Doop in de plaats van de besnijdenis, Kol. 2 : 11v., en het Avondmaal in de plaats van het Pascha gekomen is, Matth. 26 : 19v en 26v.; en dat wij dus bijgevolg niet nog meer sacramenten nodig

hebben.

De Rooms en noemen behalve deze twee, nog de volgende vijf sacramenten: het vormsel, de penitentie of boete, de priesterwijding, de laatste zalving of het oliesel en het huwelijk. Eén en ander blijkt ons uit die Canon van het Trentse concilie, Sess. 7: „Indien iemand zegt, dat de sacramenten van de nieuwe Wet niet alle door Jezus Christus onze Heere ingesteld zijn, of dat er meer of minder zijn dan zeven, n.l. de Doop, het vormsel, de eucharistie (= het Nachtmal des Heeren), de penitentie, het laatste oliesel, de priesterwijding en het huwelijk, of dat ook maar één van deze zeven in de ware en eigenlijke zin des woords geen sacrament zou zijn, die zij vervloekt.”

Werkelijk een zeer vermetele Canon, zoals die nog nooit eerder door iemand voorgeschreven is. Want de eerste, die zeven sacramenten leerde, is Hugo van Sint Victor in het jaar 1130. Deze werd hierin nagevolgd door Petrus Lombardus in het jaar 1140, en door nog anderen later. En hetzelfde heeft paus Eugenius IV in het jaar 1439 bevestigd op het Concilie van Florence. Maar die vermetele uitspraak, dat al die zeven sacramenten door Christus ingesteld zijn, zonder één eraf of één erbij, en dat die allemaal rechte en ware sacramenten zijn, is nooit eerder vernomen dan in het jaar 1547, toen het Concilie van Trente - zij het ook zonder enig Schriftuurlijk gezag - zulks heeft besloten.

Genoemde vijf zijn dus geen sacramenten, maar alleen die door Christus ingesteld zijn tot tekenen en zegelen van de rechtvaardigende genade.

1. De oplegging der handen, Hand. 8 : 17, waaruit de Rooms en hun vormsel trachten te bewijzen, was in de Oude Kerk een teken van de wonderlijke uitstorting van de Heilige Geest, die kort daarna ophield; en ook die oplegging der handen was eigenlijk geen sacrament, veel minder dus dat roomse vormsel, waarvan de materie, n.l. chrisma, d.w.z. smeersel, door een bisschop aan het voorhoofd gesmeerd, enz., en waarvan de vorm - die uit de woorden bestaat: „Ik teken u met het teken des kruises, en confirmeer u met het chrisma des heils, in den Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes" - nergens in de Heilige Schrift te vinden is. Prijzenswaardig is daarom de royale belijdenis van Alexander Halesius, in diens „Summa Theologiae" geschreven op last van Innocentius IV, en geaprobeerd door Alexander IV, dat dit vormsel noch door Christus noch door Zijn apostelen is ingesteld, maar door het Concilie van Melden.

2. Het oliesel (waar sprake van is in Mark. 6 : 13 en Jak. 5 : 14) is zelf eigenlijk niet een sacrament geweest; en de betekende zaak ervan, n.l. de gezondmaking van het lichaam, is - evenals andere miraculeuze gaven - in de Kerk opgehouden. Ook is het enkel superstitie (bijgeloof), om aan deze zalving de kracht toe te schrijven, dat zij de zonden kan wegnemen en de zaligheid der ziel bevorderen kan.

3. De boete of absolutie is geen ceremonie, maar de stem des Evangelies zelf, of: een verkondiging van de vergeving der zonden, of deze nu aan velen of weinigen te beurt valt; aan welke vergeving de sacramenten, als zegels aan een brief, gehangen zijn. Maar de genadeverkondiging mag niet vermengd worden met de tekenen en aanhangsels van de genadebelofte. Ook hebben de roomse oorbiecht, absolutie en satisfactie niet de minste grond in de Heilige Schrift, zodat de Heere Christus daarvan terecht zeggen kan (zoals God bij een andere gelegenheid spreekt in Jer. 7 : 31 en 19 :, dat Hij zulks niet heeft geboden, en dat het in Zijn hart niet is opgekomen.

4. De priesterwijding of verordining van de dienaren, daarvan getuigt wel Gods tegenwoordigheid in de dienst, maar daardoor kan God ook krachtig werken door middel van personen die Hem niet behagen. En de orde van de wettige kerkdienst is

zelf geen sacrament, veel minder dus de orde van de rooms-katholieke dienst, die in vele opzichten godslasterlijk en afschuwelijk is.

5. Het huwelijk is ook geen ceremonie, maar een goed werk volgens de zedenwet. De Roomsena rekenen het huwelijk onder de sacramenten, omdat de oude Vertalers van het Nieuwe Testament in Ef. 5 : 32 het Griekse woord „mysterion”, d.w.z. verborgenheid, in het Latijn met „sacramentum” hebben overgezet. Maar men dient meer naar Paulus te luisteren dan naar de Latijnse vertalers. En niemand die de Griekse taal kent, is er, die niet weet, dat het woord „mysterion” in het algemeen betekent: een verborgen zaak, een verborgenheid of geheimenis. De Roomsena moeten zelf toegeven, dat alle verborgen zaken geen sacramenten zijn. Of anders zal het huwelijk het 7e zijn, Ef. 5 : 32, Gods wil het 8e, Ef. 1 : 9, de roeping der heidenen het 9e, Ef. 3 : 3, en de Godzaligheid het 10e, 1 Tim. 3 : 16, en mogelijk nog meer. Want in al deze teksten heeft de oude Latijnse Overzetter het woord „mysterion” met „sacrament” overgezet. En Paulus bedoelt in Ef. 5 : 32 met een „mysterion”, d.w.z. een verborgenheid, niet het huwelijk van man en vrouw, maar de geestelijke vereniging van Christus en Zijn Gemeente. Uit dit alles blijkt dus, hoe onschriftuurlijk de bovengenoemde Canon van het Concilie van Trente, en hoe Schriftuurlijk de Belijdenis van de Nederl. Gereformeerde Kerk is, wanneer zij in art. 33, aan het slot, zegt: Voorts zijn wij tevreden met het getal sacramenten die Christus, onze Meester, ons heeft verordend, welke niet meer zijn dan twee, n.l. het sacrament des Doops en des Heiligen Avondmaals van Jezus Christus.

DE HEILIGE DOOP.

ZONDAG 26.

Vraag 69: Hoe wordt gij in de Heilige Doop vermaand en verzekerd, dat de enige offerande van Christus, aan het kruis geschied, u ten goede komt? Antwoord: Alzo dat Christus dit uitwendig waterbad ingezet ^{a)} en daarbij toegezegd heeft b), dat ik zo zéker met Zijn bloed en Geest van de onreinheid mijner ziel, dat is: van al mijn zonden gewassen ben, als ik uitwendig met het water (dat de onzuiverheid des vleses pleegt weg te nemen) gewassen ben c).

- a) Matth. 28 : 19; Hand. 2 : 38.
- b) Matth. 3 : 11; Mark. 16 : 16; Rom. 6 : 3v.
- c) Mark. 1 : 4, Luk. 3 : 3, 1 Petrus 3 : 21.

Verklaring van Vraag 69.

Naar het schijnt, had men eerst wel mogen verklaren, wat de Doop inhoudt. Maar toch is de eerste Vraag niet zonder reden alzó gesteld, opdat het voornaamste gebruik en nut van de Doop, alsook de gehele inhoud dezer verborgenheid, al direct in het begin verklaard, en toch ook tegelijk de definitie gegeven wordt. Want de hele definitie is al in het antwoord uitgedrukt, als men er maar het woord „Doop" aan toevoegt: „De Doop is een uiterlijk waterbad, door Christus ingesteld", enz.

In de tweede Vraag, n.l. vraag 70, wordt de betekende zaak van de Doop uiteengezet.

In de derde Vraag, n.l. vraag 71, wordt de instelling meegedeeld, die het bevel en de belofte van Christus bevat, zodat deze ceremonie kracht bezit om te betekenen en te verzegelen.

In de vierde en vijfde Vraag, n.l. de vragen 72 en 73, wordt de zin en reden van de sacramentele uitdrukkingen, die in de Heilige Schrift inzake de Doop in gebruik zijn, verklaard.

In de laatste Vraag, n.l. vraag 74, wordt tegenover de Wederdopers de Kinderdoop gehandhaafd.

Maar om tot een vollediger uitleg van de Catechismus vragen te komen betreffende de Doop, zullen wij nagaan.

1. Wat de Doop is, en waarom hij zo heet.
2. Waartoe hij is ingesteld, en waarom hij niet weer herhaald wordt.
3. De instelling des Doops, en welke betekenis de woorden der instelling bezitten.
4. Welke uitdrukkingen de Heilige Schrift i.v.m. de Doop gebruikt.
5. Over het wettig gebruik van de Doop.
6. Of de Doop voor de besnijdenis in de plaats kwam, en over de Johannes-Doop.
7. Wie men behoort te dopen, en over de kinderdoop.

(Daarna komt er nog een aanhangsel over de besnijdenis).

1. Wat de Doop is, en waarom hij zo heet.

Bij de vraag „Wat de Doop is", komt ook de volgende vraag aan de orde: Waarnaar dit

sacrament „Doop" genoemd wordt. Doop heet in het Grieks „Baptismos" en „Baptisma", welk woord betekent: een indompeling in het water, een wassing, of de daad zelf, wanneer men iets indoopt of afwast. Het komt van het woord „Baptizein", en dat komt weer van „Baptein", hetwelk betekent: natmaken, onder water dopen, afwassen enz. Daardoor worden wij erin onderwezen, op welke manier vroeger de bediening van de Doop placht te geschieden in de Oosterse landen, en vooral ten tijde van Johannes de Doper, Christus en de Apostelen: n.l. dat de mensen helemaal in het water ondergedoopt en afgewassen werden. Op deze manier van dopen zinspelen de Apostelen meermalen, wanneer zij over de Doop spreken en over hetgeen daardoor betekend wordt; zoals Paulus in Rom. 6 : 4 de Doop een afbeelding noemt van de dood, de begrafenis en de opstanding van Christus in ons. De volken, die meer naar het Noorden wonen, schijnen voor de „Baptismos", d.w.z. de doop „Rhantismos", d.w.z. besprenging (welk woord Petrus in 1 Petrus 1 : 2 gebruikt) te gebruiken. Maar dat is van minder betekenis, mits er maar een afwassing plaats heeft door water. Want het woord „Baptizein" betekent zowel indompelen als besprengen. Welnu, op deze beide manieren heeft de afwassing plaats. En het woord „Baptizein" wordt ook wel voor afwassen alleen gebruikt, Luk. 11 : 38. De Farizeeër verwondert zich over het feit, dat Christus voor de maaltijd niet eerst „Ebaptisthè", d.w.z. gewassen was. En wanneer de Farizeeën, volgens Marc. 7 : 4, van de markt komen, dan eten zij niet, als ze niet eerst „Baptizontai", d.w.z. gewassen zijn. En in diezelfde tekst noemt Markus de wassingen der drinkvaten „Baptismos po-tèrioôn."

De definitie van de Doop kan uit de Catechismus (over)genomen worden, Vraag 69: *„De Doop is een uitwendig waterbad, van Christus ingesteld, Die daarbij toegezegd heeft, dat enz.."* Van deze definitie is dit de betekenis: de Doop is een ceremonie of een heilig werk, van Christus onder het Nieuwe Testament ingesteld, waardoor wij in het water gedompeld of met water besprengd worden in de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes; om aan te duiden, dat wij door God in genade aangenomen worden, omwille van het bloed van Christus, dat voor ons uitgegoten is, waardoor wij door Zijn Geest wedergeboren en wederom verplicht worden, om deze weldaden door het geloof te ontvangen en in nieuwheid des levens te wandelen.

Of, nog korter, op de volgende manier: *De Doop is een indompeling in het water, ingesteld door Gods Zoon, onder het uitspreken van de volgende woorden: „Ik doop u in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes"*, opdat het een getuigenis zijn zou, dat zij die zo gedoopt worden, weer met God, om Christus' wil, door het geloof verzoend, en door de Heilige Geest geheiligd worden tot het eeuwige leven. Het heet van ons, dat wij in genade aangenomen worden omwille van Christus' bloed, dat in Zijn dood voor ons aan het kruis vergoten is, d.w.z. omwille van Christus' gehele vernedering, welke ons door het geloof wordt toegeëigend.

Deze definitie wordt bevestigd door de volgende teksten uit de Bijbel: Matth. 28 : 19: *„Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende in den Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes"*, d.w.z. door het waanteken van de Doop hun betuigende, dat zij door de Vader, om Zijn Zoon, in genade aangenomen, en door de Heilige Geest geheiligd worden. Mark. 1 : 4 en Luk. 3 : 3: *„Johannes was dopende in de woestijn, en predikende den Doop der bekering tot vergeving der zonden"*; Mark. 16 : 16: *„Wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden."*

Daarom bevat de Doop

1. het element of teken, namelijk het water, en de gehele ceremonie;
2. het woord des bevels en der belofte. Uit kracht van het bevel heeft het teken het vermogen om de betekende zaken te bevestigen. De belofte verklaart, en biedt de

zaken aan, die door de ceremonie betekend worden; en deze zijn de besprenging met Christus' bloed, of de afwassing der zonden door het bloed van Christus, en de afsterving van de oude, en de levendmaking van de nieuwe mens. Het bevel luidt: „Gaat henen, onderwijst alle volken.” De woorden der belofte luiden: „Doopt ze in den Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes. Wie geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.”

Bezwaar 1. In de Catechismus wordt de Doop genoemd: een uiterlijk waterbad. Daarom is hij alleen een teken of een bloot teken.

Antwoord: Dit volgt er niet uit, omdat in de conclusie meer (vast)gesteld wordt dan in het voorafgaande, n.l. het woord „alleen.” Want de Catechismus zegt niet, dat de Doop alleen een uiterlijk waterbad is, maar de belofte van de geestelijke afwassing is er bij gedaan, waarmee het uiterlijke teken, mits wettig gebruikt, steeds samengevoegd is. Zonder deze belofte is de Doop, evenals trouwens alle sacramenten, een bloot teken. Ook voor de ongelovigen, die de belofte niet door het geloof ontvangen, is hij inderdaad niets anders dan alleen een afwassing des waters, en een bloot en ijdel teken; zoals hij voor Simon de Tovenaar geweest is. Daarom wordt in de conclusie op een bedrieglijke manier door het woordje „alleen” het teken der belofte en de betekende zaak, welke in het voorafgaande verstaan wordt samengevoegd te zijn, bij het wettig gebruik uitgesloten.

Bezwaar 2. Er waren ook onder het Oude Verbond menigerlei dopen of afwassingen. Daarom is de Doop geen speciaal sacrament van het Nieuwe Testament, Hebr. 9 : 10.

Antwoord. Er is een heel groot verschil tussen de ceremoniële afwassingen der Wet en „onze” Doop.

1. Want die afwassingen waren geen teken van de ingang of inlijving in de Gemeente, zoals onze Doop is.

2. Die afwassingen waren ingesteld om bepaalde ceremoniële onreinheid af te wassen; zoals wanneer iemand door het aanraken van een dood lichaam of van enig onrein ding, zich besmet had, dan moest de ceremoniële onreinheid met een ceremoniële afwassing gereinigd worden. Maar onze Doop is ingesteld, om een zedelijke (= morele), d.w.z. een door de Zedenwet verboden onreinheid, n.l. onze zonden, af te wassen; zoals Ananias tot Paulus sprak, Hand. 22 : 16: „Sta op, laat u dopen en uwe zonden afwassen.”

3. De afwassingen onder het Oude Testament zijn een voorbeeld van de afwassing der zonden, die geschiedt zou door en om Christus, Die nog komen moest. En onze Doop verzegelt ons die door en om Christus, Die nu gekomen is.

4. Tot die oude afwassingen waren alleen de Joden, maar tot onze Doop zijn alle volken en de ganse Gemeente verplicht.

5. Tenslotte, de afwassingen der Wet zijn door Christus weggenomen, omdat die onreinheid en de ceremoniële Wet zelf, met de komst van Christus ophouden. Maar de afwassing van de Doop duurt steeds voort. Want er staat in Matth. 28 : 19v.: „Doopt alle volken, en Ik ben met ulieden alle de dagen tot de voleinding der wereld.” Dus hebben deze afwassingen slechts alleen de naam met onze Doop gemeen, welke Doop een sacrament is, door Christus eerst ingesteld, en daarom ook eigen aan het Nieuwe Testament.

(Bastingius). Wat nu het uiterlijke teken van de Doop betreft: Dit bestaat uit twee delen, n.l. het element en de ceremonie. Het element is rein water, volgens de instelling van Christus, Die geen andere elementen of tekenen hiervoor verordend

heeft. De ceremonie is, dat door de dienaar van het Heilig Evangelie het lichaam van de dopeling in het water gedompeld of daarmee besprengd of gewassen .wordt in de Naam des Vaders, en des Zoons en des Heiligen Geestes. Zulk een element en ceremonie heeft Christus tot een teken ingesteld, om de overeenkomst tussen het water en de wassing van het lichaam, mét de betekende zaak, welke is het bloed van Christus en de reiniging onzer zielen van de zonde daardoor. Want om het bloed van Christus vergeeft God de zonden, en zuivert, vernieuwt en wederbaart de Heilige Geest zelfs onze natuur, die verdorven is.

Daarom, het smout, speeksel, de bezwering, het zout, de waskaars en meer van die onbenulligheden, die in het pausdom bij de Doop gebruikt worden, zijn niet door Christus ingesteld, ook niet door de Apostelen of bij de Oud Christelijke kerk herhaald; zoals men dat opmerken kan uit Augustinus' woorden, die vaak gebruikt worden en welbekend zijn: „Het Woord komt bij het element, en het wordt een sacrament.” Want daar verstaat hij onder het element niets anders dan het element des waters, en onder het Woord verstaat hij het Doopbevel en de instelling om de Doop te gebruiken; en wanneer die twee bijeengevoegd zijn, vormen ze het sacrament van de Doop, hetwelk dient tot verzegeling van de belofte des eeuwigen levens, zoals die in het bevel van de Heilige Doop begrepen is. (vgl. N.G.B., art. 34).

De *betekende zaak* in de Doop is de besprenging of wassing, welke plaats heeft door het bloed van Christus, tot vergeving der zonden; alsook de inwendige wassing, vernieuwing en heiliging, welke door de Geest van Christus geschiedt, waarover in de Catechismus nu verder geleerd wordt.

Vraag 70: Wat betekent het, met het bloed en de Geest van Christus gewassen te zijn.

Antwoord: Het wil zeggen: vergeving der zonden van God uit genade te hebben, om het bloed van Christus, dat Hij in Zijn offer aan het kruis voor ons uitgestort heeft ^{a)}. Daarna ook door de Heilige Geest vernieuwd, en tot lidmaten van Christus geheiligd te zijn, opdat wij hoe langer hoe meer de zonden afsterven en in een Godzalig, onstraffelijk leven wandelen ^{b)}.

- a) Joh. 1 : 33; 3 : 5, Rom. 6 : 4, 1 Kor. 6 : 11 en 12 : 13, Kol. 2 : 11v., Tit. 3 : 3, 5.
 b) Ez. 36 : 25v., Zach. 13 : 1, Hebr. 12 : 24, 1 Petrus 1 : 2, 1 Joh. 1 : 7, Openb. 1 : 5 en 7 : 14.

Verklaring van Vraag 70.

Er is tweërlei afwassing in de Doop, een uiterlijke, n.l. door het water, en een innerlijke, die door het bloed en de Geest van Christus geschiedt. De innerlijke wordt betekend en verzegeld door de uiterlijke, en gaat daarmee steeds gepaard bij het wettig gebruik van de Doop. Deze innerlijke afwassing is ook weer tweërlei, n.l. een afwassing met het bloed, en één met de Geest van Christus; beide geschieden tezamen, en worden in deze vraag verklaard.

De afwassing met het bloed is de vergeving der zonden, of de rechtvaardiging om het vergoten bloed van Christus. De afwassing des Geestes is een vernieuwing door de Heilige Geest. Door het bloed van Christus afgewassen te worden, betekent gerechtvaardigd te worden, of vergeving van zonden te bezitten, om niet, uit genade, om het bloed van Christus, voor ons aan het kruis vergoten. Met de Geest afgewassen worden, wil zeggen: door de Heilige Geest wedergeboren worden; welke wedergeboorte en verandering van de verkeerde tot goede genegenheden, die door de

kracht van de Heilige Geest plaats heeft in de wil en het hart, zodat wij de zonden haten, en daarentegen een voornemen hebben om naar Gods wil te leven.

Dat deze tweeërlei afwassing der zonden door de Doop wordt betekend, is duidelijk op grond van de volgende teksten, Mark. 1 : 4: „Johannes was dopende in de woestijn, en predikende den Doop der bekering tot vergeving der zonden”, 1 Kor. 6 : 11: „En dit waart gij sommigen, maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den Naam des Heeren Jezus, en door den Geest onzes Gods.” Dat blijkt ook daaruit, wanneer de Schrift zegt, dat wij door de Doop met Christus sterven en begraven worden, het lichaam des zondigen vlees uittrekken en Christus aandoen, enz., Rom. 6 : 3, Kol. 2 : 11; Gal. 3 : 27. Daarom is de Doop dus een waarteken van beide afwassingen, n.l. van de vergeving der zonden en van de wedergeboorte door de Heilige Geest; niet alleen omdat ze met die beide enige overeenkomst heeft, maar ook omdat deze twee weldaden steeds aan elkaar verbonden zijn, en de een niet zonder de ander kan voorkomen. Want als Christus ons niet wast, dan hebben wij geen deel met Hem, Joh. 13 : 8, en indien iemand den Geest van Christus niet heeft, die komt Hem niet toe, Rom. 8 : 9.

En er is een onderscheid tussen de rechtvaardigmaking, die door het bloed van Christus plaats heeft, én de wedergeboorte door Zijn Geest. De rechtvaardiging geschiedt in dit leven volkomen door toerekening, zoals er geschreven staat in Rom. 8 : 1: „Zo is er dan nu geen verdoemenis voor degenen die in Christus Jezus zijn.” Maar de wedergeboorte en verandering van onze verdorven natuur geschiedt in dit leven niet volkomen, maar alleen in haar beginselen; zó echter, dat het beginsel daarvan werkelijk in alle Godzaligen voorkomt en door alle bekeerden ervaren wordt, terwijl zij nog in dit leven zijn. Want alle ware Godzaligen hebben in hun wil en hart een voornemen en ijver om aan God te gehoorzamen, zodat zij ook over de overige onvolkomenheden een groot leedwezen dragen (Vgl. N.G.B., art. 15).

2. Waartoe de Doop is ingesteld, en waarom ze niet herhaald wordt.

Het *eerste en voornaamste doel* waartoe de Doop ingezet is, is: opdat ze een publiek getuigenis zou zijn, om voor hen die gedoopt worden te bevestigen de genade van God en de geestelijke afwassing der zonden dóór het bloed en de Geest van Christus, d.w.z. de genadige kwijtschelding der zonden of de rechtvaardigmaking om en door Christus' bloed; en ook de wedergeboorte of het herstel der natuur door de Heilige Geest, n.l. dat God ons deze gaven in het heden geeft, en hiernamaals steeds geven zal. Want God Zelf doopt ons door de handen van Zijn dienaars, en Hij betuigt deze Zijn wil door dit uiterlijk sacrament (vgl. N.G.B., art. 34).

Het feit nu, dat deze bevestiging van Gods genade het voornaamste doel van de Doop is, wordt bewezen:

1. Uit het Doopformulier. Want wij worden gedoopt in de Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes; hetgeen betekent, dat wij krachtens de autoriteit, bevel en wil van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest gedoopt worden, en dat wij, wanneer wij door deze waarachtige God in genade aangenomen zijn, Hem ook geheel toegeëigend worden.
2. Uit de belofte, die aan deze plechtigheid verbonden is, Marc. 16 : 16: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.” Daarom verklaart God met deze ceremonie, dat Hij hen, die naar Zijn instelling gedoopt zijn, wil zalig maken naar het verbond van Zijn belofte.
3. Uit andere teksten van de Heilige Schrift, zoals 1 Petrus 3 : 21: „Waarvan het tegenbeeld, de Doop, ons ook behoudt”; Hand. 22 : 16: „Sta op en laat u dopen en uwe

zonden afwassen, aanroepende den Naam des Heeren"; Rom. 6 : 3v.: „Of weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijnen dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door den Doop in den dood", Kol. 2 : 11v.: „In Welken gij ook besneden zijt met een besnijdenis die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in den Doop", en Tit. 3 : 5: Hij „heeft ons zalig gemaakt, niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hadden, maar naar Zijne barmhartigheid door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes.”

Het *tweede* doel is: Opdat de Doop een aanzegging zij van onze plicht, om ons te schikken tot geloof en boetvaardigheid. Tot geloof, opdat wij deze enige God, Welke is de eeuwige Vader van onze Heere Jezus Christus, én de Zoon en de Heilige Geest, in Wier Namen wij gedoopt worden, belijden, dienen en Zijn aangeboden weldaden met een waarachtig geloof omhelzen. Tot boetvaardigheid, opdat wij, door deze ceremonie vermaand, ons hele leven lang ons daarop toeleggen, nu wij door het bloed van Gods Zoon gewassen en door Zijn Geest wedergeboren zijn, om in nieuwheid des levens te wandelen en schuldige dankbaarheid te bewijzen; zoals er geschreven staat in Marc. 1 : 4: „Johannes was dopende in de woestijn en predikende den Doop der bekering tot vergeving der zonden", 1 Kor. 6 : 11: „En dit waart gij sommigen; maar gij zijt gewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den Naam des Heeren Jezus en door den Geest onzes Gods", Rom. 6 : 2-4: „Wij die der zonde gestorven zijn, hoe zullen wij nog in dezelve leven? Of weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijnen dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door den Doop in den dood, opdat gelijkerwijs Christus uit de doden opgewekt is tot de heerlijkheid des Vaders, alzo ook wij in nieuwigheid des levens wandelen zouden.” En gedoopt worden in de dood van Christus, betekent niet slechts: tot dat doel gedoopt worden, dat wij aan alle weldaden van Christus' dood deel zouden krijgen, en wel op zulk een wijze, alsof wij met Hem gestorven waren geweest maar ook om metterdaad met Christus te sterven, d.w.z. door de kracht van Christus' dood de begeerlijkheden des vleses doden, en met Hem tot een nieuw leven opstaan; want die beide dingen bewerkt God in de Doop: Hij belooft ons de doding des vleses, en Hij verplicht ons daar tegelijk toe (Vgl. N.G.B., art. 34).

Het *derde* doel is: Opdat de Doop een teken zijn zou van onze ingang en aanneming in de Gemeente. Want God wil, dat alle burgers van Zijn Gemeente op deze manier aangenomen zullen worden, en dat zij die niet gedoopt zijn, terwijl zij dat wel zouden kunnen, niet tot Zijn Gemeente gerekend zullen worden. Daarom lezen wij ervan, hoe de kamerling, Hand. 8 : 38, Cornelius, Hand. 10 : 48, de Stokbewaarder te Filippi, Lydia de purperverkoopster, Hand. 16 : 14 en 33, Paulus, Hand. 9 : 18, enz., zodra zij christen geworden zijn, ook terstond gedoopt werden. Daarom wordt ook het Avondmaal alleen aan de gedoopten gegeven, omdat zij alleen in de Gemeente zijn ingegaan en opgenomen. In dit verband passen de volgende teksten, Matth. 28 : 19: „Gaat dan henen, onderwijst alle volken, die dopende" Het woord „onderwijst" - in het Grieks „matheteusate" --, dat Christus hier gebruikt, betekent eigenlijk: „maakt discipelen", hen dopende en lerende hen onderhouden, enz. Zoals blijkt uit Joh. 4 : 1, „dat de Farizeeën gehoord hadden, dat Jezus meer Discipelen maakte en doopte dan Johannes.” Dat de Doop mede tot dit doel ingesteld is, wordt ook daarmee bevestigd, dat hij in de plaats van de besnijdenis gekomen is, en die was ook eertijds een sacrament, waardoor men in de Kerk opgenomen werd, enz.

Het *vierde* doel is: Opdat de Doop een kenteken zou zijn, waardoor de Kerk van andere heidenen en sekten in de wereld onderscheiden wordt. Dit doel volgt uit het vorige. Want zij die door een sacrament openlijk in de Kerk opgenomen en a.h.w. ingehuldigd worden, die worden daarmee afgescheiden en a.h.w. door een veldteken onderkend van allerlei andere soorten („van alle ander gespuys der Menschen.”) mensen. Daarom zegt Christus in Matth. 28 : 19: „Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende”, enz., alsof Hij zeide: Vergadert de Kerk door het Woord, en hen die ge tot Mijn discipelen zult gemaakt hebben, verzegelt ze allen tezamen en onderscheidt ze door de Doop.

Het *vijfde* doel is: Opdat de Doop een aanduiding of herinnering zou zijn aan het kruis, dat de Kerk in deze wereld dragen moet; en tevens een troost van haar behoud en verlossing, n.l. dat de gedoopten weliswaar in tegenheden zullen verzingen, maar dat zij daaruit stellig weer zullen opkomen. En daarom worden in Matth. 20 : 22 door Christus de tegenheden een Doop genoemd, wanneer Hij zegt: „Kunt gij met den doop gedoopt worden, waarmede Ik gedoopt worde?” Deze betekenis en dit beeld komt heel duidelijk uit in de ceremoniën van de Doop. Want de onderdompeling beeldt de ellende der Gemeente af, n.l. dat wij wel ingedoopt of onderdrukt worden, maar niet zullen verdrinken, d.w.z. dat de Gemeente uit de wateren der verdrukking weer zal bovenkomen en verlost worden. Uit dat oogpunt wordt de Doop vergeleken met de zondvloed, 1 Petrus 3 : 1. Want zoals Noach met de zijnen, ten tijde van de zondvloed in de ark besloten, behouden is - zij het niet zonder gevaren en moeilijkheden -, zo zullen ook zij, die in Christus' Kerk door de Doop ingelijfd zijn - wanneer zij Hem trouw aanhangen, al worden ze dan ook met veel ellendigheden verdrukt - toch stellig uiteindelijk verlost worden, terwijl de anderen buiten de Kerk, als buiten de ark (zijnde), door de zondvloed der zonden en straffen verstikt worden. In dit verband past de tekst van Paulus, waar hij de Doop vergelijkt met de doortocht door de Rode Zee, 1 Kor. 10 : 2: „En allen in Mozes gedoopt zijn, in de wolk en in de Zee.”

Het *zesde* doel is: Opdat de Doop de eenheid der Gemeente zou aanduiden en ervan zou getuigen, dat de leden der Kerk tot onderlinge liefde verplicht zijn, en tevens het Geloofsartikel zou verzegelen: „Ik geloof een heilige, algemene, christelijke Kerk, de gemeenschap der heiligen”, n.l. mét Christus en onder elkaar, zoals er geschreven staat in 1 Kor. 12 : 13: „Want wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt”; en Paulus, in EL 4 : 5, telt de Doop (ander de dingen, waardoor de enigheid des Geestes door de band des vredes behouden wordt, wanneer hij zegt: „Eén Heere, één geloof, en één Doop.” Dit doel kan echter al onder het vierde begrepen worden, want wanneer de Doop de leden der Kerk onderscheidt van andere sekten, dan voegt en verenigt ze ook onderling samen.

Het *zevende* doel is: Opdat de Doop een middel zijn zou, om daardoor de leer van de belofte der genade en zaligheid, zoals die door en om Christus' bloed en dood gegeven is, te onderhouden en verbreiden; en opdat de gedoopten gelegenheid zouden hebben om te leren én anderen te onderrichten inzake de Insteller, de betekenis en het gebruik van de Doop.

Wanneer er nu gevraagd wordt: Waarom er slechts éénmaal gedoopt wordt en de Doop niet dikwijls herhaald behoort te worden? dan antwoorden wij daarop het volgende: 1. De Doop is een sacrament der wedergeboorte. En zoals wij maar eenmaal geboren worden, zo worden wij ook slechts eenmaal wedergeboren, aangezien hij die Christus eenmaal waarlijk ingeplant is, nooit meer buitengeworpen zal worden, Joh. 6 : 37:

„Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.” En daarom is het ook voldoende, dat het sacrament der wedergeboorte slechts eenmaal ontvangen wordt. 2. De Doop is een publieke hulding of opneming in de Gemeente en in het verbond Gods, dat steeds vast blijft voor degenen, die na hun val zich béteren en bekeren, zodat zij geen nieuwe Doop, maar alleen boetvaardigheid nodig hebben. 3. De Doop kwam in de plaats der besnijdenis, zoals hierna nog onderwezen zal worden; en die besnijdenis placht een sacrament der inhuldiging te zijn, en ook niet vaker dan eenmaal bediend te worden.

3. De instelling van de Doop, en wat de woorden der instelling betekenen.

Vraag 71: Waar heeft ons Christus toegezegd, dat Hij ons zo zeker met Zijn bloed en Geest wassen wil, als wij met het water des Doops gewassen worden?

Antwoord: In de inzetting des Doops, welke aldus luidt: „Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes” a). „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden” b). Deze belofte wordt ook herhaald, waar de Schrift de Doop het „bad der wedergeboorte” c) en een „afwassing der zonden” noemt d).

- a) Matth. 28 : 19.
- b) Marc. 16 : 15v.
- c) Tit. 3 : 5.
- d) Hand. 22 : 16.

Verklaring van Vraag 71.

De Auteur van de ingestelde Doop is Christus. Want Johannes heeft eerst gedoopt op gezag van Christus, als een voorloper van Hem, en als door Hem gezonden, Mal. 3 : 1, Joh. 3 : 28. Daarna heeft Christus in 't publiek de Doop in de plaats der besnijdenis gesteld, en als een sacrament van het Nieuwe Testament Zijn discipelen bevolen om in de Gemeente te onderhouden en van dan af steeds te gebruiken.

De woorden der instelling staan in Matth. 28 : 19: „Gaat dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes.” En in Marc. 16 : 16 wordt er een belofte aan toegevoegd: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.” Deze belofte wordt herhaald en verklaard, wanneer de Schrift de Doop het bad der wedergeboorte en een afwassing der zonden noemt, Tit. 3 : 5 en Hand. 22: 16. Maar aangezien in deze instelling het bewijs van de omschrijving van de Doop en van zijn voornaamste bedoelingen begrepen is, moeten wij de woorden van deze instelling in 't kort verklaren.

„Gaat henen, onderwijst alle volken.”

Hij zegt „alle volken”, en niet slechts sommige, of enkel de nakomelingen van Abraham, maar in totaal alle volken, zonder enig onderscheid. Hier wordt de afscheiding van de tussenmuur weggenomen, waardoor de heidenen van de gemeenschap der Joden afgesneden werden; en hiermee wordt een verschil aangewezen tussen de sacramenten van het Oude én van het Nieuwe Testament. Want de oude sacramenten waren alleen voor de Joden ingesteld, maar van dit nieuwe sacrament heeft Christus gewild, dat het gemeen zal zijn niet alleen voor de Joden, maar ook voor alle andere volken.

„Onderwijst en doopt ze.”

Namelijk allen, die uw leer hebben aangenomen, en tot Mij zullen komen om Mijn discipelen te worden. Maar onder hen moesten ook de kleine kinderen geteld worden van degenen, die tot Christus komen, of van de discipelen van Christus. Want ook zij zouden Christus' discipelen zijn of met hun ouders tot de Gemeente overgaan, of in de Gemeente, als in Christus' school, geboren worden. Want in de Gemeente geboren worden betekent voor de jonge kinderen ongeveer hetzelfde als hun belijdenis.

Merkt goed op de volgorde. Hij gebiedt, dat ze eerst zullen onderwezen en daarna gedoopt worden. Maar dan spreekt Hij van de volwassenen, die tot Christus bekeerd zouden worden. Daarom geeft Hij twee dingen te kennen:

1. Dat de sacramenten niet stom behoren te zijn, maar dat de leer erbij gedaan moet worden;
2. dat bij de volwassenen de leer of het Woord moet voorafgaan en de Doop (daarop) volgen.

„In den Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.”

In het Grieks staat „èn tó onómati" of „eis tó onoma", of „epi tó onomati", d.w.z. in het Latijn: „in nomine" of „in nomen", of „super nomine.” En al deze uitdrukkingen betekenen één en hetzelfde, en worden op diverse plaatsen der Heilige Schrift ook zo opgevat, n.l. voor: „in de naam.” Dopen in de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes betekent:

1. Dopen op gezag, bevel en gebod van de waarachtige God, Welke is de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, en in Zijn plaats de Doop bedienen. „Wie ulieden hoort (zegt Christus tot de Apostelen, Luk. 10 : 20), die hoort Mij.” En de Schrift zegt, dat Christus doopte, toen Zijn discipelen doopten, Joh. 4 : 1.

2. Verklaaren, dat hij die gedoopt wordt, door de Vader, de Zoon en de Heilige Geest in genade of in het verbond aangenomen wordt.

3. Degene die gedoopt wordt, verplichten om de Vader, de Zoon en de Heilige Geest te dienen. Daarom betekent gedoopt worden in de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, dat vanwege het algemene bevel en gezag van deze Drie Personen ons de Doop gegeven wordt; en dat deze Drie Personen ons betuigen, dat Zij ons in genade aannemen, en ons, als wij geloven, al de weldaden willen geven, die door de Doop worden betekend. Dat wij, tenslotte, van onze kant verplicht worden, om deze waarachtige God, n.l. de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, te kennen, geloven, dienen, vertrouwen en aan te roepen. En daarop ziet Paulus, als hij in 1 Kor. 1 : 13 zegt: „Zijt gij in Paulus' naam gedoopt?" alsof hij zeggen wilde: Hem dient gij eigen te zijn, voor Wie ge u in de Doop hebt laten optekenen en aan Wie ge u verbonden hebt.

„Des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes.” Zo zijn dus deze drie Goddelijke Zelfstandigheden, Die Eenswezens zijn, de enige waarachtige God, Welke de Gemeente aanroept. Tevens zien wij hier de orde der Goddelijke Personen en Hun werkingen inzake onze zaligheid en verlossing aangewezen, namelijk dat wij van de Vader, door de Zoon worden aangenomen, en door de Heilige Geest geheiligd.

„Die geloofd zal hebben.”

Bij de Doop wordt de voorwaarde om te geloven gesteld. Want geloof is nodig om de goederen, die aan de gedoopten beloofd en verzegeld worden, te ontvangen, omdat zonder geloof de volgende belofte geen kracht heeft noch de Doop van voordeel is. Daarom wordt met het woord geloven aangeduid, dat het wettig gebruik van de Doop om geloof vraagt; zoals alle andere sacramenten zonder geloof krachtig noch nuttig zijn; vgl. Rom. 2 : 25: „Want de besnijdenis is wel nut, indien gij de wet doet; maar indien gij een overtreders der wet zijt, zo is uwe besnijdenis voorhuid geworden.” Want

bij een onwettig gebruik, dat zonder geloof plaats heeft bij degenen die ze gebruiken, zijn de sacramenten geen sacramenten (meer). „En gedoopt zal zijn.” Ons geloof moest ook door een uiterlijk teken bevestigd worden. Daarom doet Christus er deze voorwaarde van de Doop bij, opdat wij weten zouden, dat wij niet slechts uit het geloof, maar ook door dit uiterlijk teken ervan verzekerd zijn, dat wij tot het getal behoren van hen die zalig zullen worden.

„Die zal zalig worden.”

Dit is de belofte der zaligheid, welke aan het teken verbonden is. En deze belofte vervat de ganse verlossing en alle weldaden van Christus, die samengevoegd zijn met de eeuwige zaligheid. Daarom dient de gedoopte te weten, dat hij zalig gemaakt wordt, d.w.z. dat hij ontvangt en bezit al die weldaden, die door deze uiterlijke ceremonie betekend worden, dat hij gerechtvaardigd en tot het eeuwige leven wedergeboren wordt. Want geen belofte is vast en krachtig zonder geloof. En de belofte der zaligheid wordt aan het geloof en de Doop verbonden, maar niet op dezelfde manier n.l. aan het geloof als een instrument, dat nodig is om de zaligheid te ontvangen, en aan de Doop als een teken, dat de zaligheid verzegelt, welke door het geloof ontvangen is.

„Die niet geloofd zal hebben”, te weten: hetzij hij al dan niet gedoopt is geweest. Want het gebruik van het sacrament zonder geloof maakt niet zalig, zomin als daarentegen het niet-ontvangen van het sacrament verdoemt, mits er geen verachting bij komt. Want (volgens de regel van Bernardus) verdoemt niet het ontberen, maar de verachting der sacramenten; omdat verachting in strijd is met het geloof.

Bastingius, Lansbergen. Dus is het een schandelijke dwaling van de Rooms-katholieken, ten eerste, wanneer zij beweren dat de Doop ons door de uiterlijke toediening (ex opere operato) de genade meedeelt; daar immers de Heilige Schrift ervan getuigt, dat sommigen wel gedoopt zijn, die toch niet zalig werden en deel noch lot in dit Woord hadden; zoals wij lezen van een Judas en van Simon de Tovenaar, Matth. 26 : 24, Hand. 8 : 13 en 21. Vervolgens, wanneer zij (de r.k.) menen, dat werkelijk niemand kan zalig worden, of hij moet de uiterlijke Doop ontvangen; en daarom hebben zij bevolen, dat in tijd van nood - zoals zij zeggen - de vroedvrouwen de kleine kinderen wel mogen dopen. Want nog afgezien van het feit, dat de zaligheid in het geheel niet aan dat uiterlijke teken gebonden is en de kinderen der gelovigen door het bloed van Christus innerlijk gewassen zijn, heeft ook Christus de vrouwen nergens geboden of toegelaten te dopen, maar uitsluitend de Apostelen en hun die hen zouden opvolgen, welke Hij tot het ambt roept om het Evangelie te prediken. Want niemand anders mag dopen, dan wie ertoe geroepen is, om het Evangelie te prediken, Matth. 28 : 19. Maar de Apostel gebiedt, dat de vrouwen in de Gemeente zullen zwijgen, 1 Kor. 14 : 34. Daarom mogen zij ook niet dopen. Daarom moet men niet denken, dat zij allen tezamen verdoemd zijn, die ongedoopt sterven. Want wanneer de kerkvader Ambrosius over de dood van keizer Valentinianus spreekt, zegt hij zeer terecht, dat hij de Doops-genade niet gemist heeft, aangezien hij hevig naar de Doop verlangd had, hoewel hij niet gedoopt was.

Vandaar ook, dat Christus bij de tegenstelling der belofte niet beide delen herhaalt, en zegt: „Wie niet geloofd zal hebben en niet gedoopt zal zijn.” Want geloof en Doop zijn niet in dezelfde zin nodig tot de zaligheid. Want het geloof is gans en al nodig ter zaligheid, zodat niemand zonder geloof kan zalig worden, Hebr. 11 : 6: „Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen.” Maar de sacramenten zijn eerst dan noodzakelijk, wanneer men ze hebben kan volgens de instelling van Christus, en dat deels om Gods bevel en deels om onze zaligheid.

4. Welke uitdrukkingen de Heilige Schrift i.v.m. de Doop gebruikt.

ZONDAG 27.

Het ambt van een getrouw leraar brengt mee, dat hij niet slechts de Waarheid verkondigen moet, maar - zo nodig - tevens de voornaamste dwalingen, die met de ware leer in strijd zijn, bestraffe en weerlegge, Tit. 1 : 9; teneinde de eenvoudigen voor zulke dwalingen te waarschuwen en ertegen te wapenen. Nadat nu de leer van de Heilige Doop in de vorige Zondagsafdeling, op grond van Gods Woord verklaard is, worden daarom nu in deze Zondag zeer geschikt een tweetal dwalingen weerlegd, die tegenwoordig inzake de leer van de Doop verdedigd worden, de eerste door de Roomsens, en de tweede door de Wederdopers.

Vraag 72 : Is dan het uiterlijk waterbad de afwassing der zonden zelve?

Antwoord: Neen a), want alleen het bloed van Jezus Christus en de Heilige Geest reinigt ons van al onze zonden b).

a) Matth. 3 : 11, Ef. 5 : 25v., 1 Petrus 3 : 21.

b) 1 Kor. 6 : 11, 1 Joh. 1 : 7, Hebr. 9 : 14.

Verklaring van Vraag 72.

Dat het uiterlijke waterbad onze zonden niet afwassen kan, verklaart onze Nederlandse Geloofsbelijdenis in Art. 34 met deze woorden: „Niet dat zulks (n.l. de zuivering onzer zielen van de zonden) door het uiterlijke water geschiedt, maar door de besprenging van het dierbaar bloed van Gods Zoon, Die onze Rode Zee is, door welke wij moeten doorgaan, om te ontgaan de tirannieën van Farao, welke is de duivel, en in te gaan in het geestelijke land Kanaän. Alzo geven ons de Dienaars van hun zijde het sacrament, en hetgeen dat zichtbaar is; maar onze Heere geeft hetgeen door het sacrament beduid wordt, te weten de gaven en onzienlijke genaden, wassende, zuiverende en reinigende onze zielen van alle vuiligheden en ongerechtigheden, en onze harten vernieuwende en die vervullende met alle vertroosting, ons gevende een ware verzekerdheid Zijner Vaderlijke goedheid, ons de nieuwe mens aandoende, en de oude uittrekkende met al zijn werken.”

Welnu, deze Vraag wordt hier gesteld, enerzijds vanwege de getuigenissen die tevoren aangevoerd werden om de beloften des Evangelies te staven - waarheen de Doop ons (ver)wijst -, en anderzijds om de grove dwalingen van de Roomsens, die de zaligheid aan het uiterlijk gebruik van de Doop binden, te weerleggen. En aangezien de voornaamste oorzaak van deze dwaling deze is, dat de sacramentele manier van spreken niet voldoende begrepen wordt, dienen die spreekwijzen, zoals tevoren in het algemeen, nu ook in het bijzonder inzake de Doop, hier te worden opgemerkt. Daarom dient men te weten, dat - zoals het van alle sacramenten in het algemeen waar is - de uitdrukkingen inzake de sacramenten, zoals die in de Heilige Schrift en bij de kerkvaders voorkomen, deels letterlijk, deels niet letterlijk of figuurlijk zijn, die men daarom „sacramenteel” pleegt te noemen; en zo zijn nu ook de uitdrukkingen in de Heilige Schrift inzake de Doop tweërlei, n.l. letterlijke en figuurlijke of oneigenlijke, die men ook sacramentele noemt.

De letterlijke uitdrukkingen zijn,

1. wanneer zij, die de tekenen wettig ontvangen, geacht worden de betekende zaken zelf te ontvangen; zoals in Christus' belofte: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, die zal zalig worden.”

2. Wanneer het van de tekenen heet, dat zij de zaken betekenen of tekenen der zaken zijn; hetgeen hetzelfde is. Bijvoorbeeld, dat de Doop een teken is van de afwassing der zonden, of: een tegenbeeld van de zondvloed, 1 Petrus 3 : 21. Of zoals God van de besnijdenis zegt in Gen. 17 : 11: „Dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u”, en Paulus in Rom. 4 : 11: „Hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs”, en zoals er van het Pascha staat in Ex. 13 : 9: „En het zal u zijn tot een teken op uw hand”, en van de Sabbat in Ez. 20 : 12: „om een teken te zijn tussen Mij en tussen u”, en van de offers en ceremoniën, in Hebr. 10 : 1: „Want de Wet, hebbende een schaduw der toekomstige goederen”

De oneigenlijke of figuurlijke en sacramentele spreekwijzen zijn,

1. Wanneer de tekenen met de naam van de betekende zaken zelf genoemd worden, zoals in Tit. 3 : 5, waar de Doop „het bad der wedergeboorte” genoemd wordt; en bij het Avondmaal des Heeren wordt er in 1 Kor. 10 : 16 van het brood gezegd: „Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?” En zo wordt ook de besnijdenis „het verbond”, de offers „de wegneming der zonden”, het Lam „het Pascha” (of: doorgang), en Christus „de Rotssteen” genoemd.

2. Wanneer van de tekenen gezegd wordt, dat zij de betekende zaken geven, of doen hetgeen de betekende zaken doen. Bij voorbeeld: De Doop behoudt ons, wast de zonden af, enz., 1 Petrus 3 : 21, Hand. 22 : 16.

Zo zijn er dus vier manieren van spreken inzake de Doop, die echter tezamen slechts één zin en betekenis hebben. Want alle vier worden ze tot deze enige en eigen zin of betekenis herleid: n.l. dat de Doop voor de gelovigen een zeker teken en zegel is van de vergeving der zonden, van de wedergeboorte en van het eeuwige leven. Want de figuurlijke uitdrukkingen bij de sacramenten moeten uitgelegd worden, zoals de figuurlijke spreekwijzen bij de offers, die veelal heten „wegneming der zonden”; en toch verklaart de Apostel in Hebr. 9 : 9 en 10 : 4, dat het onmogelijk was, dat het bloed van stieren en bokken de zonden kon wegnemen of het geweten reinigen.

Vraag 73: Waarom noemt dan de Heilige Geest de Doop het bad der wedergeboorte en de afwassing der zonden?

Antwoord: God spreekt alzo niet zonder grote oorzaak, namelijk, niet alleen om ons daarmee te leren, dat zoals de onzuiverheid des lichaams door het water, zo ook onze zonden door het bloed en de Geest van Jezus Christus weggenomen worden a); maar veelmeer, dat Hij ons door dit Goddelijk pand en waarteken verzekeren wil, dat wij zo waarachtig van onze zonden inwendig gewassen zijn, als wij uitwendig met water gewassen worden b).

a) Ps. 51 : 9, 1 Kor. 6 : 11, Hebr. 9 : 13v., Openb. 1 : 5 en 7 : 14.

b) Marc. 1 : 4, en 16 : 16, Hand. 22 : 16 en Gal. 3 : 27.

Verklaring van Vraag 73.

De Heilige Schrift verwisselt de namen en eigenschappen der tekenen én die van de betekende zaken om twee redenen :

Allereerst om de gelijkheid en overeenkomst tussen het teken en de betekende zaak

Want de betekende zaak is in zijn soort gelijk aan het teken, en omgekeerd is zo ook het teken gelijk aan de betekende zaak. Want zoals het water, d.w.z. het teken, de vuilheden afwast, evenzo wast ons het bloed en de Geest van Christus - hetgeen de betekende zaak is - van de zonden. En zoals het teken uitwendig door de Dienaar gegeven wordt, zo wordt de betekende zaak inwendig van God, door de kracht van de Heilige Geest aan de gelovigen gegeven.

Ten tweede: om de verzegeling van de betekende zaken, die door de tekenen geschiedt, of om de bevestiging des geloofs in ons door het gebruik der tekenen. Want de tekenen zijn, dank zij de kracht van de ermee verbonden belofte der genade, verzekerende zegelen, welke de gelovigen Gods goedwilligheid of genade jegens hen verzegelen, n.l. dat wij, die geloven, even stellig de betekende zaak ontvangen als het teken.

Bastingius. Zoals dat ook onder ons geschiedt in onze gewone omgang. Want het is op bepaalde plaatsen gebruikelijk dat, wanneer men iemand een huis overgeeft en hem de eigenaar daarvan maakt, men die man met het overreiken van de sleutels, daarvan in het bezit stelt. En toch is de sleutel het huis niet, maar het is slechts een waarteken, dat het huis toekomt aan hem, die de sleutel, op wettige wijze overgereikt, ontvangt. Zo gebruikt ook een bruidegom, wanneer hij zijn trouw wil betuigen en zijn bruid daarvan wil verzekeren, daarvoor een ring, welke ring vanwege haar betekenis niet alleen „trouwing" genoemd wordt, maar ook de trouw zelf, hoewel ze die trouw in haarzelf niet is, maar alleen een zeker waarteken en (onder)pand van die trouw.

Laat ons hier ook nog de derde reden aan toevoegen, die met de tweede samenhangt, namelijk: omdat mét de tekenen, wanneer die wettig gebruikt zijn, ook de betekende zaak gegeven en ontvangen wordt. Want opdat God ons zou onderwijzen, wat Hij door middel van de sacramenten geeft en bevestigt, en dat Hij het de gelovigen ook stellig geeft, zo verwisselt Hij de namen en eigenschappen, door aan het teken toe te schrijven hetgeen aan de betekende -zaak eigen is, of ook weer het omgekeerde; zoals van het bloed van Christus gezegd wordt, dat het ons reinigt van onze zonden, 1 Joh. 1 : 7; dat Zijn Geest ons afwast, 1 Kor. 6 : 11, en dat Zijn lichaam voor ons gebroken wordt, 1 Kor. 11 : 24.

5. Over het wettig gebruik van de Doop.

Men kan in het kort zeggen, dat het wettig gebruik des Doops er is, wanneer hij die bekeerd is, gedoopt wordt op die wijze en met dat doel, waartoe hij door Christus is ingesteld. Daarom wordt tot dit wettig gebruik vereist:

1. Dat de ceremoniën, zoals Christus die instelde, niet veranderd worden; dat er dus niets aan onttrokken noch er iets aan toegevoegd wordt, naar menselijk goeddenken. En daaraan wordt het duidelijk, dat de Roomse vuiligheden bij de Doop - zoals het chrisma of smout, het speeksel, de bezwering, de waskaarsen en het zout enz. - niet door Christus, maar door mensen ingesteld zijn.

Zij beweren: dit alles behoort tot de orde en het fatsoen.

Antwoord: Christus heeft voldoende geweten, wat tot de orde en het fatsoen van de Doop al dan niet behoorde.

Zij houden vol, en beweren: Deze dingen hebben hun betekenis en verborgenheden. Antwoord: Zeker, maar ze zijn door mensen verzonnen. En het komt de mensen niet toe, om verborgenheden en tekenen van Gods wil in te stellen. Dit is een van de kenmerken van de ware Kerk, zegt Art. 29 van de N.G.B., indien ze gebruikt de reine bediening der sacramenten, zoals Christus die ingesteld heeft; en dan lezen we: De valse kerk bedient de sacramenten niet, zoals Christus in Zijn Woord verordend heeft, enz. Vergelijk ook Art. 35, aan het slot.

2. Dat de Doop gegeven wordt aan hen, aan wie ze behóórt gegeven te zijn en voor wie Christus ze heeft ingesteld, n.l. voor de leden der Gemeente; en dat hij ook door hen met een waarachtig geloof ontvangen wordt. (Wij spreken thans over de volwassenen).

3. Dat hij tot dat doel gebruikt wordt, waartoe - zoals wij al eerder aantoonen - hij ingesteld is; en dus niet om beesten te genezen, klokken te wijden, of meer van zulke misbruiken.

4. Hier behoort nog genoemd te worden: Dat de Doop bediend moet worden door hen, aan wie Christus zulks bevolen heeft; d.w.z. door de Dienaren der Gemeente, en door de herders, aan wie het bevel toebehoort, Matth. 28 : 19: „Gaaf dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopen", enz. Daarom moet men de vrouwen niet toestaan te dopen, 1 Kor. 14 : 34, 1 Tim. 2 : 12, aan wie het immers niet toegestaan is om te spreken en te leren in de Gemeente.

Bastingius, Lansbergen. Tegenwerping: Zippora, de vrouw van Mozes, heeft haar zoon besneden, Ex. 4 : 25. Daarom is het de vrouwen ook thans wel geoorloofd om te dopen.

Antwoord: Dat volgt daar nog niet uit. Want van een bijzondere daad moet men geen algemene regel maken; en vooral uit genoemde daad niet, waarvan het onzeker is, of zij goed of verkeerd gehandeld heeft. Het is waarschijnlijk dat, hoewel de daad op zich zelf Gode behaagde - n.l. de besnijdenis, als door Hem ingesteld en bevolen! - toch de manier waarop zij dit gedaan heeft, Gode niet heeft behaagd. Want toen zij zag dat haar zoon in gevaar was, dan raast en tiert zij terstond, zij werpt de voorhuid met grote gramschap op de grond, zij scheldt op haar man, en toont op allerlei manier, dat zij dit doet uit verbolgenheid van gemoed en met grote roekeloosheid; en dat, terwijl haar man Mozes daarbij aanwezig was, die toch geen gewone man, maar de bijzonderste profeet van God was, ja de grootste, die ooit in Israël opstond; en dat was haar evenmin geoorloofd, als wanneer tegenwoordig de vrouwen wilden dopen, wanneer de Dienaren des Woords aanwezig zijn.

6. Of de Doop voor de besnijdenis in de plaats kwam, en over de Johannes-doop.

Het ene sacrament komt in de plaats van een ander, zodat wanneer het ene ophoudt, er weer een ander in zijn plaats gesteld wordt; en wel zodanig, dat die beide dan dezelfde betekenis hebben; en hoewel de ceremoniën verschillen, zijn ze toch tot hetzelfde doel ingesteld en worden ook tot hetzelfde oogmerk gebruikt. In deze zin wordt in de Catechismus - aan het slot van Vraag 74 - gezegd, dat in plaats van de besnijdenis van het Oude Testament de Doop in het Nieuwe Testament is ingesteld.

Dit laat zich bewijzen uit de woorden van de apostel Paulus, Kol. 2 : 11-13: „In Welken gij ook besneden zijt met een besnijdenis die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in den Doop, in welken gij ook met Hem opgewekt zijt door het geloof der werking Gods, Die Hem uit de doden opgewekt heeft. En Hij heeft u, als gij dood waart in de misdaden en in de voorhuid uws vleses, mede levend gemaakt met Hem, al uw misdaden u vergevende", enz.

Hier bewijst de Apostel met twee redenen, dat de uitwendige besnijdenis nu niet meer toegepast moet worden, of: dat die niet langer in de Nieuw-Testamentische Kerk moet onderhouden worden:

Ten eerste, omdat nu in Christus alles vervuld is, hetgeen daardoor afgebeeld werd, d.w.z. omdat wij - zoals hijzelf zegt - in Christus hebben de besnijdenis die zonder handen geschiedt, of de geestelijke (besnijdenis), waarvan de lichamelijke besnijdenis

een teken geweest was.

Ten tweede, omdat onze Doop in de plaats van de uiterlijke besnijdenis kwam, terwijl die Doop dezelfde betekenis en hetzelfde gebruik had, als vroeger de besnijdenis gehad heeft: alleen met dit verschil, dat de besnijdenis een teken is van een zaak die nog volbracht moest worden, en de Doop een teken is van een zaak, die al volbracht is. Daarom komt uit deze tekst van Paulus deze lering tot ons, dat de Doop voor de Christenen hetzelfde is, als eertijds de besnijdenis voor de Joden geweest is.

Uit het doel waartoe deze beide sacramenten zijn ingesteld, dat enerlei is.

Want deze beide sacramenten zijn een teken, waardoor men aangenomen wordt onder Gods volk, en ze zijn een ingang in de Kerk. Want zoals de kleine kinderen der Joden en der proselieten of Jodengenoten, als geboren burgers der Gemeente, direct al op de achtste dag besneden en in het verbond Gods opgenomen werden, maar de volwassenen eerst dan, wanneer zij de Joodse godsdienst beleden hadden: zó worden ook nu de kleine kinderen der Christenen dadelijk gedoopt en in de Gemeente opgenomen, maar de volwassenen niet eerder, dan nadat zij, de Christelijke religie beleden hebben. Dan worden zij ook van alle andere sekten onderscheiden, zoals vroeger de Joden van de heidenen door de besnijdenis onderscheiden werden. Voor het feit dat de Doop in de plaats der besnijdenis kwam, vergelijk men N.G.B., art. 34.

Bezwaar: Indien de Doop in de plaats der besnijdenis is gekomen, dan moeten ook nu nog alleen maar de jongetjes gedoopt worden, en dan ook niet voor de achtste dag. Maar aangezien dit onwaarachtig is, is het dus tevens onwaar, dat de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen is.

Antwoord: Ook al is de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen, dan volgt daaruit nog niet, dat uitsluitend jongetjes gedoopt mogen worden, en dat op de achtste dag. Want de Doop is niet in alle opzichten in de plaats der besnijdenis gekomen, maar alleen in de betekende zaak, in het doel en in het gebruik, waarin - zoals we bewezen hebben - deze twee sacramenten overeenkomen, hoewel de omstandigheid van „alleen het mannelijk geslacht" en van de tijd, niet bij beide sacramenten gelijk is. Want God had geboden dat alleen het mannelijk geslacht besneden moest worden, omdat at alleen de besnijdenis ontvangen kon. Want het behaagde God zulk een ceremonie in te stellen, om daarmee te kennen te geven, dat de voort- teling van het menselijke geslacht onrein is, en dat uit Abraham een heilig Zaad moest voortkomen, waardoor de anderen geheiligd zouden worden. Intussen worden ook de vrouwen, al is het dan niet in haar eigen lichaam, toch in de lichamen der mannen de besnijdenis deelachtig. Want God begreep haar mede onder de mannen, zodat „uit een besnedene geboren worden" voor haar geldt als de besnijdenis. Daarom wordt de vrouw, die door Christus genezen werd, Luk. 13 : 16, „een dochter Abrahams" genoemd. En de zonen van Jakob zeggen in Gen. 34 : 14: „Wij zullen deze zaak niet kunnen doen, dat wij onze zuster aan een man geven zouden, die de voorhuid heeft." Daar stellen zij „onze zuster" en een „onbesnedene" tegenover elkaar. Dus had God het vrouwelijk geslacht om een publieke reden uitgesloten van de besnijdenis. Evenwel vindt men deze uitzondering of de oorzaak daarvan niet in de Doop. Maar het is een algemeen bevel: „Doopt alle volken", enz. Want zowel het mannelijke als het vrouwelijke geslacht is voor de Doop geschikt; en in Hand. 8 : 12 lezen wij met nadruk, dat door Filippus zowel vrouwen als mannen gedoopt zijn.

Zo was ook de omstandigheid van de achtste dag door God bij de besnijdenis uitgedrukt en ingesteld om een bijzondere oorzaak. Maar bij de instelling van de Doop is daarvan door Christus geen gewag gemaakt. Daarom moet men de Doop niet aan de

achtste dag, maar aan alle tijden verbinden, en wel: aan allen, zowel aan het vrouwelijke als mannelijke geslacht de Doop bedienen, hen en allen die voor het eerst in de Gemeente opgenomen worden. Namelijk de kinderen van de Christenen direct na de geboorte, als geboren burgers der Gemeente; en de volwassenen, zodra zij het geloof in Christus belijden. Daarom is het dus onwaarachtig, wanneer het sacrament dat in de plaats der besnijdenis gesteld wordt, alleen aan de jongetjes, en ook op de achtste dag moet bediend worden.

Over de Johannes-Doop.

Ook wordt inzake de Johannes-Doop gevraagd, van welke aard die is, en waarin zij van onze Doop verschilt. Vele kerkvaders hebben deze Doop al te zeer geringgeschat. Want zij maakten er slechts een waterdoop van en als het ware uitsluitend een bloot teken, omdat de Doper in Joh. 1 : 16 zegt: „Ik doop met water.” Maar wanneer men de uiterlijke bediening onderscheidt van Christus' kracht - zoals de Doper doet - betekent dat nog niet, dat men direct de bediening geheel en al losmaakt van die kracht. Want anders zou daaruit volgen, dat Christus alleen met water gedoopt was, en dat ook wij óf alleen met water gedoopt worden, óf met Christus geen Doop gemeen hebben. Want de Johannes-Doop was die Doop van Christus Zelf, namelijk in Zijn eigen Persoon geheiligd en door Zijn autoriteit goedgekeurd. Aangezien nu onze Doop ook Christus' Doop is, zo volgt daaruit, dat ze - wat het wezen betreft - niet verschilt van de Johannes-Doop. „Johannes was dopende in de woestijn en predikende den Doop (niet slechts des waters, maar) der bekering tot vergeving der zonden" (Marc. 1 :. Zo verschilt dus de Johannes- Doop van die der Apostelen (zowel vóór als ná Christus' opstanding), alleen in de omstandigheid der betekening, namelijk dat wij nu gedoopt worden in Christus, Die geleden heeft en weer opgestaan is, en toen werden zij door Johannes gedoopt in Christus, Die nog lijden en weer opstaan moest; zoals Paulus ervan spreekt in Hand. 19 : 4: „Johannes heeft wel gedoopt den doop der bekering, zeggende tot het volk, dat zij geloven zouden in Dengene Die na hem kwam, dat is in Christus Jezus.”

Bezwaar: Paulus heeft, zoals blijkt uit Hand. 19 : 4v., de twaalf discipelen, die met de Johannes-doop gedoopt waren, opnieuw gedoopt. Daarom was de Johannes-doop onvolkomen, en verschilde hij wezenlijk van de Doop van Christus.

Antwoord: Veel kerkvaders en Scholastieken geven dit toe, en geringschatten daarmee de Johannes-doop zeer. Lombardus schrijft, Lib. 4: dist. 8, dat in de Johannes-doop slechts geweest is: een zichtbare handeling van Johannes, door uiterlijk te wassen of te dopen; maar dus niet de onzichtbare genade van God, die innerlijk werkte. Daaruit trekt hij de conclusie, dat daarom terecht herdoopt werden allen, die door Johannes gedoopt waren. Maar de professoren van de Sorbonne te Parijs hebben daarbij zeer juist aangetekend, dat men niet verplicht is om Lombardus op dit punt te volgen, omdat de Johannes-doop onder oplegging der handen even krachtig is geweest als de Doop van Christus; en dat zij die door Johannes gedoopt zijn, niet nogmaals moesten gedoopt worden.

Maar wij zeggen, dat het ook onwaar is, dat deze twaalf discipelen door Paulus herdoopt werden; en dat zo'n conclusie niet standhoudt, omdat het uit de tekst niet bewezen kan worden, dat zij opnieuw gedoopt werden. En er zijn tal van redenen om dit te bewijzen. Want:

1. Paulus getuigt met nadruk, dat Johannes doopte tot bekering en geloof in Jezus Christus, Die na hem komen zou, vers 4.
2. Van Johannes wordt gezegd, dat hij predikte de Doop der bekering tot vergeving der zonden, Marc. 1 : 4.
3. Christus Zelf is met de Johannes-doop gedoopt geweest, Matth.

3 : 16. 4. Men leest nergens, dat Christus of de Apostelen er van degenen die door Johannes gedoopt waren, opnieuw gedoopt hebben.

Aanhoudend bezwaar: Maar volgens de tekst werden zij opnieuw gedoopt, vers 5: „En die hem hoorden werden gedoopt.”

Antwoord: De tekst zegt niet, dat zij opnieuw gedoopt werden, maar „zij werden gedoopt.” Voor de woorden in vers 5 „En die hem hoorden" moet geen punt, maar een komma geplaatst worden, om uit te drukken dat na de woorden „Christus Jezus" de zin nog niet afgelopen is; zodat deze gehele zin: „en als zij dit hoorden, werden zij gedoopt in den Naam des Heeren Jezus" woorden van Paulus zijn, die daar spreekt over Johannes en diens hoorders; en niet de woorden van Lukas zijn, die spreekt over Paulus en de twaalf gedoopte discipelen. Dus zou dit de betekenis zijn: „En die hem hoorden", namelijk de toehoorders van Johannes, „dit", te weten: deze prediking van Johannes over het geloof in Jezus, Die nà hem komen zou, „werden gedoopt in Christus Jezus", n.l. met water, in de woestijn, door Johannes, en dus niet door Paulus. Tot bevestiging van deze uitleg dient:

1. Omdat in de Griekse tekst na het woord „Johannes" in vers 4, het (Griekse) woordje „men" staat, en in vers 5, na de woorden „En die hem hoorden" het woordje „de.” Want die woordjes geven te kennen dat deze twee zinsdelen samenhangen, en dat, wanneer het woordje „men" voorop gaat, de zin nog niet uit is, zolang niet het woordje „de" volgt.

2. Omdat het Paulus' bedoeling niet is, om de Johannes- of waterdoop af te keuren, maar om tot degenen die nu gedoopt waren, te prediken en de Heilige Geest te geven.

3. Omdat daarna het woord over Paulus in vers 6 voldoende bewijst, dat niet de Doop waarvan in vers 5 sprake is, maar dat toentertijd uitsluitend de oplegging der handen het werk van Paulus was.

4. Omdat de Heilige Geest niet zozeer door de Doop, alswel door de oplegging der handen in de Apostolische Kerk placht gegeven te worden.

5. Omdat er een soortgelijke tekst is over de Samaritanen, die wel in de Naam van Jezus gedoopt, maar nog niet met de Heilige Geest begiftigd waren, Hand. 8 : 16.

7. Wie men behoort te dopen, en over de kinderdoop.

Over de Kinderdoop.

Vraag 74: Zal men ook de jonge kinderen dopen?

Antwoord: Ja, want daar zij evengoed als de volwassenen, in het Verbond Gods en in Zijn Gemeente begrepen zijn ^{a)}, en dat hun door Christus' bloed de verlossing van de zonden ^{b)} en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, niet minder dan de volwassenen toegezegd wordt ^{c)}, zo moeten zij ook door de Doop als door het teken des Verbonds, de Christelijke Kerk ingelijfd en van de kinderen der ongelovigen onderscheiden worden ^{d)}; zoals in het Oude Verbond of Testament door de besnijdenis geschied is ^{e)}, waarvoor in het Nieuwe Testament de Doop ingezet is ^{f)}.

- a) Gen. 17 : 7, Ez. 16 : 20., Hand. 2 : 39, Rom. 11 : 6, 1 Kor. 7: 14, Ef. 5 : 25
- b) Matth. 19: 14.
- c) Jes. 44 : 3, Ps. 22 : 11, Jer. 1 : 5, Luk. 1 : 14v., Hand. 2 : 39.
- d) Hand. 2 : 39, id. 10 : 46, 1 Kor. 12 : 13, id. 3 : 14.
- e) Gen. 17 : 14, id. 34 : 13v., Richt. 14 : 3, Ef. 2 : 11v.
- f) 1 Kor. 10 : 2, Kol. 2 : 11-13.

Verklaring van Vraag 74.

Om deze vraag goed te verstaan, moet men er eerst in het algemeen acht op slaan, wie de Doop mogen begeren en wie ertoe behoren toegelaten te worden. Op beide vragen dient als antwoord, volgens de algemene regel: De Doop komt alleen aan alle discipelen van Christus toe. Want Christus zegt: „Onderwijst alle volken“, of naar het Grieks: „Maakt alle volken tot discipelen, hen dopende“ enz. Daarom behoren zij, die nog niet gevoelen dat zij discipelen van Christus zijn, d.w.z. die in belijdenis en leven nog niet met de Gemeente overeenkomen, de Doop niet te eisen; en gebeurt het, dat zulke mensen de Doop begeren, dan behoren zij door de Dienaars der Gemeente niet tot de Doop toegelaten te worden. Daarentegen is het nodig, dat allen die discipelen van Christus willen zijn, in leer en leven overeenkomen en om Christus' wil de Doop begeren. En als zulke mensen trachten gedoopt te worden, dan kan de Doop hun van de Dienaren der Gemeente niet geweigerd worden, volgens Petrus' bevel, in Hand. 2 : 38: „Bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt in den Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden.” Men komt dan hierin licht overeen, dat alle volwassenen die discipelen van Christus zijn, gedoopt zullen worden; en daarom geacht behoren te worden voor leden van de zichtbare Kerk, n.l. zij die belijdenis des geloofs en der boetvaardigheid afleggen, en die - volgens het oordeel der Kerk niet van Christus vervreemd zijn. Hoewel, het gebeurt wel eens, dat sommigen huichelaars zijn, zoals bij voorbeeld Simon de Tovenaar er een was. Maar over de verborgen dingen behoort de Kerk niet te oordelen. Nu hebben wij inzake de kleine kinderen der Christenen een geschil met de Wederdopers, die ze van de Doop wéren, omdat zij niet onderwezen kunnen worden noch het geloof kunnen belijden. Maar op grond van de vorige algemene regel kan men gemakkelijk over dit vraagstuk een oordeel vormen, of de

kinderen ook behoren gedoopt te worden, ja dan neen. Want als zij discipelen van Christus en leden der Gemeente zijn, dan komt hun de Doop toe. En men kan niet ontkennen, dat de kinderen der gelovigen - hetzij zij mét de ouders tot de Gemeente overgaan, of in de Gemeente geboren worden, daar zij daarmee ook het recht en lidmaatschap der Kerk verkrijgen - daarvoor gerekend moeten worden, volgens het formulier der belofte, Gen. 17 : 7: „En Ik zal Mijn verbond oprichten tussen Mij en tussen u en tussen uw zaad na u in hunne geslachten, tot een eeuwig verbond, om u te zijn tot een God en uwen zede na u” Ja, zij zijn ook discipelen van Christus, daar zij in Zijn leerschool geboren zijn, die Hij ook innerlijk onderwijst door de Heilige Geest overeenkomstig hun verstand en begrip. Want Hij geeft en belooft hun niet tevergeefs de Heilige Geest, zoals Petrus verklaart in Hand. 2 : 39: „Want u komt de belofte toe, en uwen kinderen.”

De voornaamste bewijzen, waarmee de Kinderdoop tegen de dwaalgeesten verdedigd wordt, behoren ons bekend te zijn, en zijn de volgende vier:

Het eerste bewijs: Dat allen die tot de Gemeente en het Verbond Gods behoren, ook behoren gedoopt te worden. De kleine kinderen behoren evengoed tot het Verbond en Gods Gemeente, als de volwassenen. Daarom behoren de kleine kinderen der Christenen evengoed gedoopt te worden als de volwassenen. Dat allen die tot het Verbond en de Gemeente behoren, gedoopt dienen te zijn..., wordt hieruit bewezen, dat de ganse Gemeente behoort gedoopt te zijn, volgens Christus' bevel, Matth. 28 : 19: „Gaaf dan henen, onderwijst alle volken, dezelve dopende”; en uit hetgeen Paulus leert in 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door enen Geest tot één lichaam gedoopt.” Het feit dat de jonge kinderen der Christenen tot het Verbond en de Gemeente behoren, wordt bewezen uit het formulier des Verbonds, Gen. 17 : 7: „Om u te zijn tot een God en uwen zede na u”, en uit Christus' bevel in Matth. 19 : 14: „Laaf af van de kinderkens en verhindert hen niet tot Mij te komen, want derzulken is het Koninkrijk der hemelen” (Vgl. D.L., I, art. 17). Op de tegenwerping, dat de vrouwen in het Verbond begrepen waren en toch niet besneden waren, is hier kort tevoren al geantwoord.

Het tweede bewijs: Wie de weldaad van de vergeving der zonden en der wedergeboorte toekomt - of: zoals in de Catechismus staat, aan wie de vergeving der zonden door het bloed van Christus, en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, toegezegd wordt - die moeten van de Doop niet geweerd worden. Ook de kleine kinderen der Christenen komt de weldaad van de vergeving der zonden en der wedergeboorte toe, of: aan de kleine kinderen is evengoed als aan de volwassenen de vergeving der zonden door het bloed van Christus, en de Heilige Geest Die het geloof werkt, toegezegd. Daarom behoren de kleine kinderen evenmin van de Doop geweerd te worden als de volwassenen.

Dat zij, wie de weldaad van de vergeving der zonden door Christus' bloed, en de wedergeboorte door de Heilige Geest toekomt, niet van de Doop geweerd mogen worden, wordt bevestigd door Petrus' woorden uit Hand. 10 : 47: „Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, welke den Heiligen Geest ontvangen hebben als ook wij?” En zulks met een duidelijke reden. Want wie de betekende zaak van het sacrament toekomt, hem komt ook het teken toe; tenzij er een bepaalde conditie of omstandigheid (in de instelling uitgedrukt) tegen is, om het gebruik van het sacrament te beletten; zoals vroeger de vrouwen om haar geslacht (= haar kunne,) niet besneden werden, en ook nu nog de verkondiging van 's Heeren dood en de zelfbeproeving de kleine kinderen belet Avondmaal te vieren; waarover wij zo

dadelijk breder zullen handelen.

Het feit dat ook de kleine kinderen de weldaad van de vergeving der zonden en der wedergeboorte toekomt, en dat hun de Heilige Geest gegeven is, wordt opnieuw bewezen uit het formulier van het Verbond, Gen. 17 : 7: „Om u te zijn tot een God en uwen zade na u"; en uit Christus' belofte in Matth. 19 : 14: „Laat af van de kinderkens en verhindert hen niet tot Mij te komen, want derzulken is het Koninkrijk der hemelen." En Lukas noemt deze kindertjes in Luk. 18 : 15 in 't Grieks „ta brèphè", d.w.z. kleine, pasgeboren kindertjes, die nog geen onderwijs konden ontvangen of het geloof konden belijden, maar die nochtans in de Gemeente geboren waren, Ook (wordt het bewezen) uit Petrus' prediking, Hand, 2 : 38v.: „Bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt in den Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden; en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen. Want u komt de belofte toe en uwen kinderen en allen, die daar verre zijn", enz.; en uit Hand. 3 : 25: „Gijlieden zijt kinderen der Profeten en des verbonds, hetwelk God met onze vaders opgericht heeft." Ook uit Paulus' getuigenis in 1 Kor. 7 : 14: „Want anders waren uwe kinderen onrein, maar nu zijn zij heilig", en uit Rom. 11 : 16: „En indien de wortel heilig is, zo zijn ook de takken heilig." Ook uit het voorbeeld van Johannes de Doper, die in de buik van zijn moeder door de Heilige Geest geheiligd was, Luk. 1 : 15, vgl. ook Mozes, Samuël en Jeremia. Lees ook Hand. 7 : 20, 1 Sam. 1 : 21; id. 3 : 10, en Jer. 1:5.

Het derde bewijs: Het sacrament, dat van Godswege tot dat doel ingesteld is, dat het een publieke opneming betekent in de Gemeente, en een haar onderscheiden van andere sekten, komt aan allen toe, die in het verbond zijn en in de Kerk behoren opgenomen en van andere sekten onderscheiden te worden, en het behoort hun meedeeld te worden, van welke leeftijd zij dan ook mogen zijn. Welnu, de Doop is een sacrament van Christus, dat daartoe is ingesteld, dat men daardoor openlijk in de Gemeente opgenomen en van andere sekten onderscheiden wordt, enz. Daarom behoort de Doop aan allen, die in het Verbond en in de Gemeente opgenomen zijn, meedeeld te worden, om zó van andere sekten onderscheiden te worden, van welke leeftijd zij dan ook zijn. Nu is in het eerste bewijs al betoogd, dat de kleine kinderen, evengoed als de volwassenen, in het Verbond zijn en in de Gemeente behoren te worden opgenomen. Daarom dient de Doop zowel aan de kleine kinderen als aan de volwassenen meedeeld te worden.

Het feit dat allen die in het verbond zijn, het sacrament waardoor zij in de Gemeente opgenomen en van andere sekten onderscheiden worden, dienen te ontvangen, is duidelijk, omdat God zulk een sacrament tot dat doel ingesteld en de ganse Gemeente bevolen heeft. Want God wil, dat Zijn Gemeente openlijk aangenomen en van de andere mensen onderscheiden wordt, zoals van de besnijdenis geldt, Gen. 17 : 14: „Wat mannelijk is, de voorhuid hebbende, wiens voorhuids vlees niet zal besneden worden, dezelve ziel zal uit hare volken uitgeroeid worden: hij heeft Mijn verbond gebroken"; en van de Doop, in Matth. 28 : 19: „Leert", of volgens het Grieks: „Maakt tot discipelen alle volken." Daarom wil God niet dat iemand bij de Kerk gerekend wordt, die niet door het sacrament, dat daartoe ingesteld is, aangenomen en onderscheiden wordt van alle anderen die niet tot Gods verbond en Christus' school behoren.

Dat de Doop een sacrament is, dat ertoe ingesteld werd om daardoor in de Gemeente opgenomen en van andere mensen onderscheiden te worden, is al eerder bij de tweede kwestie aangetoond, waar gehandeld wordt over de bedoeling van de Doop; en ook bij de zesde kwestie, dat n.l. de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen is. En de conclusie, die op grond hiervan is opgesteld, staat zeer vast en sterk; want aan wie het doel van enige zaak toekomt - zoals aan de kinderen het doel van de Doop, n.l. de

opneming in de Gemeente - hem wordt ook noodzakelijk toegekend, hetgeen daaruit voortvloeit, zoals gedoopt worden voortvloeit uit de opneming in de Gemeente.

Dit zelfde bewijs wordt ook op de volgende manier wat korter uitgedrukt: Het sacrament van de opneming in de Gemeente komt aan alle leden der Gemeente toe. De Doop is zulk een sacrament. Daarom behoort de Doop aan alle leden der Gemeente, en bijgevolg ook aan de kleine kinderen, aangezien ook zij leden der Gemeente zijn.

Het vierde bewijs: De besnijdenis behoorde onder het Oude Testament zowel tot de ouderen als jongeren. Nu is de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen. Daarom behoort ook de Doop zowel aan ouderen als jongeren, d.w.z. aan de kleine kinderen en volwassenen, die tot de Gemeente behoren. Iedereen geeft toe, dat onder het Oude Testament de besnijdenis zowel de kleine kinderen als de volwassenen toekwam.

En dat de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen is, hebben wij hiervoor bewezen bij de zesde kwestie, vooral op grond van Paulus' uitspraak in Kol. 2 : 11v.: „In Welken gij ook besneden zijt met een besnijdenis die zonder handen geschiedt, in de uittrekking van het lichaam der zonden des vleses, door de besnijdenis van Christus; zijnde met Hem begraven in den Doop, in welken gij ook met Hem opgewekt zijt.”

Maar opdat zij niet beweren dat deze conclusie daaruit niet volgt, willen we slechts de volgende bewijzen geven. Het sacrament dat in de plaats van de besnijdenis kwam, heeft hetzelfde gebruik onder het Nieuwe, als de besnijdenis gehad heeft onder het Oude Testament; en het dient zowel aan de kleine kinderen als aan de volwassenen in de Gemeente bediend te worden. Dit is duidelijk uit de redenering die men steeds houdt, wanneer het één in de plaats van het andere gesteld wordt.

De Doop is in plaats van de besnijdenis tot hetzelfde gebruik ingesteld, zoals de Apostel zegt in Kol. 2 : 11v., te weten, opdat wij daardoor zouden uittrekken het lichaam des zondigen vleses, dat wij met Christus begraven zouden worden en met Hem opstaan door het geloof; welke betekenis en gebruik de Apostel aan beide sacramenten toekent, zoals dat duidelijk blijkt uit het feit, dat hij de Doop onze besnijdenis noemt, en zo ook aan de besnijdenis toekent hetgeen de Doop meebrengt.

Zo besluiten wij er dan toe, dat, nu de Doop in plaats van de besnijdenis gesteld is, ze zowel aan de kleine kinderen als aan de volwassenen in de Gemeente moet bediend worden.

Vandaar dat zij, die de kleine kinderen (die geboren leden der Gemeente) de Doop weigeren, die beroven ze niet slechts van hun recht, maar verduisteren ook Gods genade, waar Hij wil dat de kinderen der gelovigen al van hun moeders lijf aan gerekend zullen worden tot de leden van Zijn Kerk en Gemeente. Ja, zij verkleinen publiek de genade van het Nieuwe Testament, en zij maken die nog enger dan de genade van het Oude Testament, door te ontkennen dat de Doop zich over de kleine kinderen uitstrekt, daar toch ook de besnijdenis uitgestrekt werd over de kleine kinderen, om ervan te getuigen dat ook zij in het Verbond begrepen waren. Ook verzwakken zij de troost der gelovige ouders en der Gemeente. Want zij verwerpen de gewone, openbare plicht, krachtens welke God wil dat de kinderen van Zijn volk, al van hun prilste jeugd af zich aan Hem zullen verbinden, en van de andere mensen afgescheiden worden. Zij doen de ijver der dankbaarheid en het onderhouden der godsdienst bij ouders en kinderen verflauwen. Zij weerspreken op een onbeschaamde manier de Apostelen, die ervan spreken, dat men het (Dooop-) water niet wren mag van hen, die de Heilige Geest ontvangen hebben. Zij drijven opzettelijk de kinderen bij Christus vandaan, terwijl Hij toch gebiedt dat men ze tot Hem brengen zal. Tenslotte, zij doen tekort aan Christus' nadrukkelijke gebod om alle volken te dopen.

Bastingius. Daarentegen scheppen ouders, kinderen, ja de hele Kerk tal van vruchten

uit de handhaving van de Kinderdoop. De ouders bezitten als vrucht daarvan: het getuigenis van Gods onuitsprekelijke genade jegens hen, waardoor niet alleen zij, maar ook hun kinderen - hoewel allen tezamen kinderen des toorns - verwaardigd zijn om tot Zijn kinderen te behoren, zodat zij deel krijgen aan alle goederen en weldaden van Christus; welke genade Hij met de Doop, als een zegel, tot troost van de ouders, ook aan de kinderen verzegelt, zodat ook zij door één Geest tot één lichaam, waarvan Christus het Hoofd is, gedoopt zijn. En dit is ook voor de ouders, die verstaan dat hun kinderen in Gods genade delen en dat zij aan God in de Doop tot Zijn eigendom opgeofferd en door Hem aangenomen zijn, ook een reden en motief om op hun kinderen, als Gods eigendom, des te nauwgezetter te letten en voor de Heere af te zonderen, door hen te onderwijzen en op te voeden in het geloof en in de vreze des Heeren.

Voor de kinderen betekent het een grote troost en zekerheid, dat zij mede door de genade Gods verzekerd en Zijn Kerk ingelijfd zijn, en dat zij weten, dat andere lidmaten des temeer zorg voor hen dragen en gedragen hebben; en daarom worden zij, zodra zij beginnen groot te worden, door hun Doop vermaand en aangespoord tot gedurige dankbaarheid voor die genade en tot een ernstige dienst van God, hun hemelse Vader, Die hen verwaardigde tot Zijn kinderen aan te nemen, en hen met zulke waartekenen in hun onmondige dagen daarvan te verzekeren, nog voordat zij Hem konden kennen, ja zonder dat zij het ook maar enigermate verdiend hadden.

De ganse Kerk ontvangt onderricht, hoe het haar in haar jeugd geschiedde, en waartoe haar de Doop gediend heeft. Daardoor wordt zij in het geloof versterkt, zij verblijdt zich over het ontvangen getuigenis inzake de jonge kinderen, zij dankt en bidt God voor hen, en zij leert (verstaan), wat zij aan die kinderen, als leden van hetzelfde lichaam van Christus, schuldig is. Uit dit alles blijkt wel, dat de bestrijding van de Kinderdoop geen geringe dwaling is, maar een goddeloze leer. Want ze is in strijd met Gods Woord en met de troost van de Gemeente. En daarom dient men destemee deze en soortgelijke uitzinnigheden van de Wederdopers te ontvlieden, welke ongetwijfeld door de duivel verwekt werden, en een vervloekt monster is, uit tal van lasteringen en leugens gesmeed (Vgl. N.G.B., Art. 34).

Bezwaren van de Wederdopers tegen de Kinderdoop.

Bezwaar. Een leer, waarvan bevel noch voorbeeld in de Schrift voorkomt, mag men niet aannemen. Inzake de Kinderdoop vinden wij gebod noch voorbeeld in de Schrift. Daarom moet men de Kinderdoop in de Gemeente niet aanvaarden.

Antwoord: Het is niet waar, dat wij inzake de Kinderdoop geen gebod of voorbeeld bezitten in de Schrift, want wij vinden ze er allebei. Het gebod staat in Matth. 28 : 19: „Doopt alle volken“, hetgeen een algemeen gebod van Christus is. Er zijn ook voorbeelden van, dat er hele gezinnen door de Apostelen gedoopt werden, waarbij de kleine kinderen, die mee tot het gezin behoren, niet uitgesloten zijn, Hand. 16 : 15, van Lydia: „En als zij gedoopt was en haar huis“, en in vers 33 (is sprake) van de stokbewaarder te Filippi: „En hij werd terstond gedoopt en al de zijnen“; 1 Kor. 1 : 16; „Doch ik heb ook het huisgezin van Stéfanus gedoopt.“

Aanhoudend bezwaar 1. Maar Christus gebiedt niet dat men kleine kinderen zal dopen.

Antwoord: Hij gebiedt ook niet dat men volwassen mannen, vrouwen, burgers, boeren, volders, strosnijders, wevers enz. dopen zal. Hij (zeg ik) gebiedt niet nadrukkelijk, dat men deze mensen dopen zal. En toch gebiedt Hij hiermee, dat allen en een ieder, van welke leeftijd, geslacht en positie hij ook zij, mits zij tot het verbond en de Gemeente behoren, gedoopt zullen worden. En het is niet nodig, dat alles speciaal in algemene

wetten en geboden uitgedrukt en meegedeeld wordt. Want de wetten gebieden het ganse geslacht in het algemeen, en willen dat men hetzelfde verstaan zal van de bijzondere (wetten), die daaronder begrepen zijn.

Bastingius. Vooral inzake de Kinderdoop was het niet nodig om een nieuw en speciaal bevel te geven, aangezien het Oude Verbond in waarde bleef, dat God aan al Zijn volk, ouderen en jongeren, niemand uitgezonderd, bevelen had verzegeld te worden. En aangezien het duidelijk was, dat ook de kinderen der gelovigen tot het Verbond behoorden - temeer, omdat Christus met woord en daad verklaard had, in welk aanzien en genade de kinderen bij Hem stonden - is het niet nodig om bij de inzetting van de Heilige Doop de kinderen opnieuw te noemen.

Voorwaar, de Wederdopers zelf weren de vrouwen niet van het Avondmaal, en och vinden wij hiervan in de Heilige Schrift geen nadrukkelijk gebod tot voorbeeld. Maar het is tevoren al afdoende aangetoond, dat de kleine kinderen der Christenen - zo goed als vroeger de kinderen der Joden - als leden der Gemeente geboren worden. Daarom kunnen zij niet van het algemene bevel uitgesloten worden. En Petrus voegt ook het Doopbevel voor de volwassenen én voor de kinderen nadrukkelijk samen, Hand. 2 : 38v.: „En een iegelijk van u worde gedoopt in den Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden; en gij zult de gave des Heiligen Geestes ontvangen. Want u komt de belofte toe en uwen kinderen.” Hetzelfde leert ook Paulus, wanneer hij schrijft, dat wij besneden zijn in Christus, en met Hem begraven zijn door de Doop; d.w.z. dat de Doop in de plaats van de besnijdenis gekomen is. Want deze vervanging moet als een bevel worden beschouwd.

Aanhoudend bezwaar 2. Die behoren gedoopt te worden, dienen vooraf onderwezen te zijn, volgens Christus' bevel in Matth. 28 : 19: „Onderwijst alle volken, dezelve dopende”, enz. Maar kinderen kunnen niet vooraf onderwezen worden. Dus behoren zij ook niet gedoopt te worden.

Antwoord: Het geldt uitsluitend voor de volwassenen, dat zij vooraf onderwezen worden, voordat ze mogen gedoopt worden. Want dezen zijn in staat om de leer te ontvangen, en uit zulke mensen werd dan ook de Oud Christelijke Kerk vergaderd. Want Christus gebiedt, dat deze mensen ook onderwezen, en daarna gedoopt en van de overige ongodsdienstige mensen onderscheiden moeten worden. Maar voor de kleine kinderen geldt zulks niet. Want ook al kunnen zij niet onderwezen worden, toch zijn het geboren leden der Gemeente, en discipelen van Christus, welke Hij op hun en op een verborgen wijze met de Heilige Geest begiftigt.

Nu hebben wij, bewezen, dat zij in het algemene (Doop)bevel van Christus begrepen zijn. En ook al is daar het feit, dat zij niet onderwezen kunnen worden, toch kan hun dit de Doop niet beletten. Want de volgorde om eerst onderwezen en daarna gedoopt te worden, is alleen voor de volwassenen bedoeld, die nog ongedoopt zijn, omdat zij niet tot de Gemeente behoren, dan nadat ze onderwezen en gedoopt worden. Maar wat de kleine kinderen der gedoopten betreft: aangezien zij in de Gemeente geboren worden, behoren zij - overeenkomstig het Formulier des verbonds - al van 's moeders lijf aan, Christus en Zijn Gemeente toe, nog voordat zij onderwezen kunnen worden. Daarom behoren zij ook gedoopt te worden, nog voordat zij onderwijs kunnen ontvangen.

Wanneer men nu, ten andere, de woorden van Christus goed beziet en er de diepste betekenis van verstaat, dan zal men ontdekken, dat het er ver vandaan is dat zij met hun stelling de Kinderdoop zouden omver stoten, ja, dat die Doop daar zelfs duidelijk in opgesloten is. Want wanneer Christus de Apostelen gebiedt om alle volken tot discipelen te maken, of: ze te onderwijzen, dan belast Hij hun het Evangelie te

prediken, zoals uit de overeenkomstige tekst, Marc. 16 : 15 blijkt. En wat is nu dit Evangelie anders dan de leer van Gods genade in Christus, waaraan niet alleen de gelovige ouders, maar ook hun zaad, n.l. hun jonggeboren kinderen, deel en gemeenschap hebben?

Want God is niet alleen een God van de gelovige ouders, maar ook van hun zaad, Gen. 17 : 7 en 12. Dit zelfde Evangelie geldt nu ook de gelovige heidenen, en God heeft dit Evangelie tevoren aan Abraham verkondigd, zoals Paulus nadrukkelijk zegt in Gal. 3 : 8. En allen die van Christus zijn, zijn ook Abrahams zaad, naar de belofte erfgenamen, en „van hetzelfde lichaam en mededeelgenoten van Gods belofte in Christus, door het Evangelie“, Ef. 3 : 6. En in dit verband passen Petrus' woorden uit Hand. 2 : 38v.: „Een iegelijk van u worde gedoopt in den Naam van Jezus Christus tot vergeving der zonden, want u komt de belofte toe en uwen kinderen.” Zoals dus de genade van het Evangelie, namelijk de vergeving der zonden in Christus' Naam, niet slechts de gelovige ouders, maar ook hun kinderen geldt, zo wil de Heere Christus, dat volgens de leer van het Evangelie, waarop de gelovige ouders gedoopt werden, ook hun kinderen, als kinderen des verbonds, zouden gedoopt worden.

Aanhoudend bezwaar 3. Bij de voorbeelden van gehele huisgezinnen, die gedoopt zijn, worden door een figuurlijke manier van spreken, per synecdochen, („Per synecdochen“ wordt aan het geheel toegeschreven, wat slechts aan een deel toekomt.) niet allen bedoeld die tot het gezin behoorden, maar zij die geloofden en hun geloof beleden hebben. Daarom kan daaruit de Kinderdoop niet bewezen en gehandhaafd worden.

Antwoord: Hier is geen figuurlijke manier van spreken (aanwezig). Want men mag en aannemen, als er geen reden is, waarom men niet aan de letterlijke betekenis kan vasthouden.

Aanhoudend bezwaar 4. Er zijn twee redenen, waarom dit niet letterlijk van allen die tot het gezin behoorden, maar slechts van een deel van het gezin verstaan kan worden. Allereerst, omdat de Apostelen niets gedaan hebben, dat in strijd was met Christus' bevel. Ten tweede, omdat de omstandigheden van deze voorbeelden de kleine kinderen ook buitensluiten. Want in Hand. 16 : 32 wordt gezegd: „En zij spraken tot hem het Woord des Heeren, en tot allen die in zijn huis waren“, daar zij evenwel niet tot de kleine kinderen het Woord gesproken hebben. verheugde zich met heel zijn huisgezin (vers 34). En volgens 1 Kor. 16 : 15 heeft het gehele huis van Stéfanus „zichzelve den heiligen ten dienste geschikt.” Daarom worden in zulke uitdrukkingen over gehele huisgezinnen, de kleine kinderen uitgesloten.

Antwoord:

Op de eerste reden: De Apostelen hebben inderdaad niets gedaan dat in strijd was met Christus' bevel. Want kinderen dopen strijdt niet met het bevel van Christus, Die beveelt dat allen die tot Hem en de Gemeente behoren, met de Doop onderscheiden zullen worden; zoals tevoren voldoende bewezen is. Daarom is het niet waar, dat volgens de instelling van Christus, de Apostelen de Doop onthouden hebben aan de kleine kinderen.

Op de tweede reden: Wij ontkennen, dat uit de omstandigheden zou volgen, dat deze uitdrukkingen slechts van een gedeelte der huisgezinnen verstaan moeten worden. Want de kleine kinderen konden heel goed mét de ouders gedoopt worden, hoewel niet zij, maar hun ouders en de volwassenen het Woord Gods hoorden en de Apostelen dienden. Want hun jonkheid kon ze wel van het gehoor der leer en van de dienst der Apostelen buitensluiten, maar kon ze niet van de Doopgenade weren. Daarom

verwerpen wij deze ongegronde stelling. En wij dienen dit voor vast en zeker te houden, dat de Kinderdoop door Christus bevolen, en door de Apostelen daarna in de Gemeenten onderwezen en bediend werd; zoals Augustinus zeer juist zegt: „De algemene Kerk houdt (vast) aan de Kinderdoop, die hun geleerd is"; en hij eindigt met de woorden: „Hetgeen waaraan de algemene Kerk vasthoudt, is niet op bepaalde concilies vastgesteld, maar steeds onderhouden; en wij geloven zeer terecht, dat het op gezag der Apostelen geleerd is" (Lib. 4, cap. 23, contra Donat.).

Bezwaar 2: Zij die niet geloven, mogen ook niet gedoopt worden. Want de Doop vraagt om geloof, zoals er geschreven staat in Marc. 16 : 16: „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden; maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden." Nu, aan hen die verdoemd zullen worden moet men het teken der genade niet geven. De kleine kinderen geloven niet. Dus behoren zij ook niet gedoopt te worden.

Antwoord:

1. Het geldt alleen de volwassenen, dat zij die niet geloven, ook niet gedoopt mogen worden. Want bij hen wordt vóór de Doop het geloof geëist, of althans de geloofsbelijdenis, Marc. 16 : 16. Maar voor de kleine kinderen kan volstaan tot de Doop, dat zij door de Heilige Geest geheiligd en wedergeboren zijn; en Min geloof en belijdenis is dit, dat ze geboren worden uit gelovige ouders. Want anders zouden alle kinderen die niet gedoopt zijn, verdoemd worden.

2. Bovendien maakt men hier geen goede conclusie. Want hier (in Marc. 16 : 16) wordt eerst gesproken over degenen die in het geheel niet geloven, noch metterdaad, noch door belijdenis, noch door gezindheid, zodat zulke mensen niet gedoopt mogen worden. Maar hoewel de kleine kinderen (nog) Met metterdaad geloven en de geschikte middelen missen, die tot het geloof nodig zijn, toch kan men daarom niet beweren, dat de kinderen totaal ongelovig en (dus) onder de ongelovigen te rekenen zijn, aangezien Christus gebiedt dat men ze tot Hem zal brengen.

3. Daarom moet men ook niet toegeven, dat de kinderen in 't geheel niet geloven, maar zoiets voor onwaar houden. Want hoewel men van de kleine kinderen niet kan zeggen, dat zij - evenals de volwassenen - metterdaad door een daadwerkelijk en vast geloof geloven, hetgeen bestaat in een kennis en vertrouwen van de belofte der genade, toch moet men vaststellen, dat zij geloven op zulk een wijze, als met hun jeugd overeenkomt, n.l. door geneigdheid om te geloven. Want die geneigdheid is stellig óf een geloof, óf een deel en beginsel van het geloof.

Bastingius, Lansbergen. En zoals niemand de kinderen buiten het getal van de redelijke en verstandige mensen sluiten kan, omdat zij vanwege hun jonge leeftijd, hun verstand nog niet laten blijken, zo mag men ze ook niet voor ongelovigen houden, hoewel zij het geloof niet kunnen tonen. En zoals men de kleine boompjes, die eerst geplant worden en op hun tijd vruchten voortbrengen, geen onvruchtbare bomen noemen mag, ook al brengen zij nog geen vruchten voort, zo mag men evenmin de kinderen onder het getal der ongelovigen rekenen, omdat zij nog niet metterdaad geloven; maar wel onder de gelovigen, omdat zij een geneigdheid en bekwaamheid tot het geloof bezitten. En die geneigdheid danken zij niet aan het vlees of aan de natuur, maar aan de Heilige Geest en aan de genade, die hun beloofd is. Want de Heilige Geest wordt hun niet tevergeefs gegeven, zoals dat blijkt bij Johannes de Doper, Luk. 1 : 15, en bij Jeremia, Jer. 8 : 5, die (beiden) van hun moeders lijf af geheiligd waren. Daarom werkt Hij in hen de wedergeboorte, genegenheden, nieuwe werkzaamheden en andere eigenschappen, die hun ter zaligheid nodig zijn, of althans vervult Hij alleen

de plaats van deze dingen. En dit is hun genoeg tot de Doop naar Petrus' mening, Hand. 10 : 47: „Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, welke den Heiligen Geest ontvangen hebben gelijk als ook wij?" Om die reden telt ook Christus de kinderkens onder de gelovigen, wanneer Hij in Marc. 9 : 42 zegt: „Zo wie één van deze kleinen, die in Mij geloven, ergert." Daarom wordt, wanneer de kleine kinderen in de Gemeente der gelovigen gedoopt worden. de Doop geenszins ontheiligd, zoals de Wederdopers lasteren.

Bezwaar 3. Ons al eerder geleverde bewijs, dat allen die tot het Verbond en de Gemeente van God behoren en aan wie de belofte der genade toekomt, ook het teken des Verbonds en der genade behoren te ontvangen..., menen de Wederdopers omver te stoten, omdat het Avondmaal des Heeren de kinderen niet toebehoort, hoewel de belofte hun wel toekomt; zoals zij op deze manier hun bezwaren voordragen.

Tegenwerping: De kinderen behoort het Avondmaal des Heeren niet toe, hoewel echter het teken des verbonds of der genade, die door het Avondmaal verzegeld wordt, de kinderen toebehoort. Daarom volgt daaruit niet, dat aan allen die de belofte der genade toekomt, ook de tekenen der genade toekomen.

Antwoord: Deze conclusie gaat te ver. Want uit het gestelde volgt niet, dat daarom alle tekenen der genade in 't algemeen niet toebehoren aan hen, wie de beloften wel toekomen; maar alleen dit, dat hun daarom een teken in 't bijzonder niet toekomt; hetgeen wij niet ontkennen. Want wij beweren niet dat alle sacramenten toebehoren aan allen, wie de belofte toekomt; maar alleen dat sacrament, dat een publieke en gewone opneming is in de Gemeente; zoals vroeger de besnijdenis was, en thans de Doop, maar niet het Pascha en het Avondmaal des Heeren. Evenwel trekken wij niet de conclusie, dat hun daarom alle tekenen toekomen, maar wel dit besluit: Daarom dient aan de kleine kinderen een teken des verbonds gegeven te worden; namelijk hetwelk een opneming betekent in de Gemeente, en dat geen conditie bezit, die de kinderen daarvan buitensluit. Indien zij het voorbeeld van het Avondmaal tegen de Kinderdoop als volgt uitspelen: *Die gedoopt behoren te worden, dienen ook tot het Avondmaal toegelaten te worden. Maar de kinderen worden tot het Avondmaal niet toegelaten. Dus behoren zij ook niet tot de Doop toegelaten te worden.*

Dan zeggen wij, dat het niet waar is, dat allen die gedoopt moeten worden, ook tot het Avondmaal dienen toegelaten te worden. Want deze voorbeelden zijn ongelijk, d.w.z.: er bestaat een onderscheid tussen deze beide sacramenten. Want 1. de Doop is alleen een sacrament van de ingang en opneming in de Gemeente, maar het Avondmaal is een sacrament van de volharding daarin, of een bevestiging van de plaatsgevonden opneming. Want het tweede sacrament is bij het eerste gekomen, als een verzegeling der genade die tevoren geschonken is, vanwege de menigvuldige aanvechtingen, die de volwassenen ondervinden; dat God n.l. degenen die eens in de Gemeente opgenomen zijn, daarin steeds wil houden, en voortaan de weldaden laten genieten, die hun eenmaal gegeven werden; en dat Hij degenen die door de Doop wedergeboren zijn, voedt en spijzigt met het lichaam en bloed van Zijn Zoon, tot het eeuwige leven. En daarom wordt de Doop zeer gepast een sacrament der wedergeboorte genoemd, en het Avondmaal een sacrament van de geestelijke voeding. Bovendien is het voor de Doop voldoende om wedergeboren te worden, de Heilige Geest te ontvangen en geloof te bezitten, óf dadelijk - zoals bij de volwassenen (het geval is) - óf door genegenheid, zoals bij de kleine kinderen; zoals blijkt uit Petrus' woorden in Hand. 10 : 47: „Kan ook iemand het water weren, dat dezen niet gedoopt zouden worden, welke den Heiligen Geest ontvangen hebben gelijk als ook wij?" Maar voor een wettig gebruik van het Avondmaal zijn bepaalde voorwaarden te vervullen, die de Heilige Geest bij de instelling gevoegd heeft. Namelijk, dat zij die het teken ontvangen, de dood des Heeren zullen verkondigen, en dat zij zichzelf moeten beproeven, of zij ook geloof en

boetvaardigheid hebben; hetgeen de kleine kinderen niet kunnen doen.

Daarom is het duidelijk, dat de Doop zeer terecht aan de kleine kinderen bediend wordt, omdat zij tot de Gemeente behoren, en als geboren burgers en als door de Heilige Geest wedergeboren, dienen aangenomen te worden; en dat het Avondmaal alleen de volwassenen dient meegedeeld te worden, omdat alleen zij het nodig hebben om tegen tal van aanvechtingen versterkt te worden, terwijl ook zij alleen de voorwaarden in acht kunnen nemen, die tot het gebruik van het Avondmaal vereist worden, d.w.z. zij kunnen de dood des Heeren verkondigen en zichzelf beproeven.

Aanhangsel over de besnijdenis.

Omdat wij gezegd hebben dat onder het Nieuwe Testament de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen en ingesteld is, zal het niet onpassend zijn om in dit verband in het kort te gaan handelen over de besnijdenis, en daarbij dan de volgende voornaamste vraagstukken te verklaren.

1. Wat de besnijdenis geweest is.
2. Tot welk doel ze ingesteld werd.
3. Waarom ze afgeschaft werd.
4. Wat ervoor in de plaats kwam, n.l. de Doop.
5. Waarin de Doop en de besnijdenis overeenkomen en waarin ze verschillen.
6. Waarom Christus besneden werd.

1. Wat de besnijdenis geweest is.

De besnijdenis was een plechtigheid, door God ingesteld en bevolen, om de voorhuid af te snijden bij allen, die onder het volk Israël tot het mannelijke geslacht behoorden, opdat het een teken zijn zou van het verbond, dat met Abraham en diens nakomelingen gesloten was. Het betekende en verzegelde hun de afsnijding van de voorhuid des harten, om en door het beloofde Zaad, Dat nog geboren moest worden, om hen te onderscheiden van andere mensen, en ze te verplichten tot geloof en gehoorzaamheid tegenover God, Gen. 17 : 10v.: „Dit is Mijn verbond, dat gijlieden houden zult tussen Mij en tussen u en tussen uw zaad na u: dat al wat mannelijk is u besneden worde. En gij zult het vlees uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een teken zijn van het verbond tussen Mij en tussen u"; Rom. 4 : 11: „En hij heeft het teken der besnijdenis ontvangen tot een zegel der rechtvaardigheid des geloofs, die hem in de voorhuid was toegerekend"; Deut. 30 : 6: „En de HEERE uw God zal uw hart besnijden en het hart uws zaads om den HEERE uwen God lief te hebben.”

Nu was deze besnijdenis wel uitsluitend de Joden bevolen, echter niet zo, alsof ze degenen die uit de heidenen bekeerd werden, niet toekwam, maar alleen de Joden waren eraan gebonden. Want het was wel toegestaan, dat andere heidenen, die zich tot de Joodse kerk begaven, als zij dat wilden, besneden werden. Maar toch waren zij daartoe niet verplicht, zoals de Joden als nakomelingen van Abraham, wel. Want hun was het niet slechts geoorloofd, maar ook noodzakelijk om besneden te worden.

En men dient erop te letten, dat de leden van de oude Kerk, dus vóór Christus' komst op aarde, uit drie verschillende soorten bestonden. Allereerst waren er de Israëlieten, zoals zij voortgekomen waren uit het zaad van Abraham, die mét hun gezinnen van Godswege tot de besnijdenis en andere ceremoniën in absolute zin verplicht waren, Gen. 17 : 2 en 4. De tweede categorie werd gevormd door - wat in het Grieks heet - de proselieten, d.w.z. aankomelingen, die uit de heidenen tot de Joodse godsdienst

bekeerd, niet alleen door geloofsbelijdenis zich bij de Gemeente aansloten, maar ook - om hun geloof nog meer te bevestigen en hun instemming en overeenkomst te doen blijken - zich aan de besnijdenis en aan de gehele wet der ceremoniën onderwierpen. En van zulke mensen lezen wij in Hand. 2 : 10 en Matth. 23 : 15. Ten derde waren er dan nog bepaalde godvruchtige mannen, dat wil zeggen: mensen die wel uit het heidendom tot de Joden bekeerd waren en Gods leer en beloften aanvaardden, maar die niet besneden werden en ook de ceremoniën niet hielden. Dat waren mannen als Naäman de Syriër, de Moorman en anderen meer, van wie men leest in Hand. 2 : 5.

Bezwaar. Allen die tot het mannelijke geslacht behoorden, werden besneden. Daarom behoorden alleen zij tot het verbond. De vrouwen daarentegen werden van de belofte der genade buitengesloten.

Antwoord. De vrouwen werden niet in haar eigen lichaam maar in dat van de mannen besneden, onder wie zij gerekend werden. Want daar God, om bepaalde redenen, zulk een ceremonie voorschreef, waartoe het vrouwelijke geslacht niet bekwaam was, heeft Hij geboden om alleen de mannen te besnijden, zonder daarmee de vrouwen buiten het verbond te sluiten, maar om haar de pijn te onthouden, opdat Hij het zwakke geslacht zou ontzien. Intussen diende voor hen, in plaats van de besnijdenis, dat zij uit besnedenen geboren werden, zodat zij zo goed als de mannen, tot Abrahams zaad en voor Abrahams dochters gerekend werden; zoals hierboven al uiteengezet is.

2. Tot welke doeleinden de besnijdenis ingesteld werd.

De besnijdenis is van Godswege aan Abraham en diens zaad bevolen:

1. Opdat het een teken zijn zou van het verbond, dat met Abraham gesloten was, vooral ook (een teken) van de belofte van het gezegende Vrouwenzaad, Dat uit zijn nakomelingen geboren zou worden, Gen. 22 : 18, Deut. 30 : 6, Kol. 2 : 11; en (tot een teken) dat God hun het land Kanaän geven zou, en Zijn Kerk daar een vaste woonplaats zou verlenen, tot de komst van de Messias, Gen. 17 : 8.
2. Opdat daardoor betekend werd, dat alle mensen die in de weg van een natuurlijke voortbrenging geboren zijn, schuldig zijn en behoren verworpen te worden, of: opdat zij daardoor eraan herinnerd, werden, dat wij allen tezamen van nature onrein zijn, en dat het vlees der zonde, en vooral de onreinheid die tegen de wet der kuisheid strijdt, moet weggeworpen worden, Deut. 10 : 16: „Besnijdt dan de voorhuid uws harten en verhardt uwen nek niet meer“, Jer. 4 : 4: „Besnijdt u den HEERE en doet weg de voorhuiden uws harten“
3. Opdat Abraham en zijn zaad daardoor verplicht werden tot dankbaarheid, d.w.z. tot geloof en boetvaardigheid, en ook tot gehoorzaamheid aan de gehele Wet, Gal. 5 : 3.
4. Opdat het een kenteken zijn zou, om Gods volk te onderscheiden van de heidenen en andere sekten, Gen. 17 : 11 en 13.
5. Opdat het een sacrament zijn zou van de ingang en opneming in de zichtbare kerk.
6. Opdat het een teken zijn zou, om hun de wijze van verlossing van hun onreinheid en zondes Schuld aan te wijzen, om en door Christus, Die uit het zaad van Abraham geboren zou worden, Gen. 22 : 18: „En in uwen Zade zullen gezegend worden alle volken der aarde.“

3. Waarom de besnijdenis afgeschaft werd.

Het feit dat de wet der ceremoniën door Christus' komst afgeschaft is, wordt door de Apostel breedvoerig aangetoond in Hebr. 7 - 10. En zo wordt het feit, dat de besnijdenis in de Kerk van Christus afgeschaft is, door dezelfde Apostel nadrukkelijk beschreven in Gal. 5 : 2: „Ziet, ik Paulus zeg u, zo gij u laat besnijden, dat Christus u

niet nut zal zijn." En de reden waarom dit geschiedde, is voldoende duidelijk uit de oorzaken, waarom ze werd ingesteld. Want het behoort tot het werk van een wijs Wetgever om, wanneer de oorzaken veranderd zijn, ook de wetten en instellingen die daarvan afhangen, weg te nemen of te veranderen.

En de besnijdenis werd vooral ingesteld, om af te beelden de komende Messias én de weldaden, die Hij door Zijn komst aan de Kerk zou meedelen. En aangezien de Messias nu gekomen is, moest het voorbeeld verdwijnen dat betekende, dat Hij nog niet gekomen was. Dit is de eerste oorzaak waarom de besnijdenis afgeschaft is, n.l. omdat wat daardoor betekend werd, nu gekomen is.

De andere oorzaak is het feit, dat thans het onderscheid tussen het volk Israël en andere volken weggenomen is, om welke reden eenmaal de besnijdenis door God ingesteld was. Want God heeft gewild, dat door dit teken het volk Israël - waarin de beloofde Zaligmaker der wereld verwacht en gezocht moest worden - van het overige menselijke geslacht afgezonderd zou worden. En nu dat onderscheid door de komst van de Messias weggenomen is, is tevens de besnijdenis weggenomen, en wordt de Kerk thans uit alle volken door de prediking des Evangelies vergaderd.

4. Wat voor de besnijdenis in de plaats kwam, n.l. de Doop.

Het feit dat onder het Nieuwe Testament de Doop in de plaats der besnijdenis gekomen is, is al eerder, n.l. bij de zesde Vraag inzake de Doop, met een tweetal bewijzen bekrachtigd. Het eerste bewijs daarvan werd ontleend aan het getuigenis van de Apostel, en het tweede was, dat deze beide sacramenten tot hetzelfde doel ingesteld zijn. Want in Kol. 2 : 11v. leert de Apostel, dat wij besneden zijn door de besnijdenis van Christus, die niet met handen geschiedt, wanneer wij nl. met Christus begraven zijn door de Doop; en dit betekent niets anders, dan dat de Doop onze besnijdenis is, of: dat wij door de Doop hetzelfde verkrijgen als vroeger door de besnijdenis betekend werd. Vervolgens: zoals vroeger de besnijdenis voor de Israëlieten en gelovige Jodengenoten een sacrament geweest is van de opneming in het verbond en onder het volk van God, zo is nu de Doop der christenen een sacrament van de opneming en ingang in de Kerk van Christus, naar het bevel: „Onderwijs" (letterlijk: „maakt discipelen") „alle volken, hen dopende", enz.

5. Waarin de besnijdenis en de Doop overeenkomen én verschillen.

De besnijdenis en de Doop komen overeen: 1. In het voornaamste doel. Want door deze beide sacramenten wordt de belofte der genade verzegeld, door en om Christus, die te allen tijde dezelfde is. 2. Door beide wordt betekend de wedergeboorte en de verplichting van de mensen tot geloof en gehoorzaamheid jegens God, Rom. 4 : 11 en 6 : 4. 3. Beide zijn het sacramenten van de ingang, of van de opneming en inlijving in de Kerk, Gen. 17 : 10, Hand. 2 : 41.

Zij verschillen:

1. In de ceremonie, die niet eender is.
2. Wat het geslacht en de tijd betreft. Want de besnijdenis was alleen voor het mannelijke geslacht geboden, en wel op de achtste dag; en de Doop komt zowel het mannelijke als vrouwelijke geslacht toe, direct na hun geboorte.
3. In de wijze van betekening. De besnijdenis beloofde van Gods kant de genade, omwille van de komende Messias; en de Doop beloofde de genade omwille van de Messias Die nu gekomen is. De besnedenen werden in genade aangenomen om de Messias Die nog geopenbaard zou worden; de gedoopten worden aangenomen om de Messias, Die geopenbaard is.

4. In een bijzondere belofte. De besnijdenis had ook een bijzondere belofte inzake een aardse weldaad, n.l. dat de Kerk - tot de komst van de Messias - haar vaste zetel zou hebben en behouden in het land Kanaän, Gen. 17 : 8. Maar de Doop mist zulk een speciale belofte inzake een tijdelijke weldaad.

5. In de wijze van verbintenis. De besnijdenis verbond het volk van hun kant, tot onderhouding van de ganse Wet van Mozes, niet alleen van de Tien Geboden, maar ook van de ceremoniële en staatkundige wetten. Maar de Doop verbindt ons uitsluitend tot (onderhouding van) de Tien Geboden, n.l. tot geloof en bekering.

6. In de voorwerpen, aan wie deze sacramenten toekwamen, en in de duur. Want de besnijdenis is alleen geboden aan Abrahams nageslacht, en moest voortduren tot de komst van de Messias. Maar de Doop is alle volken bevolen, die tot de gemeenschap der Kerk trachten te komen; en ze zal voortduren tot aan het einde der wereld, Matth. 28 : 19v.

6. Waarom Christus besneden werd.

Er was in Christus geen enkele reden, waarom Hij besneden zou moeten worden. Want Hem behoefde geen zaak betekend te worden, aangezien Hij de Messias, ja Zelf de waarachtige God en de volkomen Mens was. Ook was er in Hem geen enkele onreinheid, waarvan de afsnijding Hem zou moeten verzegeld worden. En toch wilde Hij besneden worden, opdat de Kerk daardoor getroost en onderwezen zou worden.

1. Opdat Hij zou betuigen, dat Hij een Lid was van het besneden, en ook van het gedoopte volk Gods; en zo wilde Hij getekend worden met de sacramenten van beide kerken, opdat Hij daarmee zou te kennen geven, dat Hij het Hoofd, de Zaligmaker en Hoeksteen van beide is, en dat Hij uit die beide één Kerk formeren wilde.

2. Opdat Hij daarmee zou onderwijzen, dat Hij, Die het onbevleete Lam Gods was, en onze Hogepriester, van de zondaars afgescheiden, toch al onze zonden op Zich genomen had, opdat Hij ons - daar Hij een Offerande voor ons bij God geworden was - zou verlossen van de schuld der zonden, 2 Kor. 5 : 21: „Want Dien, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem“; Jes. 53 : 5v.: „Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straf die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door Zijne striemen is ons genezing geworden. Wij dwaalden allen als schapen, wij keerden ons een iegelijk naar zijnen weg; doch de HEERE heeft onzer aller ongerechtigheid op Hem doen aanlopen.”

3. Opdat Hij ons tonen zou, dat Hij om onzentwil aan de Wet onderworpen was, door enerzijds die Wet geheel en al te voldoen, en anderzijds de vloek der Wet op Zich te nemen, opdat Hij ons daarvan verlossen zou, Gal. 4 : 4v.

4. Christus' besnijdenis maakte mede deel uit van Zijn vernedering en voldoening voor onze zonden.

HET HEILIG AVONDMAAL DES HEEREN.

ZONDAG 28.

Nu volgt het tweede sacrament van het Nieuwe Testament, dat in de Heilige Schrift genoemd wordt: Het Avondmaal des Heeren, 1 Kor. 11 : 20; de tafel des Heeren, 1 Kor. 10 : 21; de breking des broods, Hand. 2 : 42 en 20 : 7; het brood en de drinkbeker der dankzegging, 1 Kor. 10 : 16. Ook bij dit sacrament moet men letten op: 1. het uiterlijk teken, en 2. op de geestelijke zaak, die daardoor a. betekend, en b. verzegeld wordt.

Vraag 75: Hoe wordt gij in het Heilige Avondmaal vermaand en verzekerd, dat gij aan de enige offerande van Christus, aan het kruis volbracht, en aan al Zijn goederen gemeenschap hebt?

Antwoord: Alzo dat Christus mij en alle gelovigen tot Zijn gedachtenis, van dit gebroken brood te eten, en van deze drinkbeker te drinken bevolen heeft; en daarbij ook belooft a): ten eerste, dat Zijn lichaam zo zeker voor mij aan het kruis geofferd en gebroken, en Zijn bloed voor mij vergoten is, als ik met de ogen zie, dat dit brood des Heeren mij gebroken, en de drinkbeker mij meegedeeld wordt. Ten andere, dat Hij Zelf mijn ziel met Zijn gekruiste lichaam en vergoten bloed zó zeker tot het eeuwige leven spijs en laaft, als ik dit brood en de drinkbeker des Heeren - als zekere waartekenen van het lichaam en bloed van Christus - uit de hand des dienaars ontvang en met de mond geniet.

a) Matth. 26 : 26-28, Mark. 14 : 22-24, Luk. 22 : 19v., 1 Kor. 10 : 16v., id. 11 : 23-25, id. 12 : 13.

Verklaring van Vraag 75.

Lansbergen: „Zoals aardse vaders degenen die zij in hun gezin opgenomen hebben, zolang zij leven, voortdurend mild voeden, hetzelfde doet ook onze hemelse Vader. Want wanneer Hij ons in het gezelschap van Zijn Kerk opgenomen heeft en ons door de Doop die weldaad verzegelt, dan verschaft Hij ons voortdurend de spijs, waardoor Hij ons in dit leven onderhoudt en bewaart, tot welk leven Hij ons door Zijn Woord (weder)geboren heeft. En dit doet Hij op een zeer milde wijze, omdat Hij ons niet voor knechten, maar kinderen houdt. Ja, daarmee nog niet tevreden, verzekert Hij ons deze mildheid ook nog, door ons daarvan een (onder)pand te schenken. Want tot dat doel heeft Hij onder het Nieuwe Testament het tweede sacrament door (middel van) Zijn eniggeboren Zoon ingesteld, n.l. het Heilig Avondmaal, waarin Christus betuigt, dat Hij dat levendmakende Brood is, waardoor onze zielen gevoed worden tot de ware en Godzalige onsterfelijkheid" (vgl. N.G.B., art. 35).

Aangezien vanwege de grote verborgenheden ervan en omwille van de diverse verschillen die erover bestaan, dit stuk van het Avondmaal des Heeren een bredere uitlegging vereist, zo laat ons tot verklaring van de Catechismus - nu hij handelt over het Avondmaal - deze volgende Vragen in het algemeen behandelen.

1. Wat het Avondmaal des Heeren is, en over de verschillende namen van dat sacrament. Tot welke doeleinden het ingesteld is.
2. Waarin het van de Doop verschilt.
3. Een uitleg van de (instellings)woorden van het Avondmaal; en een beknopt bewijs van de rechtzinnige opvatting, waarbij tevens over de transsubstantiatie en de consubstantiatie gehandeld wordt
4. De uitdrukkingen, zoals die in de Schrift en in de Kerk inzake in het Avondmaal des Heeren in gebruik zijn.
5. Welke het wettige gebruik van het Avondmaal is.
6. Wat de goddelozen in het Avondmaal ontvangen, of: over het eten der goddelozen.
7. De tegenstelling tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis; en waarom de Mis behoort te worden afgeschaft
9. Wie aan het Avondmaal behoren te gaan en toegelaten te worden.

1. Wat het Avondmaal des Heeren is, en over de verschillende namen voor dat sacrament.

Allereerst willen wij nagaan, met welke namen het Avondmaal des Heeren aangeduid wordt, om daarna beknopt te beschrijven, wat het Avondmaal is. Deze uiterlijke ceremonie heet „het Avondmaal des Heeren", 1 Kor. 11 : 20, naar de omstandigheid van de eerste instelling, die plaatsvond onder het eten van het Avondmaal; welke tijdsomstandigheid later door de gemeente veranderd is, overeenkomstig haar vrijheid in dezen. Want deze ceremonie is door Christus, om enig toeval, niet des morgens of des middags, maar des avonds ingesteld, n.l. om het eten van het paaslam, dat volgens de wet tussen twee avonden moest gegeten, en door dit nieuwe sacrament zou afgeschaft worden.

Het wordt ook door Paulus de Tafel des Heeren genoemd, 1 Kor. 10 : 21. Het is daarna genoemd synaxis, d.w.z. samenkomst, omdat het in de samenkomsten der gemeente gevierd werd. Want bij het eerste Avondmaal waren het al de discipelen tot wie Christus zeide: „Neemt, eet"; en: „Drinkt allen daaruit!"

En dat het ook ten tijde van de Apostelen in de samenkomst der gemeente placht gehouden te worden, betuigen Paulus' woorden in 1 Kor. 11 : 20: „Als gij dan bijeen tezamen komt, dat is niet des Heeren Avondmaal eten", en in vers 33: „Zo dan, mijne broeders, als gij tezamen komt om te eten, verwacht elkander." En het doel waartoe de Apostel betuigt, dat het Avondmaal ingesteld is, als hij (in 1 Kor. 10 : 17) zegt: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam ", bewijst voldoende, dat er velen moesten bijeenkomen om het Avondmaal te houden, aangezien het een teken en band der onderlinge liefde tussen velen behoort te zijn.

Ook is het genoemd „eucharistia", d.w.z. dankzegging, omdat het een publieke ceremonie van dankzegging is.

Ook wordt het door de kerkvaders vaak „sacrificium" genoemd, d.w.z. een offerande, niet een zoenoffer of verdienende offerande, zoals de Roomsens verzinnen, maar een dankoffer, d.w.z. een publieke verkondiging en grootmaking van Christus' offerande.

Bastingius. Daarom wordt dit sacrament tegenwoordig ten onrechte „sacrament des altaars" genoemd. Want hoewel die naam bij enkelen van de kerkvaders bekend was, die intussen niet aan de dwaling van het pausdom of aan iets dergelijks dachten, toch hebben de Apostelen die naam niet gekend. En de kerkvaders hebben onder het altaar niets anders verstaan dan de Tafel of verheven plaats, waar die zaken neergelegd

werden, die afgezonderd waren tot het gebruik des Avondmaals, en die daar gegeven werden en dienden tot de gemeenschappelijke maaltijd, die uit liefde aan de armen mét de rijken bereid werd. Want zij hebben goed geweten, dat wij onder het Nieuwe Testament ná Christus' komst, geen altaar meer hebben op de manier van het Oude Testament, maar dat Christus Zelf alleen ons Altaar is, op en door Wie wij onze geestelijke offeranden Gode moeten offeren, Hebr. 13 : 15. Tenslotte is het „missa" genoemd, of naar de offers die door de rijken ten behoeve van de armen gezonden werden, of naar het verlaten van de vergadering. Maar over dit woord zal later nog breder gehandeld worden. Maar wij houden vast aan de naam, die in de Schrift bekend is, en noemen dit sacrament het Avondmaal des Heeren.

Gaan we nu over tot de definitie. Deze kan op grond van de Catechismus, Vraag 75, als volgt luiden: „*Het Avondmaal des Heeren is een ceremonie of breking van het brood, en uitdeling van de drinkbeker, door Christus tot Zijn gedachtenis ingesteld, en de gelovigen bevolen, Die daarbij toegezegd heeft*", enz. Het zou ook als volgt, wat korter omschreven kunnen worden: Het Avondmaal des Heeren is een uitdeling en ontvangst van het brood en de wijn, door Christus aan de gelovigen bevolen, opdat Hij door deze tekenen betuigen zou, dat Hij Zijn lichaam voor hen in de dood overgeleverd en Zijn bloed uitgestort heeft, en dat Hij hun dat te eten en te drinken geeft „behouden." tot een spijs en drank des eeuwigen levens; dat Hij in hen wonen, hen levend maken en wederbaren wil in eeuwigheid.

Dit sacrament bestaat dus uit de ceremonie en de belofte, aan de ceremonie verbonden. De ceremonie en de tekenen zijn: dat het brood gebroken en gegeten, en de wijn uitgegoten en gedronken moet worden, of: het breken en eten van het brood, en het uitgieten en drinken van de wijn. De belofte, aan de ceremonie gehangen, zijn de woorden van Christus: „Dat is Mijn lichaam; deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt."

En daarmee wordt de zaak, door de ceremonie betekend, verklaard, en de gebruikers bij het wettig gebruik toegeëigend, n.l. het waarachtig gekruisigde lichaam en het waarachtig vergoten bloed van Christus; zo ook het eten en drinken ervan, d.w.z. onze vereniging met Christus door het geloof, waardoor wij - Hem en al Zijn weldaden deelachtig geworden (zijnde) - uit Hem, zoals de ranken uit de wijnstok, het eeuwige leven scheppen. Aan deze onze vereniging of gemeenschap met Christus herinnert ons niet alleen de belofte, die bij het teken gevoegd is, zodat het teken het vermogen bezit om te verzegelen, maar ook de overeenkomst van het teken met de betekende zaak; waardoor ons vooral deze twee zaken voorgesteld worden, n.l. de offerande van Christus, én de gemeenschap met Hem, omdat het brood niet alleen gebroken, maar ook ons te eten gegeven wordt.

Het breken van het brood is een (onder)deel van de ceremonie, omdat het door Christus en de Apostelen bevolen en gebruikt is; en daarmee komt een deel van de betekende zaak overeen, n.l. het breken van Christus' lichaam, over welke betekenis Paulus spreekt (in 1 Kor. 11 : 24): „Dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt." Zo betekent ook de scheiding van de wijn, van het brood de harde dood, waardoor Christus' bloed van Zijn lichaam gescheiden en weggetrokken werd.

2. Tot welke doeleinden het Avondmaal des Heeren is ingesteld.

Deze doeleinden zijn voornamelijk deze:

1. Opdat het een bevestiging zijn zou van ons geloof, d.w.z. opdat het een zekere betuiging zou zijn van onze gemeenschap en vereniging met Christus. Want daardoor worden wij, als door een Goddelijk getuigenis en bewijs, uitgelokt of genodigd om een vast geloof te schenken aan deze Goddelijke belofte, dat n.l. Christus met Zijn lichaam

en bloed ons zó waarachtig voedt ten eeuwigen leven, als wij uitwendig de tekenen uit de hand van de dienaar ontvangen. Want Gods Zoon is Zelf waarachtig en wezenlijk in het Avondmaal tegenwoordig en de tekenen gevende. Daarmee betekent Hij, dat Hij u Zijn weldaden zo zeker toe-eigent, alsof Hij u deze tekenen Zelf uit de hemel schonk. Zoals ook van Christus geschreven staat, dat Hij er meer doopte van Johannes, terwijl Hij toch niet Zelf doopte, maar door (middel van) Zijn discipelen, Joh. 4 : 1v.

En wanneer het geloof ziet op de belofte die bij de tekenen gevoegd is, dan twijfelt het er niet aan, of de betekende zaken die in het Evangelie beloofd zijn, zijn bij de gelovigen en bij degenen die deze uiterlijke tekenen wettig ontvangen tegenwoordig en worden tegelijk gegeven, 1 Kor. 10: 16: „Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap aan het lichaam van Christus?" Dus is deze maaltijd (zoals de N.G.B. in Art. 35 zegt) een geestelijke tafel, waaraan Christus Zichzelf met al Zijn goederen aan ons mededeelt, en ons daaraan zowel Zichzelf als de verdiensten van Zijn lijden en sterven te genieten geeft, daar Hij onze arme troosteloze ziel voedt, versterkt en vertroost door het eten van Zijn vlees, en ze verkwikt en vermaakt door de drank van Zijn bloed.

2. Opdat het een betuiging zijn zou tussen Christus en de gemeente, d.w.z. een openbare belijdenis van ons geloof, en een openbare dankzegging en verplichting tot eeuwige grootmaking van deze weldaad, Luk. 22 : 19: „Doet dat tot Mijn gedachtenis", 1 Kor. 11 : 26: „Zo dikwijls als gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt." Deze gedachtenis en verkondiging geschiedt innerlijk in het hart door het geloof, en uiterlijk in de gemeente door openbare belijdenis en dankzegging, zodat dit a.h.w. een dubbele gedachtenis is, n.l. des geloofs en der dankbaarheid.

3. Opdat het een openbare onderscheiding en kenmerk zijn zou, waardoor de christelijke kerk onderscheiden wordt van andere heidenen en sekten. Want de Heere heeft Zijn Avondmaal voor Zijn discipelen ingesteld, en niet voor anderen.

4. Opdat het een band der liefde zijn zou. Want het Avondmaal getuigt, dat allen die het wettig gebruiken, tezamen leden worden van één lichaam, onder één Hoofd, n.l. Christus; zoals Paulus (in 1 Kor. 10 : 17) zegt: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn." Voor het feit, dat de leden elkaar niet haten, vergelijk men de N.G.B., art. 35.

5. Opdat het als een zenuw of band zou zijn, waardoor de publieke samenkomsten vastgebonden en onderhouden worden. Want het Avondmaal is ingesteld, opdat het in een vergadering - hetzij groot of klein - zou gehouden worden. Daarom heet het een synaxis, d.w.z. samenkomst. En Christus gebiedt nadrukkelijk in Matth. 26 : 29: „Drinkt allen daaruit", en Paulus (in 1 Kor. 11 : 33): „Als gij tezamen komt om te eten, verwacht elkander."

Hieruit kan men de conclusie trekken, *dat het Avondmaal des Heeren niet door één persoon apart mag gevierd worden.* Want:

1. Een apart Avondmaal is geen gemeenschap noch teken van gemeenschap.
2. Het is geen publieke eucharistia, of dankzegging der gemeente.
3. Zo wordt een gemeenschappelijk goed tot een speciaal nut of gebruik gesteld. Want Christus, met al Zijn weldaden, is niet iemands eigendom in het bijzonder, maar komt aan alle gelovigen gemeenschappelijk toe.
4. Het gebeurt, in strijd met de instelling van Christus, Die al Zijn huisgenoten tot het Avondmaal geroepen heeft, tot zelfs Judas toe.
5. Dat sommigen van het Avondmaal wegblijven, die dat wel hadden kunnen vieren, maar het uitstellen totdat zij ziek worden, geschiedt ongetwijfeld uit een verkeerd

oogpunt: óf omdat zij het Avondmaal niet met anderen gebruiken willen, óf omdat ze denken dat zij nimmer waardig genoeg ervoor zijn. Maar zij allen zijn waardig genoeg, die geloven dat zij door de dood van Christus verlost zijn van de eeuwige verdoemenis, en begeren in alle Godzaligheid hoe langer hoe meer toe te nemen. Kortom, wanneer het Avondmaal door één alleen genoten wordt, dan geschiedt zoiets in strijd met het gebruik, de naam, de instelling en het karakter van dit sacrament. Tegen het eerste en voornaamste doel heeft men bezwaren.

Eerste bezwaar: Het voornaamste doel waartoe Christus het Avondmaal ingesteld heeft, is tot Zijn gedachtenis. Daarom moet men geen ander voornaam doel stellen, n.l. de bevestiging des geloofs.

Antwoord:

1. De gedachtenis aan Christus dient tot bevestiging van het geloof. Wanneer wij dus zeggen dat de geloofsbevestiging het voornaamste doel is, dan wordt daarmee de gedachtenis aan Christus niet uitgesloten. De gedachtenis van Christus is het geheel. Want het bevat de gedachtenis des geloofs en der dankbaarheid in zich, als delen die ertoe behoren. Daarom is deze conclusie precies als wanneer men zeggen zou: Pieter is een mens, daarom is hij geen lichaam.

2. Ja, daarentegen besluiten wij hieruit: Omdat de gedachtenis van Christus het voornaamste doel is, daarom is ook de geloofsbevestiging het voornaamste. Want wanneer Christus ons deze ceremonie voorstelt tot Zijne gedachtenis, dan stelt Hij ze ook voor tot bevestiging van het geloof, aangezien deze bevestiging niets anders is dan een gelovig gedenken aan Christus en aan al Zijn weldaden.

Tweede bezwaar: God bevestigt ons geloof door de Heilige Geest, zoals de Apostel verklaart in 2 Kor. 1 : 2v.: „Die ons met u bevestigt in Christus en Die ons gezalfd heeft, is God; Die ons ook heeft verzegeld en het onderpand des Geestes in onze harten gegeven.” Daarom doet Hij dit niet door het Avondmaal des Heeren.

Antwoord: De Heilige Geest is de eerste en voornaamste Oorzaak, Die de geloofsbevestiging in ons werkt; en het Avondmaal is als het ware een instrument, waardoor het gewrocht wordt. Maar het is geen goede conclusie, wanneer men de tweede oorzaak of het instrument zou willen wegnemen, omdat de eerste en voornaamste Oorzaak eerst gesteld wordt; dat zou zijn, alsof men sprak: God voedt ons, daarom voedt het brood ons niet. Echter bevestigt en verzegelt ons de Heilige Geest, maar door (middel van) het Woord en de sacramenten.

3. Waarin het Avondmaal verschilt van de Doop.

Hoewel ons in de Doop en het Avondmaal dezelfde weldaden verzegeld en meegedeeld worden, n.l. de geestelijke inplanting in, en gemeenschap met Christus, alsook de gehele weldaad van het zaligworden, waarvan de Apostel zegt in 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt, en wij zijn allen tot énen Geest gedrenkt” -, toch verschillen deze sacramenten in tal van opzichten, zoals:

1. In de ceremoniën of uiterlijke manier van bediening.

2. In de betekenis van de ceremoniën. Want hoewel, zoals gezegd, door beide sacramenten dezelfde weldaden betekend worden, toch is de manier óm ze te betekenen verschillend. Wel is het dezelfde gemeenschap aan Christus, n.l. het afwassen der zonden door Zijn bloed, hetwelk in de Doop, en het eten en drinken van Zijn lichaam en bloed, dat in het Avondmaal geschiedt. Maar het afwassen der zonden wordt afgebeeld en verzegeld door het dopen van het lichaam in het doopwater; en het eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus, door het eten en drinken van

het brood en de wijn in het Avondmaal.

3. In het doel dat aan elk van deze sacramenten speciaal eigen is. Want de Doop is een teken, dat wij in het verbond Gods opgenomen worden; en het Avondmaal, dat wij in dit verbond blijven. Of: de Doop is een teken van de wedergeboorte en van de ingang in de Kerk en in het verbond Gods, het Avondmaal is een teken van de voeding, volharding en bewaring van hen, die eenmaal in de Kerk ingegaan zijn. Want een mens moet eerst wedergeboren worden uit de Heilige Geest; en daarna ook gevoed worden met het lichaam en bloed van Christus. De Doop is een sacrament van de wedergeboorte, en het Avondmaal van de voeding. Intussen is het één en dezelfde Christus, Die ons tot het eeuwige leven wederbaart en voedt.

4. In de manier van bediening. Want tot een wettig gebruik van de Doop is het voldoende, dat men wedergeboren is. Daarom wordt hij ook aan allen bediend, die de Kerk voor wedergeboren houden kan; zoals daar zijn de volwassenen, die het geloof belijden en boetvaardigheid tonen, en de kleine kinderen, die in de gemeente geboren zijn. Maar het Avondmaal vereist ook, dat zij die het zullen vieren, hun geloof belijden, zichzelf beproeven, de dood des Heeren verkondigen en dankzegging doen, zoals er geschreven staat in 1 Kor. 11 : 24, 26 en 28: „Doet dat tot Mijne gedachtenis. Zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt. Maar de mens beproeve zichzelf, en ete also van het brood en drinke van den drinkbeker.” Daarom behoort de Doop aan de gehele gemeente, zowel aan de kleine kinderen als aan de volwassenen bediend te worden, maar het Avondmaal uitsluitend aan de volwassenen. Want alleen zij kunnen zichzelf beproeven en de dood des Heeren verkondigen.

5. In de volgorde van ontvangst. Want de Doop moet voorafgaan en het Avondmaal volgen; d.w.z. de Doop moet zowel aan de volwassenen als aan de kleine kinderen bediend worden tot het gebruik van het Avondmaal. Maar het Avondmaal is uitsluitend voor hen, die gedoopt zijn, en dan niet direct na hun Doop, maar wanneer zij belijdenis des geloofs afgelegd en boetvaardigheid betoond hebben. Daarom werden in de Oud christelijke kerk, na de beëindiging van de prediking en vóór de bediening van het Nachtmal de afgesnedenen en bezetenen weggezonden, en ook de catechumenen, d.w.z. zij die in de voornaamste stukken van de Christelijke religie onderwezen werden, maar nog niet gedoopt waren in hun kindsheid; of die dat wel waren, maar toch nog niet voldoende verstonden van de fundamente des geloofs. Zo werden vroeger de onbesnedenen niet toegelaten tot de offers en ceremoniën. En als zij die gedoopt zijn, nog niet tot het Nachtmal toegelaten mogen worden, voordat zij hun geloof belijden en boetvaardigheid betonen, met welk recht zouden dan de ongeregelde mensen kunnen toegelaten worden, die wel gedoopt zijn, maar een leven leiden als honden en varkens!

6. Het Avondmaal wordt dikwijls herhaald. Want de verkondiging van Christus' dood dient dikwijls herhaald te worden, volgens Zijn eigen bevel: „Doet dat zo dikwijls als gij dien drinken zult, tot Mijne gedachtenis.” En volgens het bevel van de apostel Paulus (in 1 Kor. 11 : 25v.): „Want zo dikwijls als gij dit brood eten en dezen drinkbeker drinken zult, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.” Zo vereisen ook de bevestiging des geloofs inzake de eeuwigdurendheid van het verbond, en de verzameling der gemeente en haar gemeenschap in de liefde, dat dit sacrament dikwijls herhaald wordt; zoals ook het Pascha om die redenen jaarlijks gevierd werd. Maar de Doop moet niet herhaald worden, zomin vroeger de besnijdenis herhaald werd. Enerzijds omdat dit nergens in de Schriften geboden is. Maar daar heet het van degenen die eenmaal gedoopt zijn, wanneer zij geloven, dat zij door de Doop verzekerd worden van de genade Gods en van hun zaligheid. Anderzijds omdat de Doop een teken is van de opneming in Gods verbond, dat wanneer het eenmaal

gesloten is, nooit weer verbroken wordt, maar steeds vast blijft, wanneer men zich bétert en bekeert.

Want de gaven en de roeping Gods zijn onberouwelijk (Rom. 11 : 29). En wanneer men soms gevallen is en zich dan opnieuw bekeert, wordt er geen nieuw verbond gesloten, maar dan wordt het eenmaal opgerichte verbond weer vernieuwd en bevestigd. Daarom mag ook het teken van het verbond, dat eenmaal opgericht is, niet weer herhaald worden, opdat de allerstandvastigste wil en waarheid van God niet betwijfeld of verduisterd worde. Dus al is het zo, dat van het Avondmaal geldt: „Doet dat zo dikwijls" enz., toch wordt op die wijze niet over de Doop gesproken, maar als volgt (in Rom. 6 : 3 en 10): „Weet gij niet, dat zovelen als wij in Christus Jezus gedoopt zijn, wij in Zijnen dood gedoopt zijn? Want dat Hij gestorven is, dat is Hij der zonde eenmaal gestorven", en (Mark. 16 : 16): „Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden.”

4. Over de betekenis van de instellingswoorden van het Avondmaal des Heeren.

Vraag 76: *Wat wil het zeggen: het gekruiste lichaam van Christus eten en Zijn vergoten bloed drinken?*

Antwoord: Het betekent niet alleen met een gelovig hart het ganse lijden en sterven van Christus aannemen en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen ^{a)}, maar ook daarbenevens door de Heilige Geest, Die tezamen in Christus en in ons woont, alzo met Zijn heilig lichaam hoe langer hoe meer verenigd worden b), dat wij - al is het, dat Christus in de hemel is c) en wij op de aarde zijn - nochtans vlees van Zijn vlees en been van Zijn gebeente zijn d), en dat wij door één Geest (als leden van een lichaam, door één ziel) eeuwig leven en geregeerd worden.

- a) Joh. 6 : 35, 47, 51, 53v.
- b) Joh. 6 : 55v., Ef. 3 16v., 1 Joh. 3 : 24, Rom. 8 : 9.
- c) Hand. 1 : 9 en 11, id. 3 : 21, 1 Kor. 11 : 26.
- d) Ef. 5 : 29v., 1 Kor. 6 : 15, 17, 19.
- e) Joh. 6 : 56v., id. 14 : 23, id. 15 : 4v., Gal. 2 : 20, Ef. 4 : 15v.
- f)

Verklaring van Vraag 76.

Nu komen wij aan de verklaring toe, van de betekende zaak in het Avondmaal Want het eten van het lichaam en het drinken van het bloed van Christus geschiedt niet lichamelijk, maar geestelijk; en houdt in: 1. dat wij geloven, dat Christus voor ons geleden heeft en gestorven is; 2. dat wij door het geloof vergeving der zonden en het eeuwige leven ontvangen; 3. dat wij met Christus verenigd worden door de Heilige Geest, Die in Christus en in ons woont; 4. dat wij door die Geest levendgemaakt worden.

(Bastingius, Lansbergen). Allereerst betekent het lichaam van Christus eten en Zijn bloed drinken: Zijn ganse lijden en dood met een vast vertrouwen des harten aannemen, en daardoor vergeving der zonden en het eeuwige leven verkrijgen; door welke woorden aangeduid wordt: 1. De wijze waarop het vlees van Christus gegeten en Zijn bloed gedronken wordt, n.l. door het geloof. 2. Welk nut de gelovigen daardoor verkrijgen, n.l. de vergeving der zonden en het eeuwige leven.

Dat Christus' lichaam en bloed door het geloof gegeten en gedronken wordt, leert Christus in Joh. 6 : 35: „Ik ben het Brood des levens; die tot Mij komt, zal geenszins hongeren, en die in Mij gelooft zal nimmermeer dorsten.” En nadat Hij in vers 47 gezegd had: „Voorwaar voorwaar zeg Ik u: Die in Mij gelooft, heeft het eeuwige

leven", zegt Hij daarna in vers 54: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven.” Daar ziet men nadrukkelijk, dat Christus Zelf het eten van Zijn lichaam en het drinken van Zijn bloed uitlegt als een komen tot Hem en een in Hem geloven.

Zo verstonden het de Kerkvaders ook. Augustinus zegt: „De woorden „tenzij dat gij eet het vlees van den Zoon des mensen" dienen figuurlijk opgevat te worden; daarin wordt bevolen, dat men aan het lijden van Christus deel dient te hebben, en dat men liefelijk en profijtelijk bedenken en vasthouden moet, dat Zijn vlees voor ons gekruisigd en verwond werd.” Evenzo, waar hij spreekt over de drieduizend mensen die door Petrus' prediking bekeerd werden, Hand. 2 : 41: „Het bloed dat zij zeer wredelijk vergoten hadden, hebben zij gelovig gedronken"; en: „Wat bereidt gij uw tanden en uw buik"? Dit is geen spijs voor de buik, maar van de Geest: Geloof en gij hebt gegeten.” En ook Cyprianus zegt: „Zo dikwijls wij deze dingen doen, scherpen wij niet onze tanden om te bijten, maar wij breken en verdelen het heilige brood door een oprecht geloof" (Vgl. N.G.B., art. 35).

Ten tweede wordt daaronder verstaan de vereniging, die hoe langer hoe meer met het heilig lichaam van Christus plaatsheeft; hetgeen noodwendig volgt op het eten van Christus' lichaam. Want zoals de spijs en drank die op een natuurlijke wijze genuttigd worden, met ons lichaam verenigd, ja zelfs in ons vlees en bloed veranderd worden, evenzo verenigen ons ook het vlees en bloed van Christus, wanneer het door het geloof ontvangen en gegeten wordt , met Christus, zodat wij vlees worden van Zijn vlees en been van Zijn benen; zoals Christus Zelf deze verborgenheid verklaart in Joh. 6 : 56: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem.”

Deze vereniging voltrekt zich niet in ons door een vermenging van onze substantie met die van Christus - zoals de Kapernaïeten grof dwalen - maar ze geschiedt door de Heilige Geest, Die tezamen in Christus en in ons woont. Want zoals de Heilige Geest het geloof werkt - zoals al eerder geleerd is - waardoor Christus in ons hart woont (zoals de Apostel in Ef. 3 : 17 zegt), zo is Hij ook de band van onze vereniging met Christus. Dit leert ons dezelfde Apostel in 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot enen Geest gedrenkt.” Dat bevestigt ook Johannes in 1 Joh. 4 : 13, als hij zegt: „Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven en Hij, in ons, omdat Hij ons van Zijn Geest gegeven heeft.” De oude kerkvader Irenaëus heeft deze verborgenheid ook zo verstaan, als hij schrijft: „Zoals van droge tarwe geen deeg kan worden zonder vocht, en dus ook geen brood: zo kunnen wij, die velen zijn, niet één worden in Christus Jezus, zonder het water dat van Boven komt, n.l. de Heilige Geest.”

En daarom kan deze vereniging niet verhinderd worden door het veraf liggen der plaatsen, al is het dat Christus in de hemel is en wij op de aarde zijn. Want zoals er tussen man en vrouw een zeer nauwe betrekking en vereniging is en blijft, zodat die twee één vlees zijn - ook al zijn ze door een verre afstand van elkaar verwijderd! zo kan (ook al kan geen enkel beeld deze verheven geestelijke verborgenheid volkomen tot uitdrukking brengen!) geen enkele plaats ons scheiden van de gemeenschap en vereniging, die wij met Christus' lichaam en bloed hebben.

Dus betekent het eten van Christus' vlees en het drinken van Zijn bloed niets anders dan geloven, dat wij om Zijn verdiensten in genade aangenomen worden, en door dat geloof vergeving der zonden ontvangen en met God verzoend worden; en dat Gods Zoon - het Woord! - Die de aangenomen menselijke natuur personeel met Zich verenigd heeft, in ons woont, en dat Hij ons met Zich en Zijn aangenomen natuur verenigt, door het feit dat Hij Zijn Heilige Geest in ons uitstort, door Wie Hij ons

wederbaart en in ons weer het licht, de gerechtigheid en het eeuwige leven brengt, zoals dat in Zijn aangenomen natuur uitblinkt. Kortom, het vlees van Christus eten, betekent: 1. geloven, of door het geloof vergeving der zonden ontvangen; 2. met Christus verenigd, en het leven van Christus deelachtig worden, of aan Christus gelijkvormig worden door de Heilige Geest, Die in Christus én in ons enerlei zaken werkt.

Dit eten is onze gemeenschap met Christus, zoals de Schrift die leert, en die wij in de Geloofsartikelen belijden, n.l. de geestelijke gemeenschap met Christus. zoals die er is tussen de leden en het Hoofd, en tussen de ranken en de Wijnstok. Dit eten van Zijn vlees leert Christus in Johannes 6, en bevestigt dat in het Avondmaal door uiterlijke tekenen. En zó hebben ook de Kerkvaders dit „eten" uitgelegd, n.l. Augustinus, Eusebius, Nazianzenus, Hilarius, enz., zoals wij nog nader zullen zien. Daarom wordt op grond van de woorden van het Avondmaal, welke het eten van Christus' lichaam beloven, niet de verandering van het brood in het lichaam bevestigd - zoals de Rooms en leren - noch enige lichamelijke tegenwoordigheid noch een met de mond eten van Christus' lichaam in het brood; hetgeen door velen beweerd wordt.

Vraag 77. Waar heeft Christus beloofd, dat Hij de gelovigen zo zeker met Zijn lichaam en bloed wil spijzen en laven, als zij van dit gebroken brood eten en van deze drinkbeker drinken?

Antwoord: In de inzetting des Avondmaals, welke aldus luidt a): De Heere Jezus nam in de nacht in welke Hij verraden werd, het brood; en als Hij gedankt had, brak Hij het en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot Mijne gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook de drinkbeker na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed b); doet dat, zo dikwijls als gij die zult drinken, tot Mijne gedachtenis c). Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en deze drinkbeker zult drinken, zo verkondigt de dood des Heeren, totdat Hij komt. Deze toezegging wordt ook door de heilige apostel Paulus herhaald, wanneer hij spreekt d): „De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één brood deelachtig zijn.”

- a) Matth. 26 : 26-28, Mark. 14 : 22-24, Luk. 22 : 19v., 1 Kor. 11 : 23v.
- b) Ex. 24 : 8, Hebr. 9 : 10-23.
- c) Ex. 13 : 9.
- d) 1 Kor. 10 : 16v.

Verklaring van Vraag 77.

De instelling van het Avondmaal bevestigt de waarachtige en zalige gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus. Daarom dient men de rechte betekenis van de instellingswoorden ijverig te onderzoeken. Vooral Mattheüs, Markus en Lukas geven ons die woorden weer, en bovendien worden ze ook krachtens openbaring des Heeren door Paulus onderwezen; en zijn weergave is nog volkomener dan die van de Evangelisten. Het is nuttig om de uitbeelding van deze instelling voor ogen te hebben.

MATTHEUS (hoofdstuk 26 : 26-28).

En als zij aten, nam Jezus het brood, en (eulogesas, dat is) gezegend hebbende, brak Hij het en gaf het den Discipelen en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam. En Hij nam den drinkbeker en (eucharistesas, dat is) gedankt hebbende, gaf hun dien,

zeggende: Drinkt allen daaruit. Want dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden.

MARKUS (hoofdstuk 14 : 22-24).

En als zij aten nam Jezus brood en (eulogesas, dat is) als Hij gezezend had, brak Hij het en gaf het hun en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam. En Hij nam den drinkbeker en (eucharistesas, dat is)

gedankt hebbende, gaf hun dien; en zij dronken allen uit denzelve. En Hij zeide tot hen: Dat is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, hetwelk voor velen vergoten wordt.

LUKAS (hoofdstuk 22 : 19v.).

En Hij nam het brood en (eucharistesas, dat is) als Hij gedankt had, brak Hij het en gaf 't hun, zeggende: Dat is Mijn lichaam hetwelk voor u gegeven wordt; doet dat tot Mijner gedachtenis. Desgelijks ook den drinkbeker na het Avondmaal, zeggende: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, hetwelk voor u vergoten wordt.

PAULUS (1 Kor. 11 : 23vv.).

Want ik heb van den Heere ontvangen hetgeen ik ook u overgegeven heb, dat de Heere Jezus in den nacht in welken Hij verraden werd, het brood nam; en (eucharistesas, dat is) als Hij gedankt had, brak Hij het en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam, dat voor u gebroken wordt; doet dat tot Mijne gedachtenis. Desgelijks nam Hij ook den drinkbeker na het eten des Avondmaals, en zeide: Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed. Doet dat, zo dikwijls als gij dien zult drinken, tot Mijne gedachtenis. „Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.”

Hierover zullen wij in het kort enig licht doen schijnen.

De Heere Jezus. Dit is de Auteur en Insteller, naar Wie het ook „des Heeren Avondmaal" genoemd wordt. Daarom moeten wij erop letten, wat deze Heere gedaan, gezegd en bevolen heeft; zoals Cyprianus zeer schoon daaraan herinnert: „Is het dat wij alleen naar Christus moeten luisteren, dan moeten wij niet zozeer letten op hetgeen iemand vóór ons gemeend heeft, dat men doen zal, maar op wat Christus eerst gedaan heeft, Die vóór allen is" (Vgl. N.G.B., art. 35).

In de nacht in welke Hij verraden werd. Deze bijzondere omstandigheid wordt door Paulus hierbij gevoegd, en wel om gewichtige redenen:

Allereerst, opdat zo in ons een grotere aandacht en opmerking gewekt zou worden, hoe ernstig n.l. Christus ons dit Zijn Avondmaal bevolen wil hebben, omdat Hij het in het uur van Zijn dood ingesteld heeft, wanneer men niet dan over zeer ernstige dingen pleegt te spreken en te handelen.

Ten tweede, opdat Hij ons zo zou opleiden tot hetgeen door deze handelwijze betekend wordt. Want toen Christus zou gaan sterven, heeft Hij dit voor de Kerk a.h.w. tot een gedenkteken ingesteld, en dat het Nieuwe Testament genoemd.

Ten derde, opdat wij zouden weten, dat Christus - toen Hij bij het laatste eten van het paaslam Zijn Avondmaal instelde - heeft willen te kennen geven, dat er thans een einde gemaakt werd aan de vroegere offeranden, en dat Hij, na het oude sacrament te hebben afgeschaft, daarvoor weer een nieuw in de plaats gesteld heeft; en dat sacrament zou de gelovigen betekenen, dat het Lam Gods niet nog zou geslacht worden voor de zonden van het menselijke geslacht - hetgeen het Pascha betekende -,

maar dat Het nu geslacht is. Want hoewel Christus het Avondmaal instelde, toen Hij nog niet geslacht was, stond toch de slachting vlak voor de deur, en werd Hij enkele uren later gekruisigd. Daarom moest het Avondmaal later betekenen, dat Christus nu geslacht is.

Nam Hij het brood. Dit was ongezuurd brood om te eten, zoals zij toen aan tafel aten. Want het paaslam werd toen gegeten, waarbij men geen zuurdesem gebruiken mocht. Daarom is het bij toeval geschied, dat bij de instelling des Avondmaals door Christus ongezuurd brood gebruikt werd; en daarom behoort deze omstandigheid thans evenmin meer bij het Avondmaal, als de omstandigheid van de avond(tijd), toen het ingesteld werd. Ook kan men hieruit niet concluderen, dat er bij het Avondmaal ongezuurd brood gebruikt moet worden, aangezien Christus met Zijn voorbeeld geenszins wilde voorschrijven, hoe wij een bepaald brood dienen te bakken of te gebruiken bij Zijn Avondmaal. Intussen wordt toch het brood bij het Avondmaal des Heeren, van welke aard het dan zijn moge, door het gebruik onderscheiden van gewoon brood. Want het wordt genuttigd als voedsel, niet voor het lichaam, zoals het gewone brood, maar voor de ziel, d.w.z. tot bevestiging van het geloof en van de vereniging met Christus.

En men dient er wel op te letten, dat Christus het brood van de tafel nam, n.l. met Zijn lichamelijke handen. Dus heeft Hij niet Zijn eigen lichaam genomen of alleen, of met, in of zonder het brood, behalve dan op sacramentele wijze. Want Zijn lichaam lag niet op de tafel, maar zat aan de tafel. En als Hij gedankt had. Mattheüs en Markus gebruiken voor het brood het Griekse woord „eulogesas”, d.w.z. toen Hij, gezegend had, en voor de drinkbeker „eucharistesas”, d.w.z. toen Hij gedankt had; welk woord Lukas en Paulus ook van het brood gebruiken. Daarom betekent hier zegenen en danken hetzelfde. Onder dit woord schuilt dus niet de verborgenheid van de toverachtige consecratie der tekenen, zoals de Rooms en verzinne Christus heeft dus gezegend, d.w.z. gedankt, niet het brood, maar de Vader, n.l. voor de geestelijke weldaden, d.w.z. voor de verzadiging der zielen, te weten omdat Zijn leraarsambt nu op aarde volbracht was en de tijd gekomen was om tot verlossing der uitverkorenen te sterven, of omdat het voorbeeldende Pascha nu afgeschafte was, nu het waarachtige en betekende of voor- afgeschaduwde Pascha zou gehouden, en het gedenkteken daaraan in de Kerk ingesteld zou worden, of tenslotte voor de wonderlijke verzameling en bewaring der Kerk.

Brak Hij het. Namelijk het brood, dat Hij van de tafel genomen, in stukken gebroken en onder velen uitgedeeld heeft. Niet Zijn lichaam, als onzichtbaar onder het brood verborgen, 1 Kor. 10 : 16: „Het brood dat wij breken”, enz. En Hij heeft het brood gebroken, niet alleen om uit te delen, maar ook om te betekenen:

1. De pijn(lijkheid) van Zijn lijden en de (los)scheuring van de ziel, van Zijn lichaam.
2. De gemeenschap van velen aan Zijn éne lichaam.
3. De band der redelijke liefde en de vereniging dergenen, die samen dit brood deelachtig worden. En daarom zegt Paulus in 1 Kor. 10 : 17: „Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.” Daarom is het breken van het brood niet alleen de uitdeling, maar ook een in stukken breken. Want de Evangelisten zeggen duidelijk: „Hij brak en gaf het.” En het breken is gedaan niet alleen op de wijze van het Joodse volk of van de Geest, maar als een ceremonie die bij dit sacrament behoort.

Daarom moet het breken van het brood, bij het bedienen van het Avondmaal gebruikt en gehandhaafd worden:

1. om het voorbeeld en bevel van Christus: „Doet dit”;

2. om het gezag van de Apostolische kerk, welke deze manier van doen ook gehandhaafd heeft, zodat zij de gehele bediening van het Avondmaal daarnaar „het brood breken" noemde;
3. tot onze vertroosting, opdat wij zouden weten dat het lichaam van Christus zo zeker voor ons gekruisigd is, als dat brood stellig voor onze ogen gebroken wordt;
4. opdat uit het hart der mensen zou weggenomen worden het toverachtige verdichtsel der transsubstantiatie of consubstantiatie, d.w.z. dat het brood wezenlijk veranderd zou worden in het lichaam van Christus, of dat het onder het brood verborgen zou zijn.

Neemt, eet. Dit bevel betreft niet slechts de discipelen, maar tevens de ganse Kerk onder het Nieuwe Testament. Daaruit blijkt:

1. dat de Paapse mis, waarin de mis-dienaar de gemeente niet geeft te ontvangen en te eten, het Avondmaal des Heeren niet is, maar een waar apenspel;
2. dat wij geen ledige aanschouwers moeten zijn van het Avondmaal, maar dat wij ook ontvangen en eten moeten;
3. dat het Avondmaal des Heeren uitsluitend gevierd mag worden in een bijeenkomst, waar er zijn die ontvangen en eten;
4. dat het Avondmaal een teken der genade is van Gods kant, Die ons bepaalde weldaden geeft, die wij met het geloof aanvaarden, zoals wij de tekenen met de hand en mond ontvangen.

Dit is Mijn lichaam, dat voor u, enz. De letterlijke betekenis is: „DIT", d.w.z. dit brood dat Ik met de handen draag, breek en uitdeel (want zo legt Christus Zelf het woordje „DIT" daarna uit: „Deze drinkbeker"; enz.; en de apostel Paulus: „Het brood dat wij breken, is een gemeenschap" enz., en: „Zo dikwijls als gij van dit brood eet" enz.) is Mijn lichaam, namelijk Mijn waarachtig en natuurlijk lichaam, dat voor u overgegeven en gebroken wordt. Dit is de letterlijke betekenis die, wanneer men ze in letterlijke zin en zonder enige figuurlijke manier van spreken opvat, niet anders verstaan kan worden dan als volgt: Het wezen van dit brood is het wezen van Mijn lichaam. Maar om Christus' woorden zo op te vatten, is ongetwijfeld zeer ongerijmd. Want het brood is een klomp deeg zonder leven, van tarwe gemaakt en gebakken, en het is met het Woord niet persoonlijk verbonden. Daarentegen is Christus' lichaam een levende zelfstandigheid, geboren uit een maagd en personeel verenigd met het Woord. Dus noemt Christus dit brood Zijn waarachtige en natuurlijke lichaam door een figuurlijke manier van spreken, die voor de sacramenten meermalen gebruikt wordt, door aan het teken de naam van de betekende zaak toe te kennen, omdat Hij dit brood verordeneerd heeft tot een teken of sacrament van Zijn lichaam. In die zin legt ook Augustinus dit eenvoudig en naar waarheid uit: „De Heere heeft niet gearzeld te zeggen: Dit is Mijn lichaam, toen Hij een teken van Zijn lichaam gaf." Het zij dus verre van ons te geloven, dat Christus - toen Hij sprak: „Dit is Mijn lichaam" - het brood veranderde of wilde veranderen in Zijn lichaam. Want dan zou het brood in het Avondmaal niet Christus' lichaam zijn, dat voor ons is overgeleverd. Het zij er ook verre van om te geloven, dat Christus - toen Hij het brood nam en sprak: „Dit is Mijn lichaam!" - Zijn lichaam onzichtbaar in het brood, genomen en gegeven heeft. Want toen Hij die woorden sprak, was Zijn lichaam niet onzichtbaar in het brood, maar zat Hij zichtbaar aan tafel en sprak tot Zijn discipelen. En de woorden zelf zijn hiermee ook in strijd. Want Hij sprak niet: „In dit brood is Mijn lichaam", of: „Dit brood is, of bevat Mijn onzichtbare lichaam." Deze verzinsels worden weerlegd met de woorden: „dat voor u overgegeven wordt." Maar over de betekenis van die woorden zal nog meer gezegd moeten worden.

Laat men er thans maar (goed) op letten, dat deze woorden de woorden der belofte zijn, die bij dit sacrament gevoegd wordt, waardoor wij erin onderwezen worden, wat het brood bij dit gebruik is, n.l. het lichaam van Christus, d.w.z. wat Christus aan hen die dit brood eten en de belofte geloven, voordraagt en geeft, n.l. Zijn lichaam, of Zijn vlees dat Hij beloofd had (Joh. 6 : 51) te geven voor het leven der wereld. Want dit is geen andere, maar dezelfde belofte van het levendmakende vlees van Christus, en het zaligmakende eten daarvan. Alleen komt hier de sacramentele ceremonie bij, waardoor de belofte bekleed en verzegeld wordt; alsof Christus zei: *Ik heb in het Evangelie het eeuwige leven aan allen beloofd, die Mijn vlees eten en Mijn bloed drinken zullen. Nu, zo bevestig Ik deze belofte met een uiterlijke ceremonie, opdat later allen die deze belofte geloven en dit brood eten, zonder enige twijfel vast geloven en verzekerd zijn, dat zij waarachtig Mijn vlees eten, dat voor het leven der wereld overgegeven is, en dat zij het eeuwige leven hebben.*

Daarom is dit brood, met deze belofte gebroken, het sacrament van het lichaam van Christus, en Zijn gebroken lichaam is de betekende zaak van dit sacrament. En deze twee zaken, n.l. het teken én de betekende zaak, zijn in dit sacrament samen verbonden, niet door een natuurlijke samenvoeging of door een lichamelijk zijn of schuilen van het één in het ander, veel minder nog door een transsubstantiatie, d.w.z. door een verandering van het één in het ander, maar door de betekening, verzegeling en schenking van het één door het ander; of door een sacramentele vereniging, waarvan de band dezelfde belofte is, die bij het brood gedaan werd, én die geloof vroeg van hen, die het gebruiken. Daaruit blijkt duidelijk, dat deze zaken, bij een wettig gebruik wel steeds samengevoegd, gegeven en ontvangen worden, maar niet zonder geloof aan de belofte, wanneer het aanziet en aangrijpt de beloofde zaak, die in dit sacrament aanwezig is; en wel: niet in het teken, als in een vat, maar in de belofte, welke het beste deel en a.h.w. de ziel is van het sacrament. Want wij dwalen zeer, wanneer wij zeggen dat het lichaam van Christus in het sacrament niet is, als het niet (ook) in het brood is, alsof het brood alleen, zonder de belofte, het sacrament of het voornaamste deel van het sacrament zijn zou.

Welnu, dit geloof en dit aangrijpen van de betekende zaak in de belofte door het geloof, is dat eten van Christus' vlees, zoals dat door Hem beloofd werd in Johannes 6; hetgeen niet een lichamelijk eten of een ingaan van Zijn lichaam in ons lichaam betekent, maar een geestelijke gemeenschap met Christus is, waardoor Hij in ons blijft en wij in Hem; zoals Hij zegt in Joh. 6 : 56: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem“; zoals al eerder, bij de verklaring van Vraag 76 uiteengezet werd. Dat voor u gegeven wordt. Voor u, n.l. Mijn discipelen, en voor velen (zoals van het vergieten van het bloed bij Markus gezegd wordt), d.w.z. voor alle uitverkorenen; alsof Hij zeggen wilde: tot zaligheid van u en van de gehele Kerk. Paulus spreekt in plaats van „gegeven“ van „gebroken.“ Dat is een figuurlijke spreekwijze, bij de sacramenten gebruikelijk, door n.l. aan de betekende zaak toe te schrijven wat aan het teken eigen is, opdat Hij ons aan de betekenis van deze ceremonie zou herinneren. Want zoals het brood in het Avondmaal gebroken wordt, zo is Christus aan het kruis gebroken door de (los)scheuring van de ziel van het lichaam, en door de vreselijke pijnen in beide.

Doet dat. Dit is een bevel, dat men deze ingestelde ceremonie onderhouden moet. Dit, n.l. hetgeen gij gezien hebt dat Ik gedaan heb, moet ook gij later in de Gemeente doen, als zij vergaderd is: neemt het brood, dankt, breekt, deelt het uit en eet, enz. Hij bedoelt en beveelt daarmee de gehele handeling of bediening van het Avondmaal, en wel voor de gelovigen en niet voor de Joden die Hem zouden kruisigen.

Tot Mijn gedachtenis. Het doel waartoe het Avondmaal gevierd moet worden, is de gedachtenis aan Christus. En dat is niet slechts een denken, gedachtenis of overdenking der Historie, maar vooral geloof en dankbaarheid. Want het geloof is een gedenken aan, en toepassing van Christus' dood en weldaden; de dankbaarheid is een gedenken aan, en grootmaking van Zijn liefde jegens de Gemeente. Daarom is dus het Avondmaal door Christus ingesteld, opdat het een gedenkteken zou zijn, d.w.z. een vermanend sacrament, waardoor ons in gedachtenis gebracht wordt, door welk een verschrikkelijke dood en door welke grote pijnen Hij ons zulke grote goederen verkregen heeft. Dus worden wij daardoor opgewekt tot publieke grootmaking ervan en tot dankzegging. Want in het Avondmaal herinnert Hij ons niet alleen aan ons ambt - zoals sommige dwaalgeesten beweren - maar herinnert Hij ons allereerst aan de weldaden van Christus, en dan pas aan ons ambt. Want het Avondmaal leert ons allereerst, dat Christus ons dit gedenkteken om Zijns Zelfs wil geeft als een onderpand van Zijn liefde en weldaden, daarna vermaant het ons ook tot dankbaarheid. Want wij zouden niet dankbaar kunnen zijn, als wij geen weldaden ontvingen. Dit is dus de betekenis. „Doet dit tot Mijn gedachtenis”, alsof Hij zeggen wilde: Als gij dit doet, overdenkt dan Mijn weldaden; weldaden die Ik door deze ceremonie u in gedachten breng en verzegel, en dankt Mij er dan voor met een openbare belijdenis voor God en Zijn heilige Engelen.

Drinkt allen daaruit. Dit bevel dient men te plaatsen tegenover de kerkroof van de paus, die de leken de drinkbeker ontnemt; alsook tegenover het verzinsel van de roomse bedriegers, die beweren dat het bloed, ander de gedaante van het brood, met het lichaam samen vergezeld gaat; hetgeen zij concomitantia noemen. Want Christus wil, dat zij allen zullen eten én drinken. Daarentegen wil de paus, dat zij niet allen drinken, maar uitsluitend de priesters; en dat de leken - zoals hij ze noemt - uitsluitend zullen eten, omdat zij al etende, ook tegelijk drinken. Maar die onbeschaamdheid wordt door Christus' bevel „Drinkt allen” weerlegd.

De Rooms-katholieken komen hier met enkele beuzelingen aanzetten, en zeggen: Dit bevel behoort alleen de aanwezige discipelen toe, die priesters en geen leken waren. Maar

1. zij maken hier geheel ten onrechte van Christus' discipelen mispappen.
2. Er bestaat in de Schrift geen onderscheid tussen priesters en leken. Want volgens haar zijn alle gelovigen priesters van God, Openb. 1 : 6: „Die ons gemaakt heeft tot koningen en priesters Gode en Zijnen Vader”; 1 Petrus 2 : 5: „Zo wordt gij ook zelf als levende stenen gebouwd tot een geestelijk huis, tot een heilig priesterdom, om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus.”
3. Door zulk een schijn zou geheel het Avondmaal aan de leken ontnomen worden, en vooral aan de vrouwen, n.l. als het waar was, dat uitsluitend dat geslacht (= sexe) der mensen tot het Avondmaal toegelaten mag worden, dat bij het eerste Avondmaal (aanwezig) was.

En het verzinsel van de concomitantia, d.w.z. dat het bloed met het lichaam onder de gedaante van het brood vergezelschap is, is niets anders dan een goddeloze verbloeming van de kerkroof; en die weerlegt Christus Zelf, wanneer Hij duidelijk het brood als Zijn gekruisigd lichaam en duidelijk de drinkbeker als Zijn vergoten, en van het lichaam afgescheiden bloed, aan Zijn discipelen te eten en te drinken geeft, en gebiedt dat dit later aan allen apart gegeven zal worden.

Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament. Het Griekse woord *diathèkè* komt overeen met het Hebreeuwse woord *Berith*, dat verbond of verdrag betekent. Ook wordt het gebruikt voor een testament of uiterste wil van de testamentmaker, Hebr. 9 : 16. Maar dat het hier meer een verbond dan een testament betekent, wijst het bijgevoegde woordje *nieuwe* aan, door welk woord een tegenstelling tot het Oude Verbond gemaakt wordt. En het verbond Gods is de belofte van het Evangelie der verzoening en genade, door en om Christus' wil. Dit verbond, of deze genade-belofte, was vroeger oud, zolang de Messias verwacht werd, Die geboren zou worden uit Abrahams zaad, en het werd bevestigd door het bloed, enerzijds van het Paaslam, en anderzijds van de andere slachtoffers, Ex. 12 : 13 en 24 : 8, Hebr. 9 : 18 en 22. Maar omdat de Messias nu gekomen is en de voorbeelden door Hem vervuld zijn, is het Oude Verbond afgeschaft en het Nieuwe ervoor in de plaats gekomen, nu de prediking der genade die geschiedde omwille van de Messias Die nog komen moest veranderd is in een prediking der genade omwille van de thans gekomen Messias. Want hoewel het inderdaad slechts één verbond is en er te allen tijde slechts enerlei verzoening met God is, toch is het Nieuwe Verbond een ander (verbond) dan het Oude, hoewel niet wat betreft de wijze van belofte en bevestiging. Want omdat onder het Oude Verbond de verzoening eertijds beloofd was door de Messias, Die nog komen moest, en omdat deze belofte bevestigd was door het bloed van bokken of kalveren, Hebr. 9 : 12, zo getuigt Christus, toen Hij Zijn Avondmaal tot een Nieuw Verbond instelde, dat van nu af de verzoening der gelovigen vastgehecht zal zijn om Zijn vergoten bloed. Daarom is het Nieuwe Testament of Verbond niets anders dan een vernieuwde verbinding, of die op een nieuwe wijze, d.w.z. door het bloed van Christus bevestigd en vervuld is. Maar hoe kan de drinkbeker dit Nieuwe Verbond of deze nieuwe verzoening met God zijn?

Voorwaar, men kan niet ontkennen dat hier twee figuurlijke uitdrukkingen samengaan. Want onder de drinkbeker wordt verstaan hetgeen in de drinkbeker is, n.l. de wijn. Dus is dit een figuurlijke wijze van spreken, waarbij hetgeen iets bevat (de beker), genomen wordt voor de inhoud. En daarnaast wordt door een andere figuurlijke uitdrukking - maar die toch gebruikelijk is voor de sacramenten! - het eigen werk van de betekende zaak aan het teken toegekend. Want een houten, glazen, zilveren of gouden drinkbeker kan in eigenlijke zin niet het Nieuwe Verbond of de verzoening met God genoemd worden, dan alleen door betekening, n.l. wat betreft het feit, dat het een teken is van het Nieuwe Verband, dat ons de verzoening met God door Christus' bloed, en de vereniging met Christus verzegelt; of wat betreft het feit, dat de ceremonie des Avondmaals betuigt, dat wij met God verzoend zijn door en om het vergoten bloed van Christus, wanneer wij deze weldaad met waar geloof omhelzen.

... in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt tot vergeving der zonden. Het bloed van Christus betekent Zijn dood. Daarom betekent de uitdrukking „in het bloed van Christus”: in de dood, of om de dood van Christus; ook wijst het bloed op de verdienste van Christus, waarom wij - wanneer ze met een waarachtig geloof aangenomen wordt - vergeving der zonden ontvangen. En dat wordt hier het bloedvergieten genoemd. Het duidt niet op het lichamelijke drinken ervan, of het gedane werk.

Want zo dikwijls als gij van dit brood zult eten. Dus moet het Avondmaal dikwijls herhaald worden, enerzijds om het bevel van Christus en van de Apostelen, anderzijds om het doel waartoe het ingesteld is, n.l. tot gedachtenis van Christus en Zijn weldaden, die dikwijls verhaald dienen te worden. Verkondigt de dood des Heeren, n.l. door inwendig met het hart te geloven en uitwendig met de mond te belijden en

groot te maken; alsof hij zeggen wilde: Geloof dat Christus gestorven, ja ook voor u gestorven is; belijdt dit bovendien in het publiek voor alle mensen.

Totdat Hij komt. Dus zal de viering van het Avondmaal des Heeren voortduren tot aan het einde der wereld, en men heeft geen nieuwe godsdienstvorm te verwachten voor de oordeelsdag; zoals er geschreven is in 1 Petrus 1 : 25: „Maar het Woord des Heeren blijft in der eeuwigheid; en dit is het Woord dat onder u verkondigd is”, en Openb. 2 : 25: „Hetgeen gij hebt, houdt dat, totdat Ik zal komen.” Daarom is Mohammed een godslasteraar, die een andere godsdienst verzonnen heeft. En de paus en de monniken zijn ook godslasteraars, die het Avondmaal des Heeren veranderd hebben in een waar apenspel, n.l. in de Mis. Ook leert het gebruik van het Avondmaal, dat Christus nog niet gekomen en naar het lichaam nog niet op aarde aanwezig is.

De instellingswoorden, zoals wij die nu verklaard hebben, krijgen nog nader belichting uit de woorden van de Apostel, die wij nu nog kort zullen uitleggen.

Verklaring van Paulus' woorden in 1 Kor. 10 : 16v.

„De drinkbeker der dankzegging, dien wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen één brood deelachtig zijn.”

De drinkbeker der dankzegging. Dat „eulogia” en „eucharistie”, d.w.z. zegening en dankzegging, in deze handeling één en hetzelfde betekenen, blijkt uit de overeenkomst met de Inzettingswoorden. Daarom heet hij de drinkbeker der zegening of dankzegging, omdat hij tot dat doel ontvangen wordt, dat wij Christus danken zouden voor Zijn lijden en dood, of om bij het gebruik daarvan te denken aan de weldaden van Christus en Hem daarvoor te danken.

Is de gemeenschap des bloeds van Christus. Gemeenschap is een zaak die aan velen gemeen is, of een gelijkelijk deelhebben aan één gemeenschappelijke zaak. Dus is de gemeenschap aan Christus, aan de éne Christus met al Zijn weldaden, aan alle gelovigen gemeen; of ze is een geestelijk gezelschap der gelovigen met Christus, zoals de leden met het Hoofd en de ranken met de Wijnstok, Joh. 15 : 1, Ef. 5 : 1, 1 Joh. 1 : 3. Daarvan belijden wij in de Geloofsartikelen: „Ik geloof de gemeenschap der heiligen.” En het brood en de drinkbeker des Avondmaals zijn de gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus, in dezelfde zin, als de drinkbeker het Nieuwe Testament is, d.w.z. door een figuurlijke spreekwijze, die bij de sacramenten gebruikelijk is. Want dit zijn tekenen van onze gemeenschap met Christus' lichaam en bloed, of met Christus Zelf en Diens weldaden. Want uitwendige en lichamelijke zaken zijn of kunnen eigenlijk geen innerlijke en geestelijke gemeenschap genoemd worden. En dit uiterlijke eten getuigt ervan, dat Christus' lichaam en bloed en al Zijn verdiensten de gelovigen werkelijk gemeen gemaakt of meegedeeld worden, zodat zij én met Christus én onder elkaar één lichaam worden. Daarom verklaart de Apostel in het kort, dat deze gemeenschap daarin bestaat, dat wij velen één lichaam zijn, d.w.z. dat Christus het Hoofd is en wij de leden zijn. Hieruit wordt besloten, dat de gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus, waarover de Apostel spreekt, geenszins een mondeling eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus is, zoals sommigen willen beweren.

ZONDAG 29.

De rechte leer van het Avondmaal des Heeren is op Schriftuurlijke wijze in de vorige Zondag verklaard. Nu volgt in Zondag 29 een weerlegging van de voornaamste dwaling, die hiermee in strijd is, n.l. die van de Roomsens, die leren dat „het brood en de wijn in het Avondmaal veranderen in het wezenlijke lichaam en bloed van Christus.” Hier wordt 1. de dwaling weerlegd, in Vraag 78 en 2. op het voornaamste bezwaar van de Roomsens geantwoord, in Vraag 79.

Vraag 78: *Wordt dan uit brood en wijn het wezenlijke lichaam en bloed van Christus?*
 Antwoord: *Neen, maar zoals het water in de Doop niet in het bloed van Christus veranderd wordt, noch de afwassing der zonden zelf is (waarvan het alleen een Goddelijk waanteken en verzekering is), also wordt ook het brood in het Avondmaal niet het lichaam van Christus zelf, hoewel het naar de aard en eigenschap der sacramenten^{a)} het lichaam van Jezus Christus genoemd wordt b).*

- a) Gen. 17 : 10, 14, Ex. 12 : 27, 43, 48, en 13 : 9, Hand. 7 : 8, Ex. 24 : 8, id. 29 : 36, Lev. 16 : 10; 17 : 11, Jes. 6 : 7, Hand. 22 : 16, Tit. 3 : 5, 1 Petrus 3 : 21, 1 Kor. 10 : 1-4 en 16; id. 11 : 24v., 27v.
 b) Matth. 26 : 26, Mark. 14 : 22, Luk. 22 : 19.

Verklaring van Vraag 78.

Hier wordt verworpen en weerlegd de transsubstantiatie van de Roomsens, d.w.z. die leer, krachtens welke men leert, dat in het Avondmaal het brood wezenlijk veranderd wordt in Christus' lichaam; en tevens wordt ook de consubstantiatie verworpen, d.w.z. die leer krachtens welke geleerd wordt, dat in, onder en met het brood Christus' lichaam schuilt en verborgen is; welke (leer) de Ubiquitisten of Martinisten willen verdedigen. En aangezien de Rooms-katholieken en meerderen loochenen, dat in Christus' woorden: “Dit is Mijn lichaam” een sacramentele spreekwijze is, en (zij) almaar roepen, dat men bij de woorden blijven moet, daarom dienen wij hier wat breder over de betekenis der woorden te handelen.

Over het woordengeschild bij het Avondmaal.

Er bestaat een zeer hatelijke strijd over de betekenis van Christus' woorden „Dit is Mijn lichaam” De Roomsens verzinnen, dat door de kracht van de consecratie of zegening een verandering van het wezen plaats heeft, d.w.z. dat het wezen van het brood veranderd wordt in het wezen van Christus' lichaam, hoewel alleen het uitwendige en andere bijkomstigheden van het brood (dezelfde, n.l.) blijven; en dit noemen zij *transsubstantiatie*.

De Ubiquitisten wenden voor: een samen-bestaan des wezens, of, dat het wezen van het lichaam en het brood tegelijk bestaan, en leggen de woorden als volgt uit: „Dit is Mijn lichaam”, d.w.z. in, met en onder dit brood is Mijn lichaam. Beide groepen beroemen er zich dapper op, dat zij de woorden van Christus op een eenvoudige

manier opvatten, en dat zij de letter volgen. Maar geen van beide doen ze hetgeen waarop zij zich beroemen. Want dit is een waarachtige en eenvoudige eigenschap der woorden, om de ware bedoeling van de Auteur te verstaan, dat er niets aan de woorden toe- of afgedaan wordt, noch ook iets in de letter veranderd wordt. Maar noch de Rooms en noch de Ubiquitisten vatten Christus' woorden op eenvoudige wijze op, ja zelfs niet zonder toedoen of verandering. Want in plaats dat Christus gezegd heeft dat het brood Zijn lichaam is, beweren de Rooms en, dat het brood door de kracht der woorden wordt, of geworden is: het lichaam van Christus, en dat het wezen van het brood in het wezen van Christus' lichaam veranderd is. En de Ubiquitisten wijken nog verder van de eenvoud der woorden af. Want in plaats dat Christus eenvoudig van het brood gezegd heeft: „Dit is Mijn lichaam”, beweren zij: in, met en onder dit brood is Mijn onzichtbaar lichaam, en zij doen er ook van het hunne bij, zoals: „dadelijk, wezenlijk, lichamelijk”, enz.

Maar wij nemen Christus' woorden zonder enige toevoeging of verandering aan. Want wij zeggen, dat het brood Christus' lichaam is, en ook het waarachtige en natuurlijke lichaam, dat voor ons overgegeven is. En omdat dit, naar de letter verstaan, met de waarheid van het christelijke geloof in strijd is (want het brood is eigenlijk en van nature niet het lichaam van Christus, dat voor ons gekruisigd werd, maar een klomp tarwe, tot voedsel voor de mensen gebakken), daarom zijn wij dus van mening, dat in deze woorden een figuurlijke spreekwijze (te vinden) is, en dat men daarom een geschikte betekenis (ervoor) zoeken moet, volgens Augustinus' regel: „Dit is de manier om uit te vinden, of een spreuk letterlijk of figuurlijk dient opgevat te worden, dat n.l. alles wat in Gods Woord, letterlijk verstaan, niet tot de waarheid des geloofs (over)gebracht worden kan, daarvan dient gij dan te weten, dat het figuurlijk of oneigenlijk opgevat moet worden.” En volgens deze regel voert Augustinus zelf het eten van het vlees van Christus als voorbeeld aan, wanneer hij zegt in c. 16: „Tenzij dat gij eet het vlees van den Zoon des mensen, en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelf. Naar het schijnt gebiedt Hij een boos feit of gruwelijk stuk. Daarom is het figuurlijk of op oneigenlijke manier gesproken, wanneer ons geboden wordt, dat wij gemeenschap moeten hebben aan het lijden des Heeren, en dat wij in onze gedachten er liefelijk en profijtelijk aan moeten vasthouden, dat Zijn vlees voor ons gekruisigd en gewond is.”

En om de juiste betekenis te zoeken, volgen wij niet de wijsbegeerte of het menselijke vernuft, maar gebruiken wij die regels, waarnaar men altijd - krachtens de overeenstemming van alle rechtzinnige theologen of uitleggers der Schrift - oordelen moet over alle uitlegging der Schriftuur: n.l. naar de regel des geloofs, overeenkomstig de natuur der zaak die behandeld wordt, en tenslotte naar de uitspraken der Schrift, die hetzelfde leren. Want met behulp van deze drie regels wordt in de Schrift de rechte zin ontdekt, wanneer de nood dringt om van de letter te komen tot de betekenis.

Allereerst dus: Er dient geen uitleg aanvaard te worden, die niet overeenstemt met de regel des geloofs, of die in strijd is met een Geloofsartikel, of met een gebod der Tien Geboden, of met bepaalde nadrukkelijke uitspraken der Schrift. Want de Geest der waarheid strijdt niet met Zichzelf.

Ten tweede: De betekenis dient overeen te komen met de aard der zaken, waarover gehandeld wordt, en waarvan de woorden luiden, welke betekenis men zoeken zal. Bijvoorbeeld: Omdat hier gezocht wordt naar de betekenis van de woorden des Avondmaals, dat een sacrament is, daarom moet men nagaan, hoe de Heilige Schrift op andere plaatsen over de sacramenten en ook over het Avondmaal zelf spreekt.

Ten derde: Dat men de gelijkkluidende teksten dient te bestuderen, waardoor het

openbaar en bekend is, of bewezen kan worden, dat met andere woorden over dezelfde zaak gesproken wordt, die in de tekst waarover het geschil gaat, begrepen is. Want wanneer men de betekenis kan weten van een duidelijker tekst waarover geen geschil bestaat, dan zullen wij ook zekerheid krijgen van de tekst waarover het geschil loopt, omdat in beide teksten hetzelfde geleerd wordt. En wanneer de betekenis der Avondmaals-woorden met deze regels overeenkomt, is deze ongetwijfeld waar, en zijn andere betekenissen die hiermee in strijd zijn, niet waar.

Nu hebben wij al eerder onze betekenis en opvatting, die met deze regels overeenkomen, op deze manier verklaard, dat Christus n.l. van het brood dat Hij in de handen droeg en, nadat Hij het gebroken had, aan de discipelen uitdeelde, gezegd heeft: „Dit is Mijn lichaam, dat voor u gegeven, of gebroken wordt“; en dat het brood zelf het waarachtige en natuurlijke lichaam van Christus is, niet wat het wezen betreft, noch door een toverachtige verandering, maar door de verborgen betekenis, of door een sacramentele niet-letterlijke spreekwijze; d.w.z. dat het een teken of sacrament is van Christus' lichaam; dat ook deze woorden „Dit is Mijn lichaam“ de woorden zijn van de belofte der genade, inzake het geestelijke eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus, d w. z. inzake de geestelijke gemeenschap der gelovigen met Christus, die in het Evangelie beloofd en door deze ceremonie bevestigd wordt. Dus is de betekenis der woorden „Dit is Mijn lichaam“ deze: Dit brood dat Ik breek en aan u uitdeel om te eten, is een teken van Mijn lichaam, dat voor u in de dood overgeleverd wordt, en (het is) een zeker zegel van uw vereniging met Mijn lichaam. Wie dus de belofte des Evangelies gelooft en dit brood eet, die eet zo waarachtig en daadwerkelijk door het geloof Mijn lichaam, als hij, waarachtig en daadwerkelijk dit sacrament van Mijn lichaam met de mond ontvangt. Daarom wordt aan het teken de naam van de betekende zaak toegekend, door een figuurlijke manier van spreken, die voor de sacramenten zeer gebruikelijk is; en zulks enerzijds vanwege de gelijkenis tussen het teken en de betekende zaak, en anderzijds omdat het teken én de betekende zaak samen en tegelijk ontvangen worden bij een wettig gebruik. Zoals dus de Doop de afwassing der zonden en het bad der wedergeboorte heet, omdat de Doop een waarteken van beide is, evenzo wordt ook het brood genoemd: het lichaam van Christus, en de drinkbeker, of de wijn in de drinkbeker: het bloed van Christus, omdat ze een waarteken zijn van Christus' lichaam en bloed. En dit is niet alleen de opvatting van ons, maar ook die van Christus Zelf, van de Apostelen en van alle orthodoxe kerkvaders, waarvan wij niet twijfelen, of ze komt zeer goed met de waarheid van het Evangelie overeen. Daarom zijn wij van mening, dat alleen deze betekenis in de Kerk zuiver geleerd en gehandhaafd dient te worden, hoezeer ze dan ook door de tegenstanders, n.l. de Rooms en Martinisten, als ketters zou veroordeeld worden. Laten wij nu tot het bewijs overgaan.

Allereerst zullen wij de bewijzen voor onze opvatting verklaren en verdedigen. Daarna zullen wij spreken over de transsubstantiatie, d.w.z. de leer van de Rooms-katholieken over de verandering van het brood in het lichaam van Christus. En ook over de consubstantiatie, d.w.z. over de leer van de Ubiquitisten, dat n.l. het lichaam van Christus in, met en onder het brood zou schuilgaan. En wij zullen ook nog een verklaring erbij geven over het mondeling eten van Christus' lichaam.

Wij zullen de bewijzen voor ons standpunt - ten einde een goede rangschikking te verkrijgen en alles beter in het geheugen te prenten - in vier groepen verdelen.

1. Sommige bewijzen worden ontleend aan de gelijkmatigheid van de Geloofsartikelen, of aan een vergelijking van de onderdelen der christelijke leer.

2. Sommige worden ontleend aan de natuur der zaak, die in behandeling is, d.w.z. aan de algemene leer der sacramenten.
3. Sommige worden ontleend aan de tekst en (bijzondere) omstandigheden des Avondmaals.
4. Sommige worden ontleend aan de gelijkkluidende teksten der Schrift, die een soortgelijke of dezelfde leer in woorden stellen, die buiten kwestie zijn.
5. Hierbij kan dan nog als vijfde groep komen, n.l. de uitspraken der kerkvaders.

EERSTE GROEP. De bewijzen, ontleend aan de gelijkmatigheid der Ge-loofsartikelen.

1. Aan het Artikel over de menswording (n.l. van Christus). Het Woord, de eeuwige Zoon van God, heeft een natuur aangenomen, die waarachtig menselijk is, ons in alles gelijk, uitgenomen de zonde; en die natuur behoudt Hij tot onze troost en zaligheid voor eeuwig.

Maar de menselijke natuur is vanwege de eigenschap van haar wezen, oneindig noch onvatbaar, en ook kan zij niet tegelijkertijd op alle of op vele plaatsen, of op meer plaatsen dan één (aanwezig) zijn, en evenmin kan zij tegelijk zichtbaar en onzichtbaar, of voor de uiterlijke zintuigen vatbaar en onvatbaar zijn. Want het komt alleen de Godheid toe, om door Haar Wezen op vele en alle plaatsen tegenwoordig te zijn, zoals er geschreven staat: „Vervul Ik niet den hemel en de aarde?” (Jer. 23 : 24); en door deze eigenschap wordt God van alle andere schepselen onderscheiden. Ja, ook de Godheid Zelve kan, aangezien Zij onveranderlijk en waarachtig is, niet tegelijk zichtbaar en onzichtbaar, eindig en oneindig zijn, maar blijft steeds onzichtbaar, onvatbaar en oneindig.

Daarom mag men niet verzinnen, dat Christus - toen Hij zeide: „Dit is Mijn lichaam” - met een en hetzelfde lichaam tegelijk zichtbaar aan de Tafel gezeten heeft én onzichtbaar in het brood (aanwezig) geweest is; of dat Hij nu zichtbaar in de hemel verkeert, én onzichtbaar in het brood is, en dat het op alle plaatsen waar het Avondmaal des Heeren gevierd wordt, op aarde is.

2. Aan het Artikel van de hemelvaart. Christus is waarlijk ten hemel gevaren, d.w.z. Hij is met Zijn lichaam van de aarde Omhoog opgenomen, boven deze zienlijke hemelen, in de hemelse woonstede, zodat Zijn lichaam niet op aarde bleef of daar nu nog is, maar dat het in de hemel is, vanwaar Hij zichtbaar wederkomen zal ten oordeel. Dus is Zijn lichaam niet in het brood. Hierbij dient men op twee dingen te letten.

1. Dat vanwege de bewijzen, ontleend aan de hemelvaart, het lichaam van Christus niet weggenomen wordt uit het Avondmaal, zoals sommigen ons belasteren, maar alleen uit het brood. Want de afstand die er is tussen hemel en aarde, kan niet beletten, dat Christus' lichaam - hoewel het in de hemel is - voor de gelovigen tegenwoordig is in het Avondmaal, en van hen door het geloof gegeten wordt, ook al is het niet verborgen in het brood, en al komt het vóór de oordeelsdag niet van de hemel naar beneden. Want ons geloof ~schouwt en omhelst het lichaam en bloed, en alle weldaden van Christus, als aanwezig in het Woord der belofte, die aan de uiterlijke tekenen gehecht is.

2. Dat de bewijzen, ontleend aan de hemelvaart, niet alleen en op zichzelf, maar verbonden met het eerste bewijs - ontleend aan de waarheid van Zijn menselijke natuur! - de menselijke tegenwoordigheid van Christus in het brood weerlegt. Want als de menselijke natuur van Christus van dien aard was, dat ze tegelijk in de hemel en op

de aarde, of alomtegenwoordig zijn kon, dan zou voorzeker Zijn hemelvaart niet kunnen beletten, of Hij zou tegelijk in het brood en in de hemel kunnen zijn. Maar aangezien de eindige, menselijke natuur noch op vele, noch op alle plaatsen tegelijk tegenwoordig zijn kan, staat nu ook het bewijs, ontleend aan de hemelvaart, vast; en zoals men bij het eerste Avondmaal dus besluiten kon uit de eigenschap der menselijke natuur: Christus' lichaam zit aan de Tafel te midden van de discipelen, en is daarom niet in het brood of in de mond der discipelen, zo kan men ook uit de waarheid van de hemelvaart als volgt besluiten: *Het lichaam van Christus is in de hemel, en daarom is het niet in het brood of ergens anders op aarde.*

Om tegenover deze bewijzen de lichamelijke tegenwoordigheid en het eten van Christus' lichaam in het brood te verdedigen, plaatsen onze bestrijders de volgende uitvluchten:

Eerste bezwaar: Het is alleen het menselijke vernuft dat van mening is, dat de lichamelijke tegenwoordigheid in het brood, met deze Geloofsartikelen in strijd is. Evenwel bewijst dit nog niet, dat ze daarom inderdaad ermee in strijd is.

Antwoord. Het is niet waar dat alleen het menselijke vernuft zo oordeelt. Want ook het christelijke geloof oordeelt hetzelfde. En Gods Woord leert ons, dat Christus' lichaam een waarachtig, menselijk en eindig lichaam is, en dat het niet tegelijk op alle of vele plaatsen zijn kan; ja, dat het nu, nadat het ten hemel gevaren is, tot aan het einde der wereld niet op aarde, maar in de hemel is en daar blijven zal, tot de tijd van de wederoprichting aller dingen, Hand. 1 : 11, en 3 : 21. Daarom strijdt het niet alleen met de rede of het menselijk vernuft, zoals zij verzinnen, maar ook met Gods Woord, dat Christus' lichaam in de hemel én in het brood tegelijk aanwezig zou zijn. Wel is het waar en buiten alle geschil, dat in Goddelijke zaken het menselijk vernuft - als het in strijd is met Gods Woord - niet gehoord, maar onder Gods Woord gebogen moet worden. En toch moet het niet geheel en al uitgesloten en verworpen worden, ook niet in Goddelijke zaken, alsof men tot Gods Woord uitsluitend een onvernünftig of verstandeloos gevoelen zou moeten brengen; maar men dient het ook recht te gebruiken, om het ware van het onware te onderscheiden. Want daartoe is ons door God het vernuft of verstand gegeven, opdat wij door het licht van ons vernuft tegenstrijdige opvattingen zouden leren onderscheiden, en met zekerheid verstaan wat in Gods Woord begrepen is, of wat daarmee in strijd is; opdat wij het ene zouden aannemen en het andere verwerpen. En indien dit niet voor vast en onweersprekelijk gehouden wordt, zal er geen enkele leer - hoe ongerijmd en goddeloos ook! -, en er zal niets in de stinkvaten van alle (mogelijke) ketters - hoe wanschapen en onbeschaamd ook! - door de uitspraken der Schrift weerlegd kunnen worden. Want steeds zullen de ketters en bedriegers deze uitvlucht gebruiken, dat hun leer met Gods Woord niet in strijd is, maar dat zo iets alleen ons vernuft maar zo toeschijnt.

Tweede bezwaar: Christus is almachtig. Daarom kan Hij doen hetgeen Hij beloofde, n.l. dat Zijn waarachtig en natuurlijk lichaam tegelijk in de hemel en in het brood is.

Antwoord: 1. Christus is zo almachtig, dat Hij ook tevens waarachtig is. Daarom betoont Hij Zijn almacht niet om de Geloofsartikelen, welke de onwrikbare Waarheid zijn, omver te stoten, maar om die te bevestigen. 2. Weliswaar kan Christus alles doen wat Hij beloofde, maar wij lezen er nergens van, dat Christus beloofde dat Zijn lichaam in het brood zijn zal. Als zij bewijzen kunnen, dat dit ergens van Hem beloofd is, dan zullen wij ook vanzelf toegeven, dat Hij dit doen kan.

Derde bezwaar: De Schrift schrijft het lichaam van Christus tal van eigenschappen en bijzonderheden toe, die de natuur te boven gaan en die onze lichamen en andere schepselen missen; zoals op het water wandelen, (van gedaante) veranderd

worden, omhoog door de lucht opgenomen worden in de hemel, door steen en gesloten deuren gaan, met de Godheid personeel verenigd zijn, een Offer voor de zonden worden. Daarom is het niet ongerijmd, dat men aan dat lichaam ook toeschrijft: de tegenwoordigheid in de hemel én in het brood tegelijk, d.w.z. dat het op vele, ja zelfs op alle plaatsen aanwezig is.

Antwoord: 1. Hier worden veel onware dingen met de ware vermengd. Want dat Christus door stenen en gesloten deuren zou doorgegaan zijn, staat niet in de Schrift vermeld. 2. De andere bijzonderheden staan wel alle in de Schrift vermeld, maar zijn van dien aard, dat ze het lichaam toch een schepsel laten. Maar de aanwezigheid van Christus' lichaam op vele of op alle plaatsen, is nergens in de Schrift vermeld. Ook zou het lichaam dan niet waarachtig-menselijk, ja zelfs geen schepsel kunnen zijn. Want het is alleen aan de oneindige Godheid eigen om tegelijk op vele verschillende plaatsen, of om van nature alomtegenwoordig te zijn. Daarentegen zijn alle schepselen eindig en kunnen vanwege hun eindigheid niet tezeldertijd op meer plaatsen dan één aanwezig zijn. Vandaar dat de Schrift en de kerkvaders steeds de tegenwoordigheid op vele of alle plaatsen hebben aangehaald, als een waar en stellig bewijs voor de waarachtige en enige Godheid; zoals Christus van Zichzelf in Joh. 3 : 13 spreekt: „De Zoon des mensen, Die in den hemel is.”

En Didymus schrijft: „Als de Heilige Geest één van de schepselen was, dan zou Hij ook een bepaald of eindig Wezen hebben, zoals alle dingen die geschapen zijn. Want hoewel de onzienlijke schepselen niet op een bepaalde plaats bepaald worden, zijn ze toch eindig door de eigenschap van hun natuur. Maar omdat de Heilige Geest in velen is, heeft Hij geen bepaald of eindig Wezen.” En Tertullianus zegt: „Is het dat Christus alleen Mens is, hoe is Hij dan op alle plaatsen tegenwoordig, waar Hij aangeropen wordt? Aangezien dit geen natuur van mensen, maar van God is, n.l. dat Hij op alle plaatsen aanwezig zijn kan." Daarom is het een bedrieglijke conclusie die men hieruit trekt. Want deze bijzonderheden zijn er geen oorzaak van, waarom Christus' lichaam op vele of alle plaatsen tegelijk aanwezig zou kunnen zijn. En bovendien is er een groot verschil tussen de alomtegenwoordigheid en deze bijzonderheden.

Derde bewijs: (ontleend aan het Artikel van de gemeenschap der heiligen met Christus). Zoals de gemeenschap der heiligen met Christus is, d.w.z. Christus' blijven in de heiligen en het blijven der heiligen in Christus, zo is ook het eten van Zijn lichaam. Want het kan niet betwijfeld worden, dat Christus niet anders door ons gegeten wordt, dan zoals Hij - gegeten - in ons woont en blijft; aangezien Hij zowel in als buiten het Avondmaal Zichzelf aan ons meedeelt, opdat Hij steeds in ons en wij in Hem blijven; maar niet opdat Hij van ons gegeten zijnde, weer zou weggaan of in ons verdwijnen, Joh. 14 : 23: „Wij zullen tot hem komen en zullen woning bij hem maken", en Joh. 6 : 54: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die heeft het eeuwige leven.” Maar de gemeenschap der heiligen met Christus, d.w.z. het blijven van Christus in de heiligen en van de heiligen in Christus, is niet lichamelijk, maar geestelijk; door welke gemeenschap de heiligen aan Christus en al Zijn weldaden door het geloof deel krijgen. Echter niet zo, dat de massa van Christus' lichaam binnen in de lichamen der heiligen is, maar zó dat zij door de band des Heiligen Geestes als lidmaten in dit lichaam ingelijfd, en zeer nauw daarmee verbonden worden, hoewel zij op aarde zijn en het lichaam van Christus in de hemel is, Ef. 3 : 17: „Opdat Christus door het geloof in uwe harten wone", 1 Joh. 3 : 24 en 4 : 13: „Hieraan kennen wij, dat wij in Hem blijven en Hij in ons, omdat Hij ons van Zijnen Geest gegeven heeft", en Joh. 15 : 5: „Ik ben de Wijnstok en gij zijt de ranken", enz. Daarom is ook het eten van Christus' lichaam niet lichamelijk, maar geestelijk, zowel in als buiten het Avondmaal.

Het vierde bewijs, ontleend aan hetzelfde Artikel. De gemeenschap der heiligen met Christus is altijd eender geweest, zelfs van het begin der wereld af. Want Christus heeft van eeuwigheid af niet anders in ons gewoond, dan Hij altijd gewoond heeft in alle heiligen, zovelen er ooit zalig geworden zijn. Want zij zijn allen tezamen met ons één lichaam, 1 Kor. 10 : 3v., Ef. 4 : 4, Rom. 8 : 9. Maar vroeger, vóór Christus' menswording heeft er geen andere dan een geestelijke gemeenschap met Hem kunnen bestaan. Daarom is ook onze gemeenschap met Hem - in en buiten het Avondmaal - geen andere dan een geestelijke. Hieruit blijkt wel, dat het Artikel van de gemeenschap der heiligen geen lichamelijk eten van Christus toelaat, maar gans en al een geestelijk eten vereist en bevestigt.

Vijfde bewijs, ontleend aan het Artikel van de vergeving der zonden. Als Christus lichamelijk in het brood en in onze hand is, dan moet de vergeving der zonden van God begeerd worden omwille van hetgeen wij in onze hand houden en in onze mond steken, hetzij dan dat de substantie of het wezen van het brood blijft, dan wel tenietgedaan wordt. Want de vergeving der zonden dient van God, om Christus' wil, begeerd en verwacht te worden, vooral bij de bediening van het Avondmaal. Wanneer wij dus het Avondmaal vieren, dan zouden wij dit bij onszelf hebben te bedenken en aldus de hemelse Vader moeten aanspreken: *„Ik bid U, hemelse Vader, of Gij mij genadig wilt zijn omwille van deze Uw Zoon, Die ik a.h.w. hier in dit brood tegenwoordig, in deze mijn hand houd en met mijn mond ontvang.”*

Maar dit is dezelfde afgoderij, als in de Paapse Mis bedreven wordt, waardoor de Misdienaars verzinnen dat zij Christus lichamelijk in hun handen houden en daar opofferen, of Hem stellen voor de Vader, om voor henzelf en anderen vergeving der zonden te verwerven, om deze Zone Gods, Die zij in hun handen houden en tonen; hetgeen zonder enige twijfel een vreselijke en vervloekte afgoderij is, zodat het beter is om duizend doden te sterven dan zoiets ook maar eenmaal te bedrijven. Want ons is uit Gods Woord onderwezen, dat wij onze zaligheid van God zullen (af)bidden en verwachten om Christus' wil, Die om onzentwil Mens geworden is, voor ons geleden heeft, en nu in de hemel aan Gods rechterhand voor ons intreedt; maar niet om Degene Die wij, in onze handen dragen. Daarom komen wij tot dit besluit: Hetgeen de afgodische opoffering van de Rooms en bevestigt, dat dient men te verwerpen. Welnu, de leer van de lichamelijke tegenwoordigheid en van het mondeling eten van Christus in het brood, bevestigt de opoffering van de Rooms en, gelijk aangetoond is. Daarom dient men deze leer te verwerpen.

Het zesde bewijs, op grond van het Artikel van de aanbidding, waardoor wij geloven dat Christus, onze God en Heere, dient aanbeden te worden; en op grond van het tweede gebod der Tien geboden, waardoor God alle diensten die door Hem niet ingesteld zijn, als afgodisch verbiedt en verdoemt.

Overal waar men weet dat Christus lichamelijk tegenwoordig is, hetzij zichtbaar of onzichtbaar, daar moet Hij aanbeden worden; en daar dienen de harten en lichaamsgebaren naar de plaats of naar de zaak toegewend te zijn, waarin Hij heet tegenwoordig te zijn.

Maar om de aanbidding op het brood of op de plaats van het brood te richten, is ongetwijfeld een afschuwelijke afgoderij. Want allereerst is het duidelijk, dat de aanbidding door geen enkel gebod of belofte van God aan het brood of aan de plaats van het brood gebonden is. En het is een onbetamelijke, afgodische zaak, om de aanroeping van God te binden aan een bepaalde zaak of plaats, d.w.z. te stellen, dat God op een bepaalde plaats aanbeden moet worden, en op een bepaalde plaats (de gebeden) verhoort, waar Gods volgens Zijn geschreven Woord, niet geboden heeft, dat

Hij aangeropen zal worden, noch beloofd heeft dat Hij verhoren wil. Bovendien staat het vast, dat er onder het Nieuwe Testament of na Christus' hemelvaart, uitsluitend een geestelijke aanbedding geëist wordt; en dat de aanbedding die op een bepaalde plaats op aarde geschiedt, geheel en al weggenomen en verboden is. Dit onderwijst ons de Heere in Joh. 4 : 21-24, als Hij zegt: „De ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden. Gijlieden aanbidt wat gij niet weet; Wij aanbidden wat Wij weten; want de zaligheid is uit de Joden. Maar de ure komt en is nu, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid; want de Vader zoekt ook dezulken, die Hem alzo aanbidden. God is een Geest en die Hem aanbidden, moeten Hem aanbidden in geest en waarheid.” Daarom is Christus dus niet lichamelijk tegenwoordig in het brood of op de plaats van het brood.

Bezwaar, n.l. tegen het 5e en 6e bewijs: Christus heeft niet geboden, dat Hij in het brood moet opgeofferd, maar dat Hij zal gegeten worden. Daarom wordt door de lichamelijke tegenwoordigheid de opoffering of aanbedding van de Rooms en niet bevestigd.

Antwoord: 1. Dit is zoveel als een onzekere zaak willen bewijzen door een andere zaak, die net zo onzeker is. Want er staat nergens geschreven, dat Christus geboden heeft, dat men Hem in het brood zal eten. 2. Zij zoeken naar ijdele uitvluchten. Want wanneer er door God een algemeen gebod om een bepaalde zaak uit te voeren, gegeven wordt, dan zijn alle mensen daaraan gebonden, zonder dat men enige verwachting mag hebben van een bijzonder gebod. Nu heeft God inzake Christus, Zijn Zoon, dit algemene gebod afgekondigd in Ps. 45 : 12: „Dewijl Hij uw Heere is, zo buig u voor Hem neder”, en in Ps. 97 : 7 en Hebr. 1 : 6: „En dat alle engelen Gods Hem aanbidden.” Daarom behoorden wij allen tezamen dit algemene gebod te gehoorzamen en Christus in het brood te aanbidden, niet minder dan wanneer wij Hem met onze ogen aanwezig zagen, ja alsof wij stellig wisten, dat Hij in het brood lichamelijk tegenwoordig was. Zo verwachtte Thomas geen bijzonder gebod, maar deed er zeer goed aan, dat hij zijn aanbedding richtte op de plaats waar hij Christus staan zag, zeggende: „Mijn Heere en mijn God!” Joh. 20 : 28. Zolang nu de gedachte aan een lichamelijke tegenwoordigheid blijft, blijft ook de aanbedding van de Rooms en (bestaan), en dus ook de opoffering, ja de gehele Paapse Mis. Want zelfs de Rooms en vatten de opoffering van Christus niet als een slachting op, maar als de vertoning van Zijn lichamelijke tegenwoordigheid, en als het begeren en verkrijgen van de vergeving der zonden omwille van Hem, Die in de handen van de misdie naar aanwezig is.

TWEEDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de aard of natuur der zaak die behandeld wordt, of: aan de algemene leer der sacramenten.

1. Wanneer bij de sacramenten de namen zelf der betekende zaken aan de tekenen toegekend worden, dan wordt daarmee niet een lichamelijke tegenwoordigheid van de betekende zaken bedoeld, of een schuilgaan ervan in de tekenen, maar enerzijds een overeenkomst ervan met de tekenen, en anderzijds een verzegeling ervan door de tekenen, en ook een mededeling der betekende zaken mét de tekenen, die samen ontvangen worden bij een wettig gebruik. Maar bij dit sacrament (n.l. van het Avondmaal) heeft Christus aan de tekenen, n.l. aan het brood en de wijn, de namen van de betekende zaken toegekend, n.l. Zijn lichaam en bloed: „Dit is Mijn lichaam”, en: „Dit is Mijn bloed.” Daarom betekenen die woorden geen lichamelijke tegenwoordigheid van het lichaam in het brood of van het bloed in de wijn, maar een sacramentele samenvoeging en ontvangst van de betekende zaken mét de tekenen.

2. De aard of natuur van alle sacramenten is, dat de zichtbare tekenen lichamelijk uit de hand van de dienaar ontvangen worden, en de onzichtbare gaven, of de betekende zaken, geestelijk door het geloof. Het Avondmaal is een sacrament.. Daarom worden in het Avondmaal de tekenen - brood en wijn - lichamelijk, en de betekende zaken - het lichaam en bloed van Christus - geestelijk, n.l. door het geloof, ontvangen.

3. De sacramentele uitdrukkingen dienen ook sacramenteel te worden opgevat. De woorden van het Avondmaal „Dit is Mijn lichaam" en „Dit is Mijn bloed", zijn sacramentele uitdrukkingen. Want zij spreken van een sacrament, en schrijven de namen der betekende zaken aan de tekenen toe. Daarom moeten ze ook op een sacramentele wijze, d.w.z. door een figuurlijke wijze van spreken - die bij de sacramenten gebruikelijk is! - verstaan worden. Bezwaar: In de woorden des Avondmaals is niet een figuurlijke of sacramentele uitdrukking (aanwezig). Dus mag men niet zo'n uitleg verzinnen. Antwoord: Toch wel. Want Christus Zelf heeft er een sacramentele uitleg aan toegevoegd, toen Hij (in Luk. 22 : 19 en 1 Kor. 11 : 24v.) zeide: „Doet dit", d.w.z. eet dit brood en drinkt deze drinkbeker, „tot Mijn gedachtenis", opdat gij daardoor vermaand en verzekerd moogt worden, dat Mijn lichaam en bloed voor u overgegeven en vergoten is, en u gegeven wordt tot een spijs en drank des eeuwigens levens. Zo lezen we ook (in Luk. 22 : 20): „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed", d.w.z. een zegel van het Nieuwe Testament of van de belofte der genade, die nu volbracht is door Mijn bloed.

4. Een zaak die in de belofte des Evangelies niet uitgedrukt is, kan door het Avondmaal niet verzegeld worden. Want de sacramenten, waarvan het Avondmaal er een is, zijn zichtbare beloften of zichtbare tekenen van dezelfde weldaden van God, als in het Evangelie aan de gelovigen beloofd worden, d.w.z. zij betekenen en verzegelen, en stellen niets anders voor dan hetgeen tevoren door het Evangelie beloofd werd.

Maar het lichamelijke eten van Christus' lichaam is in het Evangelie niet alleen nergens beloofd, maar ook nadrukkelijk en publiek door Christus verworpen en weerlegd, Joh. 6 : 62v., en zulks om twee redenen: 1. omdat Hij kort daarna Zijn lichaam ten hemel zou opvoeren, zodat Hij het daarom niet lichamelijk, maar geestelijk te eten gaf; 2. omdat het lichamelijke eten van Zijn vlees ons niet van nut zou zijn en wij dat daarom niet van Hem behoeven te verwachten. Christus maakt hier ook geen onderscheid tussen een plomp of subtiel, of tussen een zichtbaar of onzichtbaar eten. Want de Kapernaïeten maakten bij het eten geen onderscheid, en daar was alleen kwestie over het mondeling eten zelf, en niet over een plompe of subtiele wijze van eten. Dus moet men geen lichamelijk en mondeling eten van Christus in het Avondmaal verzinnen, dat het Evangelie onbekend is.

5. De idee van de lichamelijke tegenwoordigheid, en van het eten van Christus in het brood verschilt totaal van het wezen van het sacrament. Daarom moet ze dan ook verworpen worden. Dit wordt bewezen: omdat het noch een teken, noch de betekende zaak is, uit welke twee zaken alle sacramenten bestaan. Niet het teken: enerzijds, omdat er geen zaak zou zijn, die hierdoor betekend zou worden., anderzijds, omdat het niet gezien, getast of met de uiterlijke zintuigen gevat zou kunnen worden, zoals de tekenen gevat moeten worden, opdat ze de onzichtbare dingen zouden kunnen betekenen en verzegelen, die door het geloof ontvangen dienen te zijn. Noch ook de betekende zaak:

1. Omdat zoiets nergens in het Evangelie beloofd is. Want het Evangelie spreekt

nergens van een lichamelijke vermenging van Christus' vlees met onze lichamen, noch kan er zulk een vermenging zijn, tenzij men de uitzinnigheden en beuzelingen van Eutyches en Schwenckfeld wil aanvaarden. En de betekende zaken in de sacramenten kunnen geen andere weldaden zijn, dan die in de beloften des Evangelies genoemd worden.

2. Omdat men zegt, dat dit eten ook kan plaatshebben zonder geloof, en dus zo wel aan de Godzaligen als aan de goddelozen gemeen is. En de betekende zaken in de sacramenten worden uitsluitend door het geloof, door de Godzaligen ontvangen.

3. Want als dit eten de betekende zaak was, dan zou er niemand zonder dit (eten n.l.) zalig geworden zijn, of zalig (kunnen) worden. Want het staat vast, dat alle en dezelfde betekende zaken van alle sacramenten - aangezien het de eigen weldaden van de Messias zijn, en ze begrepen zijn in de belofte der genade, waarvan de sacramenten zegelen zijn - gegeven worden aan allen die zalig worden, Ef. 4 : 4v.: „Eén lichaam is het en één Geest, gelijkewijs gij ook geroepen zijt tot één hoop uwer roeping; één Heere, één geloof, één doop", enz. En aangezien dus dit mondeling eten geen van beide is, n.l. noch teken noch betekende zaak, zo is het nog veel minder allebei. Want er is niets, dat van zichzelf een sacrament zijn kan. Daarom is het lichamelijke eten een ijdele naam, en niet meer van waarde als de afgod in de wereld, te weten: niets.

Bezwaar: Het lichamenlijk eten van Christus is een teken van de geestelijke gemeenschap met Christus, en een bijzondere bevestiging van ons geloof. Daarom is het dus niet geen van beide, of totaal niets.

Antwoord. Dit is niet waar. Want het met de mond eten, niet van het lichaam van Christus, maar van het brood, is een teken van het geestelijke eten; en dat laat zich gemakkelijk bewijzen, omdat:

1. Christus niet gebiedt, dat wij tot Zijn gedachtenis en bevestiging van ons geloof, Zijn lichaam met de mond onzichtbaar zullen eten, maar dat wij hetzelfde zullen doen als Hij gedaan en gezegd had, n.l. dit brood eten en deze drinkbeker met dankzegging drinken.

2. Paulus noemt niet het onzichtbare lichaam, maar het zichtbare en gebroken brood, de gemeenschap, d.w.z. een waarteken van de gemeenschap aan het lichaam van Christus.

3. Dezelfde Paulus gebiedt ons - wanneer hij Christus' woorden „Doet dat tot Mijn gedachtenis" uitlegt - dat wij de dood des Heeren zullen verkondigen, zo dikwijls als wij zullen eten (en dan niet het onzichtbare lichaam in het brood, maar) van dit brood, en zo dikwijls als wij zullen drinken (en dan niet het onzichtbare bloed in de drinkbeker, maar) van deze drinkbeker.

4. De genadetekenen dienen zichtbare woorden te zijn, opdat ze onze zwakheid te hulp komen. Dus mag het geen sacrament heten (volgens Erasmus), dat met geen uiterlijk teken bediend wordt. Want daartoe zijn ze van God ingesteld, opdat ze onze uiterlijke zintuigen krachtig zouden aanwijzen hetgeen in het Woord beloofd wordt; en dat ze aanzienlijke getuigenissen en panden van de gegeven en toegeëigende_ genadebeloften kunnen zijn. Daarom zegt Augustinus: „Een sacrament is een zichtbaar woord" en; „Het is een zichtbare vorm van de onzichtbare genade", en: „Een teken is, een zaak, die iets anders bekendmaakt, bóven de vorm die het aan de uiterlijke zintuigen vertoont", en: „De tekenen of zegelen der Goddelijke zaken zijn onzichtbaar, maar de zaken zelf worden onzichtbaar daarin geëerd." En dezelfde Augustinus noemt het zichtbare brood in het Avondmaal des Heeren nadrukkelijk het sacrament; en het lichaam van Christus (noemt hij) de betekende zaak van het sacrament, wanneer hij schrijft: „De

offerande der gemeente bestaat in twee dingen: in de zichtbare gedaante der elementen, en in het onzichtbare vlees en bloed van onze Heere Jezus Christus; Of: in het sacrament, èn in de betekende zaak van het sacrament, d.i.: het lichaam van Christus.”

6. De gemeenschap met Christus, die in het Woord beloofd en door de sacramenten verzegeld wordt, is niet lichamelijk, maar geestelijk, zoals al eerder met woorden, ontleend aan het Artikel van de gemeenschap der heiligen, bewezen werd. Maar de gemeenschap met Christus, welke in het Avondmaal plaatsvindt, is dezelfde als in het Woord beloofd, en door andere sacramenten verzegeld wordt. Want het Avondmaal is een sacrament of teken van de genadebelofte, waarvan alle sacramenten zegelen zijn. Daarom is de gemeenschap met Christus in het Avondmaal niet lichamelijk, maar geestelijk.

7. Het is nodig, dat in alle sacramenten van beide Testamenten deze onzichtbare weldaden van God, d.w.z. dezelfde gemeenschap met Christus en aan al Zijn weldaden, welke wij door Zijn Geest en een waar geloof in Hem verkrijgen, beloofd, gegeven en bevestigd worden. Want alle sacramenten zijn zichtbare tekenen en zegelen van een verbond of belofte der genade, welke aan allen gedaan wordt, die geloven, zowel onder het Oude als onder het Nieuwe Testament. Het Avondmaal is een sacrament. Daarom kan in het Avondmaal niet zulk een gemeenschap met Christus aangenomen worden, die niet aan alle gelovigen gemeenschappelijk is, en die niet in alle sacramenten plaatsheeft, d.w.z. welke een lichamelijk en mondeling eten van Christus' lichaam zijn zou.

Eerste bezwaar: De gemeenschap met Christus dient men niet te beoordelen naar de algemene leer der sacramenten, maar naar de eigen instelling van elk sacrament. En in het Avondmaal wordt gezegd: „Neemt, eet, dat is Mijn lichaam" Daarom heeft er in het Avondmaal een bijzondere gemeenschap plaats, welke het lichamelijk eten van Christus is.

Antwoord: 1. Dat is geen juiste conclusie. Want het „algemeen" en „bijzonder" worden hier tegenover elkaar geplaatst, als tegengestelde zaken, die niet kunnen samengaan, terwijl ze wel goed samen kunnen gaan, wanneer ze onderling geschikt worden. Daarom, de eigen of bijzondere instelling van elk sacrament neemt niet weg, maar stelt en bevestigt de algemene leer der sacramenten inzake de verzegeling van de genadebelofte, of der geestelijke gemeenschap met Christus daardoor. 2. Of hier wordt het onzekere bevestigd door hetgeen even onzeker is als Christus' woorden, die als bewijs aangevoerd worden, over de betekenis waarvan juist het geschil gaat; Of de conclusie wordt breder gemaakt, dan uit de woorden volgen kan; zoals dat gebeurt, wanneer de bijzondere gemeenschap van het Avondmaal uitgelegd wordt van het mondeling eten van Christus' lichaam.

Tweede bezwaar: De afwassing der zonden door Christus' bloed, en het eten van het lichaam, en het drinken van Christus' bloed, is niet één en dezelfde gemeenschap met Christus. De betekende zaak in de Doop is de afwassing der zonden, en de betekende zaak in het Avondmaal is het lichaam en bloed van Christus, en het eten en drinken daarvan. Daarom is er in de Doop en in het Avondmaal niet een zelfde gemeenschap met Christus. En derhalve is het ook niet waar, wat in het 7e Bewijs gezegd is, dat n.l. in alle sacramenten dezelfde gemeenschap met Christus (aanwezig) is.

Antwoord: Het is onwaar, dat de afwassing der zonden door Christus' bloed en het eten van Zijn lichaam en het drinken van Zijn bloed niet een zelfde gemeenschap met

Christus is. Want het zijn geen verschillende, maar inderdaad dezelfde weldaden, om n.l. Christus aan te doen, door Christus' bloed en Geest gewassen te worden, én met Zijn lichaam en bloed gevoed te worden én Christus' bloed te drinken. Want het betekent beide, door een waar geloof in Christus, om en in Zijn vergoten bloed, vergeving der zonden te ontvangen, met de Heilige Geest begiftigd én Hem (n.l. Christus) ingelijfd en gelijkvormig gemaakt te worden; hetgeen de geestelijke gemeenschap met Christus zelf is. Alleen verschilt de manier, om dit in de Doop en in het Avondmaal te betekenen; zoals al eerder bij de 3e Vraag uiteengezet is.

8. Hetgeen in de sacramenten van God alleen aan alle gelovigen beloofd en gegeven wordt, is ongetwijfeld geestelijk, en wordt niet (anders) ontvangen dan door een waar geloof.

In het Avondmaal wordt door Christus uitsluitend aan de gelovigen Zijn lichaam en bloed beloofd en geschonken. Want Hij heeft het alleen voor hen ingesteld, maar niet voor de goddelozen en huichelaars, aan wie noch de belofte noch de tekenen der belofte toekomen. Daarom zijn het lichaam en bloed van Christus in het Avondmaal een geestelijke spijs en drank, en worden ze geestelijk door het geloof genoten.

Wat daartegen ingebracht placht te worden, dat, n.l. Christus in het Avondmaal alleen door de gelovigen genoten wordt, zal later bij de 7^e Vraag weerlegd worden, wanneer wij handelen over het eten der goddelozen.

DERDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de tekst en de omstandigheden der instelling van het Avondmaal des Heeren.

1. Naar Zijn menselijke natuur zat Christus bij het eerste Avondmaal lichamelijk op Zijn plaats aan de Tafel, en daarnaar is Hij opgevaren ten hemel. Daarom was Hij toen, en is Hij ook nu niet, tevens lichamelijk in het brood.

2. Christus heeft bij het eerste Avondmaal niet Zijn eigen lichaam genomen en met Zijn handen gebroken. Maar Hij heeft met Zijn handen het brood genomen en gebroken. Dus is het brood eigenlijk en metterdaad niet Christus' lichaam zelf.

3. Christus sprak van het zichtbare, gebroken brood: „Dit is Mijn lichaam”, zoals ook van de zichtbare, uitgedeelde drinkbeker: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed.” Dus houdt men zich niet aan de letterlijke betekenis, wanneer de Rooms en zeggen: „Onder de gedaante van brood en wijn gaat Mijn lichaam schuil”; of wanneer de Ubiquitisten zeggen: „Mijn onzichtbare lichaam, onder dit brood of onder de gedaante des broods verborgen, is Mijn lichaam.” Want zij beide wijken niet alleen openlijk af van de letterlijke betekenis, maar zij veranderen ook Christus' woorden schandelijk door de eerste uitleg, alsof er geschreven stond: „Mijn lichaam is onder dit brood”, en met de andere uitleg verzinnen zij, alsof onze Zaligmaker spotachtig over dezelfde zaak hetzelfde gezegd zou hebben, n.l. alsof Hij gezegd had: „Mijn lichaam is Mijn lichaam.”

4. Christus' lichaam, dat wij in het Avondmaal eten, is voor ons overgegeven en aan het kruis gebroken. Maar het brood is niet voor ons overgegeven en aan het kruis gebroken. Dus is het brood in eigenlijke of werkelijke zin niet het lichaam van Christus.

5. Op dezelfde manier als de drinkbeker het Nieuwe Testament is, is ook het brood het lichaam van Christus. Maar de drinkbeker is het Nieuwe Testament door een figuurlijke manier van spreken, die bij de sacramenten gangbaar is; zoals al eerder bij de verklaring van de Instellingswoorden des Avondmaals bewezen is, en door deze uiteenzetting ook bewezen wordt, dat het Nieuwe Testament niet in de letterlijke zin (des woords n.l.) met de mond gedronken, maar met het hart geloofd wordt. Maar de

drinkbeker wordt wel met de mond gedronken, en kan daarom ook niet letterlijk het Nieuwe Testament zijn. Daarom is ook dat brood „het lichaam" vanwege dezelfde figuurlijke en sacramentele wijze van spreken.

6. Als het brood in eigenlijke zin het lichaam, en de drinkbeker het bloed van Christus is, dan is het nodig, dat ook bij het eerste Avondmaal het bloed gescheiden werd van Christus' lichaam, en dat ze ook nu, beide gescheiden, aan ons gegeven worden, zoals ook de tekenen gescheiden zijn. Maar bij het eerste Avondmaal was het bloed niet van het lichaam gescheiden, en ook thans wordt ons Christus' lichaam niet zonder bloed in het brood gegeven. Want zoals Christus toen nog niet gestorven was, zo sterft Hij nu niet meer. Daarom is het brood het lichaam van Christus, en is de drinkbeker Zijn bloed, maar niet letterlijk, maar door een figuurlijke en sacramentele spreekwijze.

7. Hetgeen Christus Zelf gegeten en gedronken heeft, dat was eigenlijk niet Zijn lichaam en bloed. Anders zou Hij Zichzelf gegeten en gedronken hebben. Maar Hij at van het brood en dronk van de drinkbeker, en werd dezelfde tekenen als Zijn discipelen deelachtig; zoals Chrysostomus daarvan spreekt: „Hij heeft daar ook uit gedronken, opdat zij deze woorden horende, niet zouden zeggen: *Wat! drinken wij dan bloed, en eten wij vlees!* en opdat zij daarover niet verstoord zouden worden. Want toen Hij daarover al eens eerder sprak, waren er velen, die alleen al om de woorden geërgerd waren. Opdat dit dus ook toen niet gebeuren zou, heeft Hij dit Zelf eerst gedaan, opdat Hij hen zo met een gerust gemoed zou leiden tot de gemeenschap aan de verborgenheden." Dus is dat brood en die drinkbeker niet letterlijk, maar sacramenteel het lichaam en bloed van Christus geweest.

8. Men houdt geen gedachtenis aan iemand die naar het lichaam aanwezig is, maar aan wie afwezig is. En Christus stelde dit sacrament in tot Zijn gedachtenis. Dus was Hij niet lichamelijk in het brood, of in het sacrament tegenwoordig.

9. Of Christus is niet met Zijn lichaam in het brood, of in de gedaante des broods tegenwoordig, óf het Avondmaal des Heeren moet niet langer gevierd, en het brood daarbij gebroken worden. Want de Apostel gebiedt ons, dat wij van deze drinkbeker zullen drinken en de dood des Heeren verkondigen, totdat Hij komt. Maar het houden van het Avondmaal mag ongetwijfeld niet nagelaten, maar moet onderhouden worden tot het einde der wereld. Dus is Christus nog niet gekomen of tegenwoordig in het brood, noch in de gedaante van het brood.

10. Tenslotte: Op dezelfde wijze als bij het eerste Avondmaal het brood het lichaam van Christus was, en de discipelen het lichaam van Christus gegeten en Zijn bloed gedronken hebben, op precies dezelfde manier nu is ook het brood het lichaam van Christus, en zo eten ook wij het nu, en drinken Zijn bloed. Want ons Avondmaal is geen ander dan het Avondmaal der discipelen geweest is. Want van dat Avondmaal ontvangt het onze zijn oorsprong en autoriteit.

Maar bij het eerste Avondmaal is het brood niet wezenlijk Christus' lichaam geweest, en ook hebben de discipelen niet met de mond in het brood het lichaam van Christus gegeten, of met de mond in de wijn, of in de gedaante des wijns, Zijn bloed gedronken. Want daar Christus lichamelijk en zichtbaar onder Zijn discipelen neerzat, heeft Hij bij de ganse handeling of uitvoering geen enkele verandering van Zijn lichaam ondergaan. Daarom is ook nu het brood niet Christus' lichaam, en eten wij niet mondeling het lichaam van Christus in het brood of in de gedaante van het brood, en drinken wij niet met de mond Zijn bloed in de wijn of in de gedaante van de wijn.

VIERDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan de gelijkkluidende teksten der Schrift, die een gelijke of zelfde leer inhouden als woorden, die buiten geschil zijn.

1. Gelijkkluidende uitdrukkingen hebben een zelfde betekenis en dienen op één manier uitgelegd te worden.

Al deze uitdrukkingen worden voor gelijke, d.w.z. voor sacramentele spreekwijzen gehouden, waarbij de namen of eigen werkingen van de betekende zaken aan de enen toegeschreven wonen. De besnijdenis (Gen. 17 : 10). Het lam is het Pascha, een Paasoffer den HEERE (Ex. 12 : 11 en 27). De Sabbat is het verbond Gods (Ex. 31 : 16). De Levitische offers zijn de verzoening der zonden (Lev. 11 : ; het bloed der slachtoffers is het bloed des verbonds (Ex. 24 : 8). Het deksel van de ark is een verzoening (Ex. 26 : 34). Christus was de Steenrots (1 Kor. 10 : . Het brood is het lichaam van Christus (Matth. 26 : 26). De drinkbeker is het Nieuwe Testament (Luk. 22 : 20). De Doop wast de zonden af (Hand. 22 : 16), en is het bad der wedergeboorte (Tit. 3 : , dat ons behoudt (2 Petrus 3 : 21), enz.

Daarom dient men deze teksten alle op enerlei en gelijke wijze uit te leggen. Want dat doet God Zelf ook met sommige ervan. De besnijdenis is het teken des verbonds (Gen. 17 : 11). Het lam is een gedenkteken aan de uittocht (Ex. 12 : 13). De Sabbat is een teken van het verbond (Ex. 31 : 17). Dus mogen wij dan ook de andere met recht, en zonder gevaar, zo uitleggen: De offers betekenen de verzoening der zonden, door de Messias; het bloed der slachtoffers is een sacrament, dat het verbond bevestigt, of: het is een teken van het bloed van Christus, waardoor het verbond bevestigd is. Het verzoendeksel (aan de ark, n.l.) beduidde Christus, Die de Verzoening is, Rom. 3 : 25. De Rotssteen beduidde Christus. Het brood is een sacrament van Christus' lichaam, en de drinkbeker is een sacrament, dat het Nieuwe Verbond verzegelt. De Doop is een sacrament van de afwassing der zonden, van het geestelijke waterbad der wedergeboorte en van ons behoud.

2. In de woorden van Lukas en Paulus „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed" ligt dezelfde betekenis - zoals onze bestrijders zelf moeten toegeven - als er ligt in de woorden van Mattheus en Markus „Dit is Mijn bloed, het bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden." Daaruit besluiten wij als volgt: Het Nieuwe Testament of Verbond in het bloed van Christus, is niet een lichamelijk drinken van Christus' bloed, maar een verzoening met God, door en om het bloed van Christus, dat tot vergeving der zonden vergoten is. Want het Nieuwe verbond is enerlei, eeuwig en algemeen, dat alle uitverkorenen van alle tijden, moesten deelachtig zijn of moeten deelachtig worden, zowel buiten als bij het Avondmaal des Heeren. Dit volgt hieruit, dat er niet meer dan één manier is om weer met God verzoend te worden, n.l. door en om Christus; zoals er staat in Hand. 4 : 12: „En de zaligheid is in geen Ander; want er is ook onder den hemel geen andere Naam, Die onder de mensen gegeven is, door Welken wij moeten zalig worden"; en zulks kan van een lichamelijk bloed-dinken niet gezegd worden. En het Avondmaal des Heeren of de drinkbeker des Avondmaals is niet letterlijk het Nieuwe Testament of Verbond in het bloed van Christus. Daarom is het Avondmaal, of de drinkbeker des Avondmaals, geen lichamelijk drinken van Christus' bloed, maar een verzoening met God, door en om het vergoten bloed van Christus. Maar het Avondmaal, of de drinkbeker des Avondmaals, kan, eigenlijk en naar de letter te verstaan de verzoening met God niet zijn. Want de verzoening met God is geen uitwendige ceremonie, maar een vergeving der zonden en een genadige schenking van de gerechtigheid en het

eeuwige leven, door het geloof in het bloed van Christus, dat voor ons vergoten is. Daarom wordt het Avondmaal op een sacramentele wijze de verzoening genoemd, omdat het een pand en sacrament is van deze verzoening. En daarom wordt ook de drinkbeker op een sacramentele wijze het Nieuwe Testament in Christus' bloed genoemd, omdat het een zegel en pand is van het Nieuwe Testament, dat in Christus' bloed gemaakt en bevestigd is.

Uit deze gelijke betekenis der woorden van Mattheüs en Markus, én van Lukas en Paulus inzake de drinkbeker besluiten wij nu ook betreffende het brood, dat dit op sacramentele wijze het lichaam van Christus is; en dat de woorden des Avondmaals „Dit is Mijn lichaam" niet een lichamelijk eten van Christus' lichaam beloven, maar een geestelijke gemeenschap of verzoening met God is, om het lichaam van Christus, dat voor ons overgegeven wordt; namelijk als volgt:

Zoals de drinkbeker, in de woorden van Lukas en Paulus, genoemd wordt het Nieuwe Verbond in Christus' bloed, zo wordt dezelfde drinkbeker in de woorden van Mattheüs en Markus het bloed van Christus, en het brood het lichaam van Christus genoemd. Maar de drinkbeker is het Nieuwe Testament in Christus' bloed op sacramentele wijze, omdat ze de verzoening, die door Christus' bloed geschiedt en bevestigd is, betekent en verzegelt.

Daarom is die drinkbeker ook het bloed van Christus, en het brood is Zijn lichaam op sacramentele wijze omdat de drinkbeker een sacrament is van het bloed, en het brood evenzo van het lichaam van Christus, en omdat het uiterlijk ontvangen van deze tekenen de gelovigen betuigt en verzekert: de geestelijke gemeenschap aan het lichaam en bloed van Christus.

3. Het is ongetwijfeld waar en buiten alle geschil, dat Christus' woorden „Dit is Mijn lichaam" en „Dit is Mijn bloed", en Paulus' woorden in 1 Kor. 10 : 16: „De drinkbeker der dankzegging, die wij dankzeggende zegenen, is die niet een gemeenschap des bloeds van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?" woorden zijn van één en dezelfde zin en betekenis. Maar het staat vast, ja het laat zich licht uit Paulus' woorden zelf bewijzen, dat hij met het woord „gemeenschap" in geen geval een lichamelijk, maar een geestelijk eten en drinken van Christus' lichaam en bloed bedoelde.

Want:

1. zo beschrijft Paulus zelf de gemeenschap met Christus waarover hij spreekt, dat zij n.l. is „dat wij velen één brood en één lichaam zijn." Maar wij velen zijn op geen andere manier één brood en één lichaam, dan door het geloof, waardoor Christus in onze harten woont, door ons met Zich te verenigen en ons levend te maken, opdat wij onderling één lichaam met Hem zijn zouden.

2. Hij zegt dat deze gemeenschap niet samen kan gaan met de gemeenschap der duivelen (in 1 Kor. 10 : 21): „Gij kunt niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren en aan de tafel der duivelen." En hierbij noemt hij niet - zoals sommigen verzinnen - als reden, dat het zeer onbetamelijk zou zijn; maar dat zoiets onmogelijk is, zoals Christus (in Matth. 6 : 24): „Gij kunt niet God dienen en den Mammon", en zoals de Apostel (in 2 Kor. 6 : 15) zegt: „En wat samenstemming heeft Christus met Belial of wat deel heeft de gelovige met den ongelovige?."

3. Deze gemeenschap der heiligen met Christus en onder elkaar wordt door Johannes geestelijk uitgelegd in 1 Joh. 1 : 3, 6v.: „En deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met Zijnen Zoon Jezus Christus. Indien wij zeggen, dat wij gemeenschap met Hem hebben en wij in de duisternis wandelen, zo liegen wij en doen de waarheid niet. Maar indien wij in het licht wandelen, gelijk Hij in het licht

is, zo hebben wij gemeenschap met elkander; en het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde." Er bestaat trouwens geen andere gemeenschap der heiligen met Christus en onder elkander dan een geestelijke, zoals wij die in de Geloofsartikelen belijden.

4. De rechtzinnige kerkvaders hebben Paulus' woorden steeds als een geestelijke gemeenschap opgevat, zoals dat duidelijk is bij Chrysostomus, die over deze tekst van Paulus aldus spreekt: „Waarom heeft hij niet gezegd „mede-deelhebben", opdat hij (nog) wat heerlijkers zou te kennen geven, n.l. de allergrootste vereniging?" En dadelijk daarop: „Wat noem ik gemeenschap? Wij zijn dit lichaam zelf. Wat is het brood? Het lichaam van Christus. En wat worden ze die Christus' lichaam ontvangen? Niet velen, maar één lichaam. Want gelijk het brood uit vele korrels samengevoegd wordt, zo worden ook wij onderling met Christus verbonden.”

Nu dan, het brood en de drinkbeker, of de ontvangst van deze tekenen, is óf deze geestelijke gemeenschap met Christus zelf, óf een zichtbaar getuigenis of sacrament van deze gemeenschap. Het kan deze geestelijke gemeenschap zelf niet zijn. Want dat is geen uiterlijke ceremonie. Dus is het een uiterlijk sacrament van deze gemeenschap, of deze gemeenschap ligt er op sacramentele wijze in opgesloten. Daarom besluiten wij als volgt:

Zoals het brood, in Paulus' woorden, een gemeenschap is aan het lichaam van Christus, zo is dat brood, in de woorden des Avondmaals, het lichaam van Christus zelf. Want het is duidelijk genoeg, dat de woorden van Christus en die van Paulus hetzelfde betekenen. Maar het brood is een gemeenschap aan Christus' lichaam, op sacramentele wijze; d.w.z. het is een zichtbaar sacrament van de onzichtbare gemeenschap met Christus. Want eigenlijk en naar de letter verstaan, kan het brood geen geestelijke, ja ook geen lichamelijke gemeenschap zijn, als er zo één ware. Daarom is dat brood alzo ook het lichaam van Christus zelf.

Eerste bezwaar: Het brood is ook voor de goddelozen een gemeenschap aan het lichaam van Christus. Dus is deze gemeenschap niet slechts geestelijk. Dat de goddelozen, door het eten van het brood, ook gemeenschap hebben aan het lichaam van Christus, willen zij als volgt bewijzen: Allen die aan één brood deel krijgen, zijn één brood en één lichaam, d.w.z. zij hebben gemeenschap aan het lichaam van Christus. De goddelozen en huichelaars worden menigmaal) het éne brood met de Gemeente deelachtig. Daarom hebben zij ook gemeenschap aan het lichaam van Christus.

Antwoord. Alleen zij hebben gemeenschap aan het lichaam van Christus, die het brood deelachtig worden bij een recht gebruik, dat niet zonder geloof en bekering des harten tot God plaatsheeft. En dat geldt niet voor de ongelovigen en huichelaars, die zonder geloof aan het brood deel krijgen. Want Paulus zegt „Het brood, dat" - niet de ongelovigen en huichelaars, maar - „wij", d.w.z. wij die waarachtig geloven en bekeerd zijn, onder wie Paulus zichzelf rekent, „breken, is een gemeenschap aan het lichaam van Christus"! En: „De drinkbeker der dankzegging, welken wij dankzeggende zegenen", - dus niet de goddelozen, maar wij, gelovigen, „is een gemeenschap aan het bloed van Christus." Want de goddelozen en huichelaars zegenen niet, maar ontheiligen deze drinkbeker; en wanneer zij die ontvangen, danken ze niet voor de weldaden van Christus, aangezien zij die niet ontvangen met een waarachtig geloof, maar zij verachten ze en vertreden ze met voeten. Maar het is een zekere regel, dat de uiterlijke ceremoniën voor hen die niet bekeerd zijn, geen sacramenten zijn; zoals er geschreven staat: „Indien gij een overtreders der wet zijt, zo is uwe besnijdenis voorhuid geworden", Rom. 2 : 25. Hieruit is duidelijk, dat niet allen, die zonder onder-

scheid van dit brood eten, maar alleen hun, die zegenen en dankzeggen, n.l. de gelovigen, dit brood tot een gemeenschap van het lichaam van Christus is.

Tweede bezwaar. De gemeenschap aan de Heilige Geest betekent, dat Hij wezenlijk in ons woont. En het heet de gemeenschap aan een aalmoes, wanneer de gave der aalmoes met de lichamelijke hand ontvangen wordt. Daarom is ook de gemeenschap aan het lichaam van Christus van dien aard, dat het met de mond gegeten wordt en wezenlijk in ons lichaam blijft.

Antwoord. Dit volgt niet, omdat ongelijke dingen hier als gelijke genomen worden, of omdat er een grote ongelijkheid bestaat in deze voorbeelden. Want:

1. het lichaam van Christus heeft geen oneindig wezen, waardoor het wezenlijk in alle uitverkorenen zou kunnen wonen, zoals de Heilige Geest door Zijn oneindigheid in allen woont.

2. De gemeenschap aan de Heilige Geest is niet lichamenlijk, maar geheel en al geestelijk. Daarom kan daaruit niet geconcludeerd worden tot de lichamenlijke gemeenschap van Christus.

3. Een aalmoes wordt met de uiterlijke hand aangenomen, omdat het een uitwendige en stoffelijke gave is. Maar het lichaam van Christus is een spijs der ziel en een geestelijke gave, welke moet aangenomen worden, niet met de uiterlijke mond of hand, maar met de innerlijke hand, d.w.z. met het geloof. Derhalve kunnen de goddelozen en huichelaars, omdat zij in geestelijk opzicht zonder hand en mond zijn, d.w.z. dat zij noch hand noch mond des geloofs hebben, ook geen gemeenschap hebben aan deze geestelijke aalmoes.

Derde bezwaar. De Apostel spreekt niet alleen van de gemeenschap aan het lichaam, d.w.z. van het recht, van de gaven of weldaden van het lichaam, maar van de gemeenschap aan het wezen van het lichaam van Christus zelf. Daarom spreekt hij over het mondeling eten, enz.

Antwoord.

1. De gemeenschap aan het lichaam, of de gemeenschap met het lichaam betekent hetzelfde, n.l. met het lichaam van Christus verenigd en samengevoegd worden; zoals het één en hetzelfde betekent, wanneer we zeggen, dat de wijnranken gemeenschap hebben aan de wijnstok, én met de wijnstok. Want in dezelfde betekenis heeft Paulus geschreven (in 1 Kor. 1 : 9): „door Welken gij geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijnen Zoon Jezus Christus onzen Heere"; en Johannes (in 1 Joh. 1 :2 „en deze onze gemeenschap ook zij met den Vader en met Zijnen Zoon Jezus Christus.”

2. Het is lasterlijk gelogen, dat wij het wezen scheiden van het recht en van de gaven of weldaden, aangezien wij zelf tegen hen willen verdedigen, dat niemand gemeenschap hebben kan aan de weldaden van Christus, of hij moet ook gemeenschap hebben aan het wezen van Zijn lichaam; zoals een rank het sap uit de wijnstok niet trekken kan, waardoor de rank groeit, of ze moet aan de substantie van de wijnstok vastzitten, Jobs, 15 : 4 en 6. 3. Als zij zeggen: Het is een gemeenschap aan de substantie of wezen van het lichaam, daarom is het een lichamenlijke gemeenschap of een mondeling eten van het lichaam van Christus, dan maken ze geen betere conclusie dan als volgt: Dit is een levend dier, daarom is het een mens; of: Dit is wijn, daarom is het Rijnwijn. Want als het algemene gesteld of toegelaten wordt, dan kan men terstond niet het bijzondere stellen. Wij geven toe, dat het een gemeenschap aan de substantie van Christus' lichaam is Maar aangezien deze gemeenschap niet alleen lichamenlijk, maar ook geestelijk zijn kan, zo besluiten zij ten onrechte, dat ze daarom lichamenlijk is.

Vierde bezwaar. Aan één brood deel krijgen betekent aan één Christus deel krijgen. Want onder het brood wordt hier niet het zichtbare brood, maar Christus Zelf verstaan, aangezien het onmogelijk is, dat alle christenen op alle plaatsen aan één zichtbaar brood deel kunnen krijgen. Maar de Apostel zegt, dat allen, zowel huichelaars als gelovigen één brood deelachtig worden. Daarom worden allen, zowel huichelaars en goddelozen als gelovigen één Christus deelachtig, d.w.z. zij hebben gemeenschap aan het lichaam van Christus.

Antwoord. Dat „één brood deelachtig worden" betekenen zou „aan één Christus deel krijgen" moet of op sacramentele wijze verstaan worden, en dan kan men daaruit dus niet tot een lichamelijke gemeenschap besluiten; óf het is kennelijk niet waar. Want het is niet dan al te bekend, dat Paulus hier van het zichtbare brood spreekt, en dat hij het deel hebben daaraan als een getuigenis voor deze vereniging aanvoert, dat wij één brood en één lichaam in Christus worden. En toch is het niet nodig, dat er één klomp brood in alle bijeenkomsten der christenen, overal ter wereld, uitgedeeld wordt. Want hier wordt één brood niet verstaan als een getal, maar brood, dat van één wezen is, d.w.z. dat het brood is en dat het enerlei gebruik heeft; zoals het Avondmaal der gelovigen één is, hoewel het op verschillende plaatsen gevierd wordt. En bovendien is het ook niet waar, alsof de Apostel zou zeggen, dat zowel alle huichelaars als gelovigen aan het éne brood deel krijgen, zoals al eerder bewezen is, als Paulus zichzelf niet rekent onder de huichelaars en goddelozen, die aan het brood deel krijgen.

Het vierde bewijs. Uit Christus' woorden, Joh. 6 : 62v.: „Wat zou het dan zijn, zo gij den Zoon des mensen zaagt opvaren daar Hij te voren was? De Geest is het Die levend maakt; het vlees is niet nut. De woorden die Ik tot u spreek, zijn geest en zijn leven." Met deze woorden verwerpt Christus nadrukkelijk het lichamelijke of mondelinge eten van Zijn vlees, en weerlegt dat met twee redenen, zoals tevoren bewezen is. Ja, Hij bevestigt het geestelijke eten ervan. Daarom moet men niet een lichamenlijk eten in het Avondmaal verzinnen, want dat is in het Evangelie met nadruk verworpen.

Bezwaar. Het zesde hoofdstuk van het Johannes' Evangelie behoort niet tot het Avondmaal, daar het lang daarna is ingesteld. Daarom kan er geen bewijs aan ontleend worden, om het mondelinge eten van Christus' lichaam te weerleggen, hetgeen beloofd is in de woorden des Avondmaals: „Neemt, eet, dat is Mijn lichaam." Antwoord. Wij geven wel toe, dat dit zesde hoofdstuk niet behoort tot de ceremonie des Avondmaals, hoewel vele Rooms en hier zeer om strijden, opdat zij des te gemakkelijker zouden verdedigen, dat het brood veranderd wordt in het vlees van Christus, omdat de Heere zegt: „En het brood dat Ik geven zal, is Mijn vlees, hetwelk Ik geven zal voor het leven der wereld" (vers 51). Maar zij zien over het hoofd, dat eraan voorafgaat: „Ik ben dat levende Brood Dat uit den hemel nedergedaald is", hetgeen aan het brood des Avondmaals niet kan worden toegeschreven. Daarom bekennen wij, dat Christus hier niet spreekt over het sacrament des Avondmaals. Want Hij maakt hier geen melding van de drinkbeker, noch van de dankzegging, noch van het breken, noch van het uitdelen des broods, noch van het Testament, noch van de gedachtenis of verkondiging van Zijn dood. En toch is de leer van dit hoofdstuk niet vreemd aan de leer des Avondmaals, maar behoort er wel degelijk toe. Want het verklaart de belofte des Evangelies inzake het geestelijke eten en drinken van Zijn lichaam en bloed, waaraan de Heere later - teneinde ons geloof te bevestigen - de uitwendige tekenen van brood en wijn heeft toegevoegd. En hoewel dit hoofdstuk niet tot de uiterlijke ceremonie des Avondmaals behoort, toch volgt daar nog niet uit, dat het in het geheel geen betrekking heeft op het Avondmaal.

Aanhoudend bezwaar: In dit hoofdstuk wordt het Kapernaïtische, en niet het mondelinge eten van Christus verdoemd of verworpen.

Antwoord. Hier slaan ze zichzelf met hun eigen woorden. Ja, juist daarom dat het Kapernaïtische eten veroordeeld wordt, wordt ook het mondelinge eten verworpen. Want in de Kapernaïeten wordt niet alleen het plumpe eten berispt, waardoor Christus' vlees verscheurd en tussen de tanden gekauwd wordt, zoals de tegensprekers verzinnen, maar gans en al alle mondelinge eten, zonder onderscheiding van een subtiële of plumpe manier. Want de Kapernaïeten zeggen niet: „Hoe kan Deze ons Zijn vlees geven, om het met de tanden te vermalen en te verscheuren”, maar alleen om „te eten” (Joh. 6 : 52). En daar Christus hun ergernis wegnemen wil, stelt Hij hun niet een subtiële manier van eten voor, die toch mondelijk zijn zou, maar Zijn hemelvaart, die kort daarna plaatshebben zou, en waardoor Zijn lichaam zeer ver van hun monden verwijderd zou worden. En Hij leert ze een geestelijk eten, dat door de Geest geschieden moet. Tenslotte, zelfs de tegensprekers nemen, wanneer zij ontkennen dat het zesde hoofdstuk van Johannes onder het Avondmaal valt, of alle mondelinge eten weg, of ze moeten zeggen, dat ook buiten het Avondmaal het vlees van Christus mondelijk gegeten wordt, aangezien het duidelijk is, dat dit eten, waarvan Christus op deze plaats leert, zowel buiten als aan het Avondmaal plaatsheeft, en dat zonder het mondelinge eten van Christus' vlees niemand zou kunnen zalig worden. Want van dit eten, dat niet Kapernaïtisch is, wordt (in Joh. 6 : 53) gezegd: „Tenzij dat gij het vlees des Zoons des mensen eet en Zijn bloed drinkt, zo hebt gij geen leven in uzelfen.”

Het vijfde bewijs. Uit Joh. 6 : 47, 51, 54 en 56. Het vlees van Christus eten en Zijn bloed drinken betekent: in Christus geloven, in Christus blijven en Hij in ons. En dat blijkt daaruit, dat Hij het eeuwige leven belooft zowel aan hen die Zijn vlees eten, als aan hen die in Hem geloven. En in het Avondmaal wordt dit eten bevestigd. Want in het ganse Evangelie kan geen andere belofte van het eeuwige leven aangewezen worden dan deze, om welke te verzegelen het Avondmaal ingesteld is. Daarom betekent het aan het Avondmaal eten van Christus' lichaam en drinken van Zijn bloed: in Christus geloven, en dat Hij in ons en wij in Hem blijven.

Het zesde bewijs. Uit 1 Kor. 12 : 13: „Want ook wij allen zijn door énen Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden, hetzij Grieken, hetzij dienstknechten, hetzij vrijen; en wij zijn allen tot enen Geest gedrenkt.” Daaraan worden twee bewijzen ontleend.

1. Zoals het drinken van Christus is, zo is ook het eten van Christus in het Avondmaal. Nu, het drinken is geestelijk, en daarom is ook het eten geestelijk.
2. Het eten van Zijn lichaam, zoals ook het drinken van Zijn bloed, is aan alle gelovigen van alle tijden en standen gemeen, ook aan de vaders uit het Oude Verbond. Want wij allen „zijn tot énen Geest gedrenkt”, en zoals de Apostel elders (in 1 Kor. 10 : 3v.) verklaart: „Zij hebben allen dezelfde geestelijke spijs gegeten; en allen denzelfden geestelijken drank gedronken.” Maar het mondelinge eten kan aan alle gelovigen niet gemeen zijn. Want de voorvaders hebben, vóór Christus' komst, Zijn vlees niet mondelijk kunnen eten; en ook heden ten dage kunnen vele gelovigen, zowel kleine kinderen als volwassenen, niet mondelijk eten, omdat zij de macht niet hebben om het Avondmaal te gebruiken. Daarom is het mondeling of lichamelijke eten van Christus' lichaam niet het ware eten, dat het Evangelie leert en het Avondmaal des Heeren verzegelt.

VIJFDE GROEP. Bewijzen, ontleend aan uitspraken van kerkvaders of oude kerkleraars.

Tot zover is met vier groepen bewijzen, ontleend aan de Heilige Schrift en aan de grondslag van ons geloof, bewezen dat, het eten van Christus' lichaam in het Avondmaal niet mondeling of lichamelijk, maar geestelijk is. Hierbij kunnen nu nog gevoegd worden de uitspraken en overeenstemming van de kerkvaders of kerkleraars, die het dichtst bij de tijden der Apostelen geleefd hebben, eer de bijgelovigheden en vervakingen der religie met het Roomse rijk toenamen; zoals bij voorbeeld Ireneüs, Tertullianus, Justinus Martyr, Cyprianus, het concilie van Nicea, Athanasius, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Hilarius, Basilius, Chrysostomus, Clemens Alexandrinus, Cyrillus, Theodoretus, Dionysius, Gregorius van Nazianze, Hesychius, Macarius, Leo, Gelasius, Beda, Bertram, Procopius Gazes, enz., welke mannen - zoals duidelijk en buiten enige twijfel is voor allen die hun geschriften lezen - dezelfde leer inzake het Avondmaal in het openbaar leerden, n.l. dat het lichaam en bloed van Christus in het Avondmaal des Heeren niet anders dan geestelijk gegeten en gedronken wordt, en dat het gebruik van brood en wijn in het Avondmaal een teken en getuigenis is van dit geestelijke voedsel. Het zal volstaan om uit vele uitspraken de volgende, meest duidelijke te citeren.

Ireneüs, lib. 4, cap. 34. Het aardse brood, ontvangen hebbende de beproeving van het Woord Gods, is niet meer een gewoon brood, maar wordt Eucharistia, d.w.z. het Avondmaal, dat uit twee dingen bestaat, n.l. een aards en een hemels.

Tertullianus, lib. 4, contra Marc. Hij heeft het brood, dat Hij genomen en aan Zijn discipelen uitgedeeld heeft, tot Zijn lichaam gemaakt, zeggende: Dat is Mijn lichaam, d.w.z. een beeld van Mijn lichaam.

Clemens Alexandrinus, Paedag., lib. 2, cap. 2. Dat is Christus' bloed drinken, n.l. deel hebben aan de onverderfelijkheid des Heeren.

Cyprianus, lib. 2, Epist. 3 ad Caecil. Het bloed van Hem door Wie wij verlost en gerechtvaardigd zijn, kan niet schijnen in de beker te zijn, als er geen wijn meer in de beker is, door welke het lichaam van Christus afgebeeld wordt, Die door de sacramenten en getuigenissen der ganse Heilige Schrift gepredikt wordt.

Dezelfde, Sermon. de Coena. Zo dikwijls wij deze dingen doen, scherpen wij onze tanden niet om te bijten, maar wij breken en delen het heilige brood uit door een oprecht geloof, wanneer wij onderscheiden en vaneenscheiden hetgeen Goddelijk en menselijk is. En wanneer wij samenvoegen hetgeen verscheiden is, dan belijden wij één God en mens. Maar wij zelf, die ook door het sacrament tot Zijn lichaam geworden zijn, worden door de betekende zaak van het sacrament met ons Hoofd samen gehecht en verenigd.

De Canon van het concilie van Nicea spreekt over de Goddelijke Tafel en over de verborgenheid van het dierbare lichaam en bloed des Heeren, dat daarop is, als volgt: laat ons ook wederom aan de Goddelijke Tafel hier niet kinderlijk blijven hangen aan het voorgestelde brood en wijn, maar ons gemoed omhoog heffen door het geloof, en bemerken dat ons op deze heilige Tafel voorgesteld wordt het Lam van God, Dat de zonden der wereld wegneemt, Dat zonder slachting door de priesters geofferd wordt, en laten wij, door Zijn dierbaar lichaam en bloed waarachtig te ontvangen, geloven dat dit waartekenen zijn van onze verrijzenis. Want daarom ontvangen wij niet veel, maar weinig, opdat wij zouden weten, dat het niet tot verzadiging, maar tot heiligmaking ontvangen wordt.

Basilius, in Liturg. Wij hebben voorgesteld de tegenbeelden van Uw heilig lichaam en bloed.

Hilarius, de Trinit., lib. 8. Wanneer deze ontvangen en ingenomen zijn, maken zij, dat wij in Christus zijn en Christus in ons is.

Gregorius van Nazianze, Orat. de Pasch. De tegenbeelden van het dierbaar lichaam en

bloed van Christus.

Ambrosius op 1 Kor. 11. Omdat wij door de dood des Heeren verlost zijn, gedachtig aan deze zaak, betekend in het eten en drinken van het lichaam en bloed van Christus, welke voor ons geofferd zijn.

Dezelfde, „de Sacram.“, lib. 4, cap. 7. Deze opoffering is een figuur van het lichaam en bloed van onze Heere Jezus Christus.

Augustinus, contra Adim., cap. 11. De Heere heeft niet gearzeld te zeggen: „Dit is Mijn lichaam“, toen Hij een teken van Zijn lichaam gaf. Dezelfde, op Ps. 3. De Heere heeft Judas toegelaten tot de maaltijd, waaraan Hij de figuur van Zijn lichaam en bloed aan Zijn discipelen heeft bevolen en gegeven.

Dezelfde, Epist. 23 ad Bonif. Indien de sacramenten geen gelijkenis hadden van de dingen waarvan ze sacrament zijn, dan zouden ze totaal geen sacramenten zijn. En door deze gelijkenis (of: overeenkomst) ontvangen ze gemeenlijk ook de namen der zaken zelve. Daarom zoals het sacrament van Christus' lichaam enigerwijze het lichaam van Christus is, en zoals het sacrament van Christus' bloed enigermate het bloed van Christus is, zo is het sacrament des geloofs het geloof.

Dezelfde, in sentent. Prosp. de consec. dist. 2. Daarom zoals het hemelse brood, dat het vlees van Christus is, op zijn wijze genoemd wordt het lichaam van Christus, zoals het inderdaad een sacrament van Christus' lichaam is, namelijk van hetzelfde lichaam, dat zichtbaar, tastbaar en sterfelijk op het kruis gelegd is, en deze slachting des vleses, die door de handen van de priester geschiedt, het lijden, sterven en kruisigen van Christus is, niet door de waarheid der zaak, maar door de betekende verborgenheid, zo is het sacrament des geloofs, waardoor de Doop verstaan wordt, het geloof.

Dergelijke uitspraken worden er in de boeken van Augustinus doorlopend gevonden, vooral in lib. 3 de Trin., cap. 4; contra Faust. lib. 20, cap. 21; de fide ad Petil., c. 19; Seri. ad infant.; de doct. Christ., lib. 2, cap. 9 en lib. 3, c. 16. In_ Johann, Tract. 25 en 26; De verbis Domini, in Luc., serm. 33; De verbis Apostoli, serm. 2.

Chrysostomus, in Matth. 26, Hom. 83. Dit is Mijn bloed, dat vergoten wordt tot vergeving der zonden, hetwelk Hij zeide, opdat Hij tonen zou, dat Zijn lijden en kruis een verborgenheid is, en opdat Hij de discipelen zou troosten.

Lees bij hem ook op Ps. 22 in opere imperf., hom. 11 en op 1 Kor. 10, hom. 24 en ad Hebr., hom. 17.

Theodoretus, Dial. 1. Voorwaar, onze Zaligmaker heeft de namen verwisseld en heeft aan het lichaam de naam gegeven die aan het teken toekwam, en aan het teken de naam die aan het lichaam toekwam. De oorzaak van deze verwisseling is duidelijk voor hen, die in de heilige verborgenheden onderwezen zijn. Want Hij wilde dat zij, die deze Goddelijke verborgenheden deelachtig worden, niet zouden letten op de natuur der dingen die gezien worden, maar dat ze om de verwisseling der namen zouden geloven de verandering, die uit genade geschiedt. Want Hij Die hetgeen van nature Zijn lichaam is, tarwe en brood, en dan weer Zichzelf een Wijnstok genoemd heeft, Die heeft de tekenen die gezien worden, vereerd met de naam van Zijn lichaam en bloed, niet door de natuur te veranderen, maas door de genade aan de natuur toe te voegen.

Macarius, hom. 27. Het brood en wijn worden, als een tegenbeeld van Zijn vlees en bloed, in de Gemeente opgedragen. En zij die aan het zichtbare brood deel krijgen, eten geestelijk het vlees des Heeren.

De andere getuigenissen gaan we nu kortheidshalve maar voorbij. Wie meer wil lezen, leze Dionys., de Eccles. Hier. c. 3; Leo ad Clerum et Plebem Constant.; Hesych. in Levit. lib. 1, cap. 2. Procopius Gazaeus in Gen. 49, Gelasius contra Eutych., Gregorius Rom. in Regi., Beda sup. Lucam, c. 22; en Bertramus de corp. et sang. Domini, etc.

Hoewel de waarheid niet op deze en dergelijke uitspraken wordt gegrond (want zij steunt niet op de autoriteit van mensen maar alleen op de Heilige Schrift), toch worden de tegensprekers erdoor overwonnen en overtuigd, n.l. hiervan, dat in die dagen hun leer van de lichamelijke tegenwoordigheid en van het mondeling eten en drinken van Christus' lichaam en bloed in het brood en de wijn of in de gedaante daarvan in de kerk onbekend geweest is; en dat het 't oude Katholieke of algemene en orthodoxe geloof en de belijdenis was dat Christus in het Avondmaal uitsluitend geestelijk en met een waar geloof gegeten wordt; en dat het zichtbaar eten en drinken van het brood en de wijn in het Avondmaal een teken en getuigenis is van de geestelijke voeding, door Christus ingesteld om ons geloof te vermeerderen en te bevestigen.

Hiervan verschilt inderdaad niet de leer van de Augsburgse Confessie. Want het tiende Artikel daarvan luidt, in de druk van het jaar 1530, aldus: „Zij leren van het Avondmaal des Heeren, dat het lichaam en bloed waarachtig tegenwoordig zijn, en uitgedeeld worden aan degenen die daar eten aan het Avondmaal des Heeren, en zij laken degenen die anders leren.” Daarna is dit Artikel aldus vastgesteld: „Van het Avondmaal des Heeren leren zij, dat het lichaam en bloed van Christus met het brood en de wijn waarachtig gegeven wordt aan degenen die aan het Avondmaal des Heeren eten.”

Met deze woorden wordt wel een waarachtige tegenwoordigheid en ontvangst van het lichaam en bloed van Christus in het Avondmaal (vast)gesteld; maar van het lichamenlijk wezen of schuilen in het brood, of in de gedaante van het brood, of van het mondeling eten en drinken, en dat de goddelozen het lichaam van Christus eten, is er niet een stipje in de gehele Confessie of belijdenis (te vinden).

En het feit dat er een geestelijke tegenwoordigheid, en een eten en drinken dat door het geloof geschiedt, gesteld wordt, betuigt het 13e Artikel, dat aldus luidt: - „Van het gebruik der sacramenten leren zij, dat die ingesteld zijn, niet alleen opdat ze tot tekenen der belijdenis zouden zijn onder de mensen, maar veel meer, opdat ze tekenen en getuigenissen zouden zijn van Gods wil jegens ons, voorgesteld om ons geloof op te wekken en te bevestigen. Daarom moet men de sacramenten zo gebruiken, dat het geloof dat de beloften gelooft, die door de sacramenten gegeven en aangewezen worden, daarbij komt. Door dit geloof ontvangen wij èn de beloofde genade, welke de sacramenten betekenen", èn de Heilige Geest.

En dat betuigen ook de redenen die in de Apologie gelezen worden, dat n.l. „de sacramenten eigenlijk uiterlijke ceremoniën zijn, die het bevel van God hebben en waarbij de belofte der genade gevoegd is.”

Alsook: „Dat God de harten samen door het Woord én de ceremonie beweegt, zodat ze geloven en het Woord ontvangen"; én: „Zoals het Woord door de oren gehoord wordt, opdat het de harten beroere, zó worden de ceremoniën door de ogen gezien, opdat ze de harten bewegen, en het Woord en de ceremoniën hetzelfde werken of uitrichten.”

Verder: „Dat het zeer juist door Augustinus opgemerkt is, dat een sacrament het zichtbare Woord is, omdat de ceremoniën met de ogen gezien worden, en gelijk zijn aan een uitbeelding van het Woord, datgene betekende wat het Woord betekent; om welke reden zij beide enerlei werking voortbrengen.”

En: „Dat de belofte geen nut doet, tenzij ze met een waar geloof aangenomen wordt.”

En: „De sacramenten zijn tekenen van de belofte.” En dan is hier sprake van „een bijzonder geloof, dat de tegenwoordige belofte gelooft, en niet alleen in het algemeen gelooft, dat er een God is.”

En opdat men geen geloof verzinnen zou aan een lichaam, dat onzichtbaar schuilgaat in het brood, wordt er bijgevoegd: „Maar hetwelk gelooft dat de vergeving der zonden aangeboden wordt.”

Zo ook: „Dat dit sacrament ingesteld is om de verslagen harten te troosten en op te richten, wanneer zij geloven dat het vlees van Christus, dat gegeven is voor het leven der wereld, een spijze is, wanneer zij geloven, dat zij met Christus verbonden zijn en levend gemaakt worden.

En daarna: „Dat dit sacrament daartoe ingesteld is, opdat het een zegel en getuigenis zijn zou van de genadige kwijtschelding der zonden; en dat het daarom de verslagen consciënties vermaant dat ze waarachtig geloven mogen, dat hun de zonden uit genade kwijtgescholden worden.”

Zo ook: „Dat in alle sacramenten twee dingen zijn, n.l. het teken, én het Woord of de belofte, die bij het teken gevoegd wordt; en dat het teken een ceremonie is, gelijk een uitbeelding van het Woord, én een zegel; en dat de belofte, bij het teken gevoegd, een belofte is van de genade des Nieuwen Testaments, tot vergeving der zonden, en dat ze door het geloof ontvangen moet worden.”

Zo ook: „Dat deze woorden van de tekst „Dit is Mijn lichaam, dat voor u gegeven wordt; dit is de drinkbeker des Nieuwen Testaments in Mijn bloed, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving der zonden" de belofte van het Nieuwe Testament zelve zijn.”

En opdat men stellig zou weten, dat het lichaam van Christus niet zonder geloof gegeten wordt, is deze zekere regel er nadrukkelijk bijgedaan: „Zoals het Woord onnut is, tenzij het door het geloof ontvangen wordt, zo is ook de ceremonie onnut, tenzij het geloof erbij komt, dat waarlijk gelooft, dat hier de vergeving der zonden aangeboden wordt.”

Uit deze en tal van andere plaatsen uit de Apologie is het duidelijk, dat deze leer van het Avondmaal des Heeren, welke door bewijzen, aan de Heilige Schrift ontleend, en door de getuigenissen der Oudvaders bevestigd is, geenszins door de getuigenissen der Augsburgse Confessie en haar, Apologie bestreden of verzwakt, maar veeleer goedgekeurd en bevestigd wordt.

Over de Roomse transsubstantiatie of wezensverandering van het brood in het lichaam van Christus.

Nadat nu de rechtzinnige leer van onze Catechismus, handelend over de tegenwoordigheid en ontvangst van het lichaam en bloed van Christus in het Avondmaal, verklaard en uit Gods Woord verdedigd is, moeten wij nu iets eraan toevoegen over de valse opvattingen, en uit de Heilige Schrift de dwalingen aanwijzen. En wel allereerst over het verzinsel der Roomse „transsubstantiatie", of wezensverandering van het brood in het lichaam van Christus.

De Roomsers verzinnen, dat de elementen, d.w.z. het brood en de wijn, door de kracht der consecratie of zegening (van de priester), d.w.z. door het uitspreken over de elementen, der woorden „Hoc est enim corpus ureum. Hic est enim calix sanguinis mei", d.w.z. „Want dit is Mijn lichaam; want dit is de drinkbeker Mijns bloeds" veranderd worden in het lichaam en bloed van Christus zelf, terwijl alleen de toevallige dingen der elementen blijven, n.l. de vorm, de kleur, de smaak en het gewicht. Want zij noemen deze woorden heiligende, werkende en makende de verandering der tekenen, in het lichaam en bloed van Christus zelf. Daarom, zodra deze woorden uitgesproken zijn, of bij het laatste moment (lettert.: „ooglijkje") van het uitspreken van deze woorden, beweren zij, dat de verandering volmaakt is, en dat

dan het lichaam en bloed van Christus, onder de gedaante van brood en wijn, wezenlijk en lichamelijk tegenwoordig is, en in het Avondmaal door de Godzaligen en ook door alle goddelozen, met de mond des lichaams gegeten en gedronken wordt.

Zij zijn het niet allen eens wat betreft de manier van de verandering. Sommigen zeggen, dat het wezen van het brood en de wijn, door middel van de transsubstantiatie veranderd wordt in het wezen van het lichaam en bloed van Christus; zodat het brood en de wijn wezenlijk het lichaam en bloed van Christus worden, en alleen de uiterlijke gedaante blijft; zij noemen dat een wezenlijke verandering. Anderen beweren, dat het wezen van het brood en de wijn niet veranderd wordt, maar dat het tot niet wordt en verdwijnt, en dat in plaats ervan het wezen van het lichaam en bloed van Christus komt, zodat onder deze toevallige dingen, waaronder tevoren het wezen van het brood en de wijn was, na de consecratie het wezen van het lichaam en bloed van Christus is; en zij noemen dat een verandering van de innerlijke vorm.

Deze beide veranderingen verklaart Lombardus, lib. 4, dist. 11, maar hij keurt alleen de eerste goed. Daarom leggen sommigen de woorden van Christus „Dit is Mijn lichaam, dit is Mijn bloed“, als volgt uit: „Dit“, d.w.z. deze spijs en deze drank, „is Mijn lichaam en Mijn bloed.“

Thomas van Aquino en die hem daarin volgen, willen hebben dat door het woordje „dit“ betekend en aangewezen wordt een substantie of wezenlijke zaak, die eigenlijk nergens is, of die zo in het algemeen, naar zij beweren, zonder precies te kunnen zeggen wat ze is, begrepen is onder deze toevallige dingen, zonder enige grootte of hoedanigheid; zodat daarmee aangewezen wordt: niet een bijzonder ding, maar eigenlijk de gedaante van het brood en de wijn; en dat dit de betekenis is: „Dit is Mijn lichaam“, d.w.z. „onder deze gedaante is Mijn lichaam.“ Daarom zeggen zij, dat door het woordje „dit“ niet het brood of het lichaam van Christus aangewezen wordt, maar hetgeen onder deze gedaante begrepen is, hetwelk vóór de consecratie brood geweest was, maar door de kracht der woorden het lichaam des Heeren is gaan worden.

Over de toevallige dingen spreken zij verschillend, waarin ze gefundeerd zijn of bestaan: Of het is in het lichaam van Christus, of in de lucht, of in de eerste materie, of in de uitgespreide breedte en lengte, of in hetgeen dat niet is. En de algemene gedachte is, dat ze bestaan zonder enig wezenlijk ding. Dit is de leer van de Rooms en van al hun Schoolgeleerden, waartoe, zoals blijkt, vooral twee hoofdpunten behoren: het eerste handelt over de lichamelijke tegenwoordigheid in het eten, en het andere over de manier van de tegenwoordigheid, of over de transsubstantiatie.

Maar noch de transsubstantiatie noch het mondeling eten kan bewezen worden uit de woorden van Christus. Daarom moet men deze beide verzinsels verwerpen. En het laatste dat handelt over de lichamelijke tegenwoordigheid en het mondeling eten van Christus' lichaam, onder de gedaante van het brood, wordt door dezelfde groepen van bewijzen omgestoten en weerlegd, als waardoor de geestelijke tegenwoordigheid en eten bevestigd is. En het eerste, inzake de transsubstantiatie, wordt aldus weerlegd.

Bewijzen tegen de transsubstantiatie, of wezensverandering van het brood en de wijn in het lichaam en bloed van Christus.

1. Hetgeen in het Avondmaal het lichaam van Christus is, moet in het Avondmaal zijn en blijven, en niet veranderd of teniet gebracht worden. Want anders zou het lichaam van Christus zelf veranderd of tenietgedaan worden, en dan zou het niet tegenwoordig zijn in het Avondmaal. Maar het brood in het Avondmaal is het lichaam van Christus, te weten op een sacramentele wijze, -zoals tevoren al bewezen is. Daarom is en blijft het brood in het Avondmaal en wordt het niet veranderd of teniet gebracht.

Dat het brood in het Avondmaal het lichaam van Christus genoemd wordt, laat zich

bewijzen. Want het woordje „dit" in de woorden van het bloed „Dit is Mijn bloed", wijst ongetwijfeld de drinkbeker of de wijn in de beker aan, zoals Lukas en Paulus getuigen, die maar niet, zoals Mattheüs en Markus, eenvoudig zeggen „Dit is Mijn bloed", maar „Deze drinkbeker is" enz. Daarom betekent ook in de woorden van het lichaam „Dit is Mijn lichaam" het woordje „dit" het brood en wijst dat aan. Want het kan niet ontkend worden, dat in beide delen van het sacrament deze manier van spreken „Dit is Mijn lichaam" en „Dit is Mijn bloed" dezelfde betekenis hebben, en dat hier iets betekend wordt, dat in het algemeen enerlei is. En omdat het op grond van de woorden van Paulus en Lukas vaststaat, dat op de ene plaats het element betekend en aangewezen wordt, dan kan ook niet geloochend worden, dat zulks ook op de andere gelijke plaats aangewezen wordt. Daarom is het brood zelf, of de substantie van het brood in het Avondmaal: het lichaam van Christus.

Een ander bewijs uit de woorden: Hetgeen Christus in Zijn handen ontvangen, gebroken en aan Zijn discipelen gegeven heeft, dat - zo zeide Hij - is Mijn lichaam, Maar Hij heeft in Zijn handen genomen, gebroken en aan Zijn discipelen gegeven, niet een substantie, of iets dat eigenlijk nergens is, of waarvan men niet duidelijk zeggen kan wat het is, noch alleen de toevalligheden van het brood, maar het zichtbare brood, of substantie van het brood, met de toevallige bijkomstigheden ervan. Daarom heeft Hij niet gezegd dat zulk een eigenlijk nergens zijnde en onduidelijke substantie noch de toevallige dingen van het brood, maar het brood zelf Zijn lichaam is.

Nog een ander bewijs. Het woordje „dit" wijst aan en betekent óf het brood óf alleen de toevalligheden van het brood, óf het lichaam van Christus zelf, óf ten laatste een eigenlijk nergens zijnde en onduidelijke substantie, zoals zij spreken. Want behalve deze is er niets geweest, waarvan Christus had kunnen zeggen, dat het Zijn lichaam was. Het betekent niet een eigenlijk nergens zijnde en onduidelijke substantie. Want hetgeen Christus in handen had, brak en aan Zijn discipelen gaf, was niet iets, dat eigenlijk nergens was, maar een zekere en duidelijke zaak.

Niet het lichaam van Christus zelf, zichtbaar of onzichtbaar. Want het zichtbare lichaam van Christus droeg en brak brood, en gaf zelfs aan de discipelen hetgeen daar aangewezen werd. Maar een onzichtbaar en alomtegenwoordig lichaam heeft Christus in het Avondmaal niet gehad. Ja, de Rooms en geven toe, dat het lichaam van Christus nog niet is onder de gedaante van het brood, wanneer de priester begint te spreken het woordje „hoc", d.w.z. „dit", maar dat het pas tegenwoordig is, wanneer de verandering in het laatste puntje des tijds van de consecratie, wanneer de laatste lettergreep „UM", in de woorden „*Hoc est eism corpus meum*" uitgesproken wordt.

Noch ook ten laatste alleen de gedaante of de toevalligheden van het brood, eensdeels omdat Christus niet in Zijn handen had noch brak alleen de toevalligheden, maar de zaak zelf, die uit Zijn stof bestond, met toevalligheden bekleed en van andere dingen onderscheiden was; anderdeels omdat het vals was, dat de gedaante van het brood het lichaam van Christus is.

Daarom wijst het woordje „dit" niets anders aan dan het brood. Ook beduiden Christus' woorden „Dit is Mijn lichaam" niets anders als de woorden „Dit brood is Mijn lichaam"

Bewijs 2. Het verzinsel van de transsubstantiatie verandert niet alleen, maar verkeert ook de woorden van Christus. Want in plaats van „Dit is Mijn lichaam" zeggen de Rooms en „onder deze gedaante is Mijn lichaam"; welke woorden niet anders van woord tot woord kunnen gesteld worden dan aldus: „Mijn lichaam is onder deze

gedaante.” En dit is een openlijke verandering van de voorgestelde woorden van Christus. Daarom behouden de Rooms en de letter niet, maar veranderen en verkeren zij op goddeloze wijze Christus' woorden, wanneer zij leren, dat het wezen van het brood in het wezen van Christus' lichaam veranderd wordt.

Bewijs 3. Christus heeft niet gezegd „Dit worde“, maar „Dit is Mijn lichaam.“ Daarom veranderen Christus' woorden het brood niet in het wezen van Zijn lichaam, maar leren ze alleen, dat het brood bij dit gebruik het lichaam van Christus is, n.l. op sacramentele wijze.

Bewijs 4. Paulus noemt hetgeen uiterlijk gegeven en ontvangen wordt voor, bij en na de bediening des Avondmaals, nadrukkelijk brood, als hij in 1 Kor. 10 : 16v. zegt: „Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus? Want één brood is het, zo zijn wij velen één lichaam, dewijl wij allen ééns broods deelachtig zijn.” In 1 Kor. 11 : 23-28 wordt gezegd, dat Hij „het brood nam“, en: „brak Hij het en zeide: Neemt, eet, dat is Mijn lichaam“; en: „Want zo dikwijls als gij dit brood zult eten“, en: „Zo dan wie onwaardiglijk dit brood eet“, en: „Maar de mens beproeve zichzelf en ete also van het brood.“ Daarom is hetgeen de Rooms en beweren onwaar, dat het n.l. bij en na de bediening des Avondmaals geen-brood meer is, maar dat er alleen de toevalligheden van' het brood zijn.

De gewone uitvlucht en tegenwerping der Rooms en.

Paulus noemt bij en na het bedienen van het Avondmaal „brood“, hetgeen na de consecratie het lichaam van Christus geworden is; zoals de mens „aarde“ genoemd wordt, niet omdat hij aarde is, maar omdat hij van aarde gemaakt is. Eva wordt een „been“ van Adam genoemd; de slang de „staf“ van Mozes, en de wijn „water“ (Gen. 3 : 1; id. 2 : 23, Ex. 7 : 15 en Joh. 2 : 8): niet omdat die dingen dat tóen, maar omdat ze het tevoren geweest waren. Zoals daarom in dezen betekend wordt een wezenlijke verandering van aarde in een mens, van het been of de rib in een vrouw, van de staf in een slang, en van water in wijn, zó wordt ook in het Avondmaal het brood veranderd in het lichaam van Christus.

Antwoord.

1. Dat zijn geen bewijzen, maar telkens wordt hetzelfde gezegd. Want zij nemen hier tot bewijs hetgeen zelf in kwestie is of in geschil staat, n.l. dat het brood na de consecratie wezenlijk het lichaam van Christus geworden is. Want dat is hetzelfde, als hetgeen wij van hen begeren dat ze ons bewijzen zullen, en hetgeen Paulus zo menigmaal betuigt onwaar te zijn, wanneer hij het brood na de consecratie of zegening toch nog brood noemt.

2. Zij stoten hier zelf omver, waar zij zo hevig -om roepen- n.l. dat men de letter volgen moet. Want zij beweren dat men in Christus' woorden geen figuurlijke manier van spreken verzinnen moet, omdat het Christus' woorden zijn, en omdat het woorden van een testament zijn, die letterlijk opgevat moeten worden. Maar in de aangehaalde voorbeelden is een duidelijke figuurlijke manier van spreken. Want de mens is stof, of aarde; Eva is een been van Adam; de slang is de staf, en de wijn is water, niet door een letterlijke, maar door een figuurlijke manier van spreken, waarbij de materie (= stof) genomen wordt voor hetgeen daaruit gemaakt is. Daarom moeten zij toegeven, of zij dat nu willen, ja dan neen, dat het brood niet zonder een figuurlijke manier van spreken, door Paulus het lichaam van Christus genoemd wordt. En zij zijn duidelijk met zichzelf in strijd.

3. Er is ook een grote verscheidenheid in de voorbeelden. Want allereerst, de Heilige

Schrift overtuigt ons met nadruk van de wezenlijke verandering van de aarde in een mens, van een rib in een vrouw, van de staf in een slang, en van water in wijn. Zodat daaruit duidelijk is, dat door een figuurlijke spreekwijze de mens aarde, Eva een been van Adam, de slang een staf en de wijn water genoemd wordt; niet omdat deze dingen dat toen waren, maar omdat ze het tevoren geweest zijn. Maar van een soortgelijke verandering van het brood in het lichaam van Christus, leert ons de Schrift in het geheel niets. Bovendien, deze dingen die hier als voorbeelden aangehaald zijn, en die veranderd zijn in andere dingen, hebben niet alleen hun eerste wezen, maar ook alle toevallige dingen daarvan afgelegd. En zij verzinnen, dat hier alleen het wezen van het brood wordt veranderd en de toevalligheden blijven, die echter noch in het brood, noch in het lichaam van Christus, maar in een niet gefundeerd zijn, d.w.z. dat ze toevalligheden zijn van iets dat niet bestaat; hetgeen geheel en al met de aard der toevalligheden in strijd, en geheel en al ongerijmd is.

4. Zij verkeren geheel en al Paulus' woorden. Want zij verzinnen dat zo vaak Paulus het brood noemt, hij niet spreekt van het uiterlijke zichtbare brood, maar van een brood en spijze, die - zoals zij dat noemen - bovennatuurlijk is, d.w.z. van Christus Zelf. Want zij leggen het aldus uit: „Het brood dat wij breken”, d.w.z. Christus Die wij slachten of opofferen; zo ook: „Zo dikwijls als gij van dit brood zult eten”, d.w.z. van deze Christus; en zo ook: „Wie van dit brood”, d.w.z. van deze Christus, „onwaardiglijk eet.” Maar er kan niets ongerijmders verzonnen worden dan deze dingen zijn. Want de Apostel spreekt duidelijk over het uiterlijk gebroken brood, en voegt daar de drinkbeker voortdurend aan toe. Daarom moeten zij erkennen, dat hij spreekt óf van het uiterlijke brood en drinkbeker, óf zij moeten zeggen, dat de drinkbeker ook wezenlijk veranderd wordt.

Bewijs 5, ontleend aan de aard der sacramenten. In alle sacramenten zijn twee dingen die tot het wezen van het sacrament behoren: het teken én de betekende zaak. Of, zoals Ireneüs spreekt, een aardse en een hemelse zaak, zonder welke een sacrament niet bestaan kan. Maar de transsubstantiatie of wezensverandering neemt het teken of de aardse zaak, n.l. het brood en de wijn, uit het Avondmaal weg. En dus neemt ze ook het ganse wezen van het sacrament weg.

Bewijs 6, ontleend aan het voornaamste doel der sacramenten. Een schijnbeeld van brood en wijn kan in ons het geloof aan de hemelse dingen niet bevestigen, maar zal met het geloof spotten als iets dat ijdel is en niet bestaat. Maar het teken in het Avondmaal moet het geloof aan de hemelse dingen bevestigen, te weten, dat wij zo zeker door het lichaam en bloed des Heeren gevoed worden, als wij zeker het brood en de wijn ontvangen en nuttigen. Want de sacramenten zijn ingesteld om het geloof door de uiterlijke tekenen te bevestigen of te versterken. Daarom moet de transsubstantiatie ver van ons verwijderd worden, daar zij het teken in een schijnbeeld verandert.

Bewijs 7, ontleend aan de gelijkenis of overeenkomst, die er is tussen het teken en de betekende zaak. De transsubstantiatie neemt de gelijkenis weg, die er bestaat tussen het teken en de betekende zaak, waarvan Augustinus spreekt „ad Bonifac.”, Epist. 23, dat het lichaam van Christus de ziel alzo voedt, als het brood het lichaam; en zoals een tarwebrood een klomp is, van vele korenkorrels (lettert: „koornkens”) gebakken, dat zo ook velen één brood en één, lichaam worden, die aan het éne brood deel krijgen. Deze overeenkomst, zeg ik, kunnen de blote toevallige dingen, of de vormen van het brood en de wijn niet hebben. Want de toevallige dingen voeden niet, en ook kan men niet zeggen: Zoals de toevallige dingen van brood en wijn het lichaam voeden tot

onderhoud van dit leven, zo voedt Christus' lichaam mijn leven tot het eeuwige leven. Want dan zal een valse en waarachtige zaak samen vergeleken worden. Daarom moet deze verzonden transsubstantiatie uit het sacrament des Avondmaals en uit de Kerk verwijderd worden.

Bezwaar 1. Dit geldt de drie laatste bewijzen. Wanneer het teken en de aardse zaak in het Avondmaal blijft, dan blijft ook het wezen, het doel en de gelijkenis van het sacrament. Maar wanneer de zichtbare vorm van brood en wijn blijft, ook al worden de substanties veranderd, dan blijft toch het teken en de aardse zaak zichtbaar in het Avondmaal. Want de vormen worden door de uiterlijke zintuigen begrepen (= waargenomen). Wanneer dus de zichtbare vorm van brood en wijn blijft, dan blijft toch het wezen, het doel en de gelijkenis van het sacrament, hoewel de transsubstantiatie gesteld (= gehandhaafd) wordt.

Antwoord. Het is niet waar dat, wanneer alleen de vorm der tekenen blijft, dan ook de tekenen blijven. Want de vormen of toevallige dingen zijn niet het teken, dat God ingesteld heeft, en dat ons geloof zou kunnen versterken. Want God heeft bij alle sacramenten tot tekenen genomen: dingen (= werkelijke zaken), en geen schijnbeelden en bespottingen der dingen, hoedanig de toevallige dingen, die in geen op zich zelf staande zaak gefundeerd zijn, ook zouden wezen. Want ze zouden onze uiterlijke zintuigen bedriegen, omdat ze zouden schijnen te zijn hetgeen ze niet zijn. En daarom zouden ze ons geloof niet kunnen bevestigen. Want wanneer de uiterlijke zintuigen bedrogen worden, dan zouden ze ook zelf het geloof bedriegen, aangezien het geloof bij de sacramenten geholpen en bevestigd moet worden door de getuigenissen van de uitwendige zintuigen, n.l. door het gehoor van Gods belofte, en door het gezicht en de nuttiging van het door God ingestelde teken. Daarom is het dus onwaar, dat de zichtbare vorm zonder de zaken zelf, het teken is, zoals Christus dat in het Avondmaal ingesteld heeft. Want hoewel de vormen door de uiterlijke zintuigen begrepen en opgenomen worden, toch is het zeker, dat zelfs de zintuigen bij deze bevattingsbedrogen worden, wanneer ze denken dat het brood en wijn is, hetgeen het niet is, en dat ze waarachtige dingen begrijpen of ontvangen, wanneer zij door ijdele schijnbeelden der dingen bedrogen worden. En Ireneüs heeft onder de aardse zaak in het Avondmaal niet de toevallige dingen van het brood verstaan, maar het waarachtige brood zelf, waarover de dankzegging plaats had; welk brood van de aarde is, en dat de aanroeping (lettert.: „beroeeping") van God ontvangt. Want de substantie of het wezen van het brood is van de aarde, en volgens de opvatting der Rooms en ontvangt het de aanroeping, d.w.z. de consecratie van God, door Wiens kracht het veranderd wordt, maar niet de toevallige dingen. Daarom blijft het waarachtig - hetgeen onze bewijzen zeggen n.l. dat wanneer de transsubstantiatie, d.w.z. een verandering van het wezen des broods in het wezen van Christus' lichaam gesteld wordt, welke voor waarachtige dingen schijnbeelden der dingen in de plaats stelt, dat dan het wezen, het doel en de gelijkenis van het sacrament geheel en al weggenomen wordt.

Bewijs 8. De Oude Kerk, tot aan de tijd van paus Innocentius III toe, heeft steeds in het Avondmaal twee dingen als waarachtig, echter op sacramentele wijze verenigd, zonder enige vermenging of verandering, erkend. Daarom hebben de rechtzinnige Kerkvaders menigmaal, op grond van deze verborgenheid, tegenover de ketters bewezen: enerzijds de waarheid en vereniging van de twee naturen in Christus, y en anderzijds de hoop op de onsterfelijkheid van ons lichaam. Al eerder, bij de 5e Orde van bewijzen, zijn er enkele uitspraken der Kerkvaders aangehaald, waarvan wij een uitspraak van Theodoretus, die vooral gedenkwaardig is, nogmaals aanhalen uit zijn Dialogus I. „Want Hij, zegt hij, Die hetgeen van nature Zijn lichaam is, tarwe en

brood genoemd heeft, heeft Zichzelf ook een „wijnstok" genoemd, en heeft de tekenen die gezien worden, vereerd met de naam van Zijn lichaam en bloed; en daarbij veranderde Hij niet de natuur, maar verbond Hij aan de natuur de genade.”

Het voornaamste bezwaar van de Roomsens, ten gunste van de transsubstantiatie, is ontleend aan de woorden van Christus.

(Nu volgt vooral het betoog van de Jezüet Bellarminus, Tom. 2, lib. 3, de Eucharistia, cap. 19). „De woorden van Christus (welke luiden) „Dit is Mijn lichaam', dienen noodwendig of enige of geen enkele verandering aan te brengen in het brood. Enige verandering: want het brood is een sacrament geworden. En na de consecratie begint het het lichaam van Christus genoemd te worden, hetgeen het tevoren niet was. Daarom bewerken ze (n.l. de instellingswoorden) enige verandering.” En nogmaals: „Deze verandering van het brood is of een eigenlijke en wezenlijke verandering, óf een sacramentele en betekenende verandering. D.w.z.: Wanneer de Heere zegt: „Dit is Mijn lichaam", dan hebben die woorden „Dit is" het brood veranderd in Zijn lichaam, óf door inderdaad en in letterlijke zin daaruit Zijn lichaam te maken, óf door oneigenlijk en door een figuurlijke spreekwijze aan het brood een betekenis te geven, die het tevoren niet bezat. En er is geen derde manier van verandering (mogelijk). Want de opvatting, als zou het lichaam van Christus in het brood verborgen zijn, kan in geen geval met Christus' woorden bestaan (= overeenkomen).

Ook is er geen sacramentele of betekenende verandering (mogelijk), zoals dat de opvatting van de Calvinisten is. Daarom is er een letterlijke en wezenlijke verandering.”

Antwoord. Wij beweren dat het niet waar is, dat er geen sacramentele of betekenende verandering plaats heeft. Want al eerder is duidelijk aangetoond, dat door deze woorden geleerd wordt: niet een natuurlijke en wezenlijke verandering van het brood, maar een betekenende en sacramentele verandering; en Theodoretus bevestigt dat nadrukkelijk, mét ons, tegen de Roomsens, in de hierboven aangehaalde tekst. En zij weerleggen onze opvatting onvoldoende, wanneer ze beweren, dat het een Calvinistisch gevoelen is. Want er dient bewezen te worden, dat ons gevoelen niet overeenkomt met Christus' woorden, noch met de analogie (= overeenkomst) des geloofs, noch met de leer van de orthodoxe Kerk. Ja, dit bewijs keren wij als volgt weer tegen hen zelf:

„Het brood wordt óf wezenlijk Of sacramenteel in het lichaam van Christus veranderd. Echter niet wezenlijk, want - zoals Theodoretus zegt - heeft t Christus de zichtbare tekenen vereerd met de naam van Zijn lichaam en bloed, niet door de natuur te veranderen, maar door bij de natuur de genade te voegen. En daarom wordt het brood uitsluitend sacramenteel veranderd; d.w.z. het wordt in plaats van gewoon brood een sacrament van het lichaam van Christus.”

Over de consubstantiatie, of verberging van Christus' lichaam onder het wezen van het brood.

De Roomsens hebben verzonnen, dat er in het Avondmaal, dank zij de kracht der consecratie, twee grote mirakels plaats hebben:

1. dat de substantie van brood en wijn veranderd, wordt, en
2. dat de toevalligheden bestaan zonder enige zaak, waarin ze gefundeerd zijn. Het eerste is in strijd met de overeenstemming met het ganse Christelijke geloof, en het tweede tevens met de rechtzinnige filosofie of natuurlijke wijsheid. En deze kracht der consecratie is niets anders dan een betoverend verzinsel van de duivel en het menselijk vernuft.

Daarom hebben sommige leraars vroeger (die dit ook zo opvatten), teneinde aan zulke ongerijmde mirakels te ontkomen, in plaats van een transsubstantiatie een consubstantiatie verzonnen, d.w.z. een samen-aanwezig zijn van twee substanties op één en dezelfde plaats; of een tegenwoordigheid van Christus' lichaam en bloed, niet onder de gedaante van het brood en de wijn, maar onder het brood en de wijn zelve. Die mensen hebben dus willen beweren, dat de tekenen niet wezenlijk veranderd werden, maar wezenlijk verbonden worden met de betekende zaken, d.w.z.: ze blijven brood en wijn, maar Christus' lichaam en bloed is er ook wezenlijk in, met en onder het brood en de wijn, en wordt zo door de Godzaligen én goddelozen met de mond gegeten en gedronken.

Lombardus verklaart, dat deze opvatting ook al vóór zijn tijd, door sommigen verdedigd werd, maar hij keurt ze niet goed.¹ Guitmundus schrijft ze aan Berengarius toe na zijn herroeping, en noemt ze „inpanatio”, d.w.z. een verberging van het lichaam in het brood. Anderen schrijven ze aan een zekere Walram toe, tegen wie Anselmus twee Boeken geschreven heeft. Weer anderen noemen een zekere Rupertus Abbas Tuitiensis, die niet lang na Guitmundus, omtrent het jaar 1114 leefde.

Petrus de Alliaco Cardinalis Camerac. in lib. 4 senten. quaest. 6, art. 7, prijst de consubstantiatie, zodat hij verklaart ze liever te willen aanvaarden dan de transsubstantiatie, indien de Roomse kerk niet voor de laatste (opvatting) gekozen en beslist had. Hij leefde ongeveer in het jaar onzes Heeren 1416.

Tenslotte heeft Luther, daarbij de opvatting van deze kardinaal volgende, zoals hij zelf nadrukkelijk verklaart in lib. de Captiv. Babylon, allereerst gezegd, dat het geen Geloofsartikel was, of het wezen des broods al dan niet blijft met het lichaam des Heeren, maar dat beide opvattingen verdedigd kunnen worden, zonder ketterij. En daarna scheen het hem gemakkelijker te bewijzen, dat het brood blijft, en dat Christus' lichaam er is in, met en onder het brood. En dat is nu de algemene opvatting van allen die zich Luthersens of Martinisten noemen.

Reden waarom zij Christus' woorden „Dit is Mijn lichaam” nader met de volgende woorden verklaren: „In, met en onder dit brood is Mijn lichaam.”

En al even sterk als de Roomsens, roepen ook zij, dat zij zonder enige figuurlijke spreekwijze de letter volgen. En wanneer zij met de Roomsens strijden, dan zeggen zij, dat het woordje „dit” alleen het brood aanwijst of betekent, en dat het brood zelf het lichaam van Christus is. Maar wanneer zij zich tegen de Sacramentariërs - zoals zij ons plegen te noemen - richten, dan willen zij eraan vasthouden, dat het woordje „dit” niet slechts het brood, maar het brood mét het lichaam, schoon onzichtbaar daarin verborgen, aanwijzen en betekenen zal, en dat dit de betekenis zijn moet: „Dit is Mijn lichaam”, d.w.z. „Dit brood, en Mijn lichaam in dit brood verborgen, is Mijn lichaam”. Naar zij beweren, verklaren zij deze uitleg met dezelfde uitdrukkingen, als bij de gewone man in gebruik zijn. Dus toen Christus Zijn onzichtbare lichaam in het brood uitdeelde en zeide „Dit is Mijn lichaam”, deed Hij precies eender als de landbouwer, die, wijzende op de haverzak, van de haver in de zak zegt: „Dit is haver”, of als een koopman, als hij de geldbuidel zien laat, van het geld in de buidel zegt: „Dit is geld”; of als een moeder, die op de wieg wijst waarin haar kind ligt, zegt: „Dat is mijn kindje”, of als een herbergier spreekt van de wijn: „Dit is Rijnse wijn”, als hij de beker

¹ (Hier volgt een aantekening van prof. Van den Honert): Reeds in het jaar 747 heeft Damascenus, door een zekere overeenkomst met de woorden van Jes. 6 : 6, zijn gedachten over deze leer te kennen gegeven. De kool vuurs, zegt hij, was niet alleen hout, maar vuur en hout samen. Zo is ook het Avondmaalsbrood niet slechts brood, maar verenigd met de Godheid; en het lichaam, dat met de Godheid verenigd is, is niet één natuur, maar de natuur van het lichaam is er één, en die van de Godheid is een andere, en dus is er niet één, maar tweeërlei natuur.

aanreikt. Dit kan allemaal uit hun boeken en disputaties worden aangetoond. Maar het vergaat deze goede lieden, zoals een dichter zegt: „Wanneer dwazen het ene kwaad vermijden, komen ze in het andere terecht" (Stalti dum vitant vitia, in contraria currunt). Want in plaats van het ongerijmde mirakel van het bestaan der toevallige dingen, zonder enige zaak waarin ze gefundeerd zijn, hebben zij een ander, nog ongerijmder mirakel verzonnen, n.l. dat zich twee lichamen door elkaar bevinden. En ze zijn nog verder van Christus' woorden afgeweken als de Roomsens, hetzij men de letter of de betekenis bekijkt. Letterlijk luiden Christus' woorden „Dit", d.w.z. dit brood, „is Mijn lichaam." De betekenis daarvan is: Dit zichtbare brood is, wanneer het gebroken en uitgedeeld is, Mijn waarachtige en wezenlijke lichaam, dat voor u overgegeven wordt; echter niet door een wezenlijke verandering, zoals de Roomsens beweren (want het brood is door het Woord niet personeel aangenomen, noch voor ons overgegeven), maar door een sacramentele spreekwijze, waarbij aan het teken de naam van de betekende zaak wordt toegekend; zoals Christus, Paulus en de gehele orthodoxe Oude Kerk dat uitleggen. En van deze letter en betekenis van Christus' woorden verschilt de voorgaande uitleg evenver als de hemel van de aarde.

Zoals het dus niet waar is, dat de Roomsens de letter volgen en eraan vasthouden, als zij in plaats van Christus' woorden „Dit is Mijn lichaam", deze serafijnse uitleg stellen: „Dit ding, of deze substantie, waarvan eigenlijk niet gezegd worden kan wat ze is, begrepen onder deze gedaante, is Mijn lichaam", zo is het nog veel minder waar, dat dezen (n.l. de Lutherens) de letter en de ware betekenis der woorden behouden, wanneer zij in plaats van Christus' woorden ons hun woorden voortbrengen: „In, met en onder het brood is Mijn lichaam", of: „Het brood en het lichaam, onzichtbaar in het brood verborgen, is Mijn lichaam." Want noch het brood alleen, noch het brood mét het daarin verborgen lichaam, wordt letterlijk Christus' lichaam genoemd, zomin een buidel, hetzij leeg of met geld gevuld, in letterlijke zin „geld" genoemd wordt. En de uitdrukkingen waarmee zij hun opvatting willen verklaren, zijn zeer vreemd aan de zaak, en komen niet te pas. Want wanneer men zo spreekt, dan weet men stellig al vooruit, dat de haver in de zak zit, het geld in de buidel, het kind in de wieg ligt en de wijn in de beker is. Maar het is niet zeker, noch kan het bewezen worden, dat het lichaam van Christus in het brood is. Want de Geloofsartikelen getuigen daartegen, dat Christus in de hemel is.

Verdeeldheid onder de Lutheranen, die de consubstantiatie verdedigen.

Het fundament of de grond waarop Luther zijn opvattingen gebouwd heeft, zijn aanvankelijk alleen Christus' woorden geweest „Dit is Mijn lichaam." Later, in zijn strijd met zijn tegenstanders in de jaren 1527 en 1528, nam hij zijn toevlucht tot de alomtegenwoordigheid, en maakte de volgende vier zaken tot een fundament:

1. De personele vereniging der naturen in de Persoon van Christus;
2. Gods rechterhand, die alomtegenwoordig is;
3. Gods waarheid, die niet liegen kan, en
4. De drieërlei wijze, waarop Christus' lichaam ergens is. Maar toen hij van deze vier bewijzen afgebracht was, nam hij tenslotte weer zijn toevlucht tot de woorden van Christus, en wilde hij, dat men het geschil over de alomtegenwoordigheid van Christus' lichaam zou laten varen.

Daarna hebben toch enkelen, die de naam van Luther voorwenden, daar zij niet genoeg hulp en vastigheid voor hun zaak in de woorden van Christus vonden, de alomtegenwoordigheid weer voor de dag gehaald, en maken die heden ten dage tot het één en al van hun verdediging. Daarom is hieruit een scheuring voortgekomen, en een

tweeledige sekte van hen, die de consubstantiatie verdedigen. Sommigen willen alleen maar Luthers zijn, daar zij uitsluitend, op grond van Christus' woorden, de verberging van Zijn lichaam in het brood en het mondeling eten verdedigen. Anderen zijn Lutherse Ubiquitisten die, - teneinde de tegenwoordigheid van Christus' lichaam in het brood te verdedigen - het schild der alomtegenwoordigheid aangrijpen; en leren, dat Christus' lichaam, uit kracht van de vereniging met het Woord, op alle plaatsen tegenwoordig is, en dat het daarom ook buiten het gebruik, en voor de consecratie of heiliging van het brood, in het brood tegenwoordig is; en dat de consecratie alleen bewerkt, dat het in dit brood gegeten wordt.

Het is goed, dat de eenvoudigen deze dingen ook weten, om dit verschil over het Avondmaal goed te kunnen verstaan. Want zij zien hieraan, dat er tegenwoordig twee voorname fundamenten voor de consubstantiatie zijn, n.l. de alomtegenwoordigheid van het lichaam én de woorden van Christus.

1. De alomtegenwoordigheid van Christus' lichaam is al eerder weerlegd, n.l. bij de verklaring van de Geloofsartikelen, inzake de personele vereniging van de twee naturen in Christus, de hemelvaart en het zitten aan Gods rechterhand.

2. Christus' woorden houden ook niet de consubstantiatie in, noch verdragen (letterl.: „lijden“) ze die, zoals de Rooms en zelf moeten toegeven. Ook de Ubiquitisten verzwijgen dit niet in hun geschriften. Want zij hebben de alomtegenwoordigheid uitgedacht, omdat ze bemerkten dat een ander fundament al te zwak en vervallen was. Christus heeft gezegd: „Dit is Mijn lichaam, dat voor u overgegeven wordt.“ Aan deze woorden houden de verdedigers van de consubstantiatie zich niet, noch naar de letter noch naar de betekenis (der woorden n.l.), wanneer zij zeggen: „In, met en onder dit brood is Mijn lichaam“; zoals kort tevoren al aangetoond is. Daarom hebben wij geen andere weerlegging van de consubstantiatie nodig dan Christus' eigen woorden, waarop wij ons beroepen en waarheen wij hen verwijzen; en wij komen tot de volgende conclusie.

Christus heeft niet gezegd: „In dit brood is Mijn lichaam“, maar: „Dit is Mijn lichaam.“ Ook hebben deze uitdrukkingen niet één en dezelfde betekenis, aangezien de eerste verklaart, wat in het brood, en waar het lichaam van Christus is; en de andere (verklaart), wat het brood in het Avondmaal betekent; reden waarom de aanhangers der consubstantiatie, die leren dat het lichaam van Christus in het brood, en niet (leren) dat het brood zelf het lichaam van Christus is, noch aan de letter, noch aan de zin van Christus vasthouden.

Weerlegging van sommige bezwaren, ten gunste van de consubstantiatie en het mondeling eten.

Bezwaar 1. Het is een zeer gebruikelijke manier van spreken, wanneer twee samengevoegde dingen, waarvan men het ene wel en het andere niet ziet, tesamen gegeven worden, dat dan het ene alleen genoemd wordt, dat men niet ziet, zoals van een buidel geld gezegd wordt: Dat is geld, en van een kan wijn: Dat is wijn. Daar Christus nu in het Avondmaal op dezelfde manier twee samengevoegde dingen, n.l. het brood en Zijn lichaam geeft, noemde Hij alleen hetgeen onder het brood niet gezien werd, zeggende: „Neemt eet, dat is Mijn lichaam.“ Daarom is de manier van spreken die Christus hier bezigt, zeer gebruikelijk en letterlijk, en behoeft daarom geen nadere verklaring.

Antwoord 1. Zo'n manier van spreken is wel zeer gebruikelijk, n.l. wanneer men zeker weet, dat hetgeen men niet ziet en dat genoemd wordt, in het andere dat men ziet, begrepen is; zoals men zeker weet, dat het geld in de buidel, en de wijn in de kan is.

Anders wordt het niet gebruikelijk, noch duidelijk, noch naar waarheid van een lege buidel gezegd: „Dit is geld”, enz. Maar men weet nog niet zeker, en de verdedigers der consubstantiatie hebben het nog niet bewezen, dat het lichaam van Christus in het brood verborgen was, toen Christus ervan zeide: „Dit is Mijn lichaam”; zoals men zeker weten moet, dat er geld in de buidel, en wijn in de kan is, als men zegt: Dit is geld, of: Dit is wijn. Daarentegen houden wij staande, dat het Ichaam bij het éérste Avondmaal niet in het brood verborgen was, maar aan de tafel zat, en dat het nu in de hemel is, totdat Hij komt om te oordelen. Daarom is dit geen bewijs, aangezien dezelfde zaak hier als bewijs wordt aangevoerd, die nog bewezen moet worden.

2. Wij zeggen ook, dat het niet wáár is, dat Christus aan het Avondmaal aan Zijn discipelen Zijn lichaam, onder het brood verborgen, gegeven heeft. Want Hij heeft niet Zijn lichaam, maar het brood van de tafel genomen, gebroken en het met de hand de discipelen aanreikende, gezegd: „Neemt, dit”, d.w.z. dit brood, „is Mijn lichaam.” Wij bewijzen dit, ten 1e., omdat er gezegd wordt: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament”; ten 2e. Paulus legt in 1 Kor. 10 het woordje „dit” uit van het brood, als hij zegt: „Het brood dat wij breken, is de gemeenschap des lichaams van Christus”; en ten 3e.: Het brood en het lichaam van Christus sámen zijn noch letterlijk, noch figuurlijk gesproken, het waarachtige lichaam van Christus; en men zou zo verzinnen, dat Christus spottenderwijs hetzelfde gezegd of verteld had: „Mijn lichaam is Mijn lichaam.”

3. Het besluit volgt ook uit de vorige woorden niet zo gemakkelijk (letterl. „breed”). Want zij besluiten, dat het daarom een zeer gebruikelijke en letterlijke uitdrukking is. Maar zeer gebruikelijk en letterlijk zijn niet hetzelfde. Want een zeer gebruikelijke uitdrukking kan evengoed figuurlijk zijn, zoals de volgende uitdrukking wel gebruikelijk, maar toch figuurlijk is: „Dit is geld, dit is wijn.” Want wie is zo dwaas om te geloven, dat de buidel op zichzelf, of de buidel met geld in letterlijke zin het geld is? Zo was de sacramentele uitdrukking inzake het Pascha „Waar wilt Gij, dat wij U het Pascha bereiden zullen?” bij de discipelen van Christus bekend en in gebruik. En toch spreken ze niet letterlijk, maar figuurlijk of oneigenlijk, door aan het teken de naam van de betekende zaak toe te schrijven, door middel van een figuurlijke uitdrukking, die bij de sacramenten zeer gebruikelijk is. Daarom volgt alleen als besluit, dat Christus' woorden bij de discipelen gebruikelijk en bekend geweest zijn, maar niet eigenlijk verstaan, naar de letter en zonder enige figuurlijke uitdrukking.

Bezwaar 2. Christus heeft gezegd: „Dit is Mijn lichaam.” En Christus is waarachtig, Hij spreekt de waarheid. Daarom moeten Zijn woorden, zoals ze klinken, eenvoudig naar de letter opgevat worden, en men moet ze geloven en alle menselijke scherpzinnigheid afleggen.

Antwoord.

1. De waarachtigheid van Christus wil alleen zeggen, dat al Zijn woorden de allerwaarste zijn, die men, met aflegging van alle menselijke scherpzinnigheid, moet geloven; maar niet, dat al Zijn woorden letterlijk gesproken en naar de letter opgevat moeten worden. Want ook degene die figuurlijk spreekt, kan de waarheid zeggen; zoals Christus evengoed waarachtig was, ja de Waarheid Zelf, toen Hij zeide: „Ik ben het Licht der wereld, de Deur van de schaapskooi, de goede Herder, de ware Wijnstok, Mijn Vader is de Landman en gij zijt de ranken”, als toen Hij zeide: „Dit is Mijn lichaam.” En zij behoren uit alle scholen verjaagd te worden, die beweren durven dat figuurlijke uitdrukkingen leugens zijn.

2. Men kan hen met hun eigen woorden (ver)slaan. Christus spreekt de waarheid. Dus heeft Hij niet gezegd, dat Zijn lichaam in het brood verborgen is, aangezien alle

discipelen wel zagen, dat het aan de tafel zat.

3. Nogmaals kan men hun eigen woorden tegen hen zelf keren. Want als het zo is, dat Christus' woorden eenvoudig naar de letter verstaan moeten worden, dan moet men daarop geen uitleg verzinnen, die met de letter in strijd is, n.l. dat in, met en onder het brood Christus' lichaam verborgen is.

Bezwaar 3. Christus is almachtig. Daarom kan Hij bewerken, dat Zijn lichaam daadwerkelijk in het brood aanwezig is.

Antwoord. Het is geen goede conclusie, dat Hij, omdat Hij het kan doen, het daarom ook doet of doen wil. Christus heeft nergens de tegenwoordigheid van Zijn lichaam in het brood of in de plaats van het brood beloofd. Daarom wordt aan Zijn almacht totaal niets te kort gedaan, wanneer zo'n tegenwoordigheid niet geloofd wordt.

Aanhoudend bezwaar. Het brood is tegenwoordig bij het Avondmaal. En het brood is Christus' lichaam Dus is Christus' lichaam tegenwoordig bij het Avondmaal.

Antwoord. Het brood is eigenlijk niet Christus' lichaam, zoals het brood eigenlijk in het Avondmaal is. Dus volgt daaruit die conclusie nog niet. Want de tegensprekers geven zelf toe, dat de uitdrukking „Het brood is Christus' lichaam" figuurlijk is; zoals Jacobus Andreas op het dispuut te Mulbrunn nadrukkelijk gezegd heeft, toen hij geen andere uitvlucht meer wist, dan dat deze twee uitdrukkingen „Dit is Mijn lichaam" én „Het brood is Mijn lichaam" onderling veel verschillen, omdat de eerste letterlijk, en de andere figuurlijk verstaan moest worden. (Nota in Epitom. Actor. Mompelg., pag. 13 schrijft tegen dezelfde Jacobus Andreae, dat deze plaats letterlijk en zonder beeldspraak verstaan moet worden: Het brood van Christus, geheiligd en gezegend, is het ware lichaam van Christus. Zo weerspreekt het één het ander).

Bezwaar 4. Men moet Christus' woorden niet veranderen. Christus heeft gezegd: „Dit is Mijn lichaam." Daarom moet men in plaats van het woordje „is" niet het woordje „betekent" zetten.

Antwoord.

1. Wij geven dit alles toe. Want wij stellen niet in plaats van „is" het woordje „betekent." Ook veranderen wij Christus' woorden niet, maar wij houden ze precies, zoals Christus ze gesproken heeft. Dus zeggen wij, dat de ware en echte betekenis ervan, zoals we ook al eerder aantoonde, deze is: Dat n.l. het brood een sacrament of teken van het lichaam is, of: Dat het Zijn lichaam betekent. Want Christus Zelf legt deze woorden zo uit „Doet dat tot Mijne gedachtenis"; en Paulus: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed." En Tertullianus (De Sacram. lib. 4, cap. 4, 5. Contra Adim. cap.: „Hij heeft het brood dat Hij nam en aan Zijn discipelen gaf, tot Zijn lichaam gemaakt, zeggende: „Dit is Mijn lichaam", d.w.z. een figuur van Mijn lichaam." En Ambrosius: „De opoffering is een figuur van het lichaam en bloed des Heeren." En Augustinus: „De Heere heeft niet gearzeld te zeggen: „Dit is Mijn lichaam", toen Hij een teken van Zijn lichaam gaf." En Chrysostomus (Hom. 24, in 1 Kor. 10): „Wat betekent het brood? Het lichaam van Christus."

2. Wij keren hun bezwaar tegen henzelf: Men moet de woorden van Christus niet veranderen. Daarom handelen de Rooms en verkeerd, die de transsubstantiatie verdedigen, door die woorden als volgt te veranderen: „Mijn lichaam is onder deze gedaante van het brood." Hetzelfde bezwaar geldt de Luthers en, die de consubstantiatie verdedigen en Christus' woorden aldus uitleggen: „Mijn lichaam is in, met en onder dit brood onzichtbaar aanwezig."

3. Wat betreft het punt, dat men Christus' woorden niet veranderen moet, antwoorden wij met een zodanige onderscheiding, dat Christus' woorden niet veranderd moeten

worden, d.w.z. dat ze van hun eigen ware betekenis niet in een verkeerde zin verdraaid mogen worden; maar ze moeten evenwel naar de aard der zaak, die behandeld wordt, en naar de zin van Christus verstaan worden. Want anders zouden alle uitleggingen der Schriften, en vooral deze, door welke hetgeen figuurlijk gezegd is, letterlijk uitgelegd wordt, verworpen worden; zoals uit Matth. 5 : 29 en 40 duidelijk wordt: „Trek het (rechteroog n.l.) uit; zo iemand uw rok nemen wil, laat hem ook den mantel", enz. Daar wordt noodzakelijk enige verandering der woorden vereist, d.w.z. een geschikte uitleg die met Christus' bedoeling overeenkomt.

Bezwaar 5. De woorden inzake de Testamenten dienen letterlijk opgevat te worden, opdat er geen oorzaak gegeven wordt om te twisten over de bedoeling Van de Testamentmaker. Het Avondmaal is het Nieuwe Testament, door Christus ingesteld. Dus moeten de woorden van het Avondmaal letterlijk opgevat worden.

Antwoord. De woorden der Testamenten, die letterlijk zijn, dienen letterlijk opgevat te worden, maar die figuurlijk zijn, figuurlijk. Als zij dus beweren, dat álle woorden der Testamenten letterlijk opgevat moeten worden, dan is dat niet waar. Het is voldoende, dat de woorden en uitdrukkingen van de Testamenten klaar en duidelijk zijn, hoewel ze menigmaal niet letterlijk, maar figuurlijk en oneigenlijk gesproken zijn. Want wanneer men zeker weet, welke de bedoeling van de Testamentmaker is, dan wordt tevergeefs over de letter getwist. Zo heeft God onder het Oude Testament zeer veel figuurlijk gesproken over de besnijdenis, het Paaslam en de offers. En Christus Zelf heeft onder het Nieuwe Testament figuurlijk of oneigenlijk gezegd: „Neemt, drinkt; deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed.” Want wanneer Hij beveelt dat men de „drinkbeker" „drinken" zal, dan is dat figuurlijk gesproken, en dan wordt daaronder de wijn in de drinkbeker verstaan; en dus wordt de beker genoemd in plaats van de inhoud. Verder, wanneer Hij de „drinkbeker" het „Nieuwe Testament" noemt, d.w.z. de verzoening van het menselijk geslacht met God, in Zijn bloed bevestigd, dan is dat ook figuurlijk gesproken. Want aan het teken wordt toegekend hetgeen eigenlijk aan betekende zaak toekomt; welke manier van spreken bij de elementen zeer veel voorkomt.

Aanhoudend bezwaar 1. Dat met de drinkbeker de wijn bedoeld wordt, is duidelijk en klaar genoeg, en behoeft geen nadere uitleg. Want het is aan een ieder bekend, dat niet het vat, maar het nat uit het vat gedronken wordt. Daarom behoort het voor geen figuurlijke uitdrukking gehouden te worden.

Antwoord.

1. Ook de allerduidelijkste figuurlijke uitdrukking is toch nog een figuurlijke uitdrukking. Daarom blijft vaststaan, dat in de woorden van het Testament een figuurlijke manier van spreken (aanwezig) is.

2. Als deze figuurlijke uitdrukking erg duidelijk is, dan is ook al het figuurlijk-gesprokene niet duister.

3. De andere figuurlijke uitdrukking, n.l. dat de „drinkbeker" het „Nieuwe Testament" is, is immers even duidelijk! Want het is aan een ieder bekend, dat een vat niet het Nieuwe Testament is, of de laatste wil van de Testamentmaker Christus, inzake de verzoening van het menselijke geslacht met God, maar dat het een sacrament is van dit testament.

Aanhoudend bezwaar 2. Een testament betekent niet alleen de wil van de Testamentmaker Zelf, maar ook een authentiek bewijs(middel) of brief van deze wil, waardoor de erfgenamen het recht op de erfenis verkrijgen. En zo'n bewijs(middel) is het Avondmaal, of de drinkbeker des Avondmaals, en dat niet figuurlijk, maar letterlijk. Daarom wordt het Avondmaal of de drinkbeker des Avondmaals niet

figuurlijk, maar letterlijk een „testament" genoemd.

Antwoord. Het is niet waar, dat de drinkbeker des Avondmaals eigenlijk een testament is. Want een gouden of houten drinkbeker is eigenlijk in geen van beide betekenissen het Nieuwe Testament. Niet in de eerste (betekenis), want zij is de wil van de Testamentmaker Zelf niet. Ook niet in de andere (betekenis), want de drinkbeker is het bewijs(middel) zelf niet, maar een sacrament, d.w.z. een heilig teken van het bewijs, of van de brieven van het testament. Want de brieven zelf zijn de beloften des Evangelies. En het is ook niet waar, dat de brieven van een testament in eigenlijke zin een testament zijn. Daarom worden ze zo genoemd door een figuurlijke manier van spreken, omdat ze het testament of de wil van de Testament- maker in geschrifte bevatten, of omdat ze een authentiek getuigenis van Zijn wil zijn.

Bezwaar 6. Het eten van het brood is een mondeling eten. En het eten van het lichaam is ook het eten van het brood. Daarom is het eten van het lichaam ook een mondeling eten.

Antwoord. Dat het eten van het lichaam ook het eten van het brood is, moet men figuurlijk en niet letterlijk opvatten, want anders is het onwaar. Het moet oneigenlijk of sacramenteel als volgt verstaan worden: Het eten van het lichaam is hetgeen dat door het eten van het brood betekend en verzegeld wordt. En dus kan hieruit niet zo'n conclusie getrokken worden, omdat het één oneigenlijk, en het ander letterlijk genomen wordt. Maar als dit letterlijk opgevat wordt dan is het onwaar. Want het eten van het lichaam is innerlijk, geestelijk en onzichtbaar, en het eten van het brood is uiterlijk, lichamelijk en zichtbaar. Daarom kan het eigenlijk niet ener- led eten zijn, maar zoals de betekende zaak van het eten onderscheiden is, zo is ook het ontvangen van beide verschillend; hoewel dit ontvangen van beide tegelijk geschiedt bij een wettig gebruik.

Bezwaar 7. Hetgeen ons voedt en levend maakt, moet binnen in ons ontvangen worden. Het lichaam en bloed van Christus voeden ons en maken ons levend. Dus is het nodig, dat het lichaam en bloed van Christus door ons binnen in ons lichaam ontvangen wordt, d.w.z. dat het met de mond gegeten en gedronken wordt.

Antwoord. Niet alles wat ons voedt en levend maakt, moet door ons binnen in ons lichaam ontvangen worden, maar alleen hetgeen ons, op een natuurlijke manier, door een lichamelijke vereniging voedt en levend maakt; zoals de natuurlijke spijs niet voedt, tenzij ze binnen in 'ons lichaam opgenomen wordt en met ons wezen vergroeit. Maar het is heel anders gelegen met het geestelijke voedsel. Want het lichaam van Christus voedt ons niet, en maakt ons niet levend op een natuurlijke manier, wanneer het binnen in ons lichaam opgenomen is, zoals een drankje of medicijn; maar het voedt ons en maakt ons levend, wanneer het door het geloof ontvangen en gegeten wordt. Want dan wordt de Geest van Christus in ons uitgestort, zodat wij één vlees met Hem worden. Maar dit geloof is het niet, waardoor we geloven dat het lichaam van Christus in het brood is, dat door ons met de mond gegeten wordt en binnen in ons lichaam is; maar waardoor wij voor waar houden, dat het lichaam van Christus voor ons gekruisigd en een slachtoffer voor onze zonden geworden is; en waardoor wij geloven, dat wij in het lichaam van Christus ingelijfd en Zijn lidmaten worden. Daarom is het niet nodig, dat het lichaam van Christus in ons lichaam ingaat, om daardoor gevoed en levend gemaakt te kunnen worden.

Aanhoudend bezwaar. Niet alleen onze zielen, maar ook onze lichamen worden door het lichaam en bloed van Christus tot onsterfelijkheid gevoed. Daarom moeten niet alleen onze zielen, maar ook onze lichamen dat eten en drinken. Maar

onze lichamen eten en drinken met de mond, enz.

Antwoord. Het is niet nodig, dat onze lichamen - teneinde door het lichaam van Christus tot onsterfelijkheid gevoed te worden - dat met de mond eten. Het is voldoende, dat de mond des geloofs deze geestelijke spijs ontvangt en het geestelijke voedsel en leven aan de gehele mens meedeelt. Want niet alles wat door het lichaam van Christus gevoed wordt, eet hetzelfde lichaam; zoals ook niet alle ledematen, die door de spijs gevoed worden, de spijs eten. Want eet soms de voet of elleboog, omdat ze door de spijs gevoed worden, die ge door de mond tot u neemt? Het is voldoende, dat het eten door de mond geschiedt. Want de mond is door de natuur als een instrument ervoor geschapen, opdat daardoor het voedsel aan het gehele lichaam wordt meegegeed. En dit zij dan opgemerkt over de vierde kwestie, d.w.z. over de ware betekenis van de woorden des Avondsmaals.

5. De uitdrukkingen die in de Schrift en in de Kerk voorkomen inzake het Avondmaal.

Vraag 79. *Waarom noemt dan Christus het brood „Zijn lichaam” en de drinkbeker „Zijn bloed” of „het Nieuwe Testament in Zijn bloed” en Paulus „de gemeenschap des lichaams en bloeds van Christus”?*

Antwoord. *Christus spreekt alzo niet zonder grote oorzaak; namelijk niet alleen om ons daarmede te leren, dat gelijk brood en wijn dit tijdelijk leven onderhouden, alzo ook Zijn gekruisigd lichaam en Zijn vergoten bloed de waarachtige spijs en drank zijn, waardoor onze zielen ten eeuwigen leven gevoed worden b); maar veelmeer om ons door deze zichtbare tekenen en panden te verzekeren, dat wij zo waarachtiglijk Zijn ware lichaam en bloed door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden c), als wij deze heilige waartekenen met de lichamelijke mond tot Zijn gedachtenis ontvangen d), en dat al Zijn lijden en gehoorzaamheid zó zeker onze eigene is, als hadden wij zelf in onze eigen persoon alles geleden en. Gode voor onze zonden genoeg gedaan e).*

- a) Matth. 26 : 26-28, Mark. 14 : 22 en 24, Luk. 22 : 19v., 1 Kor. 10 : 16;
- b) Joh. 6 : 51 en 55.
- c) Joh. 15 : 4, Ef. 5 : 30 en 32.
- d) 1 Kor. 10 : 16v.
- e) Rom. 5 : 9 en 18v., Rom. 8 : 1, 2 Kor. 5 : 15 en 21; Gal. 2 : 20, Kol. 2 : 13v.

Verklaring van Vraag 79.

Hetgeen tevoren in het algemeen over de sacramentele spreekwijze gezegd is, past ook op dit sacrament; zoals Augustinus verklaart, Epist. 23 ad Bond., waar hij naar de algemene regel der sacramentele spreekwijzen, een voorbeeld, aan dit sacrament ontleend, nadrukkelijk erbij voegt. Zo is dus de Schrift en de Oude, rechtzinnige Kerk, zoals over de Doop, zo ook over het Avondmaal, gewoon te spreken nu eens op letterlijke, dan weer op figuurlijke wijze.

Figuurlijk spreekt Christus, wanneer Hij van het brood zegt: „Dit is Mijn lichaam”, en van de drinkbeker „Dit is Mijn bloed”; en wanneer Paulus zegt: „Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed.” Want Hij schrijft aan het teken de naam van de betekende zaak toe, door middel van een figuurlijke uitdrukking, zoals die bij alle sacramenten gebruikelijk is. En op dezelfde manier spreekt ook Paulus, door op oneigenlijke wijze aan de betekende zaak toe te schrijven hetgeen aan het teken eigen

is, als hij zegt: „Het lichaam van Christus wordt voor u gebroken.” En Cyprianus (Serm. de Coma) zegt: „Als wij de drinkbeker drinken, dan hangen wij aan het kruis, dan zuigen wij het bloed, en steken wij onze tong in de wonden van onze Zaligmaker.” En Chrysostomus (Hom. 24, extrem., in 1 Kor. 10. Hom. 27): „Het bloed van Christus is in de drinkbeker; het lichaam van Christus, dat in de hemel is, wordt ons op aarde te zien gegeven; en het wordt niet alleen gezien, maar ook getast, en niet alleen getast, maar ook gegeten; het wordt van ons gehouden, gebeden en gegeten als een teken der liefde; zoals men ook soms een hapje geeft aan hen, die men liefheeft; wij roeren met onze tong Zijn vlees aan”, enz. Dit kan van Christus' lichaam niet naar waarheid gezegd noch verstaan worden, dan alleen door een oneigenlijke sacramentele spreekwijze.

Maar het is een *letterlijke* manier van spreken, als Christus zegt: „Doet dit tot Mijne gedachtenis”, en wanneer de Kerkvaders zeggen: „Het breken van het brood is een gedachtenis, een tegenbeeld van de bloedige offerande; het brood betekent het lichaam; het is een teken en figuur van het lichaam van Christus”, enz.

De oorzaken van deze figuurlijke uitdrukkingen bij de sacramenten zijn al eerder verklaard. En de redenen waarom Christus in dit sacrament het brood Zijn lichaam, en de drinkbeker Zijn bloed of het Nieuwe verbond in Zijn bloed, en waarom Paulus het de gemeenschap des lichaams en bloeds van Christus noemt, zijn:

1. De overeenkomst van het brood met het lichaam van Christus;
2. De verzegeling van de schenking van het teken én van de betekende zaak samen, bij een wettig gebruik.

1. De overeenkomst van het brood met het lichaam van Christus bestaat voornamelijk in het volgende:

1. Zoals brood en wijn het lichaam voeden, zo voeden ook het lichaam en bloed van Christus de ziel.
2. Zoals het brood en de wijn door de mond ontvangen en genuttigd worden, zo ook het lichaam en bloed van Christus door het geloof, dat de mond der ziel is.
3. Zoals het brood niet geheel opgeslokt, maar eerst gebroken, gekauwd en gegeten wordt, zo wordt het lichaam van Christus, aan het kruis geslacht, ontvangen en genuttigd.
4. Zoals het brood en de wijn geen nut doen degenen die zonder honger eten, zo is het lichaam en bloed van Christus niet nuttig, dan alleen degenen die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid.
5. Zoals uit veel korrels een brood, en uit veel beziën de wijn ontstaat, zo woorden wij, die velen zijn, door deze tekenen tot één lichaam verenigd met Christus en onderling.

2. De zekerheid of verzegeling des geloofs is evenzo een oorzaak, waarom van de tekenen gezegd wordt, hetgeen aan de betekende zaak eigen is. Want de tekenen getuigen dat de offerande van Christus volbracht is tot onze zaligheid, zo waarachtig als wij de tekenen waarlijk genieten; ja, dat wij door het gekruiste lichaam en vergoten bloed van Christus zo waarachtig gevoed worden, als wij deze heilige waartekenen van het lichaam en bloed van Christus ontvangen.

Bastingius: Bernardus verklaart deze verzekering met het beeld van een trouwring, welke een bruidegom aan zijn beloofde bruid geeft, niet alleen opdat zij daardoor aan hem zou denken, maar nog veel meer, opdat zij door de schenking van die trouwring, ervan verzekerd zou zijn, dat de bruidegom daarmee zijn trouw en ook zichzelf geheel

en al aan zijn bruid overgeeft, om haar eigen man te zijn. Zo hebben ook wij, wanneer wij het brood en de wijn in het Avondmaal ontvangen, eten en drinken, niet alleen de belofte van Christus, maar worden wij ook door het waarteken en pand van Zijn lichaam en bloed ervan verzekerd, dat Hij ons Zijn lichaam en bloed overgeeft tot een zalige spijze en drank der ziel ten eeuwigen leven. En daarom zegt Hij niet alleen: „Dit is Mijn lichaam, dit is Mijn bloed“, maar voegt Hij er ook aan toe: „Neemt, eet en drinkt.”

6. Het wettig of rechte gebruik van het Avondmaal.

Op grond van het algemene geschil over het rechte gebruik der sacramenten, zoals dat al eerder verklaard is, kan men nu ook gemakkelijk een antwoord geven op de volgende kwestie. De korte inhoud van het wettig gebruik des Avondmaals is, wanneer de gelovigen in de samenkomsten der gemeente, brood en wijn ontvangen, verkondigende de dood des Heeren, opdat deze ontvangst een pand zou zijn van hun vereniging met Christus, en een toe-eigening van de gehele weldaad van onze verlossing en zaligheid. Daarom bestaat dit rechte gebruik uit de drie volgende condities:

1. Dat men de ceremoniën aanhouden zal die Christus heeft ingesteld. En zulks niet al spottende, of van één apart, maar in een wettige samenkomst der gemeente, hetzij die nu klein dan wel groot is. En de ceremoniën zijn deze: Dat het brood des Heeren gebroken, uitgedeeld, genomen en gegeten wordt, en dat de drinkbeker des Heeren aan allen gegeven en van hen gedronken wordt, met verkondiging van de dood des Heeren.
2. Dat deze ingestelde ceremoniën onderhouden worden door degenen, voor wie Christus ze ingesteld heeft, d.w.z. niet door de vijanden, ongelovigen, honden en zwijnen, maar door de gelovigen of door Zijn discipelen. Want een onderhouden van de ceremonie zonder geloof en boetvaardigheid, is geen gebruik, maar misbruik en huichelarij, Jes. 1 en 66.
3. Dat de tekenen gebruikt worden, en de ganse handeling tot dat doel strekke, waartoe ze door Christus ingesteld is, d.w.z. tot verkondiging van de dood van Christus, tot bevestiging des geloofs en ten bewijze van onze dankbaarheid. Bij zulk een gebruik des Avondmaals is het teken geenszins ijdel, maar worden de beloofde weldaden aan de gelovigen metterdaad voorgesteld, en met de uiterlijke tekenen gegeven. En de gelovigen hebben en ontvangen werkelijk de vergeving der zonden, de gerechtigheid en het eeuwige leven, om en door Christus, Wiens lichaam en bloed zij door het geloof deelachtig worden.

7. Wat de goddelozen aan het Avondmaal ontvangen; of over het eten der goddelozen.

Nu deze dingen aldus verklaard zijn, vervalt vanzelf de valse opvatting van hen, die willen beweren, dat de goddelozen en huichelaars, eigenlijk gezegd, evengoed als de Godzaligen en gelovigen het waarachtige en wezenlijke lichaam van Christus eten. Zij ontvangen de tekenen tot hun rechtvaardig oordeel, maar de betekende zaken ontvangen ze niet; en hoewel hun die aangeboden zijn, toch verwerpen zij die door hun ongeloof. (Vgl. N.G.B., art. 34). De redenen waarmee wij dit bewijzen, zijn de volgende, die ook zeer vast zijn.

1. Ontleend aan de beschrijving van het eten. Christus eten betekent: Zijn wezen, verdiensten, krachtige werking en al Zijn goederen deelachtig worden; zoals gezegd

wordt in Joh. 6 : 56: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem.” Maar de goddelozen en ongelovigen worden Christus niet deelachtig. Daarom eten zij Christus ook niet.

2. Ontleend aan de manier, of aan het instrument van het eten. Christus' lichaam wordt uitsluitend door het geloof ontvangen. Want alleen het geloof is het middel, waardoor wij Christus met al Zijn weldaden omhelzen; reden waarom van het geloof ook gezegd wordt, dat het alleen rechtvaardigt. Zo ook: Het lichaam van Christus is een spijs der ziel, maar niet van de buik; des harten, maar niet van de mond; zoals in de Catechismus van Luther zeer juist gezegd wordt: „Deze woorden „voor u” vereisen gelovige harten.” Maar de goddelozen en huichelaars hebben geen geloof. Daarom worden zij ook niet Christus' lichaam deelachtig.

3. Christus geeft in het Avondmaal Zijn lichaam te eten aan degenen, voor wie Hij Zichzelf aan het kruis geofferd heeft. Maar Hij heeft Zichzelf alleen voor de gelovigen geofferd, en niet voor de goddelozen en huichelaars, Joh. 17 : 9: „Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen die Gij Mij gegeven hebt”; Ps. 16 : 3: „Maar tot de heiligen die op de aarde zijn, en de heerlijken in dewelken al mijn lust is”; Luk. 22: 19: „Dat is Mijn lichaam hetwelk voor u gegeven wordt”, en Hebr. 5 : 9: „En geheiligd zijnde, is Hij allen die Hem gehoorzaam zijn, een oorzaak der eeuwige zaligheid geworden.”

4. Het lichaam van Christus is het levendmakende brood, en zij die dat deelachtig worden, worden ook meteen het leven deelachtig. Want de Geest van Christus wordt niet van Zijn lichaam gescheiden. Christus zegt in Joh. 6 : 56v.: „Die Mijn vlees eet en Mijn bloed drinkt, die blijft in Mij en Ik in hem. Die Mij eet, dezelve zal leven door Mij.” Maar hoewel de goddelozen deel krijgen aan de tekenen, worden zij het leven niet deelachtig. Daarom ontvangen de goddelozen de tekenen alleen, zonder de betekende zaken.

5. De goddelozen eten en drinken zichzelf een oordeel, 1 Kor. 11 : 29. Dus nuttigen zij niet het lichaam en bloed des Heeren. Dat volgt uit het feit, dat deze dingen met elkaar in strijd zijn en niet samen kunnen bestaan. Want zichzelf een oordeel eten wil zeggen, dat men vanwege ongelof en misbruik des sacraments, van Christus en al Zijn goederen vervreemd en verstoten wordt; of, dat men door misbruik van het sacrament, omdat het zonder geloof en bekering genuttigd wordt, God zwaarlijk vertoornt, en zo, als men zich niet bekeert, zichzelf tijdelijke en eeuwige straffen op de hals haalt. Daarentegen wil „Christus eten” zeggen: door het geloof aan Christus en al Zijn goederen deel krijgen; omdat niemand Christus eten kan, als hij niet tevens aan Zijn verdiensten, kracht en goederen deel krijgt. Daarom kan dus niemand Christus eten én zichzelf een oordeel eten.

6. Wanneer Paulus in 1 Kor. 10 : 21 zegt: „Gij kimt niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren en aan de tafel der duivelen”, ontnemt hij de goddelozen datgene van de tafel des Heeren, waaraan zij geen deel kunnen hebben. Maar wij zien, dat zij aan de tafel des Heeren deel krijgen aan het brood en de wijn. Daarom ontnemt hij hun het genot van de betekende zaken, n.l. het lichaam en bloed des Heeren.

Bezwaar. „Gij kunt niet”, n.l. met een goede consciëntie, en tot uw zaligheid.

Antwoord. Dat is een valse verklaring. De Apostel zegt niet, dat het onbetamelijk of onnut, maar dat het onmogelijk is. Gij moet, zegt hij, geen deel krijgen aan de dingen, die aan de afgoden geofferd zijn. Waarom niet? Omdat zulks betekent: aan de duivelen deel krijgen. Maar het is onmogelijk dat gij tegelijk aan de Tafel van God én aan die van de duivel, aan de Tafel des Heeren en aan die van de duivelen deel kunt nemen. Waarom niet? Omdat het onmogelijk is om twee heren tegelijk te dienen, enz. De Apostel zegt hier: „Gij kunt niet”; zoals Christus in Matth. 6 : 24: „Niemand kan

twee heren dienen; gij kunt niet God dienen en den Mammon.”

7. Christus zegt in Matth. 15 : 26: „Het is niet betamelijk het brood der kinderen te nemen en den hondkens voor te werpen.” Christus' lichaam is het brood der kinderen, d.w.z. der gelovigen. Daarom werpt Christus niet, in strijd met Zijn eigen leer, Zijn lichaam voor de honden, d.w.z. voor de goddelozen. Hetzelfde wordt ook uit Christus' woorden in Matth. 7 : 6 bewezen: „Geeft het heilige den honden niet; noch werpt uwe paarlen voor de zwijnen.”

8. Dit wordt ook bewezen door uitspraken van de Kerkvaders, die hetzelfde leren. Vgl. Augustinus, de civ. Dei, lib. 21, cap. 25; en in Joh. Tract. 26 en 59, en in sent. Prosperi, cap. 339; en Ambrosius, serm. de Coena: „Hoewel de sacramenten zich door onwaardigen laten ontvangen of aangerood worden, zo kunnen ze toch geen deel hebben aan de Geest, n.l. wiens ongelooft of onwaardigheid met zo'n grote heiligheid in strijd is.” En direct erna: „Maar dezen, die alleen met woorden in de heilige oefening des Avondmaals (bezig) zijn, of ook de gaven deelachtig worden, van hart droog en van verstand verdord, die lekken wel de rotssteen, maar zuigen noch honig noch olie daaruit. Want zij worden niet vaardig of vlug gemaakt door enige zoetheid der liefde of door de vetheid van de Heilige Geest. Ook oordelen zij zichzelf niet, en evenmin onderscheiden zij de sacramenten, maar zij gebruiken, zonder enige eerbied, de heilige gaven als gewone spijzen, en zij dringen zich onbeschaamd in een bevuild kleed aan de Tafel des Heeren, voor wie het beter zou zijn, dat ze een molensteen aan de hals gebonden kregen en in de zee geworpen werden, dan dat zij met een ongewassen consciëntie uit de hand des Heeren de bete broods ontvangen, die tot nog toe heden ten dage dit Zijn waarachtigste en heiligste lichaam schept, heiligt, zegent en uitdeelt aan hen, die het Godzaliglijk ontvangen.”

De redenen waarom de ongelovigen en goddelozen, die het brood eten en de wijn des Heeren drinken, een oordeel op zich laden, zijn de volgende:

1. Omdat zij de heilige waartekenen ontheiligen, daar zij de dingen tot zich trekken, die niet voor hen, maar voor de discipelen van Christus ingesteld zijn.
2. Zij ontheiligen het verbond Gods, wanneer ze de tekenen des verbonds gebruiken, en bondgenoten van God willen schijnen te zijn, daar zij intussen metgezellen van de duivel, en niet van God zijn, Die zij, zoveel in hun vermogen is, tot een metgezel der goddelozen maken.
3. Zij onderscheiden het lichaam des Heeren niet en vertreden Christus' bloed met de voeten. Want zij houden het brood, dat het lichaam des Heeren is, voor een gewoon brood, en zij verachten de aangeboden weldaden door hun ongelovigheid; en zo spotten zij met God, zoveel zij kunnen, door te veinzen dat zij Christus' weldaden willen ontvangen, hetgeen zij echter geenszins willen. Daarom vermeederen zij de vorige zonden nog met deze zware en vreselijke zonde.
4. Zij veroordelen zichzelf met hun eigen oordeel. Want als zij aan het Avondmaal gaan, dan belijden zij dat ze deze leer goedkeuren, en dat ze geloven dat er buiten Christus geen zaligheid is. En intussen zijn ze zich hun huichelarij bewust. Daarom veroordelen zij zichzelf. En daarom is de tegenwerping van die mensen ijdel, die beweren: „De goddelozen eten zichzelf een oordeel”, 1 Kor. 11 : 29, dus eten zij het lichaam des Heeren. Antwoord. Daaruit volgt het tegendeel. Zij eten het oordeel, en daarom niet het lichaam van Christus. Want Christus én het oordeel eten, zijn tegenstrijdige zaken, en kunnen niet samengaan.

Aanhoudend bezwaar 1. Zij eten onwaardig, dus zij eten toch.

Antwoord. Weliswaar eten zij het brood des sacraments, maar niet Christus. Want er

staat uitdrukkelijk in vers 27: „Wie onwaardiglijk dit brood eet.”

Aanhoudend bezwaar 2. Christus is niet alleen een Zaligmaker, maar ook een Rechter. Dus kan Hij ook gegeten worden tot een oordeel.

Antwoord. Hij is een Rechter, echter niet van hen door wie Hij gegeten, maar door wie Hij verworpen wordt. Want van hen die Hem eten, zegt Hij (in Joh. 6 : 57): „Die Mij eet, dezelve zal leven door Mij.” Maar over de ontheiligers spreekt Hij anders (in Matth. 7 : 23): „Gaaf weg van Mij, gij, die de ongerechtigheid werkt!” Zoals dan het Evangelie, wanneer het in geloof aangenomen wordt, een „reuke des levens ten leven” is, echter een „reuke des doods”, als het veracht wordt: zo ook Christus. Want die Hem (waardig) eten, maakt Hij levend, maar die Hem verachten, oordeelt Hij. Welnu, Hij wordt door de ongelovigen veracht, wanneer Hij Die door het Woord en de sacramenten aangeboden wordt, door hen in ongeloof wordt verworpen.

Aanhoudend bezwaar 3. Die onwaardiglijk eten, worden schuldig aan het lichaam van Christus. Daarom eten zij ook het lichaam van Christus.

Antwoord. Zij maken zich aan Christus' lichaam schuldig, niet omdat zij dat eten, maar omdat zij het brood eten zonder het lichaam van Christus. Want Paulus zegt nadrukkelijk: „Wie onwaardiglijk dit brood eet”, enz. Daarom is het misbruik van het teken een verachting en schending van de betekende zaak, n.l. van Christus Zelf; zoals de schending van de brieven of zegels van een vorst een kwetsing van die vorst zelf is, en een oorzaak tot de misdaad van Majesteitsschennis (Laesae Majestatis), d.w.z. een schennis van 's Vorsten majesteit.

Aanhoudend bezwaar 4. De tekenen ontvangen en gebruiken is een goede zaak. Daarom kunnen de goddelozen, door het ontvangen van de tekenen alleen, zichzelf geen oordeel eten en schuldig worden aan het lichaam van Christus.

Antwoord. 1. De tekenen ontvangen en gebruiken is op zichzelf een goede zaak, wanneer zij n.l. wettig gebruikt worden. Maar buiten dit gebruik wordt het een werk, dat door God niet geboden, maar verboden is, zoals er in 1 Kor. 11 : 20 staat: „Dat is niet des Heeren Avondmaal eten”, en in vers 29: „Want die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet en drinkt zichzelf een oordeel.” Rom. 2 : 25: „Maar indien gij een overtreders der Wet zijt, zo is uwe besnijdenis voorhuid geworden.” Jes. 66 : 3: „Wie een os slacht, slaat een man, wie een lam offert, breekt een hond den hals”, enz. 2. Wij zouden anders op dezelfde manier kunnen concluderen: Het eten van Christus' lichaam is een goede Zaak; daarom kunnen de goddelozen door dit eten, de schuld of het oordeel niet op zich laden.

8. Tegenstellingen tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis, en waarom de Mis behoort afgeschaft te worden.

ZONDAG 30.

De valse leer van het Avondmaal des Heeren is in de vorige Zondagsafdeling weerlegd. In deze Zondag wordt nu het voornaamste misbruik van het Avondmaal aangewezen en bestraft, n.l. zoals het onder de Rooms en voorkomt in vraag 80, en daarna, zoals het bij anderen voorkomt in vraag 81 en 82.

Vraag 80: *Welk onderscheid is er tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis?*

Antwoord: Het Avondmaal des Heeren betuigt ons, dat wij volkomen vergeving van al onze zonden hebben door de enige offerande van Jezus Christus, die Hijzelf eenmaal aan het kruis volbracht heeft ^c), en dat wij door de Heilige Geest Christus worden ingelijfd b), Die nu naar Zijn menselijke natuur niet op aarde maar in de hemel is, ter rechterhand van God, Zijn Vader c), en daar van ons wil aangebeden zijn d). Maar de Mis leert, dat de levenden en de doden niet door het lijden van Christus vergeving der zonden hebben, tenzij dat Christus nog dagelijks voor hen van de Mispriesters geofferd worde, en dat Christus lichamenlijk onder de gestalte des broods en wijns is, en daarom ook daarin moet aangebeden worden e); en alzo is de Mis in de grond anders niet dan een verloocheining der enige offerande en des lijdens van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij.

- a) Hebr. 7 : 26v., id. 9 : 24-28, id. 10 : 10-14, Joh. 19 : 30, Matth. 26 : 28, Luk. 22 : 19v.
- b) 1 Kor, 6 : 17, id. 10 : 16v., id. 12 : 13.
- c) Hebr. 1 : 3, id. 8 : 1v.
- d) Joh. 4 : 21-24, id. 20 : 17, Luk. 24 : 51-53, Hand. 7 : 55, 59v., Kol. 3:1 Fil. 3 : 20v., 1 Thess. 1 : 9v.
- e) In Canone Missae. Item de consecratione, distiuct. 2.

1) Deze Vraag en Antwoord, die uit achteloosheid of om andere redenen in de 1ste druk van de Heidelberger Catechismus, anno 1563, weggelaten werd, is in hetzelfde jaar, op speciaal bevel van Keurvorst Frederik III, erbij gevoegd, waarschijnlijk om de volgenden twee redenen: 1. Om deze meer dan Egyptische afgoderij (waar men zich nog onthield van het eten der dieren en kruiden, die men aanbad) des te afschuwelijker te maken voor de Protestanten; 2. Om door dit kenteken de Geref. Kerk van de Roomse te onderscheiden.

Verklaring van Vraag 80.

Het is een noodzakelijke kwestie, die het onderscheid van het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis betreft, vanwege de afgrijselijke misbruiken die door de Mis in de kerk ingeslopen zijn. En deze verschillen zijn ook even zoveel oorzaken, waarom de Mis als goddeloos en godslasterlijk, geheel en al dient afgeschaft te worden. Want aangezien er zoveel dingen in gevonden worden, die in strijd zijn met het Avondmaal des Heeren, moet en mag zij met het Avondmaal niet verward noch in plaats daarvan, aan de kerken opgedrongen noch door de Godzalige Overheden in de kerk getolereerd, maar afgeschaft worden. Maar laten we eerst iets over het woord „Mis" spreken, want hierover bestaan verschillende opvattingen.

Sommigen willen beweren, dat het afkomstig is van een Hebreeuws woord „Missah”, dat een schatting of vrijwillig offer betekent. Dit woord komt in het Hebreeuws voor in Deut. 16 : 10: „Missat nidbat jadécha”, d.w.z. *een vrijwillige offerande uwer hand*.

Anderen leggen dit uit als „een genoegzaamheid”, te weten, dat men zoveel er nodig zou zijn, zou geven. Zij willen dan zeggen, dat de Mis zo genoemd is, omdat ze a.h.w. een schatting of vrijwillige offerande is, die overal voor levenden en doden in de kerk aan God opgeofferd wordt. Maar het kan niet bewezen worden, dat dit woord hiervan afkomstig is. Wel staat het vast, dat de Kerk enkele woorden aan de Hebreëen ontleend heeft, zoals „satan”, „Osianna”, „Sabaoth”, „Halleluja”, „Pascha”, enz. Maar deze woorden kwamen in de Latijnse kerk via de Griekse. Daarom komen ze ook in het Nieuwe Testament voor, dat eerst in het Grieks geschreven is. En als men de Griekse Kerkvaders onderzoekt, dan zal men het woord „Missa” nergens door hen gebruikt zien. Daarom houd ik het ervoor, dat het niet van de Hebreëen afkomstig is.

Maar het schijnt geloofwaardiger, dat het ontleend is aan de Latijnse Kerkvaders. Want die plegen de vergeving der zonden „remissa peccatorum” te noemen; zoals Tertullianus, lib. 4 contra Marcionem: „Wij hebben gesproken over de „remissa”, d.w.z. over de „vergeving der zonden.” En Cyprianus, de bona Patient.: „Wie de „remissa”, d.w.z. vergeving der zonden zou geven, heeft Zich niet verontwaardigd het bad der wedergeboorte te bedienen.” Dezelfde, lib. 3. Epistol. 14: „Wie de Heilige Geest lastert, heeft geen „re- missa”, d.w.z. „vergeving der zonden.” Zoals zij dus gezegd hebben „remissa” in plaats van „remissio”, zo schijnt het ook, dat zij in plaats van „missio”, d.w.z. „zending” „missa” gezegd hebben. Dus ontleent het woord „Missa” z'n naam aan „zenden.” Maar ook hierover bestaan weer verschillende opvattingen. Sommigen menen, dat ze zo genoemd is naar de oude gewoonte, die via de Griekse in de Latijnse kerk gekomen is, n.l. dat wanneer de gezangen en lezingen beëindigd waren, de Diaken - vóór de bediening van het Nachتماال - naar buiten zond, d.w.z. gebod weg te gaan: alle catechumenen, die wel in de beginselen der christelijke religie onderwezen werden, maar nog niet gedoopt waren; en verder alle bezetenen en alle gebannenen, door met luide stem te roepen: „Als er nog een catechumeen achtergebleven is, dat hij dan wegga!”

Sommigen nemen aan, dat deze uitdrukking afkomstig is van, resp. genoemd is naar de manier waarop men in de Oude Kerk gewoon was om de samenkomst der Gemeente te laten uiteengaan en te doen weggaan. Want wanneer de ceremoniën en gebeden beëindigd waren, riep de Diaken: „Ite, Missa est”, d.w.z. *Gaat heen*; de vergadering wordt nu (weg)gezonden. Anderen denken, dat ze deze naam dankt aan de aalmoezen en collecten, die bij het bedienen van het heilig Nachتماال aan de armen werden gezonden, d.w.z. uitgereikt en gegeven. Lombard, lib. 4, dist. 13, denkt daar anders over. Hij zegt: „De Mis heeft haar naam, omdat er een hemelse zendbode komt, om het levendmakende lichaam te consacreran, na het woord des priesters, als deze zegt: Almachtige God, gebied dat dit gedragen worde door de handen van Uw heilige Engel, op Uw hoog-altaar, enz. Daarom, tenzij er een Engel komt, mag het in geen geval met reden een Mis genoemd worden.” Hoort nu toch eens hun zotternijen! Dezelfde zegt, lib. 4, dist. 24: „Maar de Mis wordt genoemd óf omdat de offerande gezonden is, aan Wie gedachtenis gehouden wordt in deze bediening; waarom er gezegd wordt: „Ite, Missa est”, d.w.z. nu volgt de offerande, die naar de hemelse plaatsen gezonden is, dezelve achterna trekkende; óf omdat een uit de hemel gezondene komt, om het lichaam des Heeren te consacreran, door wie de offerande gedragen wordt naar het hemelse altaar; om welke reden ook gezegd wordt: „Ite, Missa est.”

Maar zoals wij de Mis zelf verwerpen, zo verwerpen wij ook de naam of het woord,

omdat aan het Avondmaal dat met de Mis niets gemeen heeft, die naam niet toekomt. Ook hebben wij dit woord niet nodig. Want wij bezitten in de Schrift namen, die met deze verborgenheid overeenkomen. Want daar heet het het „Avondmaal des Heeren”, de „Tafel des Heeren”, het „brood breken”, enz.

Laat ons nu de voornaamste verschillen tussen het Avondmaal des Heeren en de Paapse Mis eens nagaan, die geheel met elkaar in strijd zijn; om welke redenen de Mis ten enenmale dient afgeschaft te worden.

Er zijn er vooral drie, die in de Catechismus uitgelegd worden.

Het eerste verschil. Het Avondmaal des Heeren is een gedachtenis aan de dood van Christus, om ons geloof te bevestigen inzake de genadige en volkomen vergeving van onze zonden, door en om de enige offerande van Christus, eenmaal aan het kruis volbracht; zoals er geschreven staat: „Het brood is het lichaam van Christus, dat voor ons overgegeven is. De drinkbeker is het bloed van Christus, dat voor ons vergoten wordt tot vergeving der zonden.” En: „Doet dat tot Mijne gedachtenis”; zo ook: „Verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.” Hebr. 7 : 27: „Want dat heeft Hij eenmaal gedaan, als Hij Zichzelf opgeofferd heeft”; Hebr. 9 : 12: „Maar door Zijn eigen bloed, eenmaal ingegaan in het Heiligdom, ene eeuwige verlossing teweeggebracht hebbende”, en in vers 26: „(Anders had Hij dikmaals moeten lijden van de grondlegging der wereld af) maar nu is Hij eenmaal in de voleinding der eeuwen geopenbaard, om de zonde teniet te doen door Zijnszelfs offerande”; en in hfdst. 10 : 10: „In welken wil wij geheiligd zijn door de offerande des lichaams van Jezus Christus, eenmaal geschied”, en in vers 12: „Maar Deze, één slachtoffer voor de zonden geofferd hebbende, is in eeuwigheid gezeten aan de rechterhand Gods”; en in vers 14: „Want met één offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen die geheiligd worden.”

Tegenstelling.

De Mis ontkent, dat de levenden en daden vergeving der zonden hebben door en om de enige offerande van Christus, tenzij Christus nog dagelijks door de Mispapen geofferd wordt. Want zo luidt de Canon van de Mis, die zij „de kleine” noemen: „Heilige Vader, almachtige eeuwige God, ontvang deze onbesmette offerande, welke ik, Uw onwaardige dienstknecht, aan U, mijn waarachtige en levende God, opoffer voor mijn talloze zonden, overtredingen en onachtzaamheden, en voor alle omstanders; maar ook voor alle gelovige christenen, levenden en doden, opdat ze mij en hun ter zaligheid en tot het eeuwige leven vordere.” En in de „grote” Canon: „Gedenk, Heere, aan Uw dienstknechten en dienstmaagden, aan NN. en aan alle omstanders, wier geloof en devotie U bekend is, voor wie wij U opofferen, of die U opofferen deze offerande des lafs, voor zichzelf en voor al de hunnen, voor de verlossing van hun zielen, voor de hoop hunner zaligheid en gezondheid”, enz. Waartoe was het dan nodig, dat Christus Zichzelf opofferde, als de offerande van de Mispap krachtig is tot verlossing der zielen? (Wat is dit anders dan met de onzinnige Joden Christus wederom te willen kruisigen, en Zijn --lijden in twijfel trekken en omstoten?) Wat is er wreder dan Christus opnieuw te slachten?

Zij zoeken de volgende uitvlucht: Dat zij niet de Zoon slachten, maar Hem alleen aan de Vader opofferen, en dat ze de bloedige offerande van Christus toe-eigenen aan degenen die de Missen kopen.

Antwoord: Het is hetzelfde, Christus opofferen én Christus slachten. Want Hij heeft in eeuwigheid geheiligd degenen die geheiligd worden, niet alleen met één slachting, maar ook met één offerande, enz., vgl. Hebr. 10 : 14. En de toe-eigening geschiedt niet door de uiterlijke ceremonie, maar door het geloof, waardoor Christus in onze harten wonen wil, Ef. 3 : 17.

De tweede tegenstelling.

Het Avondmaal getuigt, volgens de Geloofsartikelen, dat Christus naar Zijn mensheid in de hemel, en niet onder de toevallige dingen of gedaante van het brood verborgen is; dat Hij Zijn lichaam en bloed ons te eten en te drinken geeft door het geloof, en dat Hij ons Zich inlijft door de Heilige Geest, opdat wij in Hem blijven, en Hij in ons, zoals er geschreven staat in 1 Kor. 6 : 17: „Maar die den Heere aanhangt, is één geest met Hem", en in hfdst. 10 : 16: „Het brood dat wij breken, is dat niet een gemeenschap des lichaams van Christus?" Hebr. 1 : 3 en 8 : 1: „Wij hebben zodanigen Hogepriester, Die gezeten is aan de rechterhand van den troon der Majesteit in de hemelen", en in vers 4: „Want indien Hij op aarde ware, zo zou Hij zelfs geen Priester zijn”

Tegenstelling. Daarentegen leert de Mis, dat door de kracht der consecratie het brood en de wijn veranderd worden in het lichaam en bloed van Christus, en dat deze, onder het consacreren, door een Engel uit de hemel gebracht worden; dat ze lichamelijk onder de gedaante van brood en wijn verborgen zijn; dat ze door de handen des priesters daadwerkelijk gedragen en getast worden; en dat ze door degenen die ze deelachtig worden, mondeling gegeten worden. Deze verdichtselen strijden met de Geloofsartikelen, wat betreft de menswording, de hemelvaart, de voorbidding in de hemel, de wederkomst ten oordeel en met de aard der sacramenten, waarbij het nodig is, dat de tekenen blijven en niet hun natuur verliezen, zoals al eerder aangetoond werd.

De derde tegenstelling.

Het Avondmaal leert, dat Christus moet aangebeden worden in de hemel ter rechterhand Zijns Vaders. Want het stoot niet om, maar bevestigt de Geloofsartikelen en de ganse leer des Evangelies, dat Christus Boven gezocht en aangebeden moet worden, Kol. 3 : 1: „Zoekt de dingen die boven zijn, waar Christus is, zittende ter rechterhand Gods.” En Stefanus heeft Christus aangebeden, staande daar boven, ter rechterhand Gods, Hand. 7 : 56. En de Oude Kerk had ook de gewoonte om bij het Avondmaal te zingen: „Sursum corda habemus ad Dominum", d.w.z. „Heffen wij onze harten tot den Heere.”

Tegenstelling. Daarentegen leert de Mis, dat Christus onder de gedaante van het brood en de wijn tegenwoordig is, en daar moet aangebeden worden; hetwelk zonder twijfel een zeer grote afgoderij is, en wel om twee redenen. Want:

1e. Geen creatuur kan de aanbedding binden aan een zekere plaats of zaak, in of bij welke God, door Zijn uitdrukkelijk Woord, niet heeft geboden dat men Hem aanroepen zal, noch ook beloofd heeft ons te verhoren; zoals Hij eertijds bij de Ark wilde aangebeden worden, en te Dan en Bethel, en op de hoogten niet wilde aangebeden zijn. Daarom was de aanbedding bij de Ark een echte dienst van God, maar die bij de kalveren een verschrikkelijke afgoderij. Maar ons wordt niet geboden, dat wij Christus zullen aanroepen in of bij het brood, maar in de hemel, ter rechterhand des Vaders.

2. In het Nieuwe Testament is alle aanbedding aan een bepaalde plaats weggenomen, en de geestelijke aanbedding, verwekt door de Heilige Geest en verricht met ware kennis en geloof, wordt alleen vereist. Dat leert de Heere Christus in Joh. 4 : 21 en 23: „De ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden. Maar de ure komt en is nu, wanneer de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid.” Wanneer Hij zegt „in geest", „niet op dezen berg, noch te Jeruzalem", dan neemt Hij de aanbedding weg, die gebonden is aan een plaats op aarde. Daarom moeten wij ook dat goddeloze verdichtsel wegnemen en verfoeien, n.l. van de lichamelijke tegenwoordigheid van Christus in het brood, hetwelk het fundament is van die afgodische aanbedding. Want als men vaststelt, dat Christus lichamelijk in het brood tegenwoordig is (hetzij men zegt, dat het is door

verandering des broeds in het lichaam, óf door het tegenwoordig-zijn ervan in, met en onder het brood), dan staat de Paapse aanbidding vast. Want zoals men eertijds voor Christus' hemelvaart Hem niet alleen mocht, maar ook moest aanroepen op alle plaatsen waar Hij was, zo ook nu. Dus indien Hij in het brood is, dan moet Hij in het brood aanbeden worden, of men Hem nu ziet, ja dan neen. Want men moet de stem van God meer geloven dan een uitwendig zintuig, als het Woord van God die lichamelijke tegenwoordigheid zou leren. Maar dan ook weer aan de andere kant, zo wordt de lichamelijke tegenwoordigheid van Christus in het brood weggenomen, wanneer men, volgens het bevel des Heeren Zelf, deze schandelijke aanbidding van de Papisten wegneemt, die Christus aanbidden, schuilende (naar hun mening) onder de gedaante van brood en wijn.

De Ubiquitisten stellen de volgende uitvlucht: Hij is in het brood tegenwoordig, niet opdat Hij aanbeden, maar opdat Hij gegeten worde. Hij heeft niet geboden, dat Zijn lichaam in het brood aanbeden, maar gegeten zou worden.

Antwoord. Hij heeft geen van beide geboden. Waar de tegenwoordigheid van Christus lichamenlijk gesteld wordt, daar moet men Hem ook aanbidden en dienen, naar het algemene gebod (in Matth. 4 : 10): „Gij zult den Heere, uwen God aanbidden.” Maar ziet dan toch eens, welk een Christus zij in het brood verzinnen, n.l. Die men niet moet aanbidden. Dat is een publieke bedriegerij. Daarom hebben Andreas Musculus en anderen met hem, opdat zij deze knoop zouden ontbinden, mét de Papisten de aanbidding aanvaard.

Aanhoudend bezwaar van Heshusius: De Godheid wordt niet aanbeden in de schepselen. Daarom behoort ook de mensheid niet aanbeden te worden in het brood, vanwege de lichamelijke tegenwoordigheid.

Antwoord. Deze voorbeelden zijn ongelijk. De aanbidding der Godheid is niet gebonden aan alle schepselen, maar aan de aangenomen mensheid, als aan Haar eigen tempel. Daarom, waar de mensheid van Christus is, in en met dezelve wil de Godheid aanbeden zijn. En door deze allerzekerste bewijzen wordt de alomtegenwoordigheid van Christus' mensheid omver gestoten. Want wanneer Zijn mensheid niet in alle schepselen en op alle plaatsen aanbeden moet worden, dan volgt ook dat ze geenszins in alle peren, appelen, kersen, touwen, bierkannen, zoals de Ubiquitisten geschreven hebben, tegenwoordig is.

Tot nu toe is er gesproken over de tegenstelling tussen het Avondmaal en de Mis. Deze verschillen wijzen zeer vele en gewichtige oorzaken aan, waarom de Paapse Mis niet gedoogd, maar ver buiten de Kerk gebannen dient te worden, n.l. omdat ze in de grond niet anders is, zoals de Catechismus zegt, dan een verloochening van de enige offerande en van het lijden van Jezus Christus, en een vervloekte afgoderij.

Register van dwalingen en godslasteringen van de Mis.

1. In de Mis wordt op menigerlei wijze vervalst, of liever geheel en al weggenomen: de uiterlijke ceremonie, die door Christus ingesteld is. Want zij ontnemt het gewone volk de drinkbeker, en voegt veel dwaas toneelspelers- en narrenwerk erbij, hetgeen aan de Apostelen en de Oude Godzalige Kerk onbekend is geweest. Nu, geen schepsel vermag Gods ordinantiën te veranderen of te vernietigen.

2. Zij neemt het sacrament weg. Want zij ontkent, dat er brood en wijn is, maar beweert, dat brood en wijn veranderd zijn in het lichaam en bloed van Christus; hetgeen in strijd is met de aard der sacramenten, die niet toelaat, dat het wezen der tekenen tenietgedaan wordt

3. De Mis-Papen verzinnen, dat de Mis een zoenoffer is, dat „ex opere operato”,

zoals zij spreken, d.w.z. door de uiterlijke bediening der Mis en door haar waardigheid de vergeving der zonden voor henzelf en voor anderen verdient. Evenwel komt dit zelfs nog niet aan de offeranden, in de Wet van Mozes geboden, toe, maar alleen aan de enige, bloedige offerande van Gods Zoon, eenmaal aan het kruis volbracht, waarheen ons het Heilige Avondmaal verwijst; en de Mis trekt ons daarvan af, welke zij (voor)stellen als een onbloedig zoenoffer, zonder welke de bloedige offerande van Christus niet genoegzaam zijn zou tot vergeving der zonden.

4. In deze dwaling schuilt nog een andere, n.l. dat ze verzinnen dat de Mis ook voor degenen die niet aanwezig zijn, maar die gestorven zijn en in het vagevuur liggen, verlossing der zielen verwerft. Doch Gods Woord leert daarentegen, dat wij in de hemel zullen overkleed worden, als wij niet naakt, maar bekleed zullen bevonden worden op aarde, en dat wij geoordeeld zullen worden, al naar dat wij bevonden zullen worden bij ons levenseinde. „Want als men eens van hier gescheiden is, zegt Cyprianus (Contra Demetrianum) terecht! dan is er geen plaats meer voor boetvaardigheid; daar kan geen voldoening iets uitwerken. Hier wordt het leven eg verloren Of behouden; hier wordt de eeuwige zaligheid verzorgd door de dienst van God en de vrucht des geloofs.”

5. Zij verzinnen ook, dat de Mis niet alleen vergeving der zonden verdient, maar ook andere weldaden, zoals uiterlijke gezondheid, en dat niet slechts van zieke mensen, maar ook van zieke beesten, zoals ossen, varkens en paarden. Daarom worden in de Mis andere goederen verzonnen dan er in het Evangelie beloofd en in de sacramenten verzegeld worden.

6. De Mis strijdt met Christus' priesterschap. Christus alleen heeft macht om Zichzelf op te offeren. Daarentegen verzinnen de Mispapen, dat Gods Zoon ook door iemand anders geofferd kan worden dan door Zichzelf, en dat zij Christus opofferen aan God de Vader, daar toch geen enkel schepsel, ja zelfs geen engel zulk een macht of waardigheid bezit, dat hij (om maar niet te spreken van scheppen) de Zoon van God ook nog zou kunnen opofferen. Want de priester is waardiger en voortreffelijker dan de offerande. Daarom verheffen zich de Mispapen, wanneer zij Christus willen opofferen, bóven Christus, en zijn zij dus antichristen. Zij kunnen aan deze godslastering niet ontkomen, door te zeggen, dat ze Christus niet slachten, maar de Zoon alleen maar opdragen en vertonen aan de Vader, opdat Hij om Zijnentwil de zonden zou vergeven, en dat ze alzo het enig Offer toepassen. Het is genoeg dat ze zeggen, dat ze Christus met hun handen opofferen. Want dit blijft steeds vaststaan, dat zij van zichzelf vaststellen dat ze priester zijn, die de Zoon van God Zelf tot een slachtoffer opofferen, en zo stellen zij zich boven de Zoon. Ook heeft het niets te betekenen, als zij beweren dat ze Hem niet slachten. Vroeger werden vele dingen door de priesters geofferd, die niet geslacht, maar alleen opgeofferd werden, zoals spijsoffers, koeken, enz., maar de levende dieren konden niet geofferd worden, tenzij ze geslacht werden. Dus slachten de Mispapen Christus, of zij offeren Hem niet. Voorzeker, de Joden hebben Christus wel geslacht, maar niet geofferd. Want zij hebben Hem niet als priesters, maar als beulen geslacht. Maar Hij alleen heeft Zichzelf opgeofferd, omdat Hij willens voor ons geslacht is, Hebr. 9 : 14 en 28, en 10 : 12. Daarentegen willen de Mispapen Hem dikwijls opofferen, ze willen Hem offeren, echter niet slachten. Een zoenoffer kan er echter niet zijn zonder slachting, want „zonder bloedstorting geschiedt geen vergeving”, Hebr. 9 : 22. Daarom is de Mis niets anders dan louter bedrog.

7. De Mis strijdt met het Artikel van de gemeenschap der heiligen met Christus. Want zij verzint een vervloekt verdichtselsel, n.l. dat Christus' lichaam binnen in ons lichaam ingaat en zolang in de maag blijft, dat de gedaanten van het brood en de wijn

verteerd zijn. Maar het Avondmaal leert, dat wij niet door het lichamelijke eten, maar door de geestelijke gemeenschap en de kracht des Heiligen Geestes leden van Christus worden en Hem ingelijfd zijn.

8. De Mis strijdt met de oprechte dienst van God. Want zij stelt een afgodische aanbidding in het brood, aangezien de Papisten de aanbidding binden aan een zaak, waaraan Christus Zelf, door Zijn nadrukkelijke Woord, ze niet gebonden heeft; en zo maken zij zichzelf tot afgodendienaars, niet minder dan wanneer zij aan een wand of voor een pilaar zouden neervallen, om Christus (daarin) te aanbidden. Maar het Evangelie leert, dat Christus in de hemel is, en daar wil aangebeden zijn.

Daaruit blijkt, dat de Mis een afgod is, die uit verschillende vreselijke dwalingen en godslasteringen van de Antichrist samengesmeed is. Daarom moet het allerheiligste Avondmaal des Heeren niet met dit schandelijke woord „Mis" genoemd en bezoedeld worden, en nog veel minder behoort de Mis in plaats van het Avondmaal, in de Kerk gehouden te worden.

(Bastingius: Daarom behoren wij ook God te danken (voor het feit), dat Hij onze ogen geopend heeft en ons deze gruwel heeft leren kennen, zodat wij voortaan verschuldigd zijn om de vergaderingen waar deze gruwelijke afgoderij der Mis gepleegd en beschermd wordt, te vermijden, zo lief als wij Gods eer en onze zaligheid hebben. En daarbij moeten we denken aan de woorden van de Profeet (Jes. 52 : 11) en van de Apostelen (2 Kor. 6 : 17, Hand. 2 : 40, Joh. 5 : 21 en Openb. 18 :, die ons vermanen: „Vertrekt, vertrekt, gaat uit vandaar, en raakt het onreine niet aan; gaat uit het midden van haar, reinigt u!" omdat wij ervan verzekerd zijn, dat de Antichrist daar heerst en zijn rijk heeft).

Bezwaar 1. De Mis is een toepassing van Christus' offerande. Daarom behoort ze niet afgeschaft te worden.

Antwoord. Ze is geen toepassing, maar een verloochening van de enige offerande van Christus. En deze offerande wordt ons alleen toegepast door een waar geloof, waardoor Christus in onze harten woont, Ef. 3 : 17; zoals ons ook in het Heilig Avondmaal voor ogen gesteld en verzegeld wordt.

Bezwaar 2. Er dient een gedurige offerande in de Kerk te zijn. Want Jesaja heeft voorzeggd, dat de ene Sabbat na de andere Sabbat komen zal. En Mal. 1 : 11 luidt: „En aan alle plaats zal Mijnen Naam reukwerk toegebracht worden, en een rein spijsoffer.”

Antwoord. De offerande van het Nieuwe Testament is niet anders dan een dankoffer, Hebr. 13 : 15 en 1 Petrus 2 : 5; en van zulk een gedurige en reine offerande spreken de Profeten.

Aanhoudend bezwaar. De Kerkvaders noemen het Avondmaal ook een offerande.

Antwoord. 1. Niet een zoen-, maar een dankoffer. 2. Omdat het een gedachtenis is aan het enige zoenoffer van Christus. 3. Vanwege de aalmoezen, die door de rijken geofferd en na de bediening van het Avondmaal aan de armen uitgedeeld werden.

9. Wie aan het Avondmaal behoren te gaan en toegelaten te worden.

Vraag 81: *Voor wie is het Avondmaal des Heeren ingesteld?*

Antwoord: *Voor degenen die zichzelf vanwege hun zonden mishagen en nochtans vertrouwen, dat deze hun om Christus' wil vergeven zijn, en dat ook de overblijvende zwakheid met Zijn lijden en sterven bedekt is; die ook begeren hoe langer hoe meer*

hun geloof te sterken en hun leven te béteren a). Maar de hypocrieten en die zich niet met een waar hart tot God bekeren b), die eten en drinken zichzelf een oordeel c).

- a) 2 Kron. 31 : 18, Ps. 15 : lv., id. 24 : 3v., 2 Kor. 6 : 14-17, id. 13 : 5, Tit. 3 : 8-14, Jak. 1 : 17, 1 Joh. 2 : 3-6.
 b) Tit. 1 : 16.
 c) 1 Kor. 10 : 19-22, id. 11 : 28v.

Verklaring van Vraag 81.

Het zijn onderscheiden vragen: Wie aan het Avondmaal behoren te gaan, én wie daaraan behoren toegelaten te worden. De eerste vraag heeft betrekking op het ambt van hen, die het Avondmaal gebruiken, en de tweede slaat op het ambt der Gemeente en der Dienaars. De eerste is meer persoonlijk, en de tweede meer algemeen, en strekt zich verder uit als de eerste. Want alleen de Godzaligen behoren daaraan te gaan. Echter niet alleen de Godzaligen, maar ook de hypocrieten die nog niet ontdekt zijn, moeten door de Kerk toegelaten worden. Allen dus die aan het Avondmaal behoren te gaan, behoren ook toegelaten te worden. Maar niet allen die wel toegelaten moeten worden, behoren er ook aan te gaan, aangezien velen niet aan de voorwaarden beantwoorden, die in de wettige disgenoten van Christus vereist worden.

1. Wie dus aan het Avondmaal behoren te gaan, wordt ons in deze Vraag van de Catechismus geleerd. De voorwaarden die in deze wettige gasten vereist worden, zijn drieërlei:

1. Een kennis en leedwezen over de zonden.
2. Een vertrouwen op Gods barmhartigheid, door en om Christus' wil.
3. Een streven naar boetvaardigheid en nieuwe gehoorzaamheid. In deze drie stukken bestaat het oprechte beproeven, waar Paulus over spreekt in 1 Kor. 11 : 28: „Maar de mens beproeve zichzelf en ete also van het brood.” Want zichzelf beproeven is onderzoeken, of gij ook geloof en boetvaardigheid hebt, zoals er in 2 Kor. 13 : 5 geschreven staat: „Onderzoekt uzelfen of gij in het geloof zijt, beproeft uzelfen. Of kent gij uzelfen niet, dat Jezus Christus in u is?” Maar waaraan zult u weten, dat ge deze dingen hebt? Het leedwezen wordt gevoeld in het hart. En het vertrouwen wordt gekend aan de gerustheid van het geweten, Rom. 5 : 1 en 5: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus; en de hope beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten uitgestort is”; en zo ook aan de beginselen van een oprechte gehoorzaamheid, zowel innerlijk als uiterlijk, en aan een ernstig voornemen om God te gehoorzamen naar al Zijn geboden. Daarom behoren zij, die deze dingen in zich gevoelen, aan het Avondmaal te gaan. En om die reden is het, dat de kleine kinderen niet aan het Avondmaal mogen gaan, omdat deze dingen er metterdaad bij hen niet zijn, omdat zij zichzelf niet kunnen beproeven, noch de dood des Heeren kunnen verkondigen.

2. Maar de huichelaars en goddelozen, die zichzelf ervan bewust zijn, dat ze geen oprecht geloof en boetvaardigheid bezitten, die moeten niet toetreden. Redenen.

1. Omdat de sacramenten alleen voor de gelovigen en bekeerden zijn ingesteld, n.l. opdat zij hun de belofte des Evangelies mogen verzegelen en hun geloof bevestigen. Het Woord is wel aan alle bekeerden en onbekeerden gemeen(schappelijk), opdat de bekeerden bevestigd en de onbekeerden nog bekeerd zouden worden; maar de sacramenten komen alleen aan de

gelovigen toe. En Christus heeft het Avondmaal voor Zijn discipelen ingesteld, zoals Hij in Luk. 22 : 15 gezegd heeft: „Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met u te eten, eer dat Ik lijde.” Hetgeen God dan voor Zijn kinderen en huisgenoten ingesteld heeft, dat mogen de hypocrieten en vreemden niet ontvangen.

2. Omdat de apostel Paulus de huichelaars of goddelozen met authentieke woorden van het Avondmaal afhoudt, als hij gebiedt dat een ieder zichzelf beproeven, en zo van het brood eten zal.

3. Omdat de huichelaars of goddelozen, die zich aan het Avondmaal dringen, zich een oordeel eten en drinken, en het lichaam en bloed van Christus niet deelachtig worden, 1 Kor. 11 : 27v.: „Zo dan wie onwaardiglijk dit brood eet of den drinkbeker des Heeren drinkt, die zal schuldig zijn aan het lichaam en bloed des Heeren. Maar de mens beproeve zichzelf en ete also van het brood en drinke van den drinkbeker.”

4. Omdat de Schrift op vele plaatsen de ongelovigen in het algemeen verbiedt om aan het Avondmaal des Heeren te gaan, en het misbruik, dat er door de goddelozen van de sacramenten gemaakt wordt, verdoemt, Matth. 5 : 24: „Laat daar uw gave voor het altaar, en ga heen, verzoen u eerst met uwen broeder en kom dan en offer uwe gave”; Jes. 66 : 3: „Wie een os slacht, slaat een man; wie een lam offert, breekt een hond den hals”, en Rom. 2 : 25: „Maar indien gij een overtreder der wet zijt, zo is uwe besnijdenis voorhuis geworden.” Over het waardige gebruik van het Heilige Avondmaal handelt de Nederl. Geloofsbelijdenis in art. 35.

Bezwaar 1. God gebiedt alle mensen, dat zij de sacramenten zullen gebruiken. En Christus zegt: Neemt, en drinkt allen daaruit. Daarom ben de goddelozen niet verkeerd, wanneer zij aan het Avondmaal gaan.

Antwoord. Hij gebiedt alle mensen dat zij de sacramenten zullen gebruiken, namelijk op een wettige wijze; en dat heeft niet plaats zonder geloof en boetvaardigheid. Hij gebiedt niet alleen dat ze allen tezamen gedoopt zullen worden en het Avondmaal gebruiken, maar Hij gebiedt ook, dat ze allen tezamen zullen geloven en zich bekeren, Hand. 2 : 38: „Bekeert u en een iegelijk van u worde gedoopt”, 1 Kor. 11 : 28: „Maar de mens beproeve zichzelf.”

Bezwaar 2. Maar wij zijn allen tezamen onwaardig. Daarom zouden wij allen ons van het Nachtmal moeten onthouden.

Antwoord. Wij zijn allen van nature en in onszelf onwaardig, maar wij werden door de genade in Christus waardig gemaakt, als wij maar een oprecht geloof en een goede consciëntie meebrengen. Aug., in Joh., Homil. 26: „Ga gerust en onbeschroomd aan tafel; het is brood, en geen venijn.” Daarom behoort niemand zijn onwaardigheid af te schrikken. Want ze zijn allen tezamen onwaardig, die geloof en boetvaardigheid meebrengen, Jes. 66 : 2: „Op dezen zal Ik zien, op den arme en verslagene van geest en die voor Mijn Woord beeft.”

Bezwaar 3. Zij die de ontheiliging van het Avondmaal mijden, doen zeer goed. Maar wanneer de goddelozen en huichelaars, ja soms ook de Godzaligen nog enige haat jegens hun naaste gevoelen en zich daarom van het Avondmaal onthouden, vermijden zij de ontheiliging van het Avondmaal. Daarom doen zij er goed aan, dat ze van het Avondmaal blijven.

Antwoord. Zij die de ontheiliging van het Avondmaal mijden op de manier, waarop zij dat behoren te doen, n.l. door zich te bekeren, die doen zeer wel; maar zeer verkeerd handelen degenen, die in de zonden, in huichelarij en haat volhardende, die ontheiliging vermijden willen. Want die mensen stapelen de ene zonde op de andere, en bij de ontheiliging voegen ze nog een verachting. En men moet geen kwaad doen, opdat het goede eruit voort kome.

Vraag 82. *Zal men ook tot dit Avondmaal laten komen, die zich met hun belijdenis en leven als ongelovige en goddeloze mensen aanstellen? Antwoord. Neen, want alzo wordt het verbond Gods ontheiligd en Zijn toorn over de ganse Gemeente verwekt ^a). Daarom is de Christelijke Kerk schuldig, volgens de ordinantie van Christus en van Zijn Apostelen, dezulken - totdat zij bétering huns levens bewijzen - door de Sleutelen des Hemelrijks uit te sluiten b).*

- a) 1 Kor. 11 : 20, 34. Jes. 1 : 11-15, id. 66 : 3, Jer. 7 : 21-23, Ps. 50 : 15-23.
 b) Lev. 13 : 46, Num. 12 : 14, 1 Kor. 5 : 5 en 13, Matth. 7 : 6; 2 Thess. 3 : 6.

Verklaring van Vraag 82.

Wie door de Kerk tot het Avondmaal behoren toegelaten te worden. Dit zijn:

1. Alleen zij, wier leeftijd in staat is om hun geloof te beproeven, en om, volgens het bevel van Christus, de dood des Heeren te kunnen beschouwen en groot te maken „Doet dat tot Mijne gedachtenis“, Luk. 22 : 19; en volgens het bevel van de Apostel in 1 Kor. 11 : 28: „De mens beproeve zichzelf en ete alzo van het brood“; en: „Verkondigt den dood des Heeren, totdat Hij komt.“ En hoewel de kleine kinderen der Gemeente voor gelovigen gehouden worden, worden ze toch van het gebruik van dit sacrament buitenge sloten.

2. Die tevoren door de Doop leden der Gemeente geworden zijn. Want in het Avondmaal wordt het verbond dat met God gesloten is, vernieuwd. Daarom was het eertijds niemand geoorloofd van het Paaslam te eten, dan zij die eerst besneden waren, Ex. 12. Dus moet men de Turken, Joden en allen die van de Kerk vervreemd zijn, ook van het Avondmaal weren.

3. Die afgewassen en gedoopt zijn en mét de Gemeente hetzelfde geloof in woorden en werken belijden, d.w.z. die niet alleen æggen dat zij geloven, maar die ook belijdenis des geloofs en der ware boetvaardigheid met hun daden en ganse levenswijze te kennen geven; hetzij ze dit waarachtig en van harte, dan wel door een heimelijke geveinsdheid doen. Want over de verborgen dingen oordeelt de Kerk niet. Daarom laat de Kerk allen aangaan, die naar haar oordeel lidmaten van Christus zijn, d.w.z. van wie zij hoort en ziet, dat tij hun geloof en boetvaardigheid met de mond en met de uiterlijke werken belijden, hetzij ze in waarheid Godzalig of dat ze huichelaars zijn, wier geveinsdheid nog niet openbaar is. Want het is het ambt der Gemeente om de verborgenheden van God uit te delen volgens Zijn instelling, aan allen die tot Zijn huisgezin gerekend worden.

Daarentegen behoren tot het Avondmaal in geen geval te worden toegelaten zij, die zich door hun belijdenis en leven als ongelovige en goddeloze mensen gedragen, d.w.z. die of in het openbaar zulke dwalingen aanhangen die in strijd zijn met het fundament van de hemelse leer, of in openbare boze daden volharden, hetzij ze dan gedoopt zijn of niet. Hiervan worden in deze Vraag van de Catechismus drie zeer gewichtige redenen gegeven en verklaard.

De eerste reden. Omdat zó de Gemeente het verbond Gods ontheiligen zou, wanneer zij als metgezellen en bondgenoten van God mensen erkende, die Zijn vijanden zijn. Want het verbond Gods wordt ontheiligd, niet alleen wanneer zij die God in het verbond aangenomen heeft, in strijd met dat gesloten verbond handelen, door de sacramenten zonder geloof en boetvaardigheid te gebruiken, maar ook wanneer zij die

God voor vijanden houdt, door de Gemeente voor bondgenoten gehouden worden. Deze beide ontheiligingen zijn zeer gruwelijk, enerzijds wanneer de tekenen des verbonds door de goddelozen gebruikt worden, en anderzijds wanneer de Gemeente willens en wetens duldt, dat zoiets geschiedt, en zij dus de tekenen aan mensen geeft, die God van het verbond uitgesloten heeft. Dus maakt zij God tot een metgezel der goddelozen, alsof Hij iets aan de goddelozen verplicht zou zijn; en zij die deze waartekenen aan de goddelozen geven, maken van kinderen des duivels kinderen van God.

De tweede reden. Gods toorn zou dan over de Gemeente ontstoken worden. Want God vertoort Zich zeer ernstig, en dreigt te straffen en straft ook allen, die Zijn verbond ontheiligen. En zij die het verbond ontheiligen, zijn niet alleen de goddelozen zelf, maar ook allen die deze ontheiliging door de vingers zien, zoals zo juist al gezegd is. Want daders en bewilligers zijn even schuldig. Dit wordt door het voorbeeld van de Korinthische gemeente bevestigd, waarvan de Apostel zegt (in 1 Kor. 11 : 30v.): „Daarom zijn onder u vele zwakken en zieken en velen slapen. Want indien wij onszelven oordeelden, zo zouden wij niet geoordeeld worden.”

De derde reden is het bevel Gods, waardoor niet alleen de goddelozen van de sacramenten geweerd worden, maar ook de Gemeente bevolen wordt om zulke mensen tegen te houden. Wanneer nu iemand zou willen beweren, dat er zo'n bevel inzake het Avondmaal niet eens bestaat, dan wordt hij weerlegd door het algemene bevel, om zich voor misbruik van alle sacramenten te wachten, en op grond van de sleutelmacht, die aan de Kerk gegeven is. Ook heeft Christus alleen voor Zijn discipelen het Heilige Avondmaal ingesteld, en alleen tot hen gezegd: *Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met u te eten; neemt deze drinkbeker en deelt (hem) onder ulieden. Deze drinkbeker is het Nieuwe Testament in Mijn bloed, dat voor u vergoten wordt.* Allen dus die geen discipel van Christus zijn en voor wie Christus Zijn bloed niet uitgestort heeft, worden door Hem buitengesloten.

De vierde reden, die zeer duidelijk is, kan nog bij de vorige gevoegd worden. Zij die het geloof verloochenen, moeten voor geen leden der Gemeente, zelfs niet van de zichtbare Kerk gehouden worden. Allen die geen boetvaardigheid bewijzen, verloochenen het geloof, volgens hetgeen de Apostel in Titus 1 : 16 zegt: „Zij belijden dat ze God kennen, maar zij verloochenen Hem met de werken, also zij gruwelijk zijn en ongehoorzaam en tot alle goed werk ondeugende", en volgens Jak. 2 : 20, „dat het geloof zonder de werken dood is", d.w.z. geen geloof is. Daarom mogen zij die geen boetvaardigheid betonen, niet voor leden gehouden worden, zelfs niet van de zichtbare Kerk. En bijgevolg mogen zij ook niet tot de sacramenten der Gemeente toegelaten worden, maar als vreemden daarvan moeten zij geweerd worden, totdat zij zich bekeren en hun leven veranderen.

Bezwaar, tegen de eerste reden. Wanneer de Gemeente huichelaars toelaat, ontheiligt zij het verbond niet. Daarom ontheiligt zij dat ook niet, wanneer zij de goddelozen toelaat.

Antwoord. De Gemeente zondigt niet, wanneer zij de huichelaars toelaat, n.l. die bedekt en nog niet openbaar gekomen zijn, en die zij, omdat ze met de mond het geloof belijden en veinzen boetvaardig te zijn, voor oprechten moet houden. Maar zij zou stellig verkeerd handelen, wanneer zij bewust de huichelaars die ontdekt zijn, toeliet, n.l. die het geloof of de boetvaardigheid met de mond of met de werken openlijk verloochenen, zoals al eerder bewezen is. En dat geldt van de goddelozen, die hun leven boosaardig aanstellen.

Aanhoudend bezwaar. Maar velen die geen boetvaardigheid betonen, dringen

zich aan het Avondmaal en ontheiligen het verbond, vooral waar het gebruik der kerkelijke tucht niet in zwang is. En de Gemeente laat zulke mensen terecht toe, zonder daarmee verkeerd te doen. Daarom handelt zij ook niet verkeerd, wanneer zij anderen toelaat, die geen boetvaardigheid willen betonen.

Antwoord. Wij geven hierop hetzelfde antwoord. De Gemeente handelt niet verkeerd, omdat zij mensen toelaat, van wie zij niet weet dat ze zó zijn; maar niet, als ware het geen zonde hen toe te laten, die geen boetvaardigheid bewijzen. Daarom, zij die zich zo indringen, ontheiligen wel het verbond, maar niet tot nadeel van de Gemeente of van de Godzaligen, die met hen communiceren of Avondmaal houden, maar tot nadeel van henzelf. Want zij halen zichzelf het oordeel op de hals. Intussen moet de Gemeente er ijverig op letten, wie zij toelaat. En in gemeenten waar geen kerkelijke tucht (lettert.: ban) in gebruik is, zijn de voorgangers verontschuldigd, als zij maar niet opzettelijk het Avondmaal uitdelen aan mensen die het misbruiken, maar wanneer zij aanhouden met vermanen en zich ijverig tonen om alle misbruiken te weren. Evenwel zal de misdaad bij de misbruiker en niet bij de Gemeente liggen. Want „zalig zijn zij, die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid", Matth. 5 : 6. Er zijn en gebeuren soms wel veel boosheden in de Gemeente, maar hierin verschillen ze van de boosheden die bij de Turken en andere sekten gevonden worden, dat ze niet goedgepraat, maar als boosheden erkend en beweend worden, en dat de Gemeente de begeerte heeft om zulke dingen te béteren.

Over het Pascha.

Aangezien tevoren al opgemerkt is, dat het Avondmaal door Christus in de plaats van het Pascha gesteld is, zal het niet onpassend en zonder nut zijn, wanneer wij ook een beknopte verklaring van het Pascha geven.

1. Wat het Pascha geweest is.
2. Tot welk doel het ingesteld en gebruikt werd.
3. Welke geestelijke betekenissen de ceremoniën van het Paaslam hebben.
4. Wat in de plaats van het Pascha gesteld is.

1. Wat het Pascha geweest is.

Het Pascha was een publieke slachting en nuttiging van het Paaslam, door God de Israëlieten bevolen, opdat deze ceremonie jaarlijks in alle huisgezinnen herhaald zou worden, ter gedachtenis aan de verlossing uit Egypte, en ze vooral de gelovigen zou aanduiden de geestelijke verlossing van de zonde en dood door Christus, Die aan het kruis geslacht en door het geloof gegeten zou worden. Of: Het Pascha was het andere sacrament van de Oud- Testamentische kerk, dat onderhouden moest worden volgens Gods bevel: Jaarlijks en in elk huisgezin van de Joden, door het slachten en eten van een éénjarig lam; opdat het niet alleen een gedenkteken zijn zou van de weldaad der verlossing uit Egypte, maar ook een zegel van de belofte der genade, door en om de Messias.

Het woord Pascha is afkomstig van het Hebreeuwse woord Pesach, dat een doorgang betekent, welk woord weer ontstaan is uit „Pasach", dat door- of voorbijgang of overspringen betekent. Dit slaat op de doortocht van de Engel, welke, ziende het bloed des Lams aan de deuren der Joden, is door- of voorbijgegaan en hun eerstgeborenen spaarde, toen hij alle anderen in Egypte ombracht. De geschiedenis van de instelling van het Paaslam vinden wij in Exodus 12 beschreven. God heeft geboden, dat deze slachting gepaard zou gaan met tal van verschillende ceremoniën. Elk huisgezin moest van de schaapskudde een éénjarig lam afzonderen, van het mannelijk geslacht, dat

geen gebreken vertoonde, en wel op de tiende dag van de eerste maand Nisan of Abib. Dat lam moest op de veertiende dag der maand, tussen twee avonden geslacht worden. Met het bloed ervan moesten de beide deurposten en de bovendorpel van de huizen waarin zij het aten, bestreken worden. Daarna moest het lam bij het vuur gebraden en dan haastig helemaal genuttigd worden, met ongezuurd brood en bittere kruiden. En zij die het aten, moesten staan, met de lendenen omgord, de schoenen aan de voeten en een staf in de hand. Over deze ceremonie spreekt God in Ex. 12 : 11: „Het is des HEEREN Pesach", d.w.z. doorgang, en in vers 13: „En dat bloed zal ulieden tot een teken zijn aan de huizen waarin gij zijt; wanneer Ik ha bloed zie, zal Ik ulieden voorbijgaan." En God heeft gewild, dat dit feest jaarlijks gevierd werd, d.w.z. elk jaar zeven hele dagen achtereen. Het moest met zeer grote plechtigheid of statie onderhouden worden, om de volgende oorzaken, Ex. 12 : 14v.: „En deze dag zal ulieden wezen ter gedachtenis en gij zult hem den HEERE tot een feest vieren; gij zult hem vieren onder uwe geslachten tot een eeuwige inzetting. Zeven dagen zult gijlieden ongezuurde broden eten"; vgl. Ex. 23 : 15, Lev. 15 : 5 en Deut. 16 : 1.

2. Met welke bedoelingen het Pascha ingesteld en gebruikt werd.

Van de doeleinden waartoe God het Pascha heeft ingesteld, werden er in Ex. 12 vijf genoemd. Het eerste is in het bijzonder aan het eerste Pascha eigen geweest, en was alleen voor die tijd dieneende, maar de andere zijn altijddurende.

1. Opdat het bloed des lams aan de deurposten een teken zou zijn, dat de Engel zou doorgaan en de eerstgeborenen sparen zou, Ex. 12 : 13: „En dat bloed zal ulieden tot een teken zijn aan de huizen waarin gij zijt; wanneer Ik het bloed zie, zal Ik ulieden voorbijgaan." Dit doel ten opzichte van deze ceremonie en doorgang, die eenmaal geschiedde, hield daarna op, hoewel de geestelijke betekenis ervan steeds gebleven is. Want om het bloed van Christus heeft God eertijds de gelovigen gespaard, en spaart Hij ze nu nog, d.w.z. vergeeft Hij hun de zonden, zoals bij het tweede doel geleerd wordt.

2. Opdat het zou zijn een voorbeeld der offerande van de Messias, of een teken van Gods verlossing voor de Gemeente. Dit is het voornaamste doel geweest van het jaarlijkse Paasfeest. Dit wordt bewezen: 1. Uit Ex. 12 : 26: „Gij zult geen been daaraan breken." Daarom is het lam een type (= voorbeeld) van Christus en van Zijn offerande geweest. Want Johannes leert, dat dit voorbeeld vervuld werd, toen Christus' benen aan het kruis niet verbroken werden, Joh. 19 : 36. 2. Uit 1 Kor. 5 : 7: „Want ook ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus." Zo betekende dus het Paaslam Christus, en het slachten ervan de slachting van Christus.

3. De Israëlitische gemeente begreep heel goed, dat de betekenissen van andere offers voorbeelden waren van de offerande van de Messias. Want de voorvaderen waren niet zo onwetend, dat ze de vergeving der zonden in het bloed der stieren zoeken zouden. Daarom zagen zij ook veeleer in het Paaslam, door het geloof, op de Messias en Diens offerande. 4. Uit Joh. 1 : 29: „Zie, het Lam Gods", en Openbaring 13: 8: „des Lams, Dat geslacht is van de grondlegging der wereld."

4. Opdat het hun een gedenkteken zijn zou van de eerste doorgang van de Engel, en van de verlossing uit Egypte. Want God heeft gewild, dat de gedachtenis aan zo'n grote weldaad onder Zijn volk onderhouden zou worden, opdat de nakomelingen niet ondankbaar zouden zijn, Ex. 12 : 17 en Deut. 16 : 3: „Zeven dagen zult gij ongezuurde broden op hetzelfde eten, een brood der ellende (want in der haast zijt gij uit Egypteland uitgetogen); opdat gij gedenkt aan den dag van uw uittrekken uit Egypteland al de dagen uws levens."

5. Opdat het als het ware een band zou zijn voor de openbare samenkomsten en tot

onderhouding van de kerkendienst, Ex. 12 : 16: „En op den eersten dag 721 er een heilige verzameling zijn”

5. Opdat het een sacrament zou zijn, dat het volk Gods van andere volken of heidenen zou onderscheiden, Ex. 12 : 43: „Geen zoon eens vreemdelings zal daarvan eten”, en vers 48: „Als nu een vreemdeling bij u verkeert en den HEERE het Pascha houden zal, dat alles wat mannelijk is, bij hem besneden worde, en dan kome hij daartoe om dat te houden, en hij zal wezen als een ingeborene des lands; maar geen onbesnedene zal daarvan eten.”

3. De geestelijke betekenis van het Paaslam (ziet) op Christus.

Het voorbeeld

Ex. 12 : 5

1. Een lam uit de kudde genomen

Ex. 12 : 5

2. Zonder gebrek afgezonderd

Ex. 12 : 6, 8

3. Dat moest geslacht en gebraden worden

Ex. 12 : 46

4. Zonder de benen te breken

Ex. 12 : 5

5. Omtrent de avond

Ex. 12 : 7

6. De posten moesten met zijn bloed besprengd worden

Ex. 12 : 13, 23

7. Opdat de verderfengel zou voorbijgaan

Ex. 12 : 3v., 46

8. Het moest gegeten worden, en wel in elk huisgezin

Ex. 12 : 10

9. Geheel

Ex. 12 : 8, 15, 17-20

10. Zonder zuurdesem

Ex. 12 : 8

11. Met bittere kruiden

Ex. 12 : 11

12. Haastig en in het kled van een pelgrim of reiziger

Ex. 12 : 43, 45, 48

13 Alleen door de besnedenen.

De betekende zaak:

Jes. 53 : 7, Joh. 1

1. Christus waarachtig Mens

Jes. 53 : 9, Hebr. 7 : 26

2. Zonder zonde

1 Kor. 5 : 7

3. Heeft geleden en is gestorven

Joh. 19 : 36

4. Is gestorven zonder dat Zijn benen gebroken werden

Hebr. 1 : 1 en 9 : 26

5. Aan het einde der wereld

Jes. 53 : 5 en 11, Rom. 3 : 25

6. Zijn voldoening wordt ons toegerekend

Hebr. 2 : 14v.

7. Opdat wij van de eeuwige dood zouden verlost worden

Rom. 1 : 16, Joh. 6 : 35, 40 en 47

8. Aan een ieder moeten Zijn weldaden toegepast worden door het geloof

2 Tim. 3 : 16

9. Volgens alle Artikelen des Geloofs

1 Kor. 5 : 8

10. Zonder huichelarij

Matth. 10 : 38

11. Met het kruisdragen

Matth. 13, Hebr. 13 : 13v.

12. Met een ijver om voort te gaan, en met een verwachting van het hemelse leven

Joh. 6 : 35m., Hebr. 13 : 10, 1 Kor. 11 : 26-29

13. Alleen de wedergeborenen eten Hem, en Hij is hun alleen van nut, en dezen alleen gebruiken de sacramenten niet tot een oordeel.

4. Wat in plaats van het Pascha gekomen is.

Dat het oude Pascha met alle andere voorbeelden, die aanduiden dat de Messias komen zou, door de komst van Christus afgeschaft zijn, blijkt 1. uit het gehele dispuut van de apostel Paulus aan de Hebreëen over de afschaffing van de schaduwen der Wet onder het Nieuwe Testament, Hebr. 7 : 12: „Want het priesterschap veranderd zijnde, zo geschiedt er ook noodzakelijk verandering der Wet”, en id. 8 : 13: „Als Hij zegt: Een nieuw verbond, zo heeft Hij het eerste oud gemaakt.” 2. Omdat het vervuld is, Joh. 19 : 36: „Want deze dingen zijn geschied, opdat de Schrift vervuld worde: Geen been van Hem zal verbroken wonden”, en 1 Kor. 5 : 7: „Want ook ons Pascha is voor ons geslacht, namelijk Christus.” 3. Omdat er een nieuw sacrament voor in de plaats gesteld is. Want toen Christus zou gaan sterven en Zichzelf als het ware Pascha opofferen zou, heeft Hij de Paasplechtigheid met een plechtige maaltijd besloten en heeft in haar plaats voor de Kerk Zijn Avondmaal ingesteld, en dat bevolen te onderhouden, Luk. 22 : 15: „En Hij zeide tot hen: Ik heb grotelijks begeerd dit Pascha met u te eten, eer dat Ik lijde”, en ook: „Doet dat tot Mijne gedachtenis.” Hij gebiedt niet dat wij het oude Pascha, maar het Avondmaal tot Zijn gedachtenis houden zullen. Zoals dus de Doop in de plaats der besnijdenis, zo is onder het Nieuwe Testament het Avondmaal in de plaats van het Pascha gekomen.

OVER DE SLEUTELMAGT.

ZONDAG 31.

Dat allen die met hun belijdenis en leven zich als ongelovige of goddeloze mensen gedragen, van het gebruik van het Avondmaal dienen uitgesloten te worden, en dat deze uitsluiting geschiedt moet door de Sleutelen des Hemelrijks, is in de vorige Zondagsafdeling geleerd. Opdat zulks nu wettig geschiede, wordt in deze Zondag zeer geschikt onderwezen: 1. Wat de Sleutelen van het Hemelrijk zijn, in Vraag 83, en 2. Hoe ze gebruikt moeten worden, in de Vragen 84 en 85.

Vraag 83: *Wat zijn de Sleutelen des Hemelrijks?*

Antwoord: De verkondiging van het heilig Evangelie ^{a)}, en de christelijke ban of uitsluiting uit de christelijke gemeente b), door welke twee stukken het Hemelrijk de gelovigen opengedaan en de ongelovigen toegesloten wordt c).

- a) Matth. 16 : 18v., id. 18 : 8, Joh. 20 : 21-23.
- b) Matth. 18 : 15-17.
- c) Matth. 16 : 19 en 18 : 18, Joh. 20 : 23.

Verklaring van Vraag 83.

Aangezien nu zo juist aangewezen is, wie tot het Avondmaal des Heeren, door de Gemeente behoren toegelaten te worden, en wie niet, zo volgt nu zeer geschikt de leer van de Sleutelmacht, waardoor geleerd wordt, hoe zij die aan het Avondmaal niet toegelaten mogen worden, van de sacramenten behoren uitgesloten te worden, opdat zij die niet ontheiligen. Hierbij komen de volgende voornaamste vragen aan de orde:

1. Wat de Sleutelmacht is.
2. In hoeveel delen ze bestaat; en over de ban.
3. Waarom de kerkelijke tucht en de ban in de Kerk nodig zijn.
4. Tot welk doel ze gebruikt moet worden.
5. Waarin de Sleutelmacht verschilt van de wereldlijke macht of het burgerlijk recht.
6. Welke orde er bij de uitvoering der Sleutelmacht moet worden gehouden, en welke misbruiken er vooral dienen vermeden te worden.

1. Wat de Sleutelmacht is.

De Catechismus zegt in Vraag en Antwoord 83: *Het is de verkondiging van het Heilig Evangelie en de christelijke ban, of uitsluiting buiten de Christelijke gemeente, door welke twee stukken enz.; d.w.z. de Sleutelmacht is een ambt, door God aan de Gemeente opgedragen, om het Koninkrijk der hemelen te openen en toe te sluiten, d.w.z. om degenen die zich bekeren, de vergeving der zonden en Gods genade te verkondigen, en om de toorn van God en de uitsluiting buiten het Koninkrijk van Christus en buiten de Kerk aan te zeggen aan de goddelozen. Dat zijn die mensen, die zich door leer of leven tonen van Christus vervreemd te zijn; en om hen weer in de Kerk op te nemen, als zij zich bekeren.*

Deze macht wordt figuurlijk genoemd: *de macht der sleutelen*, waarbij het teken

genomen wordt voor de betekende zaak. Want de sleutelen betekenen het ambt der huishouding. (Bastingius, Spintler. Zoals men degenen aan wie het huis bevolen en die over het personeel gesteld worden, de sleutels placht te geven, opdat zij hun taak zouden uitvoeren, en op de juiste tijd zouden opendoen en sluiten, en goed zouden bewaren wat hun toevertrouwd is (buitensluiten en binnenlaten n.l., die buitengesloten en binnengelaten dienen te worden, de kinderen en het gezin goed van eten en drinken voorzien, en aan een ieder uitreiken wat hem toekomt!), zó heeft Christus de door Hem ingestelde autoriteit der kerkdienst willen versieren en aanprijzen met de naam van sleutelen van het Koninkrijk der hemelen. Zo lezen wij, dat wanneer God door middel van de profeet Jesaja spreekt, Hij het beeld van de sleutels gebruikt heeft, als Hij zegt, Jes. 22 : 20 en 22: „En het zal te dien dage geschieden, dat Ik Mijnen knecht Eljakim, den zoon van Hilkia, roepen zal. - En Ik zal den sleutel van Davids huis op zijne schouder leggen; en hij zal opendoen en niemand zal sluiten, en hij zal sluiten en niemand zal opendoen" (Openb. 3 : 7). Daarmee geeft Hij te kennen, dat Hij hem het bewind over het Koninkrijk wil bevelen, opdat hij gebiede en verbiede, toelate en straffe, en tenslotte, dat hij ook doe wat recht, en were en bedwinge wat onrecht is). En de Dienaars der Gemeente zijn huishouders of uitdelers Gods, zoals de Apostel ze noemt in 1 Kor. 4 : 1. Want wie een goede uitdeler of huishouder is in een huis, door alle dingen naar de wens van de huisvader te regelen, die is een getrouw dienaar in de bediening der Gemeente, welke is het huis van de levende God, 1 Tim. 3 : 15. Daarom geschiedt de verkondiging van Gods wil in de Kerk door de Dienaars, als huishouders, en wel in de naam van God. (Matth. 24 : 45v.: „Wie is dan de getrouwe en voorzichtige dienstknecht, dewelke zijn heer over zijn dienstdoden gesteld heeft om huislieden hun voedsel te geven ter rechter tijd? Zalig is de dienstknecht, welken zijn heer, komende, zal vinden alzo doende", en Mark. 13 : 34: „Gelijk een mens buiten 's lands reizende, zijn huis verliet en zijnen dienstknechten macht gaf en elk zijn werk, en den deurwachter geboord dat hij zou waken.”)

De Insteller (of Auteur) van deze macht is Christus Zelf, Die deze macht om te sluiten en te openen, met de naam „sleutelen" versierd heeft, toen Hij tot Petrus zei (Matth. 16 : 19): „En Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen", d.w.z. de macht om het Koninkrijk Gods te openen en te sluiten. En ergens anders (Matth. 18 : 18) zegt Hij tot alle discipelen: „Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in den hemel ontbonden wezen", en (Joh. 20 : 23): „Zo gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden." Deze macht of dit ambt der Gemeente wordt aangeduid door de woorden binden, ontbinden, opendoen en toesluiten, omdat ze krachtig en bondig is. Want ze geschiedt door het Woord van God, en volgens dat Woord in Christus' Naam, in Wiens plaats de dienaars staan. En de Heilige Geest werkt dóór het Woord en door de dienst op krachtige wijze.

2. In hoeveel delen bestaat deze macht?

De Sleutelmacht bestaat voornamelijk in twee stukken: 1. in de prediking of verkondiging des Evangelies, of in de dienst des Woords, en 2. in het kerkrecht, of in de geestelijke rechtspraak (= jurisdictie), die de christelijke ban of afsnijding genoemd wordt. Met deze beide delen sluit en opent, bindt en ontbindt de Kerk.

1. Door de prediking van het Heilig Evangelie sluit en bindt de Kerk, wanneer zij de goddelozen en huichelaars openlijk Gods toorn en de eeuwige verdoemenis aanzegt, zolang zij zich niet bekeren. En zij opent en ontbindt, wanneer zij de gelovigen en boetvaardigen openlijk de vergeving der zonden en de genade van God om Christus' wil verkondigt.

Bastingius. De prediking des Evangelies wordt terecht een sleutel des Hemelrijks genoemd, omdat het Koninkrijk der hemelen, dat de eerste stamouders door hun overtreding toegesloten hadden, voor de gelovigen daarmee weer geopend wordt. Daarom wordt het Evangelie ook genoemd „een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk die gelooft" (Rom. 1 : 16), en „het Woord der waarheid, namelijk het Evangelie der zaligheid" (Ef. 1 : 13); verder, omdat het Koninkrijk der hemelen daarmee ook toegesloten wordt. En dat geschiedt niet letterlijk krachtens de aard van het Evangelie, want dat is een verkondiging van een blijde boodschap, maar het geschiedt toevalligerwijs, omdat bij het Evangelie de conditie of voorwaarde (lettert.: „beding") gevoegd wordt óm te geloven; en daarom moet daarentegen verkondigd worden, dat voor die niet geloven het Koninkrijk der hemelen gesloten blijft, Mark. 16 : 16: „Maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden", en Joh. 3 : 36: “Maar die den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem.” Daarom is het de zondaars de dood verkondigen en voor hen het Koninkrijk der hemelen sluiten het eigen werk der Wet; en het Evangelie ontleent dat aan de Wet, aangezien de ongelovigen verkondigd wordt, dat zij een dubbele verdoemenis waardig zijn, enerzijds vanwege hun verdorven natuur, en anderzijds omdat zij de aangeboden genade niet aannemen, maar de boodschap des vredes verwerpen. In dat opzicht wordt het Evangelie in 2 Kor. 2 : 15v. bij geval genoemd „dengenen die verloren gaan, een reuke des doods ten dode.”

2. Door het kerkelijk oordeel of de christelijke ban sluit en bindt de Kerk, wanneer zij degenen die hardnekkig zijn en schandelijk leven, bant of afsnijdt, d.w.z. van de gemeenschap der sacramenten, der Kerk en des Koninkrijks van God uitsluit en weert. En zij opent en ontbindt, wanneer zij hen, wanneer zij zich bekeren, als lidmaten van Christus en der Kerk weer aanneemt. En men dient te letten op het onderscheid in orde: In de prediking van het Evangelie ontbinden de Sleutels eerst, en daarna binden ze. In de kerkelijke tucht binden ze eerst, en daarna ontbinden ze. En de eerste Sleutel ontbindt of bindt dezelfde (persoon) of ook wel verscheidenen; daarentegen bindt en ontbindt 'de tweede alleen dezelfde. Bastingius. Bovendien komt de eerste eigenlijk en alleen de Dienaren des Woords toe, die daartoe hun roeping hebben en schuldig zijn om voornamelijk hierin hun herdersambt te betonen (Matth. 16 : 19). De tweede wordt bediend door dezelfde Dienaren des Woords én door de Ouderlingen uit de Gemeente, hun als een Kerkenraad door de Kerk toegevoegd, welke de Apostel overigens ook wel „regeerders" noemt (1 Kor. 12 : 28), en Christus noemt hen met de naam „Gemeente", als Hij zegt: „Zeg het der Gemeente" (Matth. 18 : 17).

Nu, de excommunicatie, d.w.z. afsnijding of ban, is een uitsluiting van een openbaar goddeloos en halsstarrig mens, uit het gezelschap der gelovigen, welke geschiedt door de autoriteit of krachtens bevel van Christus en de Heilige Geest; opdat hij beschaamd worde en zich bekere, en alzo de ergernissen in de Gemeente voorkomen worden.

Deze uitsluiting geschiedt niet alleen van de sacramenten, maar ook van het gehele gezelschap der gelovigen, waaronder de gemeenschap van Christus (te vinden) is, waartoe de halsstarrigen echter niet behoren. En deze ban is tweeledig: een innerlijke, die aan God alleen toekomt, en een uiterlijke, die aan de Gemeente toekomt. De innerlijke wordt door de uiterlijke op aarde verklaard, en de uiterlijke wordt door de innerlijke bevestigd en in de hemel goedgekeurd, volgens Christus' belofte in Matth. 18 : 18: „Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen.”

Vraag 84: Hoe wordt het Hemelrijk door de prediking van het heilig Evangelie ontsloten en toegesloten?

Antwoord: Alzo, dat volgens het bevel van Christus aan de gelovigen, allen en een

iegelijk verkondigd en openlijk betuigd wordt, dat hun, zo dikwijls als zij de belofte des heiligen Evangelies met een waar geloof aannemen, waarachtig al hun zonden door God, om de verdiensten van Christus, vergeven zijn; daarentegen alle ongelovigen en die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn van God en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang zij zich niet bekeren ^{a)}, volgens welk getuigenis des Evangelies God beide in dit en in het toekomstige leven oordelen wil b).

a) Jes. 3 : 10v., Hab. 2 : 4, Joh. 3 : 36, Mark. 16 : 16, 2 Thess. 1 : 8-10.

b) Matth. 16 : 19 en 18 : 18, Joh. 20 : 23.

Verklaring van Vraag 84.

(Bastingius, Lansbergen). In dit antwoord wordt gehandeld over de eerste Sleutel, en daarvan wordt ons geleerd: 1. Hoe daardoor het Koninkrijk der hemelen ontsloten of opgedaan wordt. 2. Hoe het daardoor wordt toegesloten, en 3. Welke kracht de bediening van deze Sleutel bezit.

Ten eerste wordt verklaard, hoe het Koninkrijk Gods door de prediking des Evangelies voor de gelovigen geopend wordt, n.l. wanneer naar Christus' bevel aan allen en een iegelijk gelovige verkondigd wordt, dat hun al hun zonden door God, om Christus' wil vergeven zijn, zo dikwijls zij de belofte van het heilig Evangelie met een waar geloof aannemen. Hier wordt ons aangewezen:

1. Wat het zeggen wil, *het Koninkrijk der hemelen voor de gelovigen te openen door de prediking des Evangelies*, n.l. een ieder gelovige publiek aan te zeggen en te betuigen, naar Christus' bevel, vergeving van al hun zonden. En zulks zeer terecht. Want zoals (volgens Jes. 59 : onze ongerechtigheden „een scheiding maken tussen ons en onzen God", en ook tegelijk voor ons de hemeldeur toesluiten, zo is het, dat de vergeving ervan die scheidsmuur wegneemt, en ons de hemel weer opendoet. En dat is, wat Christus door de woorden binden en ontbinden te kennen geeft, zoals men zien kan bij vergelijking van de teksten Matth. 16 : 19 en Joh. 20 : 23. Daaruit kan men de conclusie trekken, dat deze Sleutel alleen aan de Dienaren des Evangelies toevertrouwd is. Want hun alleen is de verkondiging van het Evangelie opgelegd. En daarom doen de Rooms en er zeer verkeerd aan, wanneer zij die macht alleen aan de apostel Petrus toekennen, hetwelk aan alle andere Apostelen mede gemeen geweest is, en nog heden ten dage aan alle verkondigers des Evangelies toebehoort. Want hetgeen de Heere met name tot Petrus zegt in Matth. 16 : 19, dat zegt Hij na Zijn opstanding ook duidelijk tot alle Apostelen in Joh. 20 : 23.

2. Op Wiens bevel de gelovigen het Koninkrijk der hemelen geopend wordt, n.l. *op het bevel van Christus*. Want Hij heeft deze sleutelmacht aan Zijn Dienaars gegeven, en daarom is het nodig, dat zij die niet als meesters, maar als dienaars gebruiken volgens Zijn bevel en voorschrift. Dat verklaart zeer bekwaam de kerkvader Hiëronymus met het voorbeeld van de priesters onder het Oude Verbond. Want aan hen kwam het toe te verklaren, wie al of niet met melaatsheid besmet was. Want zij hadden er kennis van, wie al dan niet melaats was, en zij konden de reine van de onreine onderscheiden op grond van de regels, die hun door God voorgeschreven waren, maar zichzelf besmetten niemand die rein was. Zoals dus de priesters, Lev. 13 : 2v. 6 en 8 iemand rein of onrein maakten (= verklaarden), zo vergeven of houden de Dienaren van God de zonden ook. Waaruit volgt, dat de Rooms en niet weinig dwalen, wanneer zij zichzelf een oppermacht toekennen om deze Sleutel te hanteren, en willen hebben, dat de mensen zullen staan naar hun oordeel.

3. Voor wie het Koninkrijk der hemelen behoort geopend te worden, n.l. voor allen en een iegelijk gelovige, d.w.z. voor hen, die de belofte des Evangelies met een waar geloof aannemen. Want dat heeft Christus (aan de Apostelen) bevolen: „Gaat heen in de gehele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen; die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, die zal zalig worden" (Mark. 16 : 15v). Hij geeft daarmee te kennen, dat wel aan alle creaturen het Evangelie verkondigd moet worden, maar dat de zaligheid aan niemand dan aan de gelovige beloofd mag worden, en dat hij, wanneer hij zo gelooft, zijn geloof door het gebruiken der sacramenten betuigen moet. Het feit dat de Apostelen volgens dit bevel van Christus deze Sleutel gehanteerd hebben, verklaart de heilige Lukas in de Handelingen der Apostelen, Hand. 2 : 38. Want Petrus heeft aan de gehele vergadering der Joden die zich bekeerden, Filippus aan de Moorman, Hand. 8 : 37, en Paulus en Silas aan de Stokbewaarder, Hfdst. 16 : 31, die zijn geloof met onbetwistbare tekenen te kennen gaf, de vergeving van hun zonden verkondigd.

4. Door Wie en om Wiens wil de vergeving van hun zonden verkondigd worden moet, n.l. door God, om Christus' wil. Want het komt alleen aan God toe, om de zonden te vergeven (vgl. Vraag 56), om Christus' wil, Luk. 24 : 47: „En in Zijnen Naam moest gepredikt worden bekering en vergeving der zonden." Dat beveelt Christus aan de Apostelen en zij hebben ook bij het prediken deze orde gehouden. Dus wanneer de Dienaar door middel van de prediking des Evangelies de gelovigen vergeving der zonden belooft, dan moet de gelovige niet blijven hangen aan de Dienaar, maar zich verheffen tot God en tot Christus, door Wie en om Wiens wil de vergeving der zonden geschonken wordt. Want zo verklaart Paulus dat, als hij in 2 Kor. 5 : 18 en 20 schrijft, dat namelijk de Dienaren des Evangelies bevolen is, om de mensen met God te verzoenen; en hij voegt er in 2 Kor. 5 : 20 nog bij: „Zo zijn wij dan gezanten van Christus' wege, alsof God door ons bade; wij bidden van Christus' wege: Laat u met God verzoenen."

Ten tweede wordt ook door deze Sleutel het Koninkrijk der hemelen gesloten, wanneer aan alle ongelovigen en aan hen die zich niet van harte bekeren, verkondigd en betuigd wordt, dat de toorn Gods en de eeuwige verdoemenis op hen ligt, zolang zij zich niet bekeren. In die woorden wordt ons onderwezen:

1. Wat het betekent, 't Koninkrijk der hemelen voor iemand toe te sluiten door de prediking des Evangelies, te binden of de zonden te houden, namelijk het betekent te verkondigen, dat Gods toorn en de eeuwige verdoemenis op hen ligt; zoals daarentegen Gods genade en de zaligheid verkondigen betekent: de hemel openen, ontbinden en de zonden vergeven.

2. Wie deze verkondiging moet aangezegd worden, n.l. aan alle ongelovigen en huichelaars, die zich niet van harte bekeren, Mark. 16 : 16: „Maar die niet n.l. geloofd hebben, zal verdoemd worden"; Matth. 10 : 14v.: „En zo iemand u niet zal ontvangen, noch uwe woorden horen, uitgaande uit dat huis of uit dezelve stad, schudt het stof uwer voeten af. Voorwaar zeg Ik u: Het zal den lande van Sódóm en Gomórra verdraaglijker zijn in den dag des oor- deels dan dezelve stad." Naar dat voorschrift van Christus hebben de Apostelen het Koninkrijk Gods voor de ongelovigen dan ook toegesloten, zoals de Handelingen der Apostelen ons laten zien. Want Paulus heeft (in Hand. 13 : 45 en 51) de Joden die te Antiochië het Evangelie tegenstonden, het rechtvaardig oordeel van God verkondigd, na het stof van zijn voeten tegen hen uitgeschud te hebben. En (volgens Hand. 8 : 21) heeft Petrus de hypocriet Simon de Tovenaar openlijk aangezegd, dat hij geen deel noch lot had in dat Woord, n.l. in de leer des Evangelies, die hij leerde. De apostel Paulus leert ook dikwijls, voor wie het

Hemelrijk gesloten is, zoals in 1 Kor. 6 : 9v.: „Of weet gij niet dat de onrechtvaardigen het Koninkrijk Gods niet zullen beërven? Dwaalt niet: noch hoereerders, noch afgodendienaars, noch overspelers, noch ontuchtigen, noch die bij mannen liggen, noch dieven, noch gierigaards, noch dronkaards, geen lasteraars, geen rovers zullen het Koninkrijk Gods beërven.”

3. Hoelang men hun deze verkondiging en uitsluiting doet, n.l. zolang zij zich niet bekeren. Want dat verklaart God Zelf in Ez. 18 : 21-23: „Maar wanneer de goddeloze zich bekeert van al zijne zonden die hij gedaan heeft, en al Mijn inzettingen onderhoudt en doet recht en gerechtigheid, hij zal gewisselijk leven, hij zal niet sterven. Al zijn overtredingen die hij gedaan heeft, zullen hem niet gedacht werden; in zijne gerechtigheid die hij gedaan heeft, zal hij leven. Zou Ik enigszins lust hebben aan den dood des goddelozen? spreekt de Heere HEERE; is het niet, als hij zich bekeert van zijn wegen, dat hij leve?” Zoals dus de zondaars, wanneer zij zich bekeren, en na aanneming van de belofte des Evangelies met een waar geloof, terstond kwijtschelding van hun zonden verkrijgen, zo is het, dat de bedreiging en uitsluiting uit het Hemelrijk over dezulken blijft, zolang zij in hun zonden voortgaan en geen ernstig voornemen hebben om hun leven te béteren, Rom. 2 : 5: “Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart vergadert gij uzelfen toorn als een schat in den dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods.”

Ten derde wordt aangewezen de kracht van deze Sleutel, als hij op wettige wijze gebruikt wordt, n.l., dat God naar dit getuigenis des Evangelies beide in dit en in het toekomstige leven oordelen wil.” En dit is hetzelfde als de Heere tot Petrus, voor hem en zijn mede-apostelen zegt, in wier naam hij geantwoord had (Matth. 16 : 19): „En Ik zal u geven de sleutelen van het Koninkrijk der hemelen”, en in 18 : 18: „Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den, hemel gebonden wezen; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in den hemel ontbonden wezen”; en tot de Apostelen, allen tezamen, als Hij in Joh. 20 : 23 zegt: „Ontvangt den Heiligen Geest. Zo gij iemands zonden vergeeft, dien worden ze vergeven; zo gij iemands zonden houdt, dien zijn ze gehouden.” Zoals met deze woorden de waarheid des Evangelies zeer aangeprezen wordt, zo worden ook de gelovigen zeer wonderlijk geprezen, als zij horen dat de vergeving der zonden, welke door de Dienaren des Evangelies in Christus' Naam hun op aarde beloofd wordt, niet minder vast zijn zal, dan wanneer Christus Zelf dat uit de hemel beloofde. Daarentegen worden de goddelozen verschrikt, wie zo stellig Gods oordeel treffen zal van Christus' wege, als hun dat op aarde door de Dienaren aangewezen wordt. Want hoewel het tegen hen uitgesproken vonnis niet dadelijk uitgevoerd wordt - zoals men leest dat zulks in de Oud-christelijke gemeente geschiedde bij Ananias en Saffira (Hand. 5 : 5 en 10), en bij Elymas de Tovenaar (Hand. 13 : 11) toch blijft het vast en bondig. Want zoals de Apostel verklaart (in 2 Thess. 1 : 8), zal Christus te Zijner tijd over dezulken wraak doen.

Vraag 85. Hoe wordt het Hemelrijk toegesloten en ontsloten door de christelijke ban?

Antwoord: Alzo als volgens het bevel van Christus, degenen die onder de christelijke naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij ettelijke malen broederlijk vermaand zijnde, van hun dwalingen of schandelijk leven niet willen afdaten, der Gemeente of degenen die door de Gemeente daartoe verordend zijn, aangebracht worden; en zo zij zich aan de vermaning niet storen van hen, door het verbieden der sacramenten, uit de christelijke gemeente, en van God Zelf, uit het rijk van Christus gesloten worden a); en weer als lidmaten van Christus en van Zijn gemeente aangenomen, zo wanneer zij waarachtige bétering beloven en bewijzen b).

a) Matth. 18 : 15-18, 2 Kron. 19 : 8-10, Hand. 15 : 6, Rom. 12 : 8, 1 Kor. 12 :

28, 1 Tim. 5 : 17, 2 Thess. 3 : 14v., 2 Joh. vs. 10v., 1 Kor. 5 : 3-5, 11 en 13.
 b) 2 Kor. 2: 6-11, 2 Thess. 3: 15.

Verklaring van Vraag 85.

(Bastingius, Lansbergen). Nu volgt de beschrijving van de tweede Sleutel, n.l. de kerkelijke tucht, ban of christelijke discipline, welke niet anders is dan een censuur of oordeel, dat de Kerk uitspreekt over een broeder of zuster, die een lidmaat der christelijke Gemeente is, die zwaarlijk en openlijk gezondigd heeft, en verscheiden malen broederlijk vermaand zijnde, toch hardnekkig voortgaat, om hem niet alleen van het gebruik des Avondmaals te onthouden en op te schorten, maar ook om hem naar bevind van zaken, openlijk als een heiden en tollenaar, het gezelschap der Godzaligen onwaardig te verklaren, tot die tijd toe, dat hij behoorlijk bewijs van zijn ware bekering betoond zal hebben, volgens Christus' bevel en de leer van Zijn Apostelen. En met deze uiterlijke verbanning uit de Kerk hier op aarde gaat de innerlijke ban samen, waarmee zo iemand door God ook wordt uitgesloten uit Zijn Koninkrijk, volgens de bedreiging in Matth. 18 : 18: „Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen.” Hier dient men weer op twee punten te letten 1e. Hoe door deze Sleutel het Koninkrijk der hemelen gesloten wordt, en 2e. Hoe het weer wordt ontsloten en geopend. Ten eerste wordt door de Kerkelijke tucht het Koninkrijk der hemelen gesloten, wanneer volgens het bevel van Christus degenen die onder de christelijke naam onchristelijke leer of leven voeren, nadat zij menigmaal zowel broederlijk als kerkelijk vermaand zijnde, met hun dwalingen en schandelijke leven niet breken willen, door de Gemeente, door middel van het verbieden der sacramenten, uit de Gemeente, en door God Zelf uit het Rijk van Christus uitgesloten worden.

Daarmee wordt aangewezen:

1. Op Wiens bevel men deze tweede Sleutel gebruiken moet, namelijk op bevel van Christus. Want zoals Hij de Dienaren des Evangelies de eerste Sleutel gegeven heeft, zo heeft Hij ook deze tweede Sleutel met het gebruik ervan voorgeschreven, zoals hierna nog zal bewezen worden.
2. Tegen wie deze kerkelijke tucht gebruikt dient te worden, n.l. tegen degenen die wel de naam van christen dragen, maar door hun leer of leven tonen, dat zij van Christus vervreemd zijn; hetgeen de Apostel met nadruk verklaart, 1 Kor. 5 : 11: „Indien iemand een broeder genaamd zijnde, een hoereerder is of een gierigaard of een afgodendienaar of een lasteraar of een dronkaard of een rover; dat gij met den zodanige ook niet zult eten.” Want hij geeft te kennen, dat de valse broeders, die in de schoot der Kerk zijn, uit de vergadering geworpen behoren te worden. En daaruit blijkt allereerst, dat deze Sleutel alleen gebruikt wordt tegen degenen, die broeders genoemd worden, d.w.z. die in de vergadering der Gemeente zijn. Verder, dat geen lidmaten der Kerk van deze kerkelijke tucht vrij zijn, zelfs niet de vorsten en koningen. Want omdat zij broeders zijn, d.w.z. leden der Gemeente, is het hun helemaal geen schande, maar nuttig en eerlijk, wanneer ze door de Gemeente geoordeeld worden, wanneer zij iets misdaan hebben. Want aangezien zij aan hun Hoven niets anders dan louter pluimstrijkerijen horen, zo is het hun zeer nodig, dat ze door de mond der Herders bestraft worden. Ja, zij behoren er ook naar te verlangen, dat de Herders ze niet sparen zullen, opdat de Heere ze sparen moge. Wij bezitten een voorbeeld van deze Godzaligheid in keizer Theodosius, die toen hij (door Ambrosius) van het gebruik des Avondmaals uitgesloten was, vanwege de grote bloedstorting die op zijn bevel te Thessalonica geschied Was, al zijn koninklijke kleren waarmee hij bekleed was, heeft afgelegd; hij heeft zijn zonde, die door bedrog van anderen hem overkomen was, beschreid en met zuchten en tranen om vergeving gebeden. Hoewel heden ten dage

een dergelijke Godzaligheid bij de vorsten van onze tijd niet bespeurd wordt, is het toch nodig, dat de Dienaren toch hun ambt vervullen, opdat zij de zonden der vorsten niet op zich laden. Want het is niet zonder oorzaak, dat Chrysostomus elders (Hom. in Matth. 23) de Leraars zeer heftig bestraft, omdat zij de macht der groten ontzagen en vreesden. Hij zegt: „Het bloed zal van uw handen geëist worden. Als gij de mensen vreest, zal Hij u belachen. Als gij God vreest, zult gij ook door de mensen zelf met ontzag bejegend worden. Laat ons niet schrikken voor scepters, voor een purperen kleed of voor een kroon. Wij bezitten hier een grotere macht.”

3. Om welke zonden de ban tegen iemand gebruikt moet worden, n.l. om valse leer en een schandelijk, ergerlijk leven.

(1). Om de valse leer, die met de grondslag van het geloof in strijd is, zoals de Apostel zulks leert in Gal. 1 : 8v.: „Doch al ware het ook dat wij, of een Engel uit den hemel u een Evangelie verkondigde buiten hetgeen wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt. Gelijk wij tevoren gezegd hebben, zo zeg ik ook nu wederom: Indien u iemand een Evangelie verkondigt buiten hetgeen gij ontvangen hebt, die zij vervloekt", en Tit. 3 : 10v.: „Verwerp een kettersen mens na de eerste en tweede vermaning; wetende dat de zodanige verkeerd is en zondigt, zijnde bij zichzelf veroordeeld"; 2 Joh., vers 10v.: „Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis en zegt tot hem niet: Zijt gegroet. Want die tot hem zegt: Zijt gegroet, die heeft gemeenschap aan zijn boze werken", vgl. ook Hand. 20 : 28-30, Rom. 16 : 17 enz.

(2). Om een schandelijk, ergerlijk en goddeloos leven; zoals de Apostel onderwijst in 1 Kor. 5 : 11 en 13: „Indien iemand een broeder genaamd zijnde, een hoereerder is of een gierigaard of een, afgodendienaar of een lasteraar of een dronkaard of een rover; dat gij met den zodanige ook niet zult eten. En doet gij dezen boze uit ulieden weg"; 2 Thess. 3 : 14: „Maar indien iemand ons woord door dezen brief geschreven, niet gehoorzaam is, tekent dien; en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde.”

Hierbij dient men er echter wel op te letten, dat niet alle zonden gelijk en even groot zijn; en dat men daarom niet altoos een zelfde methode behoort te volgen om ze weg te nemen. Want sommigen dwalen in de leer uit onkunde, en alleen voor zichzelf, maar anderen dwalen uit boosheid en hardnekkigheid, en lasteren ook de zuivere leer, en trachten daar anderen van af te brengen. Sommige zonden zijn eenvoudig maar wandaden, maar andere gruwelijke boosheden. Sommigen zondigen in het verborgen en tegen bepaalde personen, maar anderen in het publiek en in het algemeen tegen allen. Hier dient men dus met een speciale voorzichtigheid en inzicht te handelen, en tegen de tweede groep dient men harder maatregelen te treffen dan tegen de eerste; zoals Paulus dat aantoont, wanneer hij de Korinthische bloedschender niet alleen bestraft, maar hem ook met de ban slaat, zodra hij van zijn boze daad vernomen had (1 Kor. 5 : . De publieke zonden moeten dan ook in het openbaar, en de verborgen zonden in het geheim bestraft worden, zoals Christus Zelf (Matth. 18 : 15) en de apostel Paulus (1 Tin. 5 : 20) verklaren.

4. Hoe men moet handelen, eer men tot de ban overgaat, n.l. indien het een bijzondere zonde is. Dan moet de zondigende persoon eerst verschillende malen broederlijk, d.w.z. met de geest der zachtmoedigheid, uit liefde, in het bijzonder vermaand worden, om hem tot een breken met de dwaling of het zondige leven te brengen, Matth. 18 : 15, Rom. 15 : 1, 1 Kor. 9 : 22 en Gal. 6 : 1. Als hij met zijn dwalingen of zonden niet wil breken, dan zal men het de Kerk aanzeggen, opdat hij weer door haar tot boetvaardigheid vermaand worde. Want de Heere Zelf leert, dat men deze trappen bij

de bijzondere zonden moet onderhouden, Matth. 18 : 15. Maar de publieke zonden moet de Gemeente terstond straffen, zoals de Apostel de Korinthische zondaar (1 Kor. 5 : niet alleen gestraft heeft, maar ook geoordeeld dat hij uit de Gemeente behoorde gebannen te worden. Tenslotte moet de zondaar niet eerder uit de vergadering der gelovigen uitgeworpen worden, dan wanneer hij hardnekkig geworden is en hij de Kerk niet horen wil en in het kwade versteend is.

5. Aan wie de bediening van, deze Sleutel toevertrouwd is, n.l. aan de Gemeente, d.w.z. aan degenen die door de Gemeente daarvoor aangesteld zijn, te weten de Dienaren van Gods Woord én de Ouderlingen, met weten en toestemming der Gemeente; opdat de ganse Kerk de wettige handelingen des Kerkenraads bekend worden, en zo nog iemand iets tot verbetering van de zondaar wist te doen of bij te brengen, dat hij dat dan ordelijk deed. Zo lezen wij, dat de Korinthische bloedschender gebannen is, niet door de macht van de Apostel alleen, maar ook op gezag van de gehele Korinthische gemeente, in Christus' Naam vergaderd, 1 Kor. 5 : 3-5. Daarmee wordt enerzijds alle verwarring voorkomen, en anderzijds alle heerschappij in de kerk, die zo gemakkelijk binnenbreekt, wanneer deze slechts aan één persoon zou toekomen, geweerd. 6. Hoe de hardnekkige zondaar door de kerkelijke tucht uit het Koninkrijk der hemelen gesloten wordt, als hij namelijk door het verbod der sacramenten, uit de vergadering der gelovigen, en door God Zelf uit Christus' Koninkrijk uitgeworpen wordt. Want er is tweeërlei gemeenschap der gelovigen onder elkaar. Een innerlijke, waardoor zij, door de kracht des Heiligen Geestes, niet alleen met de uitverkorenen, als leden met leden, maar ook met het Hoofd der Kerk, Jezus Christus verenigd worden; en een uiterlijke, waardoor zij samen deel krijgen aan de sacramenten en voor leden der Gemeente gehouden worden. Uit de eerste gemeenschap werpt de Gemeente in geen geval de gebannene uit, maar dat doet God alleen, om der zonde wil; maar van de tweede sluit de Gemeente wel uit, echter zo, dat - tenzij de afgesnedene zich bekeert - hetgeen door de Kerk uitgesproken is, in de hemel vast en bondig zijn zal, Matth. 18 : 18: „Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen.” Daarom moet het oordeel der Kerk niet geringgeschat worden, want het is niet anders dan een uitspraak van het vonnis van God.

Ten tweede. Door de Sleutel wordt het Koninkrijk der hemelen voor alle gevallen zondaars opengedaan. Wanneer zij waarachtige bekering beloven en bewijzen, dan worden ze weer als leden der Gemeente aangenomen. Want het doel van de uitsluiting is niet het verderf, maar de zaligheid der uitgeslotenen; zoals de Apostel verklaart bij het voorbeeld van de Korinthische hoereerder, die hij gebiedt aan de satan overgegeven te worden, „tot verderf des vleses, opdat de geest behouden mag worden in den dag van den Heere Jezus" (1 Kor. 5 :. En toen deze zich bekeerde, werd hij dan ook weer aangenomen. 2 Kor. 2 : 6v.: „Den zodanige is deze bestraffing genoeg, die van velen geschied is. Alzo dat gij daarentegen hem liever moet vergeven en vertroosten, opdat de zodanige door al te overvloedige droefheid niet enigszins worde verslonden.” Daarom blijkt dat de afgesnedene weer in de schoot der Kerk moet opgenomen worden, zodra hij goede blijken geeft van zijn oprechte bekering. Want wij mogen in dit opzicht niet strenger zijn dan God Zelf.

3. Waarom de kerkelijke discipline of tucht, en de ban in de kerk nodig zijn.

Met de dienst van het Goddelijke Woord hangt noodzakelijk de kerkelijke discipline of geestelijke jurisdictie, die men de ban noemt, samen. Want omdat geen stad of dorp zonder discipline, wetten en straffen bestaan kan, daarom heeft ook de kerk, welke is

het huis van de levende God, haar bijzondere geestelijke regering en tucht nodig, hoewel die van de burgerlijke of wereldlijke rechtspraak totaal onderscheiden is, en de eerste de laatstgenoemde niet verhindert of vermindert, maar veeleer helpt en versterkt; hetgeen later bij de 5e vraag nog bewezen zal worden.

Wij zullen nu de redenen verklaren waarom de kerkelijke discipline of tucht in de kerk nodig is.

1. Omdat God in het algemeen bevolen heeft, dat men de ontheiliging en het misbruik van de sacramenten zal voorkomen, waarvan wij alleen enkele voorbeelden uit het Oude en Nieuwe Testament hier zullen aanhalen.

Uit het Oude Testament.

In Num. 15 : 30v. gebiedt God dat de moedwilligen en halsstarrigen zullen uitgeroeid worden: „Maar de ziel die iets zal gedaan hebben met opgeheven hand, hetzij van inboorlingen of van vreemdelingen, die smaadt den HEERE; en diezelve ziel zal uitgeroeid worden uit het midden van haar volk; want zij heeft het Woord des HEEREN veracht en Zijn gebod vernietigd; diezelve ziel zal ganselijk uitgeroeid worden; hare ongerechtigheid is op haar.” Omdat God dus niet heeft willen toestaan, dat de moedwilligen leden van Zijn volk zouden worden, heeft Hij nog veel minder gewild dat zij tot de sacramenten zouden toegelaten worden. In Deut. 17 : 12 gebiedt Hij. hetzelfde: „De man nu, die trotselijk handelen zal, dat hij niet hore naar den Priester, dewelke staat om aldaar den HEERE uwen God te dienen, of naar den rechter: dezelve man zal sterven; en gij zult den boze uit Israël wegdoen.” Hij heeft dus gewild, dat allen tot het Pascha zouden komen, Ex. 12 : 47, namelijk die leden van Zijn volk waren. Maar de moedwillige en halsstarrige mensen werden uitgeroeid en waren geen leden van het volk. Daarom heeft Hij ook niet gewild, dat zij tot het Pascha zouden komen. Hoofdstuk 1 uit de profetie van Jesaja is helemaal een prediking tegen hen, die verkeerde offers brengen; en God wil niet dat er door zulke mensen geofferd wordt aan Hem. Daarom wil Hij ook niet, dat er zulke mensen tot de sacramenten zullen worden toegelaten, Jes. 1 : 13: „Brenge niet meer vergeefs offer”, enz.²

Bezwaar. Hij wil dat ze allen het Pascha houden, en dus ook, dat men de goddelozen zal toelaten.

Antwoord. Allen die Hij gebiedt voor leden van Zijn volk te houden, wil Hij tot het Pascha toegelaten hebben, maar niet de hardnekkigen, die Hij gebiedt dat men uit het volk zal uitroeien. In Jes. 66 : 3 vervloekt God degenen, die in hun boos leven volharden en toch kwamen offeren. Echter wil Hij niet hebben dat zij Hem offeren zullen, want Hij zegt: „Wie een os slacht, slaat een man; wie een lam offert, breekt een hond den hals; wie spijsoffer offert, is als die zwijnenbloed offert; wie wierook brandt ten gedenkeoffer, is als die een afgod zegent”, enz. In Jer. 7 : 9v. bestraft Hij degenen die met allerlei boze feiten besmet waren en toch in de tempel durfden komen. Daarom wil Hij ook niet dat dezulken tot de sacramenten toegelaten worden. Ez. 20 : 3. Hij wil niet antwoorden degenen, die vreemde goden nagewandeld hadden, en dan naar de tempel des Heeren kwamen, terwijl ze besmet waren. In Amos 5 : 21 verwerpt Hij de offers en dienst van hen, die een boos leven leiden: „Ik haat, Ik versmaad uwe Feesten, en Ik mag uwe verbodsdagen niet rieken.” In Hag. 2 : 15 verbiedt Hij, dat hij die in zijn ziel besmet is, zijn Heilige niet zal aanroepen, op welke plaats Hij over de onrein-

² De Joden gebruikten drie, althans twee soorten tucht oefeningen; de zwaarste onder hen was „Schammatha” geheten; ze sneed de zondaar als een verrot lid af van de Gemeente, zonder hoop op herstel. Ongetwijfeld had Paulus hierop het oog, toen hij in 2 Kor. 16 : 22 schreef „Maranatha”, d.w.z.: De Heere komt, n.l. om wraak te doen.

heid der ondeugden en ook over de onreinheid naar de Wet der ceremoniën spreekt. Spr. 15 : 8: „Het, offer der goddelozen is den HEERE een gruwel.”

Uit het Nieuwe Testament.

Matth. 3 : 6: Johannes heeft tot de Doop alleen toegelaten, die hun zonden beleden en zich bekeerden; vers 8: „Brenge dan vruchten voort, der bekering waardig.” In Matth. 5 : 24 zegt Christus: „Laat daar uw gave voor het altaar, en ga heen, verzoen u eerst met uwen broeder en kom dan en offer uw gave.” Dus zij die zich tevoren niet met hun broeder verzoenen, behoren niet te komen; en als ze komen, mogen ze niet toegelaten worden tot de sacramenten, enz. Hand. 2 : 38: „Bekeert u, en een iegelijk van u worde gedoopt”; id. 8 : 37: „Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd.” Dus, als ge niet gelooft, is het u niet geoorloofd. 1 Kor. 10 : 20: „Ja, ik zeg dat hetgeen de heidenen offeren, zij den duivelen offeren”, en vers 21: „Gij kunt niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren en aan de tafel der duivelen”; 1 Kor. 11 : 29: „Die onwaardiglijk eet en drinkt, die eet " Maar de Gemeente moet willens en wetens geen gemeenschap houden met de zonden, noch de schuld van anderen helpen. Wij mogen niet toestaan, dat er door ons oogluiken of door onze toegeeflijkheid iemand verloren gaat, enz. 2 Kor. 6 : 15: „Wat samenstemming heeft Christus met Belial?" Dus mag men de goddelozen niet toelaten, opdat zij zichzelf geen oordeel eten.

2. Omdat Christus en de Apostelen het ook in het bijzonder geboden hebben. Matth. 18 : 15-18: „Maar indien uw broeder tegen u gezondigd heeft, ga henen en bestraf hem tussen u en hem, alleen; indien hij u hoort, zo hebt gij uwen broeder gewonnen. Maar indien hij u niet hoort, zo neem nog één of twee met u; opdat in den mond van twee of drie getuigen alle woord besta. En indien hij dezelve geen gehoor geeft, zo zeg het der Gemeente; en indien hij ook der Gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de heiden en de tollenaar. Voorwaar zeg Ik u: Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen; en al wat gij op de aarde ontbinden zult, zal in den hemel ontbonden wezen.” De Heere wil niet, dat aan de heidenen en tollenaars de sacramenten gegeven worden, die Hij alleen voor de gelovigen heeft ingesteld. En opdat men dit niet zou opvatten van een bijzonder oordeel, wordt er nadrukkelijk aan toegevoegd: „Wat gij op de aarde binden zult”, enz. Hetgeen niet kan verstaan worden van de publieke, algemene sleutelmacht. 1 Kor. 5 : 3-5: „Doch ik, als wel met het lichaam afwezend, maar tegenwoordig zijnde met den geest, heb alrede alsof ik tegenwoordig ware, dengene die dat alzo bedreven heeft, besloten, in den Naam onzes Heeren Jezus Christus, als gijlieden en mijn geest samen vergaderd zullen zijn met de kracht onzes Heeren Jezus Christus, denzulke over te geven den satan tot verderf des vleses, opdat de geest behouden mag worden in den dag van den Heere Jezus”, en vers 11: „en dat gij met den zodanige ook niet zult eten”, en vers 13: „En doet gij dezen boze uit ulieden weg”; 2 Thess. 3 : 6: „En wij bevelen u, broeders, in den Naam onzes Heeren Jezus Christus, dat gij u onttrekt van een iegelijk broeder die ongeregeld wandelt, en niet naar de inzetting die hij van ons ontvangen heeft”, en vers 14: „Maar indien iemand ons woord door dezen brief geschreven, niet gehoorzaam is, tekent dien; en vermengt u niet met hem, opdat hij beschaamd worde”; 2 Joh. vers 10v.: „Indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in huis en zegt tot hem niet: Zijt gegroet. Want die tot hem zegt: Zijt gegroet, die heeft gemeenschap aan zijn boze werken.”

3. Omdat de eer van God door het misbruik der sacramenten gekrenkt wordt. Want God wordt smaadheid aangedaan, wanneer zonder onderscheid de goddeloze en

godslasterlijke mensen voor kinderen Gods gehouden worden, en wanneer zo het Rijk van God met het rijk des duivels vermengd wordt.

4. Opdat de ontheiliging der sacramenten en des verbonds vermeden moge worden, welke door God verdoemd en gestraft wordt. En deze ontheiliging heeft plaats, wanneer aan de goddelozen in de sacramenten gegeven wordt, hetgeen hun in het Evangelie geweigerd wordt. Opdat de zuiverheid van de leer en van de dienst Gods onderhouden worde. Om de zaligheid en welvaart van de Gemeente, die gestraft wordt, als zij willens en wetens toelaat, dat de sacramenten ontheiligd worden. Om de zaligheid van hen die gezondigd hebben; opdat zij menigmaal vermaand en beschaamd gemaakt, weer op de rechte weg mogen komen; en opdat ze toegelaten tot de sacramenten, zich geen zwaarder oordeel op de hals halen. Opdat de ergernissen in de Gemeente voorkomen mogen worden, en de zwakken door de verkeerde voorbeelden niet bedorven werden, 1 Kor. 5 : 6: „Weet gij niet dat een weinig zuurdesem het gehele deeg zuur maakt?" Opdat zij die nog buiten zijn, mogen gewonnen worden; of: Opdat de ergernissen buiten de Gemeente mogen geweerd worden, en opdat zij die nog geen lidmaat der Gemeente zijn, daardoor niet van verre blijven.

5. Bij deze oorzaken kunnen nog andere gevoegd worden.

Die het geloof verloochenen, behoren niet tot de sacramenten toegelaten te worden. Want het zijn geen lidmaten der Gemeente, voor wie alleen de sacramenten ingesteld zijn. En de Christenen of gelovigen moeten niet vermengd worden met degenen, die aan de Gemeente vreemd, of die openlijk goddelozen zijn, godslasteraars, die tot de ketterij van de Arianen of Mohammedanen enz. afvallen. Maar zij die geen boetvaardigheid willen doen, die verloochenen het geloof: „Die het geloot heeft verloochend, is erger dan een ongelovige", 1 Tim. 5 : 8. Daarom moeten degenen die geen boetvaardigheid willen doen en in hun schandelijk leven volharden, van de Gemeente uitgesloten en van het gebruik der sacramenten afgehouden worden.

6. Christus zegt in Matth. 7 : 6: „Geeft het heilige den honden niet, noch werpt uw paarlen voor de zwijnen." Maar allen die in een schandelijk leven volharden, door met de Gemeente en met God Zelf de spot te drijven, die zijn inderdaad honden en zwijnen. Daarom mogen die niet toegelaten worden tot de sacramenten. Want omdat Christus dit gezegd heeft inzake het Woord dat men hoort, dat ingesteld is niet alleen voor de bekeerden, maar ook voor de onbekeerden die nog bekeerd zullen worden, zo heeft Hij nog veel meer dit gesproken van het zichtbare Woord, d.w.z. van de sacramenten, die uitsluitend voor de bekeerden ingesteld zijn.

7. De ongelovigen, goddelozen en godslasteraars behoren niet gedoopt te worden, Hand. 8 : 37: „Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd." Daarom moeten zij tot het Avondmaal ook niet toegelaten worden. Want Christus heeft het Avondmaal voor Zijn Gemeente ingesteld, waartoe niet zij behoren, die niet gedoopt mogen worden.

8. Zij die nog niet gedoopt zijn, behoren tot het Avondmaal niet toegelaten te worden. Maar voor hen die van het geloof en de Doop afvallen is de Doop geen Doop meer. Rom. 2 : 25: „Want de besnijdenis is wel nut, indien gij de Wet doet; maar indien gij een overtreders der Wet zijt, zo is uwe besnijdenis voorhuid geworden"; d.w.z., als gij in de overtredingen halsstarrig volhardt, zonder bétering of boetvaardigheid. Daarom behoren zij die van het geloof en van hun Doop afvallen, niet tot het Avondmaal toegelaten te worden.

Bezwaar. Die van het geloof en de Doop afvallen, mogen niet opnieuw gedoopt worden. Dus blijft de Doop voor hen een Doop.

Antwoord. De Doop blijft voor hen een Doop, wat betreft de uiterlijke ceremonie, die

niet herhaald behoort te worden, maar niet wat betreft de betekende zaak van de Doop, welke is de gemeenschap of het recht des Verbonds en der Gemeente. Want dat verwerpen zij, wanneer zij het geloof en de boetvaardigheid verwerpen. Maar het wordt hun teruggegeven, als zij zich bekeren, ook zonder dat de ceremonie herhaald wordt, zoals tevoren over de Doop bij de tweede kwestie, niet ver van het slot, bewezen is. Maar zolang zij in hun afvalligheid blijven, zijn ze niet in de Gemeente, en daarom behoren zij ook niet tot het Avondmaal toegelaten te worden.

9. Wie de belofte der genade niet toekomt, tot hem behoren ook de tekenen der genade niet uitgebreid te worden. Want anders zou de Gemeente oneerlijk handelen, door hen toer te laten, die God buitensluit. En zij zou met zichzelf in strijd komen. Want ze zou met het zichtbare Woord vrijspreken, die zij met het hoorbare Woord zou veroordelen. De godslasterlijke en boosaardige mensen komt de belofte der genade niet toe. Daarom behoren de tekenen ook niet tot hen uitgebreid te worden.

10. Tenslotte: De instelling der sacramenten, of de voorwaarde waarop men tot de sacramenten komen mag, vereist geloof en boetvaardigheid. Daarom moeten de ongelovigen en onboetvaardigen niet tot de sacramenten toegelaten worden. Dit bewijs staat vast, omdat men op grond van zulke tegengestelde dingen steeds tot vaststaande conclusies komt. Zij die toegelaten behoren te worden, hebben geloof en boetvaardigheid. Zij die daarentegen dus geen geloof en boetvaardigheid bezitten, mogen niet toegelaten worden.

De noodzaak van de kerkelijke tucht wijst de Nederl. Geloofsbelijdenis aan in de Artikelen 29, 30 en 32, en D.L., III/W, ast. 17.

Wat door de bestrijders van de kerkelijke discipline tegengeworpen wordt zal aan het slot van dit traktaat verklaard en beantwoord worden.

4. Tot welke doeleinden de kerkelijke discipline of tucht gebruikt wordt.

Het doel waartoe de kerkelijke discipline gebruikt moet worden, is niet opdat hierdoor enige macht of tirannie der Dienaren bevestigd zou worden. Want zij behoren ook voornamelijk de tucht onderworpen te zijn, en zij worden door deze breidel vooral binnen de perken van hun roeping gehouden. Want de Sleutelen behoren niet aan de Dienaren, maar aan de Gemeente. Ook is het doel er niet van, dat de arme zondaars gekweld, verdrukt en tot wanhoop gebracht worden. Dat zijn lasteringen van de vijanden van de tucht.

Maar de doeleinden zijn deze, welke door de apostel Paulus zelf in 1 Kor. 5 geleerd en aangewezen worden:

1. Opdat de moedwilligen door dit middel verbroken, beschaamd en vervaard gemaakt, weer tot zichzelf komen en zich bekeren, 1 Kor. 5 : 5: „Dezulke over te geven den satan tot verderf des vleses, opdat de geest behouden mag worden in den dag van den Heere Jezus.” Daarom is de ban een medicijn, en dient ze niet tot wanhoop, maar tot bekering en zaligheid,

2. Opdat de andere Christenen door het voorbeeld van en de omgang met de boosdoeners niet verdorven worden. Want als een schurftig schaap niet uitgesloten wordt, dan verderft het meestal de hele kudde met zijn besmetting: „Een weinig zuurdesem maakt het gehele deeg zuur”, 1 Kor. 5 : 6.

3. Opdat de anderen ervan afgeschrikt worden om te zondigen, 1 Tim. 5 : 20: „Bestraf die zondigen in tegenwoordigheid van allen, opdat ook de anderen vreze mogen hebben.”

4. Opdat de Gemeente niet met ergernis bezoedeld wordt, en opdat de ontheiliging der sacramenten en Gods toorn geweerd mogen worden, 1 Kor. 5 : 7 (vgl. N.G.B., art. 30 en 32).

5. Waarin de sleutelmacht van de wereldlijke macht óf van het recht der burgerlijke regering verschilt.

Er zijn vele duidelijke verschillen.

1. De kerkelijke discipline of tucht wordt door de Gemeente geoefend, de wereldlijke of burgerlijke macht door de Wethouder of Magistraat.
2. Bij de wereldlijke regering wordt er geoordeeld naar burgerlijke, vaststaande wetten; de Gemeente oordeelt naar Goddelijke wetten of naar Gods Woord.
3. De Gemeente handhaaft haar recht door het Woord, door de onboetvaardigen Gods toorn te verkondigen; het burgerlijk recht bedwingt de moedwilligen met lichamelijk geweld.
4. De Gemeente vermaant eerst op verschillende manieren en langs diverse trappen, en wanneer de overtreder (Letterl.: misdader) zich bekeert, dan gaat ze niet verder met de executie om te straffen. Maar de Magistraat gaat wel verder, om te straffen, ook al bekeert zich de misdadiger.
5. De Gemeente let alleen op de verbetering van de overtreder, de Magistraat let op de executie of uitvoering van het recht en op de algemene rust en vrede. Wil de dief niet naar God varen, laat hij dan naar de boze varen!
6. Zoals de Gemeente niet straffen kan degene die zich bekeert, zo is zij ook verplicht om het oordeel en de straf weer te veranderen, wanneer de overtreder zich bétert en bekeert. Maar wanneer de Magistraat eenmaal gestraft heeft, dan verandert zij het oordeel en de straf niet, al was het ook, dat de gebannene in een ander land vroom was geworden. De moordenaar bekeerde zich aan het kruis, en wordt door Christus in het paradijs opgenomen, en toch vervolgt de Magistraat de straf, en sluit hem buiten de burgerlijke samenleving. Zo wordt ook menigmaal iemand kerkelijk geoordeeld, omdat het burgerlijke vonnis achterwege bleef; zoals wanneer de Gemeente buiten haar sluit en niet meer als kerkleden erkent degenen, die geen boetvaardigheid doen, welke mensen echter wel door de burgerlijke Overheid geduld worden; en daarentegen verwerpt de Magistraat menigmaal degenen die de Gemeente aanneemt, zoals wanneer de Magistraat overspelers, moordenaars en dieven met de strop straft, die de Gemeente echter, wanneer zij zich bekeren, niet bant of buitensluit, maar aanneemt.

6. Welke orde bij de uitvoering van de sleutelmacht gehouden, en welke misbruiken vooral vermeden dienen te worden.

De orde der kerkelijke discipline wordt ons door Christus voorgeschreven in Matth. 18 : 15-17: „Maar indien uw broeder tegen u gezondigd heeft, ga henen en bestraf hem tussen u en hem alleen; indien hij u hoort, zo hebt gij uwen broeder gewonnen. Maar indien hij u niet hoort, zo neem nog één of twee met u; opdat in den mond van twee of drie getuigen alle woord besta. En indien hij denzelven geen gehoor geeft, zo zeg het der Gemeente; en indien hij ook der Gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de heiden en de tollenaar.” Dit is daarom de wettige weg om de gevallen te beteren en de moedwilligen in de Gemeente van Christus te straffen. De trappen ter bestraffing zijn deze vier: 1. Een broederlijke vermaning in het bijzonder (of: particulier), 2. een vermaning van velen, 3. een vermaning van de Gemeente; en 4. het publieke en algemene oordeel der Gemeente, en de uitvoering daarvan.

De trappen 1. en 2. hebben plaats bij particuliere zonden, die niet openbaar zijn. De derde trap bij openbare zware zonden, en de vierde trap, wanneer de zondaar moedwillig en halsstarrig is, door alle Godzalige vermaningen der Gemeente te verachten en zich niet te willen bekeren. Alleen in dat geval vaart de Gemeente voort tot de

uitsluiting, daar zij de moedwillige voor een „heiden en tollenaar" houdt, d.w.z. voor iemand die niet tot de Gemeente behoort, zomin als tot het Koninkrijk van God, zolang hij zich niet bekeert.

Daarom moet aan de ban noodzakelijk voorafgaan: Ten eerste, dat men de dwaling of val kent. Ten andere, dat men ook weet, dat hij die verdwaald of gevallen is, moedwillig in zijn dwalingen of zonden volharden wil. Dus als iemand Rooms, een Ariaan of David-Jorist enz. geworden is, die moet niet voor een lid der Gemeente gehouden worden, ook al beweert hij, dat hij lid is en tot de Gemeente wil blijven behoren, tenzij hij de dwaling verwerpt en vervloekt. en naar de leer des Evangelies leeft. De reden daarvan is, dat God Zijn Gemeente wil afgescheiden hebben van andere sekten en van de leden van de duivel. Maar zij die de eed breken, die zij bij de Doop Christus gezworen hebben, die zijn geen leden van Christus, maar van de duivel. Dus moeten zij van de Gemeente afgesneden worden, ook al beweren zij dat ze Christen zijn. Want met hun werken verloochenen zij hetgeen zij met de mond zeggen. En het is duidelijk dat zij liegen, want het geloof en een christelijk leven laten zich niet van elkaar scheiden. Wie dus die twee scheiden willen, drijven de spot met God en met de Gemeente.

Een afvallige is niet de mens die te eniger tijd, soms menigmaal in leer en leven zondigt en zich weer bekeert, maar die, hoewel overtuigd van zijn dwalingen en boze leven, daarmee niet breken wil. En als iemand boetvaardigheid belooft en dat ook uiterlijk te kennen geeft - al is hij van binnen een huichelaar - dan is de Gemeente toch verplicht om hem in haar gemeenschap toe te laten, zolang totdat hij zichzelf openbaar maakt. Want het komt de Kerk niet toe, om over de verborgen dingen te oordelen.

De misbruiken die vermeden dienen te worden, of de verhoedingen die bij de ban in acht genomen moeten worden, zijn de volgende:

1. Dat de trappen van vermaan, zoals Christus die in Matth. 18 voorge schreven heeft, niet verzuimd, maar nageleefd worden. Daarom moet eerst de privé- of particuliere vermaning voorafgaan, 1. om Christus' wil, 2. om de liefde, die gebiedt dat wij alles moeten proberen wat tot zaligheid van onze naaste dienen kan. En laat de vermaning een ontdekking of bestraffing zijn van de zonden of dwaling, op grond van Gods Woord; en een aansporing tot bétering. Laat ze ook broederlijk zijn, (1). opdat de zondigende broeder niet terstond voor een vijand, of voor vervreemd van de Gemeente gehouden worde; (2). Dat men hem minnelijk behandelde. hem steeds onze goedgunstigheid en begeerte tonende om hem te helpen (2 Thess. 3 : 15): „En houdt hem niet als een vijand, maar vermaant hem als een broeder.”

2. Dat de hele procedure op die manier en met dat doel verricht worde, zoals dat behoort, d.w.z. naar Gods Woord en tot zaligheid van zondaars. Want God wil een Uitvoerder zijn, niet van het vonnis van een ander, maar van dat van Hemzelf.

3. Dat de oorzaak der uitsluiting zeker, rechtvaardig en. noodwendig zij, en niet onzeker of lichtvaardig. Laat men niet roekeloos of vanwege allerlei verdachtmakingen tot de uitsluiting voortvaren, maar alleen wanneer de uiterste nood daartoe dringt; naar het voorbeeld van de doktoren, die niet tot amputatie van een lid overgaan, dan wanneer de gezondheid en het behoud (= welzijn) van het gehele lichaam dat eist en de nood het vordert, n.l. als er dwalingen tegen het fundament der christelijke leer, of wanneer bepaalde publieke wandaden hardnekkig verdedigd worden.

4. Dat het geschiede met bewilliging en uit naam van de gehele Kerkenraad en Gemeente, dus niet van één alleen of van de Dienaars alleen. Want deze bevoegdheid is door Christus niet aan enkelen of aan de Dienaars alleen gegeven (hoewel de bediening en uitvoering vaak aan weinigen of aan één Dienaar alleen, door de Gemeente toevertrouwd wordt), maar aan de hele Gemeente: „Indien hij u en anderen

geen gehoor geeft, zo zegt het der Gemeente.” „De oversten der volkeren voeren heerschappij over hen. Doch also zal het onder u niet zijn”, Matth. 20 : 25v. Daarom wordt de bewilliging en instemming der Gemeente vereist, 1. omdat Christus dat bevolen heeft, 2. opdat deze procedure des te meer aanzien zou krijgen, 3. opdat niemand enig onrecht geschiede, 4. opdat de kerkedienst niet ontaardt in het heersen van enkelen of in een pauselijke tirannie, en 5. opdat de veroordeling der hardnekkigen des te rechtvaardiger moge zijn.

5. Dat er geen scheuringen en ergernissen in de Gemeente verwekt worden. Als de goeden zien, dat velen onderling verschillende opvattingen hebben, dat er groter kwaad uit zou voortkomen, dat de Gemeente zou verscheurd worden, als de Diemaars zulke onheilen zien en wezen, dan moeten ze niet voortvaren tot de afsnijding, maar én particulier én in het openbaar vermanen en aansporen. Als dit niet helpt, dan gaan ze vrijuit. Want „zalig zijn zij die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden” (Matth. 5 :. De anderen zullen om hun hardnekkigheid en moedwil gestraft worden. De Nederl. Gereformeerde Kerk vat al hetgeen hier inzake de orde der discipline in het voorafgaande breder onderwezen is, in zeer beknopte woorden samen, wanneer zij zegt, dat in de Kerk van God de excommunicatie of ban geëist wordt, die met alles wat eraan verbonden is, moet geschieden naar het Woord van God. Want daarmee geeft zij te kennen, dat niet alleen de excommunicatie in Gods Woord gegrond is, maar dat ook de gehele uitoefening ervan, met wat er verder aan verbonden is, naar de regel van Gods Woord dient te geschieden.

Algemene bezwaren tegen de kerkelijke discipline of tucht, en tegen de ban.

Bezwaar 1. De ban of afsnijding is nergens bevolen. Dus mag de Gemeente niemand van de sacramenten uitsluiten.

Antwoord. Het is niet waar, dat de ban nergens bevolen wordt. Want wij hebben al eerder bij de derde kwestie tal van voorbeelden aangehaald inzake Gods bevel, en wel uit beide Testamenten, n.l. Deut. 1 : 7, Jes. 1 : 11 en 66 : 3, Jer. 7 : 21, Matth. 5 : 24, 16 : 19 en 18 : 17v., 1 Kor. 5 : 5 en 11 : 28, 2 Thess. 3 : 14. Er zijn er trouwens nog meer, zoals Ps. 50 : 16: „Maar tot den goddeloze zegt God: Wat hebt gij Mijn inzettingen te vertellen en neemt Mijn verbond in uw mond?” 1 Kor. 11 : 20: „Als gij dan bijeen tezamen komt, dat is niet des Heeren Avondmaal eten”, en 1 Tim. 1 : 20: „Onder welke is Hymeneüs en Alexander, die ik den satan overgegeven heb, opdat zij zouden leren niet meer te lasteren.”

Aanhoudend bezwaar. God verbiedt wel de goddelozen, om aan de sacramenten deel te nemen, maar Hij gebiedt niet, dat de Kerk ze weert.

Antwoord. Hetgeen God verbiedt dat in Zijn Kerk geschiedt, wil Hij ook door het oordeel der Kerk vermeden hebben. En het feit, dat God Zijn Kerk geboden heeft, dat ze de goddelozen publiek zal weren en uitsluiten, is duidelijk bewezen uit de aangehaalde teksten.

Bezwaar 2. Wie geen hartekenners zijn, behoren zich het recht (letterl. macht) om iemand van de sacramenten te weren, niet aan te matigen. Want zij kunnen immers niet weten, wie zich al dan niet in waarheid bekeren; ook kunnen zij de waardigen niet van de onwaardigen onderscheiden. De Gemeente kent de harten niet. Daarom behoort zij ook niet het recht te nemen om iemand van de sacramenten te weren.

Antwoord. 1. Wij geven toe, dat de Gemeente dit recht zich niet mag aanmatigen. Want de Gemeente ontleent deze bevoegdheid niet aan haarzelf, maar zij maakt van het recht gebruik, dat haar door Christus gegeven is, zoals al eerder werd aangetoond.

2. Maar als wij hier verder uit wensen te concluderen dat de Gemeente ook dit haar geschonken recht niet behoort te gebruiken, omdat zij de harten niet kent, dan is dit

een verkeerde conclusie. Want tot de uitsluiting wordt niet vereist, dat men de harten kent, maar dat men kan oordelen over het uiterlijke leven en gevoelen van hen, die aan de sacramenten willen deelnemen. Daarom oordeelt de Gemeente naar Gods Woord niet over de verborgen of geheime zaken van het hart, maar over de openbare dingen, d.w.z. over dingen die zich in de uiterlijke belijdenis en wandel openlijk vertonen; door op grond van Gods Woord te verklaren, dat de onboetvaardigen verdoemd zijn, en door krachtens dat Woord de boetvaardige vrij te spreken. Maar zoals zij de heimelijke huichelaars niet onderscheiden kan, matigt zij zich ook dit oordeel over hen niet aan, maar laat ze aan Gods oordeel over (letterl.: „bevolen”).

Bezwaar 3. Christus gebiedt in Matth. 13 : 30: „Laat ze beide (namelijk het onkruid met de tarwe) tezamen opwassen tot den oogst.” Dus moeten de Dienaars der Gemeente niemand van de Gemeente uitsluiten.

Antwoord. 1. Christus onderscheidt daar het ambt van de Dienaars en de Overheid. En het wil dit zeggen: Laat ze opwassen, d.w.z. doodt degenen, die aan de Gemeente vreemd zijn, niet met lichamelijk geweld; welk geweld de Dienaars der Gemeente verboden wordt tegen de huichelaars of vijanden te gebruiken.

2. Of Hij verbiedt daar de Dienaars, dat ze de huichelaars van de oprechte Godzaligen zullen scheiden, omdat ze dit niet doen kunnen, maar dat gedaan zal worden door de Engelen op de Jongste dag. Met dit laatste antwoord komen onze Nederl. Overzitters overeen, die zeggen: Hiermee wil Christus niet het ambt der Overheid wegnemen bij het straffen der bozen, Rom. 13 : 4, noch dat der Kerk bij het oefenen van de discipline, 1 Kor. 5 : 7, maar Hij geeft te kennen dat men daarbij voorzichtigheid dient te betrachten, en dat de hypocrieten en bozen niet geheel geweerd kunnen worden, aangezien zij van de ware gelovigen soms niet zo goed onderscheiden kunnen worden; zoals het brandkoren van het goede koren, als het pas opkomt, moeilijk te onderscheiden is.

Bezwaar 4. Van werken behoort men niemand af te keren, maar veeleer alle mensen daartoe te dwingen. Het gebruik der sacramenten is een goed werk. Dus mag niemand daarvan afgekeerd, maar moeten alle mensen daartoe gedwongen worden.

Antwoord.

1. Het gebruik der sacramenten is wel een goed werk, wanneer het door bekeerden, maar niet als het door de huichelaars en onbekeerden gedaan wordt. Want hoewel het gebruik der sacramenten op zichzelf een goed werk is, namelijk wanneer de deugdelijke werken, d.w.z. een waarachtige bekering en geloof aan dit werk voorafgaan en het ook vergen, nochtans wanneer de goddelozen de sacramenten ontvangen, dan is het in geen geval een goed werk. Want het is geen gebruik, maar een misbruik en een vreselijke ontheiliging van de sacramenten, die Christus ons zeer ernstig verbiedt, als Hij (Matth. 5 : 24) zegt: „Laat daar uw gave voor het altaar, en ga heen”, enz.

2. Dat de mensen tot de goede werken gedwongen moeten worden, is zo te verstaan, dat deze dwang ordelijk plaats heeft, n.l. dat ze eerst gedwongen worden tot werken der deugden, en daarna tot de werken der ceremoniën. En zo moet men de uitspraak van Christus verstaan, Luk. 14 : 23: „Dwing ze in te komen.” Als zij nu als volgt hun bezwaar stellen: De goede werken mogen niet verboden worden. Het gebruik van de sacramenten is een goed werk. Dus mag het niet verboden worden, dan geven wij dat helemaal toe. Want wij verbieden niet het gebruik, maar het misbruik der sacramenten.

Aanhoudend bezwaar 1. God heeft gewild, dat ze allen het Pascha zouden

houden.

Antwoord. Hij heeft niet gewild, dat alle moedwilligen en onreinen dat zouden houden, maar zij die leden van Zijn volk zijn en in de burgerlijke samenleving behoorden verdragen te worden. En inzake de moedwilligen luidde een gebod, dat ze uitgeroeid moesten worden, Num. 15 : 30v.

Aanhoudend bezwaar 2. Er geschiedt en volgt toch vaak veel verkeers op, als men op iemand de kerkelijke tucht toepast.

Antwoord. Dat kwaad komt van de kant van hen, die de tucht beletten en ze niet willen (op)volgen, maar niet van de kant van de vermaners (Matth. 5 : 6:) „Zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid", d.w.z. die begeren, dat alle dingen recht geschieden; als het niet gebeurt, dan is dat hun schuld niet. Maar wij moeten (Rom. 3 : 28) geen kwaad doen, of geen goed nalaten dat God gebiedt, opdat het goede daaruit voortkome. Laten wij onze plicht (lettert.: Ampt) doen en de uitkomst aan God overlaten. Als er geen goed geschiedt, dan zullen we toch een goed geweten houden.

Bezwaar 5. De Profeten, Apostelen en Johannes de Doper hebben niemand uitgesloten; ja, Johannes heeft het addereengebodsels gedoopt (Matth. 3 : 7, Luk. 3 : .). Daarom behoren onze Dienaars ook niemand uit te sluiten.

Antwoord. Van Johannes de Doper is het niet waar, dat hij het addereengebodsels gedoopt heeft. Wel is waar, dat zij uit het addereengebodsels waren die hij doopte. En toch waren ze dat niet meer, toen hij ze doopte. Want hij doopte niemand dan die hun zonden beleden. Hij „predikte den Doop der bekering tot vergeving der zonden" (Mark. 1 : 4v.), en hij eiste van de gedoopten dat zij vruchten zouden voortbrengen, der bekering waardig (Matth. 3 : 8). Wat de Profeten betreft: Hoewel zij niet alle goddelozen van de offers en sacramenten konden uitsluiten vanwege de grote menigte, toch hebben zij de boosheden der goddelozen en het misbruik der sacramenten zeer hevig bestraft, en bestraffen zij doorgaans met lange predicaties enerzijds de huichelaars en goddelozen, en anderzijds de Gemeente, die hen tot de, offeranden toeliet. Wat de Apostelen betreft: Het feit dat zij de ban gebruikt hebben, is duidelijk uit het voorbeeld al van Paulus alleen, die geboden heeft dat de Korinthische bloedschender aan de satan overgegeven en uit de Gemeente geworpen zou worden, 1 Kor. 5. enz., over welk voorbeeld straks nog wat breder gehandeld zal worden.

Aanhoudend bezwaar. Johannes alléén liet hen toe, die belijdenis des geloofs en der bekering deden, en alleen verwierp hij ook de onbekeerden. Daarom is het een Dienaar alléén ook geoorloofd uit te sluiten, welk punt eerst ontkend werd, of anders bewijst dit voorbeeld van de Doper het niet.

Antwoord. Er is een groot onderscheid tussen Johannes de Doper en onze Dienaars. Johannes was begiftigd met een profetische en apostolische (vol) macht, die onze Dienaars niet hebben. Bovendien, men handelde toen over de vergadering van een nieuwe Gemeente, en niet over de uitsluiting van mensen die tot de Gemeente behoord hadden en die ervan afgevallen waren.

Andere bezwaren, op een publiek dispuut te Heidelberg voorgesteld, en door Dr. Ursinus weerlegd.

Bezwaar 1. Als het Woord en de sacramenten niet recht bediend kunnen worden zonder de kerkelijke tucht, dan moet daaruit volgen, dat in de Oude Kerk en in onze dagen in vele welgestelde gemeenten, waar de kerkelijke tucht niet geoefend is of wordt, het Woord en de sacramenten ook niet recht bediend zijn of worden. Maar omdat dit zeer ongerijmd is, is het ook ongerijmd te beweren, dat het Woord en de

sacramenten niet recht bediend kunnen worden zonder kerkelijke tucht.

Antwoord. Het is niet ongerijmd te zeggen, dat in de Gemeenten waar geen kerkelijke tucht geoefend wordt, het Woord en de sacramenten niet recht bediend worden, als men dat verstaat van zo'n zuivere bediening, die geheel en al met Gods Woord in alles overeenkomt. Er is ook een zuivere bediening (mogelijk), die niet in alles helemaal overeenkomt, maar toch zo geregeld is, dat ze God behaagt en de Gemeente heilzaam is. De Gemeente zal bij deze zwakheid nimmermeer de eerste oprechtheid der bediening verkrijgen. En hoewel er wel eens enige vlekken blijven, die niet dadelijk verbeterd kunnen worden, dan kan toch de bediening God behagen en voor de Gemeente heilzaam zijn. Maar intussen moeten de gebreken beleden en betreurd werden. Want „zalig zijn die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid" (Matth. 5 :6. Tenzij men dit belijdt en toegeeft, zal men moeten zeggen, dat er nimmermeer een zuivere en waarachtige Gemeente in de wereld geweest is, noch zijn zal. En dit antwoord diende te volstaan. Maar aangaande de Oude Kerk antwoorden wij ook, dat het niet waar is, dat in haar midden de kerkelijke tucht niet geoefend werd. Want steeds is het ambt der kerkelijke discipline in de Eerste Christelijke Gemeente gebruikt, zelfs in de gemeente van Korinthe, die veel vlekken gehad heeft, en is ook gebleven in een slecht-gestelde kerk, zoals in de Pauselijke, hoewel met groot misbruik. En het feit, dat in de Eerste Christelijke Gemeente enkele honderden jaren na Christus, de kerkelijke tucht gebloeid heeft, blijkt uit deze uitspraak van Chrysostomus: „Als er een openbare boosdoener aan de Tafel des Heeren komt, geef hem dan het lichaam en bloed des Heeren niet. Wil hij niet wijken (= toegeven), geef het mij dan te kennen; want ik zal liever mijn bloed (laten) vergieten, dan dat ik hem zal toelaten." Daaruit blijkt dus, dat de christelijke ban in de Gemeente gebruikt werd, zelfs vele jaren na Christus' hemelvaart.

Aanhoudend bezwaar. Maar in onze en in de Zwitserse kerken wordt de ban niet gebruikt. Dan zouden dus in die kerken het Woord en de sacramenten niet zuiver bediend worden.

Antwoord. Hoewel de ban in sommige kerken niet gebruikt wordt, dan nog worden het Woord en de sacramenten oprecht bediend naar de tweede betekenis van de oprechtheid der bediening; als wij intussen maar hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, d.w.z. proberen dat alle dingen zo goed mogelijk verbeterd worden.

Bezwaar 2. Men moet de Gemeente geen leer opdringen, die in Gods Woord niet óf in woorden geleerd, óf door voorbeelden bevestigd wordt. Deze leer van de ban of afsnijding wordt in Gods Woord niet geleerd in woorden, noch met voorbeelden bevestigd. Dus moet ze de Gemeente niet opgedrongen worden.

Antwoord. Het is onwaar, dat deze leer noch met woorden noch met voorbeelden in Gods Woord geleerd wordt. Die woorden staan in Matth. 18 : 17: „Zo zeg het der Gemeente, en als hij ook der Gemeente geen gehoor geeft, zo zij hij u als de heiden en tollenaar." Er zijn ook voorbeelden, 1 Kor. 5 : 5: „Denzulke over te geven den satan tot verderf des vleses", en 1 Tim. 1 : 20: „die ik den satan overgegeven heb."

Bezwaren tegen de woorden.

Aanhoudend bezwaar 1. In Matth. 18 wordt geen kerkenraad of ban genoemd. Daarom kan dit niet uit deze woorden bewezen worden.

Antwoord. Het is niet waar, dat er geen sprake van is. Want met het woord „Gemeente" wordt de kerkenraad bedoeld. En van de ban wordt er gesproken, als er gezegd wordt: „Hij zij u als een heiden en tollenaar."

Aanhoudend bezwaar 2. De Kerk is de kerkenraad niet. Nu wil Christus, dat men het de Kerk zal zeggen en dat de vermaning door de Kerk gedaan wordt. Dus

spreekt Hij niet van de kerkenraad.

Antwoord. Christus spreekt van de Joodse kerk, die er toen was, en ook voornamelijk van de Christelijke kerk, die Hij vergaderen zou. Nu moet er in de regering der Kerk orde zijn. Er moeten er enkelen door de Kerk aange steld zijn om de zaken te leiden en wanorde te voorkomen. En zo was er in de Joodse gemeente een kerkenraad, die „Synedrion" genoemd werd; zoals ook na Christus' komst de Apostolische kerk haar kerkenraad gehad heeft. En zulk een kerkenraad bedoelt Christus. Want men kan de gehele Gemeente geen zaak voorleggen zonder grote verwarring (te stichten).

Aanhoudend bezwaar 3. Weliswaar kan men de gehele Gemeente geen zaak voorleggen, maar wel een raad of sanhedrin, dat hetzij politiek hetzij burgerlijk is. Dus is dan de betekenis van „Zegt het der Gemeente": Zegt het de Raad der stad of de Magistraat.

Antwoord. De tegensprekers geven nu toe, dat men een zaak niet aan de hele Gemeente kan te kennen geven, maar wel aan een sanhedrin, dat echter dan niet kerkelijk, maar politiek zou zijn. Welnu, dan is het de vraag, of het sanhedrin een burgerlijke Raad geweest is; hetgeen wij ontkennen. En al gaven wij hun toe, dat deze Raad ook burgerlijk was, dan ontkennen wij toch, dat ze enkel burgerlijk of uitsluitend burgerlijk geweest is. Ze bezat ook een kerkelijke macht, en behandelde mede de zaken van de godsdienst. Ze bestond uit Farizeeën en Schriftgeleerden, d.w.z. uit godgeleerden en rechtsgeleerden. Want de Schriftgeleerden waren uitleggers van de burgerlijke wet, d.w.z. zij waren de rechtsgeleerden der Joden. En de Farizeeën waren uitleggers van de wet der zeden, d.w.z. ze waren de theologen der Joden. Nu wordt hier gevraagd, of Christus gebiedt, dat men het zeggen zal aan het sanhedrin als een burgerlijk dan wel als een kerkelijk college.

Op grond van de tekst bewijzen wij, dat Christus hier spreekt over het sanhedrin als een kerkelijk college.

1. Omdat ons bevolen wordt (Matth. 18 : 17), dat wij de gebannene zullen houden voor een heiden en tollenaar, d.w.z. voor iemand die vreemd is aan het Koninkrijk van God. Maar om iemand tot een tollenaar te verklaren, d.w.z. te verklaren dat hij niet bij het Rijk van God behoort, dat komt niet de burgerlijke, maar de kerkelijke Overheid toe. Want een heiden en tollenaar kan wel een lid van de stad of burgerij, maar geen lid van de Gemeente zijn.

2. Omdat deze belofte erbij gedaan wordt (Matth. 18 : 18): „Voorwaar zeg Ik u: Al wat gij op de aarde binden zult, zal in den hemel gebonden wezen" enz., welke belofte tegenover de bespottingen der goddelozen geplaatst wordt, opdat de gebannene niet zou zeggen: „Wat betekent het dan, als de Gemeente mij voor een ongelovige, voor een heiden en tollenaar houdt?" Ik zal niettemin even lekker (letterl.: „zoet") eten en drinken, ik word er niet mager van. Dan antwoordt Christus, dat het oordeel der Gemeente niet krachteloos zijn zal, maar dat Hij de handhaver of uitvoerder ervan zijn zal tegen de bespotters. Daarom komt het binden en ontbinden niet de burgerlijke magistraat, maar de Gemeente toe.

Maar zij willen bewijzen, dat het sanhedrin alleen burgerlijk geweest is, want ze zeggen: Een Raad die met lichamelijke straffen straft, is burgerlijk. Dit sanhedrin strafte met lichamelijke straffen, want het gaf Paulus macht om de christenen te doden, Hand. 9 : 2. Dus is het een burgerlijke Raad geweest.

Antwoord.

1. Wij geven toe, dat het ook burgerlijk geweest is, maar niet enkel of uitsluitend.

2. Een Raad die met reden lichamelijke straffen uitdeelt, is burgerlijk. Maar de Overpriesters deden dit zonder recht, want zij bezaten dit recht niet, maar trokken het ten onrechte aan zich, zoals ze Stefanus ten onrechte doodden, en door een oproer.

Hoewel zoiets met de goedkeuring en voorkennis van de Overpriesters gebeurde, deden ze het toch verkeerd, volgens hun eigen belijdenis, Joh. 18 : 31.

Aanhoudend bezwaar 1. Augustinus zegt, dat de Joden gelogen hebben, toen ze zeiden, Joh. 18 : 31: „Het is ons niet geoorloofd iemand te doden.”

Antwoord. Zo luiden de woorden van Augustinus, Trad. 114, in Johann.: „Doodden ze niet dengene, dien ze brachten om gedood te worden?” enz. Dus hij zegt niet, dat ze gelogen hebben, maar dat ze toch gedaan hebben, waarvan ze riepen, dat het hun niet geoorloofd was.

Aanhoudend bezwaar 2. Chrysostomus legt het zo uit: *Het is ons niet geoorloofd, omdat het Paasfeest zo dichtbij is.*

Antwoord. Ondanks alle respect voor Chrysostomus, zeggen we toch, dat deze uitleg niet waar is. Want de historie spreekt ervan, dat de burgerlijke rechtspraak de Joden door Herodes de Grote ontnomen werd. En Józefus schrijft, dat het ganse Sanhedrin, op één uitzondering na, door hem vermoord werd. Dus willen de Joden dit tot Pilatus zeggen: Gij bezit het zwaardrecht, want het is ons niet geoorloofd iemand te doden; hetgeen Pilatus ook zelf bekrachtigt in Joh. 19 : 10: „Weet Gij niet dat ik macht heb U te kruisigen en macht heb U los te laten?”

Aanhoudend bezwaar 3. Maar Pilatus zei ook: „Neemt gij Hem en oordeelt Hem naar uwe wet”, Joh. 18 : 31. Dus hebben de Joden toen het zwaardrecht bezeten.

Antwoord. Hij bedoelt de Wet van Mozes, en geeft hun macht om die te gebruiken, alsof hij gezegd had: Als Hij een godslasteraar is, stenigt Hem dan, ik sta u dat toe.

Aanhoudend bezwaar 4. Joséfus verklaart in het 19e Boek, dat de wetten de Joden door Claudius weer werden toegestaan. Dus hebben zij ook het zwaardrecht bezeten.

Antwoord. Wij keren de redenering om. Als Claudius hun de wetten weer toegelaten heeft, dan bezaten ze die tevoren niet. Bovendien liet Claudius hun kerkelijke wetten toe, d.w.z. dat ze hun eigen godsdienst vrij mochten oefenen (letterl. „beleven”).

Aanhoudend bezwaar 5. Het zwaardrecht of het recht om met het zwaard te straffen, is de Joden door Herodes de Grote ontnomen.

Antwoord.

1. Als het hun door Herodes de Grote ontnomen werd, dan hebben ze het niet ten tijde van Christus bezeten. Want het staat vast, dat Herodes de Grote allang gestorven was, voordat Christus leefde.

2. Al hadden de Joden het zwaardrecht bezeten, dan is toch al eerder bewezen, dat Christus met de Gemeente bedoelt: enerzijds het Joodse sanhedrin, omdat het een kerkelijk college was, en anderzijds de Kerkenraad die er in de Christelijke Kerk zijn zou. Want de leer van de broederlijke straffen, in Mattheüs gegeven, behoort voornamelijk de Kerk van Christus toe, en is vooral aan haar toevertrouwd.

Tot zover is bewezen, dat er in de woorden van Mattheüs 18 sprake is van de Kerkenraad. Maar zij ontkennen tevens, dat Christus daar over de ban spreekt.

Aanhoudend bezwaar 1. Voor een heiden gehouden worden en gebannen zijn, is niet hetzelfde. Want Christus zegt: „Hij zij u als de heiden en tollenaar.” Dus spreekt Hij niet over een publiek oordeel der Gemeente, maar van een bijzonder oordeel van een ieder. En dus is in die woorden de ban niet bedoeld.

Antwoord. Wij keren de redenering om. Als Hij hier van een bijzonder oordeel spreekt, dan spreekt Hij ook van het publieke oordeel der ganse Gemeente. Want wie door een ieder en door allen in de Gemeente voor een heiden gehouden wordt, wordt door heel de Gemeente niet voor haar lid, maar voor een vreemde en gebannene geoordeeld. Want door de Gemeente voor een heiden en tollenaar gehouden worden,

wil zeggen: gebannen zijn en buiten de gemeenschap der Kerk verkeren.

Aanhoudend bezwaar 2 Christus zegt niet: Hij zij de ganse Gemeente, maar „hij zij u" als een heiden. Dus zal hij in uw oordeel als een heiden zijn, en niet in het oordeel van de Gemeente.

Antwoord.

1. Hier wordt de rechte oorzaak niet aangewezen. „Hij zij u", zegt Christus. Maar waarom? Omdat hij der Gemeente geen gehoor geeft. Dus is de reden waarom hij u en mij als een heiden zijn zal, niet het feit, dat hij mij en u geen gehoor geeft, maar: Omdat hij de Gemeente niet hoort, d.w.z. omdat hij zichzelf van de Gemeente afzonderd. Daarom wordt hij dan ook weer voor een van de Gemeente afgezonderde en vervreemde gehouden.

2. Ik zeg er dit bij, dat nog minder tegenspraak verdraagt. Het is één en het zelfde, te zeggen: „Hij zij u", of „Hij zij der Gemeente." Want van hem, van wie Christus gebiedt dat hij u en mij tot een heiden zijn zal, wil Hij niet, dat hij de Gemeente als een christen is. Want anders zou Hij willen hebben, dat men dan over dezelfde mens terzelfder tijd (twee) tegenstrijdige uitspraken en oordelen zou doen. Dus staat het vast, dat hier ook van de ban, gesproken wordt, en dat die (ban) met de woorden „Hij zij u", enz. de ganse Gemeente bevolen wordt. Want ~der men door een Godzalig mens voor een tollenaar gehouden wordt, dan betekent dat: door allen als zodanig beschouwd worden. Want hetgeen door een Godzalig mens juist gedaan wordt, dat wordt ook door alle Godzaligen en door de ganse Gemeente gedaan. En als de uitspraak niemand speciaal geldt, dan zou ook niemand door de Gemeente voor een tollenaar gehouden kunnen worden. En door de Gemeente voor een tollenaar gehouden worden, betekent: in de ban gedaan worden en buiten de gemeenschap der Kerk verkeren.

Aanhoudend bezwaar 3. De goddeloze en boze mensen kunnen ook wel voor een heiden en tollenaar gehouden worden, al worden ze niet in de ban gedaan, n.l. door een geheim en niet-publiek oordeel der Gemeente. Want de Gemeente en een ieder van die Gemeente, kan wel hetzelfde van hen als van een heiden gevoelen, hoewel ze als zodanig niet publiek worden afgelezen. Dus is het niet hetzelfde, om een tollenaar of om een gebannene te zijn.

Antwoord. Christus zegt daar niet wat de Gemeente van zulke mensen zal denken, maar wat ze met hen zal dóen. Want opdat hij u en mij als een tollenaar zij, dient men te weten, niet wat de Gemeente in haar innerlijk over hem denkt, maar wat zij publiek over hem oordeelt of besluit. En Paulus verbiedt ook (1 Kor. 5 : 11), dat men met de boosdoeners eten zal, die niet door een geheim, maar door een bekend, publiek en afgelezen oordeel der Gemeente geschieden moeten worden. Tenslotte gebiedt dezelfde Apostel (1 Kor. 5 : 13), dat de bloedschender uit de Korinthische gemeente geworpen moet worden. Maar „uitwerpen" is niet alleen denken, maar ook publiek afkondigen en bannen.

Bezwaren tegen de voorbeelden van de ban der Apostelen in 1 Kor. 5: 5, 2 Kor. 2 : 5v., 2 Thess. 3 : 6 en 14v., en 1 Tim. 1 : 20.

Zij die tegenwoordig de kerkelijke discipline verwerpen, nemen tweeërlei uitvlucht te baat tegen het voorbeeld van de Apostel, in 1 Korinthe 5.

Sommigen ontkennen helemaal, dat de Apostel over de ban spreekt, wanneer hij zegt: „Denzulke over te geven den satan", omdat „de satan overgeven" niet betekent: afsnijden of bannen, maar door een wonderlijke straf, door de dienst van satan, iemand ombrengen; of althans iemand die vervloekt en verwenst is, aan de satan overleveren om gepijnigd te worden, echter zó dat hij toch een lid der Gemeente blijft.

Anderen geven wel toe, dat de Apostel hier over de ban spreekt, maar zij beweren dat dit voorbeeld ons niet aangaat, omdat er nu, als handhavers van de algemene tucht, christelijke Overheden zijn, die de Kerk in de tijd der Apostelen niet bezat.

Antwoord. Maar tegen eerstgenoemde lieden (gelden) de woorden van de Apostel (1 Kor. 5 : 13 en 11): „En doet gij dezen boze uit ulieden weg; dat gij met den zodanige ook niet zult eten.” Dit laat zich niet verstaan van een wonderlijke straf aan het leven, zoals Ananias en Saffira wedervoer van de zijde van Petrus. Maar deze woorden spreken van een gewoon ambt en oordeel der Gemeente.

1. Omdat hij zegt: „Doet gij hem weg”, en hij hen bestraft, omdat zij hem niet weggedaan hadden, vers 2: „Zijt gij nog opgeblazen en hebt niet veel meer leed gedragen, opdat hij uit het midden van u weggedaan worde, die deze daad begaan heeft?” Maar zij bezaten niet allen de gave van Petrus. Dus zou hij hen ten onrechte bestraft hebben, omdat ze dat wonderwerk niet gedaan hadden.

2. Omdat hij de instemming der Gemeente vergt, vers 4: „Als gijlieden en mijn geest samen vergaderd zullen zijn.” Maar een samenkomst der Gemeente was niet nodig om het mirakel van Petrus te doen.

3. Omdat hij wil, dat hij „den satan overgegeven wordt tot verderf des vleses, opdat de geest behouden mag worden in den dag van den Heere Jezus” (vers, d.w.z.: Hij wil dat er zo met hem gehandeld wordt, dat hij intussen in leven blijft en zich bekeert; opdat zijn vlees getemd wordt door een oprecht leedwezen, en de oude mens gedood en de nieuwe mens weer levend gemaakt worde. Dus wil hij niet, dat hij omgebracht wordt.

4. Hij spreekt van de afzondering en uitsluiting buiten de Gemeente, als hij in vers 6 zegt: „Zuivert dan den ouden zuurdesem uit”; en in vers 9: „Dat gij u niet zoudt vermengen met de hoereerders”, en in vers 11: „Dat gij met den zodanige ook niet zult eten.” Al deze teksten spreken van afsnijden en niet van straffen aan het leven.

5. De vergelijking van de tekstwoorden der Schrift leert ons, dat zij die de christelijke leer met de mond of met hun leven verloochenen, niet voor christenen gehouden mogen worden. Ambrosius zegt, dat deze bloedschender, nadat het feit bekend is, uit de vergadering der broederschap, d.w.z. uit de Gemeente verdreven moest worden. En van hen die uit de Gemeente geworpen zijn, wordt met recht gezegd, dat zij aan de satan overgeleverd zijn, omdat zij in zijn rijk verkeren, zolang zij zich niet bekeren.

De anderen dwalen ook erg, wanneer zij beweren, dat Paulus daarom de bloedschender heeft willen bannen, omdat er geen christelijke Overheid was.

Antwoord. Maar dat is de oorzaak niet geweest. Want er waren tal van andere oorzaken, die ook nu nog van kracht zijn.

1. Het bevel van Christus, Matth. 18: „Zeg het der Gemeente.” Daarop ziende, sprak Paulus (1 Kor. 5 :: „In den Naam onzes Heeren Jezus Christus, als gijlieden en mijn geest samen vergaderd zullen zijn”, d.w.z.: Volgens Christus' bevel en wil, om „denzulke over te geven aan den satan.”

2. Opdat de gebannenen zich bekeren.

3. Opdat de anderen niet besmet worden. „Een weinig zuurdesem maakt het gehele deeg zuur” (vers. Want,

4. Christus, ons Pascha, is voor ons geslacht, opdat wij Feest zouden houden in ongezuurde broden der oprechtheid en der waarheid, opdat wij een nieuw deeg mogen zijn, en opdat wij de oude zuurdesem der kwaadheid en der boosheid uitzuiveren (vgl. de verzen 7 en 8), of het althans niet publiek verdragen, wanneer het niet helemaal uitgezuiverd kan worden. Dit zijn de redenen waarom Paulus gebiedt, dat de bloedschender uit de Gemeente weggenomen moet worden. En nergens in de Schrift wordt als oorzaak meegedeeld, dat de Gemeente de boosdoeners gebannen heeft,

omdat ze geen christelijke Overheid bezat. Want de ambten der Gemeente en der Overheid verschillen, zoals al eerder bij de vijfde Kwestie uiteengezet werd. Daarom is het zeker, dat de Apostel ervan spreekt om de bloedschender te bannen, wanneer hij zegt: „Denzulke over te geven den satan; en doet gij dezen boze uit ulieden weg”, d.w.z. dat hij de Gemeente bevolen heeft om haar gewone ambt jegens de boosdoeners uit te voeren, hetzij er een mirakel of wonderwerk bij gekomen is, ja dan neen.

Laat ons nu de bezwaren beantwoorden.

Bezwaar 1. De profeet Nathan heeft David niet gebannen, toen hij overspel bedreven had Dus heeft ook Paulus deze bloedschender niet gebannen.

Antwoord. David heeft zich na de eerste vermaning bekeerd. Daarom behoorde hij dus niet gebannen te worden. Ook Paulus spreekt onder voorwaarde van bekering; „doet hem weg”, als hij zich niet bekeert of zich al bekeerd heeft. Want als hij zich bekeert, wil Paulus dat hij weer aangenomen wordt, 2 Kor. 2. Dat deze voorwaarde hierbij verstaan wordt, is nodig: omdat Christus gewild heeft, dat er enkele trappen van vermaan zullen voorafgaan, en omdat God ook in genade aanneemt, die zich te eniger tijd bekeren. Toen de moordenaar aan het kruis zich bekeerde, werd hij niet gebannen, maar door Christus in genade aangenomen. „En indien hij zevenmaal 's daags tegen u zondigt en zevenmaal 's daags tot u wederkeert, zeggende: Het is mij leed, zo zult gij het hem vergeven”, Luk. 17 : 4. Daarom dienen dus niet zij die zondigden, maar de moedwilligen en halsstarrigen gebannen te worden.

Bezwaar 2. Christus heeft niemand gebannen. Daarom behoort noch Paulus noch de Gemeente ook maar iemand te bannen.

Antwoord. Hoewel Christus niemand metterdaad gebannen heeft, daaruit mag men nog niet de conclusie trekken, dat Hij het recht daartoe niet bezeten heeft. Op dezelfde manier zou men kunnen zeggen: Christus heeft niemand gedoopt, dus behoorde ook Paulus niet te dopen (Joh. 4 : Christus heeft geboden te dopen, en heeft door (middel van) de Apostelen gedoopt. Zo is het ook niet zeker, of Christus wel iemand gebannen heeft. Maar het staat wel vast, dat Hij geboden heeft, dat men de moedwillige bannen zal, Matth. 18 en hfdst. 5, „Laat daar uw gave voor het altaar”, enz. Filippus zegt in Hand. 8 : 37 tot de Kamerling: „Indien gij van ganser harte gelooft, zo is het geoorloofd.” Dus zou hij hem niet gedoopt hebben, als hij niet geloofd had.

Bezwaar 3. De Apostel zegt in 1 Kor. 5 : 2: „En hebt gij niet veel meer leed gedragen, opdat hij uit het midden van u weggedaan worde, die deze daad begaan heeft?” Dus hebben zij moeten bidden, of God hem op een wonderlijke manier door de satan wilde wegnemen.

Antwoord. Dat is verkeerd uitgelegd. Want „en hebt niet veel meer leed gedragen” betekent: Gij zijt er niet om bekommerd geweest om deze ergernis weg te nemen, die door u behoorde weggenomen te worden. „Door u”, zeg ik, omdat Paulus aan het slot van het hoofdstuk, in vers 13 zegt: „Doet gij hem weg.” Dus betekent ook „dat hij weggedaan worde” in vers 2: Dat hij door de Gemeente, en niet door de satan weggenomen zou worden.

Aanhoudend bezwaar. Paulus gebruikt dezelfde woorden van zichzelf in 2 Kor. 12 : 21: Ik zal moeten „rouw hebben over velen, die te voren gezondigd hebben” en die dus geen berouw gehad hebben. Hier betekent het woord „rouw hebben” niet: bekommerd zijn, om de ergernis weg te nemen. En dus ook niet in deze tekst, 1 Kor. 5: 2.

Antwoord, op grond van de tekst. In het volgende 13e hoofdstuk, waarvan het begin verband houdt met het 12e hoofdstuk, zegt Paulus in vers 2: „Zo ik wederom kom, zal ik hen niet sparen.” Dus verklaart hij, dat dit de oorzaak van het berouw was, dat hij

ertoe gedwongen werd om de moedwillige zondaars harder te straffen, d.w.z. hen tenslotte uit de Gemeente werpen.

Bezwaar 4. De Apostel verklaart van zichzelf in 2 Kor. 2 : 6: Dat hij de Korinthiërs niet geboden heeft de bloedschender te bannen, wanneer hij van hem zegt: „Den zodanige is deze bestraffing genoeg, die van velen geschied is.” Dus betekent iemand „voor een heiden en tollenaar houden" en hem „wegdoen" alleen maar: hem „bestrafen.”

Antwoord. Dat volgt er niet uit. Hier is alleen bestraffing nodig geweest, omdat hij zich bekeerd heeft. Dus is er dan altijd alleen maar bestraffing nodig.

Aanhoudend bezwaar. Hetgeen zij gedaan hebben, dat heeft Paulus bevolen. Maar zij hebben hem alleen bestraft. Dus heeft Paulus alleen geboden hem te bestraffen, toen hij beval dat ze hem uit hun midden zouden wegdoen en aan de satan overgeven.

Antwoord. Paulus heeft bevolen hem te bestraffen, maar dat niet alleen. Want hij beval ook hem uit te werpen, als hij zich niet bekeerde. Maar als hij zich bekeerde, zei hij, dan was het voldoende hem te bestraffen. Er volgt dus niet uit, dat Paulus bevolen heeft hem alleen te bestraffen. Bovendien betekent bestraffen hier niet slechts de daad afkeuren of berispen, maar ook bannen. Want het bannen geschiedt alleen door woorden. En zo kan dit niet alleen in de eerste, maar moet het ook in de tweede betekenis opgevat worden. Want:

1. Hij zegt in vers 7 (2 Kor. 2): „Alzo dat gij daarentegen hem liever moet vergeven.” Dus was hij toen in de ban gedaan en nog niet weer aangenomen, maar moest hij nog weer aangenomen worden; en hij was niet alleen bestraft, maar ook uitgeworpen.

2. „Van velen" zegt hij in vers 6, n.l. van de leidlieden der Gemeente, die Christus in Matth. 18 : 17 „de Gemeente" noemt, en niet het verworde, gewone volk. Want de bestraffing was geschied door de Oversten en Ouderlingen der Gemeente.

3. „Want daartoe - zegt hij in vers 9 - heb ik ook geschreven, opdat ik uw beproeving mocht verstaan, of gij in alles gehoorzaam zijt.” Dus prijst hij hen, omdat zij gehoorzaam geweest zijn.

4. „Daarom bid ik u - zegt hij in vers 8 - dat gij de liefde aan hem bevestigt.” Bevestigen betekent met publieke afkondiging de vergeving besluiten en vastmaken. Zo wordt ook in Gal. 3 : 15 gezegd, dat een „verbond bevestigt is.” Hij wil dus dat de liefde jegens hem met een publiek getuigenis verklaard wordt. Derhalve betekende „vergeven" voor hem, die in de ban gedaan was: weer in genade aannemen; en dat verhaalt hij menigmaal. En er is al geruime tijd gepasseerd tussen het schrijven van de laatste en de eerste Brief aan die van Korinthe. Dus is hij in de ban geweest. In de eerste Brief zegt hij, dat hij gehoord heeft, dat er enige goddelozen in de Gemeente verkeerden, en gebiedt hij dat men ze in de ban zal doen. Waarschijnlijk waren de Korinthiërs op dat punt gehoorzaam, door zo iemand in de ban te doen, en hebben ze de Apostel teruggeschreven dat ze gehoorzaam geweest waren, omdat hij in 2 Kor. 2 hun gehoorzaamheid prijst. En Paulus antwoordt op deze brief van de Korinthiërs in zijn tweede Brief, en gebiedt dan dat de bloedschender weer aangenomen moet worden, als hij zich bekeert.

5. Tenslotte verbiedt hij hen om zich vóór 's mans bekering met die bloedschender te vermengen. Dus was hij toen uitgeworpen.

Bezwaar 5. De ban heeft geen verontschuldiging nodig. Maar Paulus verontschuldigt zich in 2 Kor. 2 : 5 (voor het feit), dat hij geboden heeft, aan de satan overgegeven te worden. Daarom had hij dus niet alleen geboden dat hij gebannen zou worden, maar dat hem nog wat ergers (letterl.: zwaarders) aangedaan zou worden.

Antwoord. De ban vereist wel verontschuldiging. Want omdat de uitsluiting uit de

Gemeente en het Rijk van Christus de allerzwaarste straf is, vraagt ze veel groter verontschuldiging dan enige lichamelijke straf.

Bezwaar 6. De Dienaars kunnen niet uit het Rijk van God uitsluiten. Daarom gebiedt Paulus ook niet, dat ze dat doen zullen.

Antwoord.

1. De Dienaars kunnen dat niet op hun eigen gezag doen, maar zij kunnen het wel doen in de Naam van Christus, volgens het bevel van de Apostel: „In den Naam onzes Heeren Jezus Christus, als gijlieden en mijn geest samen vergaderd zullen zijn met de kracht onzes Heeren Jezus Christus" (1 Kor. 5).

2. Zij kunnen niet uitsluiten, maar zij kunnen en behoren de uitsluiting aan hem te verkondigen, van wie God in Zijn Woord te kennen geeft, dat Hij hem uit Zijn Rijk uitsluit. Want bannen of afsnijden is niets anders dan de uitsluiting, die door God geschiedt, de moedwilligen verkondigen, en dus het oordeel Gods goedkeuren en a.h.w. ondertekenen. En dit kan de Gemeente niet alleen doen, maar behoort zij ook te doen. Daarom bestraft Paulus de Korinthiërs, dat zij de bloedschender niet gebannen hebben, maar gewacht hebben, totdat zij door hem vermaand zouden worden. Daarom bestraft hij hen (ervoor), dat zij van de regel afgedwaald zijn, d.w.z. dat zij niet het bekende en gewone ambt der Gemeente verricht hebben, dat in het algemeen bevolen is, enz.

Bezwaar 7. Paulus beveelt dat de bloedschender aan de satan overgegeven zal worden tot verderf des vleses. Maar „verderf" betekent in de Schrift overal een uitroeiing of vernieling. Daarom wordt in deze tekst een wonderlijke vernieling van het lichaam door satan bedoeld, opdat de ziel zalig worde. Antwoord. Het is uit het tekstverband duidelijk, dat „verderf" hier betekent de afsterving of doding van de oude mens. Want de tegenstelling van vlees en geest, en de manier van spreken zelf, is bij Paulus in deze zin zeer gebruikelijk. Ook de bedoeling van de Apostel leert ons dit. Want hij wil dat hij weggedaan wordt, opdat het vlees, dat is: de oude mens gedood, en de geest behouden worde, d.w.z. opdat hij in dit leven bekeerd zal worden en zalig zijn zal in het eeuwige leven. Dus wil hij niet, dat hij door een mirakel uit dit leven weggenomen wordt.

Aanhoudend bezwaar. Maar niemand kan aan de satan overgegeven worden tot bekering of doding van de oude mens. Want de satan kwelt niemand, opdat hij zich bekeren zou.

Antwoord. Dat is waar, hij doet dat uit en van zichzelf niet. Maar het geschiedt dank zij Gods barmhartigheid, dat de uitverkorenen te midden van de kastijdingen verbeterd worden. Met deze zelfde woorden zouden wij hun uitleg kunnen weerleggen, want de satan doodt niemand, opdat de ziel van zo iemand zalig wordt.

Bezwaar 8. Als Paulus hem gebannen had willen hebben, dan zou hij dat wel duidelijker te kennen gegeven hebben.

Antwoord.

1. Men moet niet alleen letten op de duidelijkheid of helderheid van de woorden, maar ook op de kracht en voortreffelijkheid.

2. Er was geen groter duidelijkheid nodig. Want de Korinthiërs begrepen wel, wat hij zeggen wilde; anders zou hij hen ten onrechte bestraft hebben.

Bezwaar 9. Paulus beveelt dat men hem nog voor een broeder zal houden, die hij bevolen had, door een brief te tekenen, 2 Thess. 3 : 15. Dus wil hij niet, dat hij gebannen zal worden. Want gebannen worden en voor een broeder gehouden worden zijn tegenstrijdige zaken. Want bannen betekent iemand niet meer voor een broeder houden. En dus zou iemand gehouden worden én voor een broeder én voor niet een broeder; hetgeen ongerijmd is.

Antwoord.

1. Iemand voor een broeder houden wordt in tweeërlei betekenis (letterl.: dubbelzinnig) gezegd, want er zijn trappen van broederschap. Dus bevat deze uitspraak niets tegenstrijdigs. Want alle mensen zijn broeders en naasten, ook Christenen en Turken. Ook al houden de Christenen de Turken voor broeders en hun naasten, toch houden zij hen niet voor broeders, d.w.z. voor Christenen. Indien zij dan nu de Turken voor broeders moeten houden, nog veel meer geldt dat hen, die eerst broeders, d.w.z. Christenen geweest zijn, en zij moeten ijverig zijn, om hun zaligheid te bevorderen.

2. Iemand kan op twee manieren voor een broeder gehouden worden. Men houdt iemand voor een broeder, die men broederlijk bemint, met vlijt en hoop om hem te genezen. En men houdt iemand voor een broeder, die men onder Gods kinderen en de leden der Gemeente rekent (letterl.: telt). Paulus wil dat men hem op de eerste en niet op de tweede manier voor een broeder houdt.

3. Hij zegt ook niet: Houdt hem voor een broeder, maar: Vermaant hem als een broeder, d.w.z. als iemand die een broeder geweest is, en die, als hij zich bekeert, weer een broeder behoort te worden. Want zij die uit de Gemeente gesloten wonden, worden niet geheel en al van alle hoop op de zaligheid uitgesloten, maar opdat zij tot zichzelf mogen komen en weer ingesloten worden. En Paulus gebruikt deze uitdrukking, omdat hij wil, dat de broederlijke liefde en de hoop op verbetering de regel zijn zal voor de bestraffingen. Want de ene broeder vermaant de andere vriendelijk en tot een goed doel.

Bezwaar 10. Paulus heeft Hymeneüs en Alexander alleen, zonder toestemming van de Gemeente, gebannen, 1 Tim. 1 : 20. En dit behoort van de Dienaren niet te geschieden. Daarom dient dit voorbeeld niet om de ban te bevestigen.

Antwoord.

1. Hieruit kan niet geconcludeerd worden, dat de ban niet door onze Dienaren behoort te geschieden namens de Gemeente. Want Paulus heeft een apostolische (vol)macht gehad. Als hij dit dus alleen gedaan heeft, dan heeft hij dat gedaan krachtens zijn apostolische (vol)macht; hetgeen niemand hem mag nadoen, die deze macht niet bezit.

2. Bovendien wordt in de tekst alleen gezegd wát Paulus gedaan heeft, maar niet uitgedrukt hoe hij dat gedaan heeft, alléén of met anderen. En dus kan het stellig niet gezegd worden, dat hij deze persoon zonder toestemming der Gemeente gebannen heeft.

Slot van het tweede deel van de Catechismus, over 's mensen verlossing.

Hiermee zullen wij nu het tweede deel van onze Catechismus besluiten, dat handelt over 's mensen verlossing van al zijn zonden en ellende. In dit deel is aangewezen, dat de verlossing alleen door Jezus Christus geschied is, aan Wie alle gelovigen, die Hem door een waar geloof ingeplant zijn, alsook aan al Zijn verdiensten, weldaden en gaven deel krijgen. En om in deze zaak vast en onbeweeglijk te staan, is geleerd wat een waar geloof is, en wat wij schuldig zijn te geloven; naar aanleiding waarvan de Artikelen van het Christelijke geloof stuk voor stuk verklaard zijn, en waarbij in alle opzichten de vrucht en het nut aangewezen is, die wij bij elk Artikel waar te nemen hebben. En tenslotte, dat wij, door dit alles te geloven, rechtvaardig voor God en erfgenamen des eeuwigens levens zijn, alleen door een waar geloof, steunende alleen op Christus, zonder enige waardigheid, verdiensten of goede werken onzerzijds, die in het stuk van onze rechtvaardigmaking noch geheel noch ten dele van gelding zijn. En aangezien God de beloften des Evangelies, die wij in het christelijke geloof belijden,

niet alleen in Zijn Woord ons laat prediken, door ons het geloof door Zijn Heilige Geest te schenken, maar ook omdat ons geloof zwak en aan veel aanvechtingen onderworpen is, is het dat Hij ons die beloften in Zijn goedheid verzegelt door Zijn heilige sacramenten, die in het Nieuwe Testament slechts twee (in getal) zijn; waarom mede voorgedragen is de leer van de sacramenten in het algemeen, en tevens van de Doop en het Avondmaal, elk in het bijzonder, terwijl daarna ook de valse sacramenten van het Pausdom en hun afgrijselijke Mis weerlegd zijn. En tenslotte, opdat Gods verbond door misbruik van het Avondmaal niet ontheilgd en Zijn toorn over de ganse Gemeente niet ontstoken wordt, is geleerd, wie tot het Avondmaal toegelaten en wie daarvan, door het ambt der Sleutelen geweerd behoren te worden; en daartoe is aangewezen, hoe het Hemelrijk door de prediking van het Evangelie ontsloten en toegesloten wordt, alsook hoe het Hemelrijk door de kerkelijke tucht wordt toegesloten voor hen, die onder de naam van christen in leer of leven dwalen en onboetvaardig blijven; en hoe het ze weer ontsloten wordt, wanneer zij zich bekeren. Hij die dit alles recht verstaat, en zulks met het geloof vermengt, die heeft een goede voorbereiding tot het laatste deel van de Catechismus, dat nu volgt, en dat spreekt over de Dankbaarheid, welke de gelovigen, uit hun zonden en ellende verlost door Christus, aan God de Vader, de Zoon en de Heilige Geest schuldig zijn voor de ontvangen weldaad, opdat zij ook van hun kant Gods verbond houden, dat God met hen in Christus genadig opgericht heeft, en ernstig zullen bedenken de bedroefde toestand, waarin zij tevoren vanwege hun zonden en ellende verkeerden, en daarentegen de welstand, waarin zij door Christus gebracht zijn. Wordt dit in hun harten door de kracht des Heiligen Geestes levendig gevoeld en met een waar geloof gesmaakt, dan hebben zij tot het volgende een grote onderrichting en een sterke aansporing, om goedwillig te betrachten hetgeen wij nu zullen horen, dat hun schuldige plicht vordert.

Einde van het tweede deel van de Catechismus.

HET DERDE DEEL VAN DE CATECHISMUS.

OVER DE DANKBAARHEID.

ZONDAG 32.

Daar de kennis van onze ellende en van de verlossing daaruit, tot nog toe aangewezen en verklaard werd, volgt nu het derde middel om een vaste troost te verkrijgen, hetgeen het derde deel is van de leer van de Catechismus, namelijk de kennis van de dankbaarheid, die wij aan God schuldig zijn voor de verlossing uit onze ellende.

Vraag 86. *Aangezien wij uit onze ellendigheid zonder enige verdienste onzerzijds, alleen uit genade, door Christus verlost zijn, waarom moeten wij dan nog goede werken doen?*

Antwoord. Daarom, dat Christus, nadat Hij ons met Zijn bloed gekocht en vrijgemaakt heeft, ons ook door Zijn Heilige Geest tot Zijn evenbeeld vernieuwt, opdat wij met ons ganse leven Gode dankbaarheid voor die grote weldaden bewijzen a), en Hij door ons geprezen worde b). Daarna ook, dat ieder bij zichzelf van zijn geloof uit de vruchten verzekerd zij c), en dat door onze Godzalige wandel onze naasten ook voor Christus gewonnen worden d).

- a) Ps. 116 : 12, Rom. 6 : 13, id. 12 : 1., 1 Petrus 2 : 5 en 9., 1 Kor. 6 : 19v.
- b) Matth. 5 : 16, 1 Petrus 2 : 11v.
- c) 2 Petrus 1 : 10, Matth. 7 : 17v., Gal. 5 : 6 en 22-25.
- d) 1 Petrus 3 : 1v., Matth. 5 : 16, 1 Petrus 2 : 12 (vgl. bij b.), Rom. 14 : 19, Ef. 4 : 29, 1 Thess. 5 : 11 en Hebr. 10 : 24.

Verklaring van Vraag 86.

Na de behandeling van 's mensen ellende en verlossing door Christus, moet nu vervolgens ook over de dankbaarheid onderwezen worden. Want het voornaamste doel waartoe wij verlost zijn, is: Opdat wij (Gode) dankbaar mogen zijn, d.w.z. opdat wij de weldaden van Christus mogen erkennen en grootmaken. Dus is de dankbaarheid nodig:

1. Om de eer van God. 2. Om onze vertroosting, die in de genadige verlossing gelegen is. 3. Opdat wij God wettig mogen dienen. Want God verwerpt alle eigenwillige godsdienst. Omdat dus de dankbaarheid een dienst is die wij aan God schuldig zijn, daarom moeten wij uit Gods Woord ook onderwezen worden, welke de oprechte dankbaarheid is. 4. Opdat wij mogen weten, dat al onze goede werken (bewijzen van onze) dankbaarheid en geen verdiensten zijn. 5. Hoe groter de weldaden zijn, des te meer zijn wij verplicht tot dankbaarheid. En omdat wij boven de weldaden van schepping en onderhouding nog deze twee bijzondere voortreffelijke weldaden van God ontvangen hebben (zoals in het Antwoord aangewezen wordt), n.l. de verlossing uit onze ellendigheid door het bloed van Christus en de vernieuwing naar Zijn beeld door de Heilige Geest, zo is er veel reden dat wij daardoor al meer en meer tot dankbaarheid opgewekt worden.

Bastingius. En niet zonder oorzaak! Want als wij eraan denken, hoe Christus ons vond, daar wij de eigen slaven der zonde en des duivels, en van nature kinderen des toorns zijn, en daar Hij ons niet met goud of zilver, maar met Zijn dierbaar bloed

verkregen heeft: Hoe zouden wij dan niet van blijdschap ons hart en gemoed in dankbaarheid uitstorten, en overleggen wat wij schuldig zijn te doen? Ps. 116 : 12v.: „Wat zal ik den HEERE vergelden voor al Zijne weldaden aan mij bewezen? Ik zal den beker der verlossingen opnemen en den Naam des HEEREN aanroepen", enz. Wanneer wij voorts overleggen, dat Christus het beeld Gods dat wij door de zonde verloren hadden, door Zijn Geest in ons vernieuwd heeft, dan moet dat ons aansporen en opwekken om de ganse tijd van ons leven door te brengen in goede en Gode aangename werken, totdat wij tot de volkomenheid van deze vernieuwing zullen komen in de hemel. Want het is behoorlijk, aangezien wij „Zijn maaksel zijn, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, welke God voorbereid heeft, opdat wij in dezelve zouden wandelen" (Ef. 2 : 10), dat wij ons daarin ook kwijten en uit kracht der wedergeboorte Gode gehoorzaamheid en dankbaarheid naar Zijn wil bewijzen.

In het algemeen gesproken is dankbaarheid een deugd, die erkent en belijdt, van wie en welke grote weldaden men ontvangen heeft, en een ijver om de weldoener weer alle eerlijke en mogelijke diensten te bewijzen. Zij begrijpt in zich waarheid, als men die ontvangen weldaden erkent en grootmaakt; én rechtvaardigheid, als men ijverig is om weer een gelijke dankzegging te vergelden aan hen die ons goedgeedaan hebben.

Dus is de christelijke dankbaarheid die hier geleerd wordt: *een erkenning en grootmaking van de genadige verlossing van zonde en dood door Christus; een ernstige ijver om de zonden en alle gramschap van God te vermijden; zijn leven aan te stellen naar Gods wil, ook om van Hem alleen door een waar geloof alle goeds te begeren, te verwachten en te ontvangen; en Hem voor de ontvangen weldaden danken.*

Deze dankbaarheid heeft ook twee delen, namelijk waarheid en rechtvaardigheid. De waarheid erkent de weldaad der genadige verlossing, maakt die groot en dankt God ervoor, alsook voor alle andere weldaden die daaruit voortvloeien. Daarom behoort tot de waarheid het stuk van het gebed. De rechtvaardigheid offert Gode weer tegengaven op. Maar God eist geen andere tegengiften van ons dan Zijn oprechte dienst of gehoorzaamheid, en goede werken. Daarom behoort het stuk van de goede werken bij de rechtvaardigheid. En de fontein van deze goede werken is de bekering van de mens tot God. Want alleen de werken der wedergeborenen zijn goed en behagen God. Zo ook is de regel der goede werken de Wet Gods. Daarom moet hier meteen over de bekering van de mens tot God, of over de boetvaardigheid, en over de Wet Gods gesproken worden. En zo behoren tot de leer der Dankbaarheid vooral deze vier hoofdstukken, namelijk de bekering, de goede werken, de Wet Gods en het gebed.

De orde en het noodwendig vervolg van deze hoofdstukken wordt als volgt bewezen. Het is uit de hele en veelvoudige leer van de beide delen van de Catechismus, die tot nu toe verklaard zijn, duidelijk dat wij van de zonden en de dood, en ook gans en al van alle kwaad, hetzij zonden of straffen, verlost zijn, zonder enige verdienste onzerzijds, uit louter genade en barmhartigheid van God, om en door Christus. Daaruit volgt, dat wij door deze allergrootste weldaad Gode dankbaarheid verplicht zijn. Maar wij kunnen Gode geen dankbaarheid bewijzen, tenzij wij waarachtig bekeerd zijn. Want alles wat door de onbekeerden gedaan wordt, geschiedt zonder geloof, en is daarom dan ook zonde en een vloek voor God. Men moet dus eerst handelen over de bekering van de mens. Daarna volgt de leer van de goede werken. Want zonder deze kan er geen oprechte bekering bestaan, en daardoor bewijzen wij vooral onze dankbaarheid aan God. Daarna wordt de leer van Gods Wet geplaatst, waaraan de goede werken gekend worden. Want de oprechte goede werken, waardoor God recht gediend wordt en wij onze dankbaarheid bewijzen, zijn alleen die werken, welke uit een waar geloof naar het voorschrift van Gods Wet geschieden, met als doel, dat God gediend en geëerd worde. En aangezien God door ons vooral gediend en geëerd wil

worden met een ware aanroeping, zijn ook de gebeden voor de dankbaarheid nodig. Daarom wordt tenslotte ook het stuk van het gebed er bijgevoegd.

Deze Vraag die handelt over het doel en de beweegredenen waarom de goede werken gedaan moeten worden, is in de eerste plaats gesteld, niet omdat de leer van de goede werken aan de bekering vooraf behoort te gaan, maar omdat door deze Vraag hetgeen volgt met het voorafgaande zeer geschikt verbonden wordt. Want deze Vraag vloeit direct uit de voorafgaande leer van de verlossing door Christus, en van de rechtvaardigmaking des geloofs voort. Aangezien wij van de zonde en de dood, zonder enige verdienste van onze werken, alleen uit genade door Christus verlost en voor God gerechtvaardigd worden, waartoe moeten wij dan nog goede werken doen? Want aldus concludeert het menselijke vernuft uit de genadige verlossing: „Voor wie een ander betaald heeft, die is niet verplicht zelf te betalen. Maar Christus heeft voor ons betaald. Dus zijn wij niet verplicht goede werken te doen.”

Maar men concludeert hier meer uit dan er uit volgen kan. Want alleen dit volgt hieruit: „Dus zijn wij dan niet verplicht om voor onszelf te betalen”; hetgeen wij toegeven. Want de rechtvaardigheid van God eist geen dubbele betaling voor een misdad; en onze zaligheid zou ook van geen betekenis zijn, als zij van onze betaling afhing. En toch zijn wij verplicht om aan God dankbaarheid te bewijzen, en derhalve ook om goede werken te doen; niet opdat wij daardoor voor onze zonden betalen zouden, maar opdat wij voor de betaling van Christus, aan God dankbaarheid zouden bewijzen, en om nog andere oorzaken die in deze Vraag verklaard worden.

Dat zijn er vijf.

Eerste reden. Omdat de goede werken vrucht zijn van de vernieuwing door de Heilige Geest, welke vernieuwing steeds samengaat met de verlossing of rechtvaardiging door het bloed van Christus, Rom. 8 : 30: „Die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt”; 1 Kor. 6 : 11: „En dit waart gij sommigen; maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den Naam des Heeren Jezus en door den Geest onzes Gods.” Daarom geven zij die geen goede werken doen, daarmee te kennen dat ze niet wedergeboren zijn door de Heilige Geest, noch verlost door het bloed van Christus, Matth. 7 : 11 en Jak. 2 : 21.

Tweede reden. Opdat wij onze dankbaarheid aan God zouden tonen, Rom. 6 : 13: „En stelt uwe leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid; maar stelt uzelfven Gode als uit de doden levende geworden zijnde, en stelt uwe leden Gode tot wapenen der gerechtigheid”; Rom. 12 : 1: „Ik bid u dan, broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uwe lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, welke is uw redelijke godsdienst”, enz. Want er kan geen stuk zo schandelijk en lelijk bevonden worden, als de ondankbaarheid, waarover God zo bitter klaagt en die Hij vervloekt, Jes. 1 : 3v.: „Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns heren; maar Israël heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet. Wee het zondige volk, het volk van zware ongerechtigheid, het zaad der boosdoeners, de verdervende kinderen!” enz.

Derde reden. Opdat God door ons geëerd en geprezen worde, Matth. 5 : 16: „Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien en uwen Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken.” 1 Petrus 2 : 12: „En houdt uwen wandel eerlijk onder de heidenen; opdat in hetgeen zij kwalijk van u spreken als van kwaaddoeners, zij uit de goede werken die zij in u zien, God verheerlijken mogen in den dag der bezoeking.”

Vierde reden. Opdat ze vruchten des geloofs mogen zijn, waaraan men oordelen kan over ons geloof en over het geloof van anderen, 2 Petrus 1 : 10: „Benaarstigt u te meer

om uwe roeping en verkiezing vast te maken", waar in sommige boeken nog bijgelezen wordt: „door de goede werken"; vgl. de Kanttekeningen (in de Statenbijbel). Want volgens Matth. 7 : 17v. „brengt een iedere goede boom goede vruchten voort, en een kwade boom brengt voort kwade vruchten. Een goede boom kan geen kwade vruchten voortbrengen, noch een kwade boom goede vruchten voortbrengen"; Gal. 5 : 6: „Want in Christus Jezus heeft noch besnijdenis enige kracht noch voorhuid, maar het geloof door de liefde werkende", en vers 22: „Maar de vrucht des Geestes is liefde, blijdschap, vrede, lankmoedigheid, goedertierenheid, goedheid, geloof, zachtmoedigheid, matigheid"; 2 Petrus 1 : 5-7: „En gij tot hetzelfde ook alle naarstigheid toebrenge, voegt bij uw geloof deugd en bij de deugd kennis, en bij de kennis matigheid en bij de matigheid lijdzaamheid en bij de lijdzaamheid Godzaligheid, en bij de Godzaligheid broederlijke liefde en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen.”

Vijfde reden. Opdat wij onze naaste voor Christus mogen winnen, Luk. 22 : 32: „En gij, als gij eens zult bekeerd zijn, zo versterk uwe broeders"; 1 Petrus 3 : 1v.: „Desgelijks gij vrouwen, zijt uw eigene mannen onderdanig; opdat ook zo enigen den Woorde ongehoorzaam zijn, zij door den wandel der vrouwen zonder woord mogen gewonnen worden; als zij zullen ingezien hebben uwen kuisen wandel in vreeze"; Rom. 14 : 19: „Zo dan laat ons najagen hetgeen tot den vrede en hetgeen tot de stichting onder elkander dient.” Zo ook 1 Kor. 7 : 16, 2 Kor. 9 : 2, 1 Thess. 5 : 11, Hebr. 10 : 24, Matth. 5 : 26 en 1 Petrus 2 : 12.

Deze redenen zijn begrepen in het Antwoord, en behoren in de prediking en vermaningen tot het volk naarstig verklaard en aangedrongen te worden. Daartoe behoort het gehele zesde hoofdstuk, en een deel van het achtste hoofdstuk, van vers 1 tot en met vers 16, uit de Brief aan de Romeinen, welke Schriftgedeelten later breder worden verklaard bij Vraag 91, de Vraag over de goede werken, bij de 5e Kwestie.

Bij de verklaring van de eerste reden moet men er wel op letten, *dat de weldaad der rechtvaardigmaking niet gegeven wordt zonder de weldaad der wedergeboorte.*

1. Want Christus heeft ons zowel de vergeving der zonden als de inwoning van God in ons door de Heilige Geest verdiend. En de Heilige Geest is nergens ledig, maar werkt altijd krachtig, en de mensen in wie Hij woont, maakt Hij Gode enigszins gelijkvormig.

2. Onze harten worden door het geloof gereinigd, Hand. 15 : 9. Want wie de verdiensten van Christus door het geloof toegeëigend zijn, in hem wordt een liefde tot God ontstoken, en dan ook een vlijt, om te doen hetgeen Hem aangenaam is. Omdat het een onuitsprekelijke en onbegrijpelijke liefde van God is, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon in de wereld gezonden heeft, opdat een ieder die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe (zoals de Nederlandse Kerk uit 1 Joh. 4 : 9 en Joh. 3 : 16, in de D.L. I, art. 2 aanhaalt), daarom kan het niet anders, of de liefde Gods moet in ons een ongeveinsde wederliefde ontsteken, 1 Joh. 4 : 19. En daarin bestaat onze liefde jegens onze goede God en Zaligmaker, dat wij Zijn geboden bewaren, Joh. 14, de verzen 15, 21 en 23; id. 15, de verzen 10 en 14; 1 Joh. 5 : 3. 3. God geeft aan niemand de weldaad der rechtvaardigmaking dan aan hen die dankbaarheid bewijzen. Want met dat doel worden de verlossing en alle weldaden gegeven. En niemand bewijst dankbaarheid dan wie de weldaad der verlossing ontvangen heeft. Want het een kan niet van het ander gescheiden worden.

Men dient ook op het verschil tussen de eerste en tweede reden te letten. De eerste wijst aan, wat Christus door de kracht van Zijn dood in ons werkt; de tweede, waartoe

wij door de ontvangen weldaden verplicht zijn.

Vraag 87. *Kunnen dan die niet zalig worden, die in hun goddeloos ondankbaar leven voortvarende, zich niet tot God bekeren?*

Antwoord. In generlei wijze, want de Schrift zegt, dat geen onkuise, afgodendienaar, echtbreker, dief, gierigaard, dronkaard, lasteraar, noch rover, noch dergelijke het Koninkrijk Gods beërven zal a).

a) 1 Kor. 6 : 9v., Ef. 5 : 5v., 1 Joh. 3 : 14.

Verklaring van Vraag 87.

Deze Vraag is als het ware een gevolgtrekking, die uit de eerste getrokken wordt. Omdat de goede werken vruchten zijn van onze wedergeboorte, een dankbaarheid die men Gode schuldig is en bewijzen van een oprecht geloof, zonder hetwelk niemand zalig wordt, zo volgt daar daarentegen uit, dat de verkeerde werken vruchten zijn des vleses, een ondankbaarheid jegens God en een blijk van ongeloof, zodat allen die daarin volharden, niet zalig kunnen worden. Daarom, allen die van de boze werken niet tot God bekeerd worden, maar die in de zonden volharden, worden in eeuwigheid verdoemd, zoals er geschreven staat in 1 Kor. 6 : 9: „Of weet gij niet dat de onrechtvaardigen het Koninkrijk Gods niet zullen beërven?” en vers 10: „Dwaalt niet: noch hoereerders, noch afgodendienaars, noch overspelers, noch ontuchtigen, noch die bij mannen liggen, noch dieven, noch gierigaards, noch dronkaards, geen lasteraars, geen rovers zullen het Koninkrijk Gods beërven”; Gal. 5 : 21: „Gelijk ik ook tevoren gezegd heb, dat die zulke dingen doen, het Koninkrijk Gods niet zullen beërven”; Ef. 5 : 5v.: „Want dit weet gij, dat geen hoereerder of onreine of gierigaard, die een afgodendienaar is, erfenis heeft in het Koninkrijk van Christus en van God. Dat u niemand verleide met ijdele woorden; want om deze dingen komt de toorn Gods over de kinderen der ongehoorzaamheid”, en 1 Joh. 3 : 14: „Die zijnen broeder niet liefheeft, blijft in de dood.”

Bastingius. Met deze vraag wordt tevens de Vrijgeesten en Epicureïsche mensen die als zwijnen in de drek der zonden liggen te wentelen, alsmede de goddelozen en geveinsden de schade van hun zorgeloosheid voorgesteld, hun de ijdele roem ontnomen en het masker - zoals men zegt - afgetrokken, zodat zij tevergeefs zeggen en belijden (Tit. 1 : 16) „dat ze God kennen, maar zij verloochenen Hem met de werken, alzo zij gruwelijk zijn en ongehoorzaam en tot alle goed werk ondeugende.” Maar zulke zondaars wordt de zaligheid ontzegd onder deze voorwaarde: Zolang zij daarin blijven zonder bekering. Want de bekeerde en boetvaardige zondaar wordt doorlopend in de Heilige Schrift de zaligheid weer toegezegd, hoe zwaar hij ook mocht gezondigd hebben, Ez. 33, de verzen 11, 14, 16 enz. Maar de Schrift velde dit oordeel om de mensen bijtijds te waarschuwen en hen met de schrikkelijke donder der verdoemenis zo in henzelf te verslaan en neer te werpen, dat ze hun zorgeloze toestand gaan bedenken, zich daarover voor God schamen en verootmoedigen, en zich van harte tot Hem mogen bekeren. Conclusies. 1. Daarom zijn de boosaardige mensen die in de zonden volharden en omkomen, nooit door het bloed van Christus verlost noch in de genade en schoot van God hersteld geworden. 2. Daarom verdoemt ook niet alleen het ongeloof, maar de boosaardige mensen worden enerzijds om hun ongeloof, en anderzijds om hun andere zonden verdoemd.

En men moet erop letten, dat hier nog een andere oorzaak onder begrepen is, n.l. de zesde reden, waarom men goede werken doen moet. Namelijk omdat zij die geen goede werken doen maar in zonden volharden, niet zalig kunnen worden, daar zij geen oprecht geloof en bekering hebben. Daarom zijn de goede werken hun, die zalig

zullen wonden, uiterst noodzakelijk, over welke uitdrukking - evenals ook over de redenen die ons tot goede werken behoren te bewegen - later bij de verklaring van de goede werken nog breder gehandeld zal worden.

ZONDAG 33.

De noodzaak van 's mensen bekering tot God, om daardoor zijn dankbaarheid te tonen, is in de voorafgaande Zondag aangewezen. Nu wordt in deze Zondag geleerd, wat de waarachtige bekering des mensen is en waarin ze bestaat.

Vraag 88. *In hoeveel stukken bestaat de waarachtige bekering des mensen?*

Antwoord: In twee stukken: in de afsterving van de oude, en in de opstanding van de nieuwe mens a).

a) Rom. 6 : 4-6, Ef. 4 : 22-24, Kol. 3 : 5-10, 1 Kor. 5 :7.

Verklaring van Vraag 88.

In de betekenis van de vorige Vraag was dit beding of deze conditie mede begrepen, dat de ondankbare en ongehoorzame mensen, die in hun goddeloos leven doorgaan, niet zalig kunnen worden, als zij zich niet van de zonden tot God bekeren. Daarom wordt hier gepast over de bekering gehandeld.

Over 's mensen bekering tot God.

De voornaamste kwesties die daarbij aan de orde komen zijn:

1. Of de bekering nodig is.
2. Waarin ze bestaat.
3. In hoeveel stukken ze bestaat.
4. Welke de oorzaken ervan zijn.
5. Wat de bekering (uit)werkt of voortbrengt.
6. Of zij ook in dit leven volkomen is.
7. Waarin de bekering van de Godzaligen en het berouw van de goddelozen verschilt.

1. Of de bekering tot God nodig is.

's Mensen bekering in dit leven is zo erg nodig, dat niemand zonder de bekering, na dit leven de eeuwige zaligheid verkrijgen kan, zoals er geschreven is, Joh. 3 : 3: „Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien“, Luk. 13 : 3: „Indien gij u niet bekeert, zo zult gij allen desgelijks vergaan“, 1 Kor. 6 : 9; Gal. 5 : 21: „Die zulke dingen doen, zullen het Koninkrijk Gods niet beërven“, 2 Kor. 5 : 2v.: „Verlangende overkleed te worden, zo wij ook bekleed en niet naakt zullen gevonden worden.” Daartoe behoort het voorbeeld van de dwaze maagden uit Matth. 25, die buiten de bruiloftsmaal gesloten werden, omdat zij haar lampen niet brandende gehouden en niet van olie voorzien hadden. En ook Christus' gebod in Luk. 12 : 35: „Laat uw lendenen omgord zijn en de kaarsen brandende“, en vers 40: „Gij dan zijt ook bereid; want in welke ure gij het niet meent, zal de Zoon des mensen komen“, en vers 46: „Zo zal de heer deszelfs dienstknechts komen ten dage, in welchen hij hem niet verwacht, en ter ure die hij niet weet; en zal hem afscheiden en zal zijn deel zetten met de ontrouwen.” Daartoe dient ook de voortreffelijke uitspraak van Cyprianus contra Demetrianum, niet ver van het slot: „Als men eenmaal van hier gescheiden is, dan is er geen plaats meer voor boetvaardigheid. Geen voldoening kan

dan wat uitwerken. Hier wordt het leven of behouden of verloren. Hier wordt de eeuwige zaligheid door (middel van) de dienst van God en de vrucht des geloofs gezocht. En niemand worde belet door zijn zonden of leeftijd, dat hij niet come en zijn zaligheid zoeken. Zolang men nog in deze wereld vertoeft, is geen boetvaardigheid te laat, enz." Daaruit is het duidelijk, hoe nodig de bekering tot de zaligheid is. En daarom moet ze in de vermaningen tot boetvaardigheid steeds als een fundament gelegd worden bij allen die zalig willen worden.

2. Wat de bekering van de mens inhoudt.

De bekering wordt met verschillende namen betiteld. In het Hebreeuws heet ze letterlijk: Teschubah. De Grieken noemen ze metanoia en metameleia. Metanoia is eigenlijk een verandering van gemoed of verstand, en metameleia een verandering van de wil en het voornemen. Beide woorden worden in het Latijn meestal met poenitentia vertaald. Toch beweren sommigen, dat metanoia alleen mag gelden van de boetvaardigheid van de Godzaligen, en metameleia ook van het berouw der goddelozen. Bij Judas wordt in Matth. 27 : 3 het woord metameleia gebruikt. Van Ezau wordt in Hebr. 12 : 17 gezegd, dat hij geen plaats des berouws (metanoias) gevonden heeft. Van God wordt verklaard, Rom. 11 : 29, dat Zijn gaven „onberouwelijk" zijn (ametameleta). De Septuagint (= de vertaling der Zeventigen), die het Oude Testament uit het Hebreeuws in het Grieks overgezet heeft, gebruikt deze beide woorden door elkaar, 1 Sam. 15 : 11: „Het berouwt Mij, dat Ik Saul tot koning gemaakt heb" (het berouwt Mij = metamelomai), en in vers 29: „En ook liegt Hij, Die de Overwinning Israëls is, niet en het berouwt Hem niet" (ou metanoesei). Dus bestaat er tussen deze twee woorden of geen of slechts een zeer gering onderscheid, met dien verstande dat metanoia een verandering in het verstand, en metameleia een verandering in de wil betekent. En bij de bekering worden zowel het verstand als de wil veranderd.

In het Latijn bezitten we vijf namen: regeneratio, renovatio, resipiscentia, conversio en poenitentia. Resipiscentia schijnt letterlijk overeen te komen met het woord metanoia. Want zoals resipiscentia van het woord resipisco afstamt, d.w.z. *ik begin wijs te worden na de daad*, zo komt metanoia van een woord metanoëo, d.w.z. *ik word wijs na de daad, ik verander van mening en verander mijn verkeerde voornemen*. Het woord poenitentia komt van een Latijns woord „poenitere", dat „berouw hebben" betekent, óf het komt van het woord „poena", dat „straf" betekent, omdat het leedwezen in het berouw aan een straf gelijk is; of zoals Erasmus (Annotat. op Matth. 3 en 2 Kor. meent, komt het van de woorden pone tenere, d.w.z. *achterhouden*, omdat berouwen gelijk is aan de achterste of laatste raad en voornemen vasthouden, of om beter te verstaan na de daad. De oudere Latijnse vertaling van de Bijbel heeft de Griekse woorden metanoia en metameleia meestal met het woord „poenitentia" vertaald. En de Rooms en strijden zeer heftig, daar zij willen dat men dit woord overal moet vasthouden, om zo hun sacrament van de poenitentia (= boete, v. d. Hr.) te verdedigen; dat zij stellen in een uiterlijke straf of pijniging van degene die poenitentie doet, én in de ceremonie en woorden van de priester, die ze de absolutie (= vrijspraak) schenkt, als hij zegt: „Ego te absolvo", d.w.z. *ik ontsla u, of spreek u vrij*. Daarom willen ze beweren, dat het woord poenitentia van het woord poena, straf, afkomstig is. Maar waarvandaan het woord penitentie ook komen mag, het is niet zo duidelijk (of: duisterder) als het woord conversio, of bekering. Want penitentie zegt niet, vanwaar en waartoe men zich bekeren moet, maar betekent alleen droefheid of weemoed over de zonde. Maar bekering zegt, vanwaar en waartoe men zich bekeren

moet, omdat ze bij de penitentie een verandering uit het geloof voegt; waarop volgt een aanvang van nieuwe gehoorzaamheid.

Ten andere heeft het woord *penitentie* een breder betekenis dan het woord bekering. Want bekering wordt alleen gezegd van de Godzaligen, welke alleen werkelijk tot God bekeerd worden. Zo wordt ook metanoia en resipiscentia alleen van de Godzaligen gebruikt, omdat deze woorden hun nieuwe leven aanduiden. Maar poenitentia of berouw wordt ook wel van de goddelozen gezegd; zoals van Judas, Saul en Achab, mensen die wel penitentie, dat is: berouw gehad hebben over hun boze daden, maar zij zijn toch niet tot God bekeerd. Want de goddelozen hebben wel een weemoed omwille van de straffen, die zij zich bereid zien, maar zij veranderen niet hun gemoed en leven. Hiermee is voldoende over de namen gesproken. Laten we nu eens nagaan, wat de bekering betekent.

De beschrijving van de bekering ten aanzien van de stukken waaruit ze bestaat, wordt hier als volgt voorgesteld: dat ze een doding of afsterving is van de oude mens, en een levendmaking of opstanding van de nieuwe mens. En de volkomen en echte definitie is deze: De bekering tot God is een verandering van een verkeerd verstand en wil in een goede, in de uitverkorenen gewerkt door de Heilige Geest, dank zij de prediking van Wet en Evangelie; waarop een ijver volgt om goede werken te doen en om een leven overeenkomstig al Gods geboden te leiden. Dit wordt met uitspraken van de Schrift bevestigd: Jer. 4 : 1: „Zo gij u bekeren zult, Israël, spreekt de HEERE, bekeer u tot Mij”; Jes. 1 : 16v.: „Wast u, reinigt u doet de boosheid uwer handelingen van voor Mijne ogen weg, laat af van kwaad te doen. Leert goed doen, zoekt het recht”, enz.; 1 Kor. 6 : 11: „Maar gij zijt afgewassen, maar gij zijt geheiligd, maar gij zijt gerechtvaardigd in den Naam des Heeren Jezus en door den Geest onzes Gods”, en Ps. 34 : 15: „Wijk af van het kwade en doe het goede.” Bijna de hele definitie vindt ge in Hand. 26 : 18: „Om hunne ogen te openen en hen te bekeren van de duisternis tot het licht en van de macht des satans tot God; opdat zij vergeving der zonden ontvangen en een erfdeel onder de geheiligden door het geloof in Mij”, en dadelijk erop in vers 20: „En heb den heidenen verkondigd, dat zij zich zouden beteren en tot God bekeren, werken doende der bekering waardig.”

3. In hoeveel stukken de bekering bestaat.

Er zijn twee delen in de bekering, namelijk een doding of afsterving van de oude mens of van het vlees, en een levendmaking of opstanding van de nieuwe mens of van de geest. Dat leert de Apostel in Rom. 6 : 4-6, Ef. 4 : 22-24 en Kol. 3 : 9v.

Zo spreken wij beter met de Apostel, als met degenen die de verbrijzeling en het geloof tot delen van de bekering maken. Onder de verbrijzeling verstaan zij de doding en onder het geloof verstaan zij die blijdschap welke volgt op de beoefening van rechtvaardigheid en nieuwe gehoorzaamheid. Dat zijn vruchten des geloofs, maar in geen geval het geloof zelf. En de verbrijzeling gaat aan de bekering vooraf, en is de bekering zelf niet noch een deel ervan, maar alleen een voorbereiding tot de bekering, en dat alleen bij de uitverkorenen, en niet bij anderen.

De oude mens is de verdorven natuur van de mens. De nieuwe mens is de natuur van de mens, die naar Gods beeld weer opgericht is.

Vraag 89. *Wat is de afsterving van de oude mens?*

Antwoord. Het is een hartelijk leedwezen, dat wij God door onze zonden vertoornd hebben en die hoe langer hoe meer haten en vlieden a).

a) 2 Kor. 7 : 9-11, Rom. 8 : 13, Joël 2 : 13, Hos. 5 : 15 en 6 : 1.

Verklaring van Vraag 89.

De afsterving of doding van de oude mens of van het vlees, is een verloochening en vernieling van de verkeerdheid van onze natuur in ons, en bestaat uit drie delen of trappen:

1. Uit een erkenning van de zonde en de toorn van God, Ps. 51 : 5v.: „Want ik ken mijne overtredingen, en mijn zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen", Ps. 32 : 3-5 en 1 Joh. 1 : 8v. en 11.

2. In een leedwezen erover, en omdat God daardoor vertoornd is.

(Lansbergen. Dat leedwezen of die droefheid moet deze drie condities of eigenschappen hebben:

a. Dat ze oprecht en waar is, en uit het hart voortkomt, want God haat een dubbelhartig hart. Van dien aard was de droefheid van Petrus, Luk. 22 : 62, van de zondares, Luk. 7 : 37v., en van de eerste christenen, Hand. 2 : 37. Daarentegen is het geen oprecht leedwezen, dat Achab toonde, 1 Kon. 21 : 28v., noch dat beschreven wordt in Jes. 58 : 5.

b. Dat de zondaar bedroefd is om de zonde en niet om de straf, namelijk omdat God vertoornd is door de zonde. Zodanig was de droefheid van de verloren zoon, Luk. 15 : 18v. Daarentegen hebben Kaïn, Farao, Saul en Judas niet veel aan de zonde gedacht, maar steeds over de straffen geklaagd.

c. Dat de zondaar niet door deze droefheid tot wanhoop vervalt, maar zich weer door het geloof opricht, en zijn toevlucht neemt tot Gods barmhartigheid, om Christus' wil.)

3. In het haten en vlieden der zonde, Rom. 8 : 13: „Maar indien gij door den Geest de werkingen des lichaams doodt, zo zult gij leven"; Joël 2 : 13: „Scheurt uw hart en niet uw klederen, en bekeert u tot den HEERE uwen God", en Hos. 6 : 1: „Komt en laat ons wederkeren tot den HEERE, want Hij heeft verscheurd en Hij zal ons genezen; Hij heeft geslagen en Hij zal ons verbinden.”

De zondekennis gaat aan het leedwezen vooraf, want de affecten of aandoeningen van het hart volgen op de kennis.

En het leedwezen bij de goddelozen volgt op de kennis der zonde, en ze spruit voort uit een besef van het tegenwoordige, en uit vrees voor het toekomstige kwaad, d.w.z. der tijdelijke en eeuwige straffen. Dat leedwezen of die weemoed is eigenlijk geen deel van de bekering, noch een voorbereiding erop, maar eerder een wegvlieden van God, en een poort tot de wanhoop, zoals bij Kaïn, Saul, Judas enz.; en ze heet een onzalige verslagenheid, en „een droefheid der wereld", die de dood werkt, 2 Kor. 7 : 10. Maar bij de Godzaligen komt deze droefheid of dat leedwezen te voorschijn, omdat ze God vertoornd hebben; hetgeen zij ernstig belijden en beschreien, en het gaat gepaard met haat en verfoeiing van de bedreven zonden, en met een afkeer en vlieden van de tegenwoordige en toekomstige zonden. Deze weemoed of dit leedwezen is een deel van de bekering, of althans een voorbereiding erop, en ze heet een zalige verslagenheid, en „een droefheid naar God, die een onberouwelijke bekering tot zaligheid werkt", 2 Kor. 7 : 10.

Deze delen zijn hierin verschillend, omdat ze in verschillende dingen gelegen zijn. De zondekennis is gelegen in het verstand, het leedwezen in het hart, het vlieden in de wil, dat wij voortaan geen zonden meer willen bedrijven, daar de wil en het hart zich afgewend hebben van het kwade tot het goede, Ps. 34 : 14.

Dit wordt in de Schrift *een doding of afsterving* genoemd.

1. Omdat zoals een dood lichaam die werkingen niet uitvoeren kan, die een levend lichaam verricht, zo ook wanneer de zonden gedood zijn, ze hun kracht niet kunnen vertonen, Rom. 6 : 7.
2. Omdat deze doding niet zonder pijn en strijd van het vlees geschiedt, Gal. 5 : 17: „Het vlees begeert tegen den geest.” En daarom heet het ook een kruisiging des vlees, Gal. 5 : 24: „Die van Christus zijn, hebben het vlees gekruist met de bewegingen en begeerlijkheden.”
3. Omdat het een vlieden der zonden is, of een ophouden met zondigen. En het wordt niet alleen een doding, maar een doding van de oude mens genoemd. Want daardoor wordt niet de substantie of het wezen van de mens, maar de zonde in de mens vernield. Daarom wordt er ook bijgevoegd „van de oude mens”, om het berouw van de Godzaligen en van de goddelozen te onderscheiden. Want in de Godzaligen wordt niet de mens, maar de oude mens, en in de goddelozen wordt niet de oude mens, maar de mens gedood.

Vraag 90. *Wat is de opstanding van de nieuwe mens?*

Antwoord. Het is een hartelijke vreugde in God door Christus a), en een ernstige lust en liefde, om naar de wil van God in alle goede werken te leven b).

- a) Rom. 5 : 1 en 14 : 17, Jes. 57 : 15, Ps. 16 : 9, id. 32 : 11, Jes. 25 : 9, Fil. 4 : 4 en 7, Ps. 1 : 1v.
- b) Rom. 6 : 10v., Gal. 2 : 19v., 1 Petrus 4 : 2.

Verklaring van Vraag 90.

Het tweede deel van de oprechte bekering des mensen tot God is de levendmaking des geestes, of de opstanding van de nieuwe mens, bestaande in een hartelijke vreugde in God door Christus, en in een ernstige lust en liefde naar de wil van God, in alle goede werken te leven. Ze bevat drie delen, die aan de afsterving precies tegengesteld zijn.

1. Een kennis van, en vertrouwen op Gods barmhartigheid in Christus.
2. Een vreugde, die hieruit voortkomt, dat God verzoend is.
(Lansbergen. Die vreugde moet zonder geveinsdheid uit het hart voortkomen, en niet op vergankelijke dingen - zoals de vreugde der wereld - steunen, maar op God, omdat Hij door Christus met ons verzoend is).
Hiervan hebben wij een voorbeeld in de Kamerling, die door Filippus gedoopt werd tot vergeving der zonden, en zijn weg met blijdschap reisde, Hand. 8 : 39; en in de Stokbewaarder, die zich verheugde, dat hij met al zijn huis aan God gelovig geworden was, Hand. 16 : 34. Tot zo'n vreugde vermaant de Apostel de Filippenzen, als hij gebiedt, dat ze zich in de Heere zullen verblijden. En de koninklijke profeet David heeft hetzelfde van God gebeden, toen hij zei (Ps. 51 : 14): „Geef mij weder de vreugde Uws heils; en de vrijmoedige geest ondersteune mij.”
3. Een vurige lust en ijver tot de gerechtigheid en tot een nieuwe gehoorzaamheid, of om niet meer te zondigen, maar om aan God zijn ganse leven lang dankbaarheid te bewijzen, om Zijn liefde te behouden; welke ijver deze gehoorzaamheid zelf is, Rom. 5 : 1: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit het geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus”, en id. 14 : 17: „Het Koninkrijk Gods is niet spijs en drank, maar rechtvaardigheid en vrede en blijdschap door den Heiligen Geest”; Jes. 57 : 15: „Ik woon in de hoogte en in het heilige, en bij dien die van een verbrijzelden en nederigen geest is, opdat Ik levend make den geest der nederigen en opdat Ik levend make het hart der verbrijzelden”; Rom. 6 : 11: „Alzo ook gijlieden, houdt het daarvoor

dat gij wel der zonde dood zijt, maar Gode levende zijt in Christus Jezus onzen Heere", en Gal. 2 : 19v.: „Ik ben door de Wet der Wet gestorven, opdat ik Code leven zoude. Ik ben met Christus gekruist; en ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij; en hetgeen ik nu in het vlees leef, dat leef ik door het geloof des Zoons van God, Die mij liefgehad heeft en Zichzelve voor mij overgegeven heeft.”

4. Dit wordt *een levendmaking of opwekking genoemd*.

(1). Omdat zoals een levend mens de werken van een levende doet, zo ook deze levendmaking een ontsteking is van een nieuw licht in het verstand, en een voortbrenging van nieuwe deugden en werkzaamheden in de wil en in het hart; waaruit een nieuw leven en nieuwe werkingen volgen. Want de Heilige Geest wordt ons gegeven, waardoor de liefde Gods en een ijver om goed te doen, in ons ontstoken wordt.

(2). Omdat het een vreugde of vrolijkheid des gemoeds is, dat in God door Christus gerust is. En de vreugde in God is de allergenoeglijkste zaak ter wereld. Daarom wordt erbij gedaan „door Christus”, want wij kunnen ons niet in God verblijden, tenzij Hij verzoend is. En Hij wordt niet verzoend dan alleen door Christus. Daarom kunnen wij ons ook niet in God verblijden, dan alleen door Christus.

Nu komen deze beide delen van de bekering uit het geloof voort.

De reden hiervan is, omdat niemand de zonde haten en tot God komen kan, of hij moet God liefhebben. En niemand heeft God lief, of hij is met het geloof begiftigd, d.w.z. dat hij stellig gelooft, dat God barmhartig is en in genade aanneemt allen, die zich bekeren en met een waar geloof tot Hem de toevlucht nemen. Het feit dat in geen van beide delen over het geloof gesproken wordt, is niet geschied, omdat het geloof van de bekering zou uitgesloten worden, maar omdat het geloof altijd verstaan wordt (aanwezig) te zijn in de ganse leer van de bekering en dankbaarheid; zoals men altijd verstaat dat er een oorzaak is, als men over de werking handelt.

Bezwaar. Het geloof baart vreugde. Dus baart het geen leedwezen of droefheid en doding.

Antwoord. Het is niet vreemd, dat een oorzaak verschillende uitwerkingen heeft in verschillend opzicht, en dat het op verschillende manieren een oorzaak is. Het geloof baart droefheid, niet van zichzelf, maar toevalligerwijs. Want eigenlijk en van zichzelf baart de zonde deze droefheid; door welke zonde wij God, een zo goedertieren Vader, vertoornd hebben. Maar het geloof baart van zichzelf blijdschap en vreugde, omdat het ons van Zijn Vaderlijke wil jegens ons verzekert, door en om Christus.

Aanhoudend bezwaar. De prediking der Wet gaat aan het geloof vooraf, want met de Wet begint de prediking der boetvaardigheid. Maar de Wetsprediking werkt droefheid en toom. Dus gaat er enige droefheid of weemoed aan het geloof vooraf.

Antwoord. Ik geef toe, dat er vóór het geloof enige weemoed is, maar niet van dien aard, dat ze een deel der bekering vormt. Want de weemoed der goddelozen die voor en zonder het geloof is, is meer een afkeer van God dan een bekering. En aangezien dit twee tegengestelde zaken zijn, kunnen ze geheel noch gedeeltelijk onderling overeenstemmen. Maar in de uitverkorenen is deze weemoed een voorbereiding tót de bekering, zoals pas gezegd is. (Vgl. Johannes Calvijn, Institutie, III, 3,.

De Roomsden delen hun penitentie in drieën, namelijk in een verslagenheid van hart, in een belijdenis of biecht met de mond, en in een genoegdoening met het werk. (In het Latijn: contritio, confessio en satisfactio). Maar deze drie zaken kwamen ook bij Kain en Judas voor, die echter niet tot God bekeerd waren. Daarom drukken zij niet de ware aard of het wezen der bekering uit.

(Bastingius, Lansbergen. Want wat de verslagenheid of beangstiging van het hart

betreft: Hoewel zij die in het hart stellen en beweren dat ze behoorlijk genoegzaam, geheel en volkomen zijn moet, en moet voortduren tot het eind van het leven toe, toch hebben zij die meer gedreven tot een pijnbank en kwelling van het geweten, dan dat zij door rechte bekering de mensen tot God geleid zouden hebben; vooral als zij nalieten te verklaren, welke mate bij de beangstiging des harten behoort in acht genomen te worden, en hoe een mens zich daarin schikken moet, om wel te doen en er gerust van te zijn, dat hij zich daarin voldoende gekweten zou hebben; en hebben alzo de mensen in twijfel laten verkeren inzake de vergeving der zonden. En bovendien maken zij hiervan nog een deel van de genoegdoening voor de zonden, voor God. De belijdenis noemen zij een mededeling van alle en een iegelijke zonde, (zonder er eentje weg te laten), die voor de oren van de priester plaatsheeft, waarvoor, naar zij beweren, nodig is een absolutie of vrijspraak, terwijl toch zo'n belijdenis of biecht nergens door God geboden wordt, en ook de mensen onmogelijk is. Want „wie zoude de afdwalingen verstaan?" Ps. 19 : 13. Wij geven dus wel toe, dat men de zonden met berouw en leedwezen behoort te belijden, maar dan vooral tegenover God, tegen Wie wij eigenlijk gezondigd hebben, hetzij in het algemeen of in het bijzonder; en ook mede voor de hele Gemeente, wanneer wij die openlijk geërgerd hebben; of men moet in het geheim schuld belijden tot verzoening met de naaste, of zijn zonden bekendmaken aan zijn herders of andere broeders (Jak. 5 : 16), om raad en troost te zoeken voor de verslagen consciëntie. Maar van zo'n oorbiecht, als het pausdom kent en leert, leert de hele Schrift ons totaal niets. De voldoening noemen zij een werk, op aanraden en bevel van de biechtvader aanvaard, waardoor zij verzinnen dat de eeuwige straffen of de straffen van het vagevuur vergolden worden; waartegen de Schrift ons leert, dat alleen Christus ons van de vloek der Wet verlost heeft, en volkomen voor al onze zonde betaalde (Gal. 3 : 13, 1 Tim. 2 : 6; vgl. Calvijn, Inst. III, 4, 1 en.

4. Welke de oorzaken der bekering zijn.

De Heilige Geest van God Zelf is de voornaamste Oorzaak, Die de bekering in ons werkt. Daarom begeren de heiligen door God bekeerd te worden. De bekering wordt dan ook in de Schrift doorgaans een gave Gods genoemd, Jer. 31 : 18: „Bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn, want Gij zijt de HEERE mijn God"; Klaagl. van Jer. 5 : 21: „HEERE, bekeer ons tot U, zo zullen wij bekeerd zijn", en Hand. 5 : 31: „Dezen heeft God door Zijne rechterhand verhoogd tot een Vorst en Zaligmaker om Israël te geven bekering en vergeving der zonden." Dit is een zeer schoon bewijs voor de Godheid van Christus. Want het komt alleen aan God toe, om bekering en vergeving der zonden te schenken, Hand. 11 : 18: „Zo heeft dan God ook den heidenen de bekering gegeven ten leven!"; 2 Tim. 2 : 25v.: „Of hun God te eniger tijd bekering gawe tot erkentenis der waarheid; en zij wederom ontwaken mochten uit den strik des duivels, onder welken zij gevangen waren tot zijn wil.”

De middelen waardoor de bekering in ons gewerkt wordt, zijn:

1. de leer der Wet,
2. de verkondiging des Evangelies, en
3. wederom de leer der Wet.

De verkondiging der Wet gaat vooraf en bereidt ons voor op de verkondiging van het Evangelie. Want door de Wet is de kennis der zonde (Rom. 3 : 20), zonder welke er geen leedwezen over de zonde is, en daarom ook geen afsterving (van de zonde). Dan volgt de verkondiging des Evangelies, die de verslagen harten weer opricht door het

vertrouwen op de barmhartigheid Gods door Christus. Want zonder het Evangelie is er geen geloof, en zonder geloof is er geen liefde Gods (Rom. 10 : 17, Gal. 5 :, en derhalve ook geen levendmaking of bekering tot God. Na de verkondiging des Evangelies volgt opnieuw de prediking der Wet, welke a.h.w. een leefregel der dankbaarheid en van het christelijke leven is. Daarom gaat de Wet aan de bekering vooraf, en volgt ze er ook op. Ze gaat vooraf, opdat ze een kennis en leedwezen der zonden verwekt; en zij volgt, opdat ze de bekeerden een regel of richtsnoer des levens is. Daarom klagen de Profeten eerst over de zonden, dreigen niet de straffen en vermanen tot boetvaardigheid; daarna troosten zij en stellen de beloften voor; en dan vermanen ze opnieuw en schrijven de plichten (letterl.: ampten) der Godzaligheid voor. Zo waren ook de predicaties van Johannes de Doper. Zo worden dus de Wet en het Evangelie beide terecht een prediking der bekering genoemd, omdat de één zonder de ander niet bestaan kan, hoewel ze beide in het werken der boetvaardigheid een verschillende functie hebben. Het innerlijke en naaste instrument is het geloof. Want uit het geloof komt de liefde tot God, zonder welke de bekering niet plaats hebben kan (Gal. 5). Want om tot God te kunnen komen, moeten wij op grond van het Evangelie vast geloven, dat Hij ons in Christus een genadig Vader is, en dat Hij ons, om en door Hem, de zonden vergeven wil. Dan zullen wij Hem liefhebben en tot Zijn barmhartigheid met een oprecht geloof onze toevlucht nemen. Anders zullen wij van Hem, als een rechtvaardig Rechter, een schrik, ja, dan zullen wij van Hem als een vijand, een afkeer hebben; en daarop zal geen bekering, maar veeleer een vreselijke afkeer en gewisse wanhoop volgen. Dus wordt in ons de bekering niet aangevangen zonder geloof, noch wat betreft de doding, noch wat de levendmaking aangaat. Want door het geloof worden onze harten gereinigd, Hand. 15 : 9.

De meehelpende oorzaken zijn soms het kruis, de beproevingen en kastijdingen van onszelf en van anderen; zo ook de weldaden, de straffen en voorbeelden van anderen enz., Jer. 31 : 18: „Gij hebt mij getuchtigd en ik ben getuchtigd geworden als een ongewend kalf“; Ps. 119 : 71: „Het is mij goed, dat ik verdrukt ben geweest, opdat ik Uwe inzettingen leerde“; Matth. 5 : 16: „Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uwe goede werken mogen zien en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken.”

De bekering betreft *het verstand, de wil, het hart en alle aandoeningen of affecten van de mensen*, die door de bekering veranderd moeten worden. Hetgeen de bekering eigenlijk z'n wezen geeft, is de bekering zelf, en de toevalligheden daarvan, d.w.z.: In het verstand een nieuw licht, en een recht besef van God, en van Zijn wil en werken; in de wil een ernstige en volvaardige vlijt, om de 'zonden en toorn van God te ontvlieden, en een voornemen of opzet om God gehoorzaam te zijn in al Zijn geboden; in het hart nieuwe en goede werkzaamheden, die met Gods wet overeenkomen.

Tenslotte in alle uiterlijke werken en in het ganse leven een nieuwe oprechtheid en gehoorzaamheid, die naar Gods wet aangevangen is.

Het voornaamste en hoogste doel, waartoe de bekering dient te geschieden, is *de eer van God, en daarna ook ons welvaren*, d.w.z. onze zaligheid en genieting van het eeuwige leven. Daarnaast moeten wij ons ook tot dát doel bekeren, dat door ons voorbeeld ook anderen mogen bekeerd worden, Luk. 22 : 32: „Als gij eens bekeerd zult zijn, zo versterk uwe broederen“, en Matth. 5 : 16: „Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij, uwe goede werken mogen zien en uw Vader, Die in de

hemelen is, verheerlijken.”

Hierbij dienen ook de kwesties van de Pelagianen behandeld te worden: Of een mens zonder de genade van de Heilige Geest zichzelf bekeren kan? Of dat hij ook zichzelf kan voorbereiden op de genade door de vrije wil?

Het eerste verdedigde Pelagius, in strijd met de Schrift die met nadruk verklaart: „Bekeer mij, zo zal ik bekeerd zijn” (Jer. 31 : 18), „Het is God Die in u werkt beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen” (Fil. 2 : 13), „Een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen” (Matth. 7 : 18).

Het tweede leren tegenwoordig de Rooms en hun Schoolgeleerden, en dat in strijd met dezelfde uitspraken en in strijd met hetgeen Christus getuigt (John. 6 : 44): „Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader Die Mij gezonden heeft, hem trekke.” Thomas van Aquino schrijft de voorbereiding en niet de bekering, aan de vrije wil toe. Hij verbloemt de voorbereiding zo, dat ze wel tot de genade der bekering behoort, maar toch door de genadige hulp van God innerlijk ons beweegt (Summa Theol. I, 2, Quaest. 109, art.

5. Wat de bekering werkt of voortbrengt.

Deze bekering werkt in ons en brengt voort:

1. Een oprechte en vurige liefde tot God en onze naaste.
2. Een ernstige ijver om God gehoorzaam te zijn, naar al Zijn geboden, zonder enige uitzondering.
3. Alle goede werken, of de nieuwe gehoorzaamheid zelf.
4. Een ijver om ook anderen te bekeren en op de weg der zaligheid terug te brengen. Kortom, de vruchten der oprechte bekering zijn de plichten en diensten van de Godzaligen jegens God, en die der liefde jegens onze naaste (Vgl. Calvijn, Inst. III, 3, 16).

6. Of de bekering in dit leven ook volkomen is.

Onze bekering tot God wordt in dit leven nimmer volmaakt, maar zij neemt steeds toe, en verflauwt ook wel eens, totdat ze tenslotte in het hemelse leven haar volmaaktheid verkrijgt. Dat verklaart de Schrift in 1 Kor. 13 : 9: „Wij kennen ten dele.” En dat blijkt ook uit de klachten en gebeden der heiligen (Ps. 19 : 13): „Reinig mij van de verborgene afdwalingen.” (Rom. 7 : 24:) „Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen”, enz. (Matth. 6 : 12:) „Vergeef ons onze schulden.” Ook blijkt het uit de strijd en worstelingen tussen het vlees en de geest bij de bekeerden, waarvan sprake is in Rom. 15 : 23 en Gal. 5 : 17: „Het vlees begeert tegen den geest”, enz.; ook uit de vermaningen van de Profeten en Apostelen, dat zij die bekeerd zijn, nog meer bekeerd dienen te worden, Jer. 4 : 1 en 3v., Rom. 8 : 9 en 12v., Openb. 22 : 11: „Die rechtvaardig is, dat hij nog gerechtvaardigd wonde; en die heilig is, dat hij nog geheiligd worde.” Dat wordt ook met een zeer vaste reden bewezen. Want noch de afsterving van het vlees, noch de levendmaking van de geest is in dit leven volkomen. Daarom is ook de gehele bekering nog onvolmaakt. Bij de afsterving van het vlees is dat duidelijk, want de heiligen strijden niet alleen voortdurend met de begeerlijkheid des vleses, maar worden ook menigmaal in de strijd tijdelijk overwonnen: zij zondigen menigmaal, zij vallen en vertoornen God, hoewel zij hun zonden niet verdedigen, maar ze haten, beschreien en zoeken te ontvliesen. Ook van de onvolkomenheid der levendmaking getuigt dezelfde strijd. En voorwaar, omdat de kennis ten dele is, 1 Kor.

13 : 9, zal ook de vernieuwing van de wil en van het hart het zijn, aangezien de wil de kennis volgt.

En er zijn twee duidelijke oorzaken, waarom de wil in de bekeerde zich in dit leven nog onvolkomen tot het goede begeeft.

1. Omdat de vernieuwing van onze natuur nimmer volkomen wordt, noch wat de kennis van God betreft, noch wat de genegenheden betreft om God te gehoorzamen; hetgeen alleen al Paulus' klacht afdoende bevestigt, Rom. 7 : 18-25: „Ik weet, dat in mij, dat is in mijn vlees, geen goed woont", enz.

2. Omdat de bekeerden niet altijd door de Heilige Geest worden geleid, maar soms wel eens voor een tijd van God verlaten worden, om hen te beproeven, te kastijden of te verootmoedigen, maar toch worden ze weer tot boetvaardigheid gebracht, opdat ze niet verloren zouden gaan, Mark. 9 : 24: „Ik geloof, Heere, kom mijn ongelovigheid te hulp", Ps. 51 : 13, Jes. 63 : 17, Ez. 16 : 59-63, enz.

De oorzaken waarom God de bekering in dit leven niet volmaakt doet zijn, zoals Hij dat wel zou kunnen doen, zijn de volgende.

1. Opdat de heiligen vernederd en geoefend zouden worden in het geloof, in de lijdzaamheid, in de gebeden en in de strijd tegen het vlees; opdat zij zich niet verhovaardigen door een ijdele waan van volmaaktheid, maar dagelijks mogen bidden: „En ga niet in het gericht met Uwen knecht" (Ps. 143 : „Vergeef ons onze schulden" (Matth. 6 : 12).

2. Opdat zij meer en meer naar de volmaaktheid zouden streven (Fil. 3 : 12-14) en die des te vuriger zouden begeren.

3. Opdat zij deze wereld verachtende, des te sterker naar het eeuwige leven verlangen en des te vlijtiger ernaar zouden streven, in de wetenschap dat dáár hun volmaaktheid zijn zal, Kol. 3 : 1-5: „Zoekt de dingen die boven zijn Bedenkt de dingen die boven zijn, niet die op de aarde zijn. Want gij zijt gestorven en uw leven is met Christus verborgen in God. Wanneer nu Christus zal geopenbaard zijn, Die ons leven is, dan zult ook gij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid. Doodt dan uwe leden die op de aarde zijn"; 1 Joh. 3 : 2v.: „Het is nog niet geopenbaard, wat wij zijn zullen. Maar wij weten, dat als Hij zal geopenbaard zijn, wij Hem zullen gelijk wezen; want wij zullen Hem zien gelijk Hij is. En een iegelijk die deze hope op Hem heeft, die reinigt zichzelf, gelijk Hij rein is." Van deze onvolkomenheid zegt Calvijn zeer voortreffelijk in zijn Inst., III, 3, 9: „En deze vernieuwing wordt niet op één ogenblik, of dag, of jaar volbracht, maar door voortdurende, ja soms ook langzame voortgang doet God de verdorvenheden des vleses in Zijn uitverkorenen te niet; Hij reinigt hen van hun vuilheid en heiligt ze Zich tot tempelen, terwijl Hij al hun zinnen vernieuwt tot ware zuiverheid, opdat zij zich hun gehele leven oefenen in boetvaardigheid, en weten mogen, dat deze krijgsdienst geen einde vindt dan in de dood." Leest ook nog eens de paragrafen 10-15 erbij, waarin het geschil van de overblijfselen der zonde in de heiligen, tegen de Katharen en de Wederdopers zeer geleerd behandeld wordt.

7. Waarin de bekering der Godzaligen en het berouw der goddelozen verschillen.

Het woord *penitentie of berouw* wordt zowel aan de goddelozen als aan de Godzaligen toegekend, omdat ze iets gemeenschappelijks hebben, n.l. de kennis der zonden en het leedwezen alt de zonden, maar in de andere dingen bestaat er een groot onderscheid.

1. In de oorzaak die hen tot berouw en leedwezen brengt. De goddelozen zijn droevig en hebben leedwezen, niet omdat zij God vertoornd hebben, maar omdat ze weten dat hun een straf bereid is en pijn overkomen zal; anders zouden ze nooit enige droefheid

over hun zonden hebben. Zo was Kaïn alleen weemoedig om de straf, Gen. 4 : 13v.: „Mijn misdaad - d.w.z. de straf voor mijn ongerechtigheid - is groter dan dat zij vergeven worde. Zie, Gij hebt mij heden verdreven van den aardbodem.” Maar de Godzaligen vrezen ook wel voor de straffen, maar zij zijn voornamelijk weemoedig om de zonden zelve, en omdat ze God vertoornd hebben. Dat ziet men aan David (Ps. 51 : 5v.): „Want ik ken mijne overtredingen, en mijne zonde is steeds voor mij. Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uwe ogen.” Zo is er ook bij Petrus (Matth. 26 : 75) een weemoed, omdat Christus vertoornd is; maar bij Judas is er alleen maar weemoed (Matth. 27 : om de pijn die later volgen zou. Dat onderscheid wordt als volgt door de dichter Horatius zeer juist uitgedrukt, Lib. 1, Epist. 16:

*De goeden haten 't kwaad door liefde tot het goed',
Ziet toe, dat gij dit niet uit vrees der straffen doet.*

2. In de oorzaak die het berouw bewerkt. De goddelozen hebben berouw uit wantrouwen en wanhoop. Maar de Godzaligen bekeren zich door een gelovig vertrouwen op Gods barmhartigheid en de genadige verzoening door en om Christus.

3. In het wezen van het berouw zelf. Het berouw der Godzaligen is een bekering ván de duivel, ván de zonde en ván de oude natuur, tot God. Want zij zijn niet alleen weemoedig, maar zij grijpen weer moed door het vertrouwen op de Middelaar; zij vertrouwen op God, zij verblijden zich in God, en zijn in Hem gerust, zeggende met David (Ps. 51 : 9v.): „Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; was mij en ik zal witter zijn dan sneeuw. Doe mij vreugde en blijdschap horen; dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt.” Maar het berouw der goddelozen is een afkering van God naar de duivel zelf, en een haten en vlieden van, en murmureren tégen de Heere, en een beginsel van wanhoop.

4. In de werkingen of vruchten. Op de bekering der Godzaligen volgt een nieuwe gehoorzaamheid (2 Kor. 7 : 10v., Ps. 51 : 15, 1 Kon. 15 : . Hoe meer zij zich bekeren, des te meer de oude mens in hen versterft, en de vlijt der gerechtigheid vermeerdert. Maar op het berouw der goddelozen volgt geen nieuwe gehoorzaamheid (Ex. 8 : 15 en 9 : 34), maar zij gaan in de zonde verder, en keren weer tot hun eigen uitbraaksel, hoewel zij voor enige tijd Godzaligheid voorwenden. Zij worden wel gedood en vernield, maar de oude natuur, d.i. de zonde, wordt in hen niet gedood. Ja, hoe groter berouw zij hebben, des te meer groeit in hen de haat en het murmureren tegen God, en het vluchten voor Hem.

Over de goede werken.

Vraag 91. Maar wat zijn goede werken?

Antwoord. Alleen die uit een waar geloof ^{a)}, naar de Wet Gods b), alleen Hem ter ere geschieden c), en niet die op ons goeddunken of mensen-inzettingen gegrond zijn d).

- a) Rom. 14 : 23, Hebr. 11 : 7.
- b) Deut. 4 : v., id. 11 : 32, id. 12 : 32, Ez. 20 : 18v.
- c) 1 Kor. 10 : 31.
- d) Ez. 20 : 18, Jes. 29 : 13v., Matth. 15 : 7-9.

Verklaring van Vraag 91.

Bastingius. Aangezien in de definitie van de opstanding van de nieuwe mens verklaard is, dat ze mede een ernstige lust en liefde bevat, om naar Gods wil in alle werken te leven, daaruit laat zich verstaan, dat de goede werken noodwendig de ware bekering dienen te vergezellen, en a.h.w. tekenen en aanwijzingen zijn, waardoor zij bekendgemaakt en van de boete der geveinsden onderscheiden wordt. Dus volgt nu gepast het stuk van de goede werken, waarbij men vooral de volgende vragen moet bespreken.

1. Wat goede werken zijn.
2. Hoe het mogelijk is om goede werken te doen.
3. Of de goede werken volkomen goed zijn.
4. Hoe ze God behagen, aangezien ze niet volkomen goed zijn.
5. Waarom men goede werken doen moet, of waarom ze nodig zijn.
6. Of ze ook bij God iets verdienen.

1. Wat goede werken zijn.

Goede werken zijn alleen die uit een waar geloof, naar de Wet van God, alleen Hem ter ere geschieden. In deze omschrijving worden drie voorwaarden uitgedrukt.

1. *Dat ze door God moeten geboden zijn, en niet door mensen verzonnen.* Want geen enkel schepsel heeft de macht of het recht om een dienst van God in te stellen. En wat zijn de goede werken anders dan een dienst van God? Wij hebben het nu over de werken, die volgens de zedenwet goed zijn Want alle natuurlijke handelen is, in zover het werken of daden (ook der bozen) zijn, alle tezamen goed wat hun natuur betreft, d.w.z. omdat het door God in de natuur geschapen is. Maar het is alles bijeen niet goed volgens de Zedenwet, d.w.z. het komt niet overeen met de rechtvaardigheid Gods.

Door deze voorwaarde worden alle eigenwillige godsdiensten buitengesloten, en het verdichtsels van de „goede bedoeling”, waardoor de mensen menigmaal verkeerd doen, opdat er goeds uit voort kome; en menigmaal ook dingen, die op zichzelf niet verkeerd zijn, maar toch geen werken zijn van Gods geboden, als godsdienst opdringen. Want zal een werk een dienst van God zijn, dan is het niet genoeg, dat het niet verkeerd of verboden is, maar dan moet het ook door God geboden zijn, 1 Sam. 15 : 22: „Gehoorzaamheid is beter dan offerande”; Ez. 20 : 9: „Wandelt in Mijn inzettingen”, Matth. 15 : 9: „Doch tevergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die

geboden van mensen zijn" (Vgl. Ned. Gel. Belydenis, art. 24v.).

Bezwaar. De middelmatige dingen zijn door God niet geboden. Maar tal van middelmatige dingen behagen God of zijn goede werken. Dus zijn er ook goede werken, die niet door God geboden zijn..

Antwoord. De middelmatige dingen zijn niet speciaal, maar wel in het algemeen geboden, n.l. in de liefde; of ze zijn nog nader daaronder begrepen, als ons geboden wordt, dat wij alle ergernissen vermijden zullen en de zaligheid van anderen helpen bevorderen.

2. *Dat ze uit een waar geloof dienen te geschieden.* Want al wat uit het geloof niet is, is zonde, Rom. 14 : 23; en zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen, Hebr. 11 : 6. Hier wordt niet zo'n geloof alleen bedoeld, dat men weet dat God dit werk wil, en dat het door Hem geboden is. Anders zouden ook de goddelozen die de dingen die God bevolen heeft, weten en doen, door het geloof werken. Maar hier wordt het ware rechtvaardigmakende geloof bedoeld, dat op de verdiensten en voorbeding van Christus, de Middelaar, steunt en dat stellig weet, dat de persoon en het werk om Christus' wil Gode behagen. Want iets uit een waar geloof doen, betekent: stellig geloven

(1). Dat wij God om de voldoening van Christus behagen;

(2). Dat ook ons werk of onze gehoorzaamheid Gode behaagt, deels omdat het door Hem geboden is, deels omdat de onvolmaaktheid ervan door God, om dezelfde genoegdoening van Christus, vergeven wordt, waardoor wij zelf Hem aangenaam zijn. En het is nodig, dat het geloof voor de werken schijne, deels omdat men zonder geloof God, en dus ook zijn naaste, niet kan liefhebben. En alle werken die niet uit de liefde tot God voortkomen, zijn huichelarij; anderdeels ook, omdat de werken, die met een twijfelende consciëntie gedaan worden, God smaadheid aandoen. Want wie zo iets durft doen - of het nu Gode behaagt, ja dan neen! -, die doet Hem oneer en smaadheid aan; ook, ten derde en tenslotte, omdat de goede werken met een goed geweten dienen gedaan te worden, welk geweten niet zonder geloof is (vgl. N.G.B., art. 24).

3. *Dat ze vooral tot eer van God alleen geschieden* (vgl. N.G.B., art. 25). Welnu, die eer omvat voornamelijk een goedkeuring, eerbied, gehoorzaamheid en dankbaarheid. En dus betekent ter eer van God iets doen: het doen, opdat wij daardoor betuigen: ons gevoelen van God, onze eerbied jegens Hem en onze ijver om Hem te gehoorzamen; ook: opdat anderen ons goede gevoelens, eerbied, gehoorzaamheid en ijver tegenover God ziende, ook zij mogen leren om inzake God recht te gevoelen; of het betekent: dat we onze plicht doen, door onze dankbaarheid jegens God te bewijzen voor de ontvangen weldaden. Maar de werken die tot onze, of der schepselen eer en nut geschieden, kunnen God niet behagen. Want die geschieden niet uit liefde tot God, maar uit eigenbaat, of althans uit huichelarij. En men moet voorwaar! bij het verrichten van goede werken niet acht slaan op hetgeen de mensen prijzen of laken. Het is ons voldoende te weten, dat onze werken door God bevolen en goedgekeurd worden, en dat ze tot Zijn eer geschieden; zoals de Apostel in 1 Kor. 10 : 31 gebiedt: „Doet het al ter ere Gods.” Intussen is het echter ook geoorloofd, dat wij daarna ook waarachtige eer bij de mensen wettig begeren en verkrijgen mogen, zoals er geschreven staat in Matth. 5 : 16: „Laat uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uwe goede werken zien”, enz.

Door deze voorwaarden worden dus uitgesloten en niet voor goede werken erkend: alle werken,

1. Die met de wet van God en met Zijn wil, in de wet geopenbaard, strijden;

zoals alle werken die van zichzelf zonden zijn.

2. Die wel niet met de wet Gods strijden en van zichzelf goed noch kwaad, maar middelmatig zijn, en toevallig verkeerd kunnen worden, wanneer daar bijkomt de inbeelding van godsdienst, of ergernis. Dezen zondigen tegen de twee eerste voorwaarden.

3. Die wel van zichzelf goed en door God bevolen zijn, maar toevallig zondig zijn, omdat ze op onwettige wijze gedaan worden, en niet op zulk een manier noch tot dat doel, zoals het behoorde; d.w.z. die niet uit het geloof, noch tot dit voorname doel geschieden, dat God geëerd worde. Dezen zondigen tegen de twee laatste voorwaarden.

Hieruit kan ook over het onderscheid der werken geoordeeld worden, die gedaan worden door de weder- en onwedergeborenen. De deugdelijke werken worden door de wedergeborenen gedaan volgens de genoemde voorwaarden. Maar de deugden der onwedergeborenen geschieden, hoewel ze door God geboden zijn, toch niet uit het geloof, en ook zijn ze niet vergezeld van een innerlijke gehoorzaamheid, maar ze zijn louter geveinsdheid en huichelarij; en zoals ze niet uit de rechte oorzaak, d.w.z. uit het geloof voortkomen, zomin geschieden ze tot het wettige doel, d.w.z. tot eer van God. Daarom mogen ze ook geen goede werken heten.

Dit onderscheid tussen de werken der Godzaligen en der goddelozen bevestigt ook, dat zelfs de deugdzame werken der goddelozen zonden zijn, echter niet zulke werken, die van zichzelf, maar die toevallig met Gods wet in strijd zijn, vanwege het ontbreken van het geloof en van de wettige doeleinden. En dat onderscheid der werken is al eerder, bij de behandeling van de zonde verklaard. Dit dient men te weten, opdat niemand om deze reden zou concluderen, dat deze werken - hoewel het zonden zijn - van zichzelf gemeden dienen te worden.

2. Hoe het mogelijk is, dat men goede werken doen kan en hoe wij ze kunnen doen.

Dit vraagstuk moet verklaard worden vanwege de Pelagianen, die ook aan de onwedergeborenen goede werken toeschrijven, en vanwege de Rooms en de Semi-Pelagianen, die verzinnen dat de mens zich door de vrije wil op de goede werken kan voorbereiden.

Het is alleen de wedergeborenen, dank zij de genade en hulp van de Heilige Geest mogelijk om goede werken te doen; n.l. wier hart werkelijk wedergeboren is door het geloof aan het Evangelie, en dat niet alleen door de eerste bekering, maar ook door een gedurige leiding van de Heilige Geest, Die enerzijds in hen een kennis der zonden, het geloof en een ijver tot oprechte gehoorzaamheid werkt, en anderzijds ook alle dagen die gaven in hen vermeerderd en bevestigt. Want ook de allerheiligsten kunnen zonder genade en wedergeboorte, en ook zonder een gedurige leiding van de Heilige Geest niets anders doen dan zondigen; zoals men aan David, Petrus en anderen zien kan

Het is er zover vandaan, dat de onwedergeborenen enige werken zouden kunnen doen die Gode behagen, dat ze zelfs nog niet een déél van een goed werk kunnen aanvagen. Want het zijn bomen, die totaal verkeerd zijn, en ze zijn dood in de zonden. „Al onze gerechtigheden, zegt Jes. 64 : 6, zijn als een wegwerpelijk kleet!" En in die woorden bedoelt hij zichzelf en tevens ook de allerheiligsten. Als nu in de heiligen voor God niets anders dan zonde gevonden wordt, wat zal dan in de onwedergeborenen zijn? Welk goed zij verrichten kunnen, leert ons Paulus wel in

Rom. 1 en 2.

Dat leren ons ook de volgende teksten: „Een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen" (Matth. 7 : 18), „Zal ook een Moorman zijn huid veranderen? of een luipaard zijne vlekken? Zo zult gijlieden ook goed kunnen doen, die geleerd zijt kwaad te doen" (Jer. 13 : 23), „Zonder Mij kunt gij niets doen" (Joh. 15 :, en: „Want het is God Die in u werkt beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen" (Fil. 2 : 13).

Zonder de toegerekende gerechtigheid van Christus zijn wij allen tezamen een gruwel voor God, en zijn al onze goede werken niets anders dan drek. Maar deze gerechtigheid wordt ons niet vóór de bekering toegerekend. Dus is het onmogelijk, dat wij of onze werken vaar de bekering Gode kunnen behagen.

Het geloof is de oorzaak van de goede werken, en het geloof komt van God (Gal. 5 : 6 en Fil. 1 : 29). Daarom komen ook de werken, die uit het geloof voortkomen, van God, en kunnen ze er niet zijn vóór het geloof en de bekering. Want anders zou hetgeen uit de oorzaak voortgebracht wordt, er vóór de oorzaak zelf zijn.

Vraag. Er bestaat een vraagstuk, *of er dan geen voorbereidende werken zijn.*

Daarop antwoord ik, dat zulks toegegeven en tevens ook ontkend kan worden. Want als men dat voorbereidende werken noemt, die menigmaal een oorzaak zijn van de boetvaardigheid, of die God gebruikt om in ons de boetvaardigheid te werken, zoals b.v. de uiterlijke, eerbare tucht, en een leven naar Gods wet, het horen, lezen en overdenken van het Woord, vaak ook kruis en tegenspoed, dan geven wij het toe. Maar als men onder de voorbereidende werken de werken verstaat, die de Rooms en zo noemen, n.l. de werken vóór de bekering, die wel niet oprecht goed zijn, maar toch naar Gods wet gedaan worden - door welke werken, als door een goede ijver der mensen, God ertoe bewogen zou worden, om hun de ware bekering en andere weldaden te schenken -, dan ontkennen wij dat er zulke voorbereidende werken zijn, en wel volgens de regel van Paulus (Rom. 14 : 23): „Al wat uit het geloof niet is, dat is zonde." Zij noemen die werken *merita congrui*, d.w.z. verdiensten waarmee men bekwaam wordt; precies alsof ze wilden zeggen, dat het wel onvolmaakte werken zijn en niets van zichzelf verdienen, maar toch wel zulke, dat het Gods barmhartigheid zou betamen, om die mensen daarom de bekering en het eeuwige leven te schenken. Maar God ontfermt Zich diens Hij wil (Rom. 9 : 18), en niet over degenen die het verdienen.

3. Of de werken der wedergeborenen rein of volkomen goed zijn.

De werken der wedergeborenen zijn in dit leven niet rein noch volkomen goed. Want 1e. ook de heiligen doen veel verkeerde werken, die van zichzelf zonden zijn en waarom zij voor God straf verdienen. Petrus heeft Christus driemaal verloochend. David bedreef overspel en liet Uria ombrengen; hij wilde zijn zonde bedekken, hij telde het volk, enz.

2°. Zij laten veel goede werken na, die ze volgens Gods Woord behoren te doen.

3°. Ook de goede werken die ze doen, zijn niet zo volkomen goed en rein als de volmaaktheid der wet eist, maar ze zijn steeds met enkele vlekken en verschillende zonden besmet. Ook in de allerbeste werken is die volkomenheid van oprechtheid en goedheid niet (aanwezig), die er wel behoorde te zijn. Want het geloof, de wedergeboorte en de liefde tot God en de naaste, waaruit de goede werken moeten voortkomen, blijven in dit leven in ons steeds onvolmaakt. En een onvolkomen oorzaak kan niet iets volkomens voortbrengen, Rom. 7 : 23: „Ik zie een andere wet in

mijne leden, welke strijdt tegen de wet mijns gemoeds.”

Conclusie.

1. Daarom kunnen ook de allerbeste werken der heiligen in dit leven niet bestaan, om onze rechtvaardigheid te vormen in het oordeel van God, Ps. 143 : 2: „En ga niet in het gericht met Uwen knecht; want niemand die leeft, zal voor Uw aangezicht rechtvaardig zijn”; Deut. 27 : 26: „Vervloekt zij, die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve.”
2. En omdat al onze werken onvolmaakt zijn, laat ons dan onze gebreken en zwakheden belijden en beschreien, en des te meer naar de volmaaktheid streven.
3. Zo is het dus ook een goddeloos verzinsel van de monniken, wat betreft de overtollig (goede) werken, die - naar zij verzinnen - werken zijn, die men aan God en Zijn wet niet schuldig is, n.l. wanneer de mensen meer presteren dan zij aan God schuldig zijn, zodat God hun daarvoor nog iets schuldig blijft.

Bezwaar 1. Er staat in Luk. 10 : 35: „Si quid supererogaveris, d.w.z. wat gij meer aan hem ten koste legt, enz. Dus zijn er enkele „opera supererogationis”, d.w.z. overtollige werken.

Antwoord. 1.

In de Gelijkenissen mag men niet uit alle bijzondere omstandigheden leringen trekken. Want wat gelijk is, is nog niet direct hetzelfde.

2. De tekst is duidelijk. „Wat gij meer aan hem ten koste legt”, n.l. niet aan God, maar aan deze zieke. Zo luiden de woorden: „Draag zorg voor hem; en zo wat gij meer aan hem ten koste zult leggen, dat zal ik u wedergeven, als wederkom.”

Bezwaar 2. Er staat in 1 Kor. 7 : 25: „Aangaande nu de maagden heb ik geen bevel des Heeren; maar ik zeg mijn gevoelen, als die barmhartigheid van den Heere gekregen heb om getrouw te zijn” Dus worden er bepaalde werken aangeraden, die men niet hoeft te doen, en die geen geboden zijn.

Antwoord. De Apostel zegt daar, dat hij de maagden raad geeft, n.l. van enig gemak en voordeel des levens, maar niet van enige verdienste van het eeuwige leven.

Bezwaar 3. Christus zegt tot de (rijke) jongeling in Matth. 19 : 21: „Zo gij wilt volmaakt zijn, ga henen, verkoop wat gij hebt en geef het den armen”, enz. Dus zijn er bepaalde raadgevingen voor volmaaktheid.

Antwoord.

1. Christus raadt dat niet aan, maar gebiedt het, en wel speciaal deze jongeman, die daardoor geroepen werd tot het ambt van het apostelschap in Juda.

2. Christus eist hier volmaaktheid, en geen overtolligheid, en Hij eist dat om die reden, dat de jongeman begrijpen zou, hoe ver hij nog van de volmaaktheid af was.

4. Hoe de werken der wedergeborenen, hoewel ze niet volkomen zijn, Gode toch behagen.

Als onze goede werken Gode niet behaagden, dan zouden ze tevergeefs gedaan worden. Daarom dient men te weten, hoe ze Gode behagen, omdat ze in zichzelf onvolmaakt zijn en in zichzelf door Hem niet goedgekeurd kunnen worden, vanwege de allergrootste en volmaaktste rechtvaardigheid, die in God gevonden wordt. Ze behagen God in de Middelaar, d.w.z. vanwege Christus' verdiensten en om Zijn voldoening, die ons door het geloof toegerekend wordt. Want zoals wij zelf ook - niet in onszelf, maar in Christus - Gode behagen, daar wij de gerechtigheid van Christus voor God aangetrokken hebben; zo behagen ook onze werken, hoewel die in zichzelf

onvolmaakt en (met zonden) besmet zijn, toch Gode om de gerechtigheid van Christus, die ons toegerekend wordt en waardoor alles wat in dezen onvolmaakt of onrein is, bedekt wordt, zodat het niet voor Gods aangezicht komt. Daarom staat er (in Gen. 4 : 4 en Hebr. 11 : , dat God Abel en diens offer aanzag. Eerst moet de persoon Gode behagen door Christus, en dan behagen de werken, die naar Gods wet verricht worden. Anders zullen ook de allerbeste werken niet behagen, omdat ze niets dan huichelarij zullen zijn, omdat de persoon zonder geloof is. Daarom heet Christus de Hogepriester, door Wie onze werken Gode opgeofferd worden, èn: het Altaar, waarop onze gebeden en werken gelegd zijnde, Gode behagen; werken die anders - omdat ze onvolkomen zijn - voor Gods aangezicht zouden stinken en straffen verdienen, als God ze naar de gestrengheid der Wet onderzocht. Dus wordt het gebrek en de onvolmaaktheid van ons en van onze werken door de volkomen gerechtigheid en voldoening van Christus in het oordeel Gods bedekt en a.h.w. genoeg gedaan, Fil. 3 : 9: „En (opdat) ik in Hem gevonden woede, niet hebbende mijne rechtvaardigheid die uit de Wet is, maar die door het geloof van Christus is, namelijk de rechtvaardigheid die uit God is, door het geloof.”

5. Waarom men goede werken doen moet, of waarom de goede werken nodig zijn.

Aan het begin van Deel 3 van de Catechismus, bij Vraag 86, zijn vijf oorzaken verklaard, die er ons toe behoren te bewegen om goede werken te doen, die ook onder dit punt behoren.

1. Omdat de wedergeboorte steeds noodzakelijk met de rechtvaardigmaking verbonden is.
2. Opdat wij Gode dankbaarheid bewijzen mogen voor de weldaad der verlossing.
3. Opdat God daardoor geëerd en geprezen worde.
4. Opdat ons geloof en onze verkiezing bevestigd worden.
5. Opdat wij een goed voorbeeld geven mogen, zodat ook anderen tot het geloof geleid kunnen worden.

Die oorzaken kunnen in drie groepen samengevat en zeer wijd uitgebreid worden, n.l. wanneer men zegt dat de goede werken gedaan moeten worden om God, om onszelf en om onze naaste.

1. Omdat God het geboden heeft, Matth. 5 : 16: „Laat uw licht alzo schijnen voor de mensen", enz. Joh. 15 : 12: „Dit is Mijn gebod, dat gij elkander liefhebt"; Rom. 6 : 13: „Stelt uwe leden Gode tot wapenen der gerechtigheid"; 1 Thess. 4 : 3: „Dit is de wil Gods, uw heiligmaking." Nu dan, opdat men dit gebod gehoorzamen zou, moet men goede werken doen.
2. Opdat de eer van onze hemelse Vader door ons verbreid woede, Matth. 5 : 16: „Dat zij uwe goede werken mogen zien, en uwen Vader Die in de hemelen is, verheerlijken.”
3. Opdat wij Gode dankbaarheid mogen bewijzen. Want God verdient door Zijn weldaden onze diensten, maar wij verdienen met onze diensten niet Zijn weldaden; maar wij zijn Hem daarvoor dankbaarheid verschuldigd, die door een oprechte gehoorzaamheid en door de goede werken verklaard en betoond wordt, Rom. 12 : 1: „Ik bid u dan, broeders, door de ontfermingen Gods, dat gij uw lichamen stelt tot een levende, heilige en Gode welbehaaglijke offerande, welke is uw redelijke godsdienst"; 1 Petrus 2 : 5: „Om geestelijke offeranden op te offeren, die Gode aangenaam zijn door Jezus Christus.”

4. Opdat wij door de goede werken getuigenis mogen geven van ons geloof en daaruit van het geloof verzekerd zijn, Matth. 7 : 18: „Een goede boom kan geen kwade vrucht voortbrengen"; Fil. 1 : 10v.: „Opdat gij oprecht zijt en zonder aanstoot te geven, tot den dag van Christus; vervuld met vruchten der gerechtigheid, die door Jezus Christus zijn, tot heerlijkheid en prijs van God"; Jak. 2 : 20: „Het geloof zonder werken is dood.”

Uit de werken dan weten wij, dat wij het ware geloof hebben. Want de werking is niet zonder oorzaak, en men moet de oorzaak kennen uit haar werking.

1. Als wij dus de goede werken en de nieuwe gehoorzaamheid niet in ons gevoelen, dan zijn wij huichelaars en hebben het ware geloof niet, maar een kwaad geweten. Want het ware geloof (dat nooit zonder zijn vruchten is) brengt alleen als een vruchtbare boom goede werken, gehoorzaamheid en bekering voort; en deze zijn het, die het ware geloof onderscheiden van een historisch en tijdgeloof, en van de huichelarij zelf.

2. Opdat wij mogen verzekerd zijn van de rechtvaardigmaking of genadige vergeving der zonden door Christus. Aangezien de rechtvaardigmaking en wedergeboorte weldaden zijn, die altijd samengevoegd zijn en zó aan elkaar hangen, dat ze niet gescheiden kunnen worden. Want Christus geeft ons die beide weldaden tegelijk, n.l. de vergeving der zonden door het geloof, en de Heilige Geest, Die door dat geloof in ons ontsteekt een ijver tot goede werken.

3. Opdat onze verkiezing vastgemaakt worde; zoals ons Petrus in 2 Petrus 1 : 10 vermaant „Benaarstigt u te meer om uw roeping en verkiezing vast te maken.” Deze oorzaak komt uit de vorige voort. Want God heeft alleen degenen die om de verdiensten van Zijn Zoon gerechtvaardigd zijn, uit louter barmhartigheid, van eeuwigheid uitverkoren, Rom. 8 : 30: „En die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd.” Wij zijn dus van de verkiezing verzekerd op grond van de rechtvaardigmaking. En dat wij de rechtvaardigmaking in Christus verkregen hebben (welke weldaad aan de uitverkorenen nooit gegeven wordt zonder heiligmaking!), dat weten wij uit het geloof; en het geloof kennen wij aan zijn vruchten, namelijk aan de goede werken, de nieuwe gehoorzaamheid en de ware bekering.

4. Opdat ons geloof door de goede werken geoefend, gevoed, versterkt en vermeerderd worde. Want zij die aan de boze begeerlijkheden toegeven, in strijd met hun geweten: in hen kan geen geloof zijn, en dus ook geen goed geweten, noch een goed vertrouwen op God, dat Hij met hen verzoend, en hun barmhartig is. Want wij hebben het gevoel van Gods gunst jegens ons en een gerust geweten alléén door het geloof, Rom. 8 : 13: „Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven"; 2 Tim. 1 : 6: „Dat gij opwekt de gave Gods, die in u is.”

5. Opdat wij met de goede werken ons leven, naam en beroep mogen versieren en vereren, Ef. 4 : 1: „Zo bid ik u dan, ik, de gevangene in den Heere, dat gij wandelt waardiglijk der roeping, met welke gij geroepen zijt.”

6. Opdat wij aan de tijdelijke en eeuwige straffen mogen ontkomen, Matth. 7 : 19: „Een iedere boom, die geen goede vrucht voortbrengt, wordt uitgehouwen en in het vuur geworpen"; Rom. 8 : 13: „Indien gij naar het vlees leeft, zo zult gij sterven"; Ps. 39 : 12: „Kastijdt Gij iemand met straffingen om de ongerechtigheid", enz. 7. Opdat wij van God de geestelijke en lichamelijke beloningen in dit en in het teekomstige leven verkrijgen mogen, zoals Hij beloofd heeft, 1 Tim. 4 : 8: „De Godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstigen levens.” Want als God niet wilde, dat de hoop op de beloningen en de vrees voor de straffen

oorzaken zouden zijn, om ons tot goede werken te bewegen, dan zou Hij die redenen Zelf niet gebruiken bij Zijn beloften en bedreigingen.

7. Opdat wij onze naaste tot voordeel mogen zijn met onze Godzalige diensten, 2 Kor. 4 : 15: „Al deze dingen zijn om uwentwil“, enz.; Fil. 1 : 24: „Maar in het vlees te blijven is nodiger om uwentwil.” 2. Opdat door ons de ergernissen vermeden en de naaste gesticht worde, Matth. 18 : 7: „Wee dien mens, door welchen de ergernis komt!"; Rom. 2 : 24: „De Naam Gods wordt om uwentwil gelasterd onder de heidenen.” Zo ook Tit. 2, de verzen 5, 8 en 10. 3.

8. Opdat wij de ongelovigen zouden winnen, Luk. 22 : 32: „En gij, als gij eens zult bekeerd zijn, zo versterk uwe broeders.”

Uit deze oorzaken is het duidelijk, hoezeer de goede werken nodig zijn.

Nu komt deze vraag aan de orde: *Of de goede werken ook tot de zaligheid nodig zijn.*

Sommigen hebben deze uitspraak zonder meer verdedigd. Anderen hebben daarentegen willen beweren, dat de goede werken voor de zaligheid schadelijk zijn. Beide uitspraken zijn twijfelachtig en ergerniswekkend, en vooral de laatste. Want die schijnt niet alleen het vertrouwen op de werken, maar ook alle ijver en vlijt om goede werken te doen, weg te nemen en te verwerpen. De eerste uitspraak moet als volgt worden verklaard: Dat de goede werken tot de zaligheid nodig zijn, namelijk als een deel der zaligheid zelf, of als dingen die noodzakelijk dienen vooraf te gaan, zal de zaligheid volgen; of als een middel, zonder hetwelk men niet tot de zaligheid als doel komt; maar niet als een óorzaak, die de zaligheid werkt, of als een verdienste, waarvoor het verschuldigde loon de zaligheid is,. Laten wij ons liever van zulke uitspraken onthouden: 1. Omdat ze twijfelachtig zijn, 2. Twist voortbrengen; 3. In de Heilige Schrift, volgens welke wij spreken moeten, komen ze niet voor.

Men spreekt veiliger als volgt: Dat de goede werken bij degenen nodig zijn, die gerechtvaardigd en zalig gemaakt worden. Het feit dat ze ook bij degenen die gerechtvaardigd zullen worden, nodig zijn, wordt ook twijfelachtig gezegd, omdat het dan lijken zou, dat de goede werken nodig zouden zijn tot de rechtvaardigmaking, als een oorzaak ervan. Maar Augustinus zegt zeer terecht: „De goede werken gaan niet bij degenen die gerechtvaardigd zullen worden, vooraf, maar volgen bij degenen die al gerechtvaardigd zijn.” Daaruit blijkt nu ook, wat men op het volgende bezwaar moet antwoorden.

Bezwaar. Tot zaligheid is datgene nodig, zonder hetgeen zij niet zalig kunnen worden, die het niet hebben. Maar zij die de goede werken niet hebben, kunnen niet zalig worden, zoals in Vraag en Antwoord 87 van de Catechismus staat. Dus zijn de goede werken ter zaligheid nodig.

Antwoord. Wij geven toe, dat ze nodig zijn, maar - welverstaan! - als een deel van de zaligheid; of als dingen die noodzakelijk aan de zaligheid moeten voorafgaan, maar niet als een oorzaak en verdienste der zaligheid.

6. Of de goede werken ook iets bij God verdienen.

Uit de vijfde vraag komt de zesde voort, evenals uit de derde de vierde. Want wanneer de mensen horen, dat zij door God voor de goede werken beloond worden, dan concluderen zij dadelijk daaruit, dat ze dus iets verdienen. Daarom moet men weten, dat de goede werken wel gedaan moeten worden, om de daarop volgende beloning te verkrijgen, maar dat ze niets verdienen bij God, ja zelfs niet het allergeeringste deel van de geestelijke of tijdelijke goederen. Hiervoor zijn zeer duidelijke bewijzen:

1. Omdat ze onvolmaakt zijn, zowel in de delen, als in de trappen der volmaaktheid.

In de delen, omdat wij veel goeds nalaten (te doen), wat de Wet gebiedt, en veel verkeerd doen wat de Wet verbiedt; ja, wij vermengen steeds het verkeerde met het goede, zoals de Schrift en de ervaring dat leren. En de onvolmaakte werken verdienen niet alleen niets, maar worden ook in het oordeel Gods verdoemd, zoals in Deut. 27 : 26 geschreven staat: „Vervloekt zij, die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve.” Want ook de werken, zelfs die de allerbeste schijnen te zijn, zijn onrein en ondeugdelijk voor Gods aangezicht, omdat ze niet geschieden door hen, die volkomen wedergeboren, noch tot die trap van liefde tot God en de naaste gekomen zijn, als de wet vereist, Jes. 64 : 6: „Wij zijn allen als een onreine, en al onze gerechtigheden zijn als een wegwerpelijke kleding.” Dat sprak de Profeet ook van zijn werken, en Paulus zegt hetzelfde van die van hem, Fil. 3 : 8: „Ik acht ook alle dingen schade te zijn, om de uitnemendheid der kennis van Christus Jezus mijnen Heere; om Wiens wil ik al die dingen schade gerekend heb en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen.” Zo oordelen de heiligen over hun gerechtigheid en goede werken.

2. Omdat geen enkele ja zelfs niet de allervolmaaktste gerechtigheid van enig schepsel iets bij God verdient, of Hem verplichten kan om iets volgens schuld of naar de orde der gerechtigheid te geven, Rom. 11 : 35: „Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem wedervergouden worden?” Matth. 20 : 15: „Of is het mij niet geoorloofd te doen met het mijne, wat ik wil?” Wij verdienen evenmin de bewaring en onderhouding, als wij de schepping zouden verdiend hebben. God was immers niet verplicht ons te scheppen, en ook is Hij niet gehouden om degene te onderhouden die Hij geschapen heeft. Hij deed dit en doet het nog, beide naar Zijn allervrijste wil en als een onverdiende weldaad. Hij ontvangt van ons geen weldaden, omdat wij onze Schepper niets kunnen geven. Welnu, waar geen weldaad is, daar is ook geen verdienste. Maar waar verdienste is, daar moet wel vooraf een weldaad ontvangen zijn.
3. Omdat al onze werken schulden zijn. Want het schepsel is de Schepper alle mogelijke dienst en dank schuldig; zelfs al zondigde het nooit meer, dan zou het toch nooit genoeg zijn schuldige dienst en dankbaarheid kunnen bewijzen, Luk. 17 : 10: „Wanneer gij zult gedaan hebben al hetgeen u bevolen is, zo zegt: Wij zijn onnutte dienstknechten; want wij hebben maar gedaan, hetgeen wij schuldig waren te doen.”
4. Omdat de goede werken niet van ons, maar Gods werken zijn, die Hij door de Heilige Geest in ons werkt, Fil. 2 : 13: „Het is God, Die in u werkt beide het willen en het werken naar Zijn welbehagen”; 1 Kor. 4 : 7: „Wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen?” Van nature zijn wij kinderen des toorns, dood in de zonden, verkeerde bomen die geen goede vruchten voortbrengen. Maar God maakt ons uit genade tot goede bomen en werkt in ons goede vruchten, zoals er staat in Ef. 2 : 10: „Wij zijn Zijn maaksel, geschapen in Christus Jezus tot goede werken, welke God voorbereid heeft, opdat wij in dezelve zouden wandelen.” Als onze goede werken dus gaven van God zijn, wat kunnen wij er dan door verdienen bij Hem, Die ze ons schenkt? Iemand zou wel erg onbeschaamd zijn, die, wanneer hij van een rijke man honderd gulden ontvingen heeft, zou menen dat hij nogmaals honderd gulden verdient, daar hij door die gave veelmeer aan de rijke man verplicht wordt, dan die rijke man aan hem.
5. Wie zich beroemt, die beroeme zich in den Heere, 1 Kor. 1 : 31. Maar als wij iets bij God verdienen, dan hebben wij iets waardoor wij ons in onszelf beroemen kunnen en dan behoeven wij Gode de lof van onze gerechtigheid en zaligheid niet toe te schrijven, Rom. 4 : 2: „Indien Abraham uit de werken gerechtvaardigd is, zo

heeft hij roem, maar niet bij God.”

6. Wij worden gerechtvaardigd, eer wij goede werken doen, Rom. 9 : 11-13: „Als de kinderen nog niet geboren waren, noch iets goeds of kwaads gedaan hadden, opdat het voornemen Gods, dat naar de verkiezing is, vast bleve, niet uit de werken, maar-uit den Roepende, zo werd tot haar gezegd: De meerdere zal den mindere dienen; gelijk geschreven is: Jakob heb Ik liefgehad, en Ezau heb Ik gehaat.” Dus worden wij niet voor God gerechtvaardigd, wanneer wij goede werken gedaan hebben, maar wij doen pas goede werken, als wij gerechtvaardigd zijn.
7. De waan van onze verdiensten en van de rechtvaardigmaking door de werken, verzwakt de christelijke troost, verstoort de gewetens, dwingt de mensen om aan hun zaligheid te twijfelen, en geeft tenslotte ook redenen om te wanhopen. Want wanneer zij die stem der Wet (Gal. 3 : 10) horen: „Vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der Wet, om dat te doen”, en zij hun onvolmaaktheid goed opmerken, dan worden zij er in hun geweten van overtuigd, dat ze dit alles nooit hebben gedaan of kunnen doen. Daarom zijn ze, wijl onzeker, gedwongen om steeds te twijfelen en de vloek te vrezen. Maar het geloof geeft het geweten een vaste troost, omdat het op de genadige, onverdiende belofte van God steunt, Rom. 4 : 16: „Daarom is zij, uit het geloof, opdat zij naar genade zij, ten einde de belofte vast zij.”
8. „Want indien de rechtvaardigheid door de Wet is, zo is dan Christus tevergeefs gestorven”, Gal. 2 : 21.
9. Als men de leer van de verdienstelijkheid der werken toegaf, dan zouden niet allen die zalig worden, op dezelfde manier zalig worden. Want Abraham zou anders gerechtvaardigd zijn dan de moordenaar aan het kruis, en ook wij zouden anders gerechtvaardigd worden. Maar er is ongetwijfeld maar enerlei wijze van zaligheid voor allen, en één weg die tot het leven leidt. Christus sprak in Joh. 14 : 6: „Ik ben de Weg en de Waarheid en het Leven. Niemand komt tot den Vader dan door Mij”; 1 Tim. 2 : 5: „Er is één Middelaar Gods en der mensen”; Ef. 4 : 5: „Eén Heere, één geloof, één doop”; Hand. 4 : 12: „Want er is ook onder den hemel geen andere Naam, die onder de mensen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden” (Vgl.- D.L. III/IV, art..)
10. Want Christus zou geen volkomen Zaligmaker zijn, als bij Zijn verdiensten tot onze gerechtigheid nog iets door ons toegedaan zou moeten worden. Want dan zou Hij ons geen volkomen gerechtigheid en zaligheid schenken, maar er zou dan zoveel aan Zijn verdiensten onttrokken worden, als er door ons aan toegedaan werd. Maar Christus is een volkomen Zaligmaker, Ef. 1 : 7: „In Welken wij hebben de verlossing door Zijn bloed, namelijk de vergeving der misdaden, naar den rijkdom Zijner genade”; Ef. 2 : 8v.: „Uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u, het is Gods gave; niet uit de werken, opdat niemand roeme”; 1 Joh. 1 : 7: „Het bloed van Jezus Christus, Zijn Zoon, reinigt ons van alle zonde”; Hand. 4 : 12: „En de zaligheid is in geen Ander.”

Bezwaar. Waar loon is, moet ook verdienste zijn. De goederen en gaven die gegeven worden aan degenen die goede werken doen, worden loon genoemd. Dus, waar goede werken zijn, daar moet ook verdienste zijn, en zijn de werken voor God verdienstelijk.

Antwoord. Waar loon is, daar moet ook verdienste zijn. Dat is soms waar bij de schepselen, maar nooit bij God de Schepper, bij Wie geen enkel schepsel iets verdienen kan, omdat Hij aan niemand iets verschuldigd is. En toch noemt Hij de weldaden die Hij, voor de goede werken belooft en geeft, beloningen en loon, maar

een onverdiend loon, omdat Hij het uit genade, om niet geeft. Gode kan niets goeds van ons toekomen (Ps. 16); ook heeft Hij onze werken niet nodig. Ja, er komt voor ons veel meer nut toe uit onze goede werken, want daardoor worden wij Gode meer gelijkvormig; en ze zijn een weldaad waardoor wij aan God verplicht worden, en niet God aan ons.

Daarom is het niet minder ongerijmd te zeggen dat wij met onze goede werken de zaligheid verdienen kunnen, als wanneer iemand zou willen beweren: 'u hebt mij honderd gulden gegeven, daarom behoort u er nog duizend bij te doen.' Hij beveelt ze ons nochtans, en belooft hun die ze doen, een genadige, onverdiende vergelding, zoals een vader zijn kinderen een beloning belooft, enz. Echter is op dit bezwaar al eerder, bij het stuk der rechtvaardigmaking, een antwoord gegeven.

Einde zondag 33.